

TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI
İBRÂHÎM İBN HIZIR'IN 'ALÂ'İMÜ'N-NÜBÜVVE'Sİ
(İNCELEME-METİN (1b-100a))
YÜKSEK LİSANS TEZİ
HAZIRLAYAN
Rahime CİHANGİR
DANIŞMAN
Doç. Dr. Özgür KIYÇAK
KARS-2022

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

İBRÂHÎM İBN HIZIR'IN 'ALÂ'İMÜ'N-NÜBÜVVESİ
(İNCELEME-METİN (1b-100a))

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Rahime CİHANGİR

Danışman ve Jüri Üyeleri
Doç. Dr. Özgür KIYÇAK
Dr. Öğr. Üyesi Alper BAHTİYAROĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Orhan KAPLAN

Kars-2022

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Rahime CİHANGİR tarafından hazırlanan “İBRÂHÎM İBN HIZIR’IN ‘ALÂ’İMÜ’N-NÜBÜVVESİ (İNCELEME-METİN (1b-100a))” başlıklı bu çalışma, .../...../2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda [*başarılı/başarısız*] bulunarak jürimiz tarafından *Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*’nda **Yüksek Lisans tezi** olarak (oy çokluğuyla/birliğiyle) kabul/red edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan	:	İmza:
Üye	:	İmza:
Üye	:	İmza:

ONAY

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Yaşar KOP
Enstitü Müdür

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “İBRÂHÎM İBN HIZIR’IN ‘ALÂ’İMÜ’N-NÜBÜVVESİ (İNCELEME-METİN (1b-100a)) ” adlı çalışmamın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

SCIENTIFIC ETHIC STATEMENT

I declare that I complied with the rules of academic and scientific ethics from the proposal stage to the process of completion of the study titled “ ‘ALÂ’Î MÜ’N-NÜBÜVVE OF İBRÂHÎM İBN HIZIR (REVIEW-TEXT (1b-100a))” as a Master Thesis I prepared, that I obtained all information in term Project with the framework of scientific ethics and traditions, that I showed sources to the each quotation I made directly or indirectly in this study I prepared as a term Project in accordance with the writing rules and works which I used have been shown in the bibliography.

28.05.2022

RAHİME CİHANGİR

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ.....	iii
KISALTMALAR.....	v
GİRİŞ.....	1
I. İslamî Türk Edebiyatında Tür olarak Peygamberlik Alametleri ve Mucizeleri	1
1. Delâilü'n-nübüvve:	1
2. Hasâisü'n-nebî:	2
3. A'âmü'n-nübüvve:	2
4. Meâricü'n-nübüvve:	3
5. Tesbîtü Delâilü'n-nübüvve:	3
6. Şevâhidü'n-nübüvve:	4
7. Beşâirü'n-nübüvve:	4

I. BÖLÜM

ABDURRAHMÂN CÂMÎ VE İBRÂHÎM İBN HIZIR'IN TANITILMASI

1.1. Abdurrahmân Câmi	7
1.2. İbrâhîm İbn Hızır	10

II. BÖLÜM

İBRÂHÎM İBN HIZIR'IN 'ALÂ'İMÜ'N-NÜBÜVVESİ

2.1. Muhteva	13
2.2. Dil ve Üslûp Özellikleri	22
2.3. Kaynaklar	29
2.3.1. Kur'an-ı Kerim	29
2.3.2. İncil, Tevrat, Zebur	30
2.3.3. Fütûhât-ı Mekkiyye	32
2.3.4. Sahîh-i Bûhârî	32
2.3.5. Siyer-i Nebî	33
2.4 İbrâhîm İbn Hızır'ın 'Alâ'imü'n-nübüvvesi ile Abdurrahmân Câmi'nin Şevâhidü'n-nübüvvesi'nin Mukayesesi	34

2.5. Nüsha Tavsifi.....	36
2.5.1. Hüsrev Paşa	36
2.5.2. İbrâhîm Efendi	37
2.6. Metnin Kuruluşunda Esas Alınan Hususlar	38
METİN	41
Hazā Kitāb-ı Şevāhidü'n- Nübüvve ve Delā'ilü'r -Risāleti.....	41
Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥîm	41
SONUÇ	161
ÖZEL ADLAR DİZİNİ.....	163
KAYNAKÇA.....	169

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

İBRÂHÎM İBN HIZIR'IN ‘ALÂ’İMÜ’N-NÜBÜVVESİ (İNCELEME-METİN (1b-100a))

YÜKSEK LİSANS
Rahime CİHANGİR

Doç. Dr. Özgür KIYÇAK

2022 – V + 172

ÖZET

‘Alâ’imü’n-nübüvve, Molla Câmi’nin Hz. Muhammed’in peygamberliğini ispatlamak amacıyla Farsça yazmış olduğu Şevâhidü’n-nübüvve adlı eserinin tercümesidir. Mütercimi, XVI. yy.’da yaşayan İbrâhîm İbn Hızır es-Sîroz’dur. Eser, Hz. Muhammed’in doğumundan önce başlayıp vefatına kadar olan mucizeleri, on iki imam ve sahabeler döneminde meydana gelen mucizeleri anlatmaktadır. İbrâhîm İbn Hızır, Mollâ Câmi’nin Şevâhidü’n-nübüvve adlı eserine bağlı kalarak bu eseri kelime kelime tercüme etmiş, esere az sayıda ekleme yapmıştır. Bu eklemeler; bir mukaddime, çeşitli rivayetler, beyitler, ayet mealleri ve bazı diyalogların tercümesi olup eserin sonuna da Arapça bir dua eklemiştir.

‘Alâ’imü’n-nübüvve’nin tespit edilen iki nüshası vardır: Hüsrev Paşa (Süleymaniye Kütüphanesi No:421) ve İbrâhîm Efendi (Süleymaniye Kütüphanesi No:188). Nüshalar içinde en eski ve tam olan Hüsrev Paşa nüshası esas alınmıştır. Bu çalışmada peygamberlik alametlerini anlatan türlere değinilmiş, Hz. Peygamber’in nübüvvetini destekleyen ve nübüvvetin kaynağını oluşturan mucizenin tanımı ve mucize ile bağlantılı olaylara yer verilmiş; Mollâ Câmi’nin hayatı, edebî kişiliği ve Türk edebiyatına etkisi konu edinilmiş; İbrâhîm İbn Hızır’ın hayatı ele alınmıştır. ‘Alâimü’n-nübüvve’nin muhtevası, dil ve üslup özellikleri tanıtılmış; Çalışmada istifa edilen kaynaklara yer verilmiş, nüshaların tanıtımı yapılmış metnin neşrinde izlenen usul belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şevâhidü’n-nübüvve, ‘Alâ’imü’n-nübüvve, Mollâ Câmi, İbrâhîm İbn Hızır, tercüme.

Kafkas University
Institute of Social Sciences
Department of Turkish Language and Literature
‘ALÂ’Î MÜ’N-NÜBÜVVE OF İBRÂHÎM İBN HIZIR (REVIEW-TEXT (1b-100a))
Master’s Thesis
Rahime CİHANGİR

Assoc. Prof. Dr. Özgür KIYÇAK

2022 – V + 172

ABSTRACT

‘Alâ’imü'n-nübüvve, Molla Câmi's Hz. It is the translation of the work called Şevahidü'n-nübüvve, which he wrote in Persian in order to prove the prophethood of Muhammad. Translation, XVI. İbrâhîm İbn Hızır es-Sîroz who lived in the 19th century. The work, St. It describes the miracles that started before the birth of Muhammad until his death, and the miracles that took place during the reign of the twelve imams and the companions. Adhering to the work of Mollâ Câmi called Şevâhidü'n-nübüvve, İbrâhîm İbn Hızır translated this work word for word and made few additions to the work. These additions; It is a translation of an introduction, various narrations, couplets, verse translations and some dialogues, and he added an Arabic prayer at the end of the work.

There are two identified copies of ‘Alâ’imü'n-nübüvve: Hüsrev Paşa (Süleymaniye Library No:421) and İbrâhîm Efendi (Süleymaniye Library No: 188). The oldest and most complete copy of Hüsrev Pasha was taken as the basis. In this study, the types that tell about the signs of prophecy are mentioned. The definition of the miracle that supports the prophethood of the Prophet and is the source of the prophethood and the events related to the miracle are given; The life of Mollâ Câmi, his literary personality and his influence on Turkish literature are discussed; The life of Ibrahim Ibn Khidr is discussed. The content, language and stylistic features of ‘Alâimü'n-nübüvve were introduced; In the study, the resigned sources are included, the copies are introduced, and the method followed in the publication of the text is determined.

Keywords: Shawahidü'n-nübüvve, ‘Alâ’imü'n-nübüvve, Mollâ Câmi, İbrâhîm İbn Hızır, translation.

ÖN SÖZ

Klasik Türk edebiyatının kaynağını oluşturan İslam dini ve Hz. Muhammed'in hayatı birçok esere konu olmuştur. Hz. Peygamber'e duyulan muhabbetten ve ilgiden dolayı birçok sanatkâr tarafından edebî ürünler ortaya konmuştur. Naat, siyer, mevlid, hilye, miraciyye, kırk hadis, regaibiyye, mucizat-ı nebî, esma-i nebî gibi edebî ürünlerin kaynağını Hz. Muhammed'in hayatı, sözleri, fizikî özellikleri ve mucizeleri oluşturmaktadır. Bu edebî ürünlerin yanı sıra Hz. Muhammed'in peygamberliğini ispatlamak ve peygamberliğinin delili niteliğinde olan mucizeler için yazılan türler arasında Şevâhidü'n-nübüvve yer almaktadır.

Şevâhidü'n-nübüvve, Molla Câmi'nin Hz. Peygamber'in mucizelerini konu edinen Farsça bir eseridir. Eser, içerik olarak bir mukaddime, yedi bölüm ve bir hatimeden meydana gelmektedir. Eserde Hz. Peygamber'in doğumundan önce başlayan mucizeler, kendisinden sonra sahabeler ve on iki imam döneminde meydana gelen kerametler anlatılmaktadır.

Şevâhidü'n-nübüvve'nin kütüphanelerimizde bir tercüme metni olarak birden çok nüshası bulunmaktadır. Bu durum, eserin halk tarafından sevildiği ve ilgi gördüğünü kanıtlar niteliktedir. İbrâhîm İbn Hızır'a ait olan 'Alâ'imü'n-nübüvve adlı eser, dil ve üslup olarak halk tarafından anlaşılabilir olması için sade bir nesir ile kaleme alınmış bir tercümedir.

'Alâ'imü'n-nübüvve adlı eserin incelemesi ve transkripsiyonlu metninin yer aldığı bu çalışma bir giriş, iki bölüm ve bir sonuçtan meydana gelmektedir. Giriş bölümünde peygamberlik alametlerini anlatan türler ele alınmıştır. Ardından nübüvveti destekleyen ve nübüvvetin kaynağını oluşturan mucizenin tanımı ve mucizenin etrafında teşekkül eden olaylar anlatılmıştır. Birinci bölümde Mollâ Câmi'nin hayatından, edebî kişiliğinden ve Türk edebiyatına etkisinden bahsedilmiştir. Ardından İbrâhîm İbn Hızır'ın hayatı ele alınmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde ise 'Alâ'imü'n-nübüvve'nin muhtevası ile yararlanılan kaynaklara yer verilmiş ve eserde işlenen yöntem belirlenmiştir.

Bu çalışmada desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve moralimin iyi olması için desteklerini sürekli hissettiğim aileme, her zaman yanımda olan eşim Hakan CİHANGİR'e teşekkür ederim. Tez konusunun belirlenmesinde yardımcı olan ve bu

Çalışmamın başından beri hem kaynak hem kontrol açısından desteklerini esirgemeyen; tecrübesiyle, anlayışıyla, sabrıyla her zaman yanımda olan tez danışmanım Doç. Dr. Özgür KIYÇAK hocama teşekkürü bir borç bilirim.

KISALTMALAR

bkz.	: Bakınız.
C	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
doğ.	: Doğum tarihi
H	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
hak.	: Hakkında
M	: Miladi
No.	: Numara
öl.	: Ölüm tarihi
S	: Sayı
s.	: Sayfa
thk.	: tahkik eden
vb.	: Ve benzeri
vr.	: Varak
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

I. İslamî Türk Edebiyatında Tür olarak Peygamberlik Alametleri ve Mucizeleri

Peygamberlik alametlerinin anlatıldığı türler Hz. Muhammed'in peygamberliğine delil göstererek onun peygamberliğini doğrulamak amacıyla yazılan eserlerdir. Hz. Muhammed'e nübüvvet verildikten sonra onun peygamberliğini inkâr edenler, vahye inanmayanlar, eski dinlerin özelliklerini devam ettirmek isteyenler ya da tek tanrı inancına sahip olanlar İslam dinini inkâr etmişler ve Hz. Muhammed ile ilgili eleştirilerde bulunmuşlardır. Bunun sonucunda İslam bilginleri tarafından bu tenkitlere cevap olarak peygamberlik türleri ortaya çıkmıştır. Bu türde yazılan eserlerin muhtevalarında çok az farklılıklar görülmekte olup değişik isimlerle anılmıştır. Ancak hepsi aynı gaye için yazılmıştır. Bu türler arasında en çok bilinen ve yayılan tür delâilü'n-nübüvvedir. Hz. Muhammed'in peygamberliğini ispatlayan delillerin farklı adlandırılmaları mevcut olup bunlar arasında bazıları edebî tür özelliği taşımaktadır. Aşağıda Hz. Peygamberin hayatını anlatan ve nübüvvetini ispatlamak amacıyla yazılan türler tanıtılmıştır.

1.Delâilü'n-nübüvve: Hz. Peygamber'in peygamberlik işareti olarak şahsında veya şahsı dışında gerçekleşen olağanüstü hadiseleri kapsayan, bu hadiseleri ilmî bir süzgeçten geçiren ve minvalde Hz. Peygamber'in hak peygamber olduğunu kanıtlama amacı taşıyan eserlerdir. Nübüvveti kanıtlama amacı taşıyan bu eserler bu amaçlarından ötürü delail-delil olarak adlandırılır.¹

Delâilü'n-nübüvve, Hz. Muhammed döneminde meydana gelen tabiatüstü olayları ele almakla beraber daha geniş zaman içinde meydana gelen olayları da ele almıştır. Geçmişte diğer peygamberler döneminde onun geleceğinin müjdenmesi, aile ve yakın çevresiyle ilgili yaşanan olağanüstü durumlar, doğumuna yakın meydana gelen olaylar, doğumundan vefatına kadar yaşanan mucizeler, vefatından sonra devam eden harikulade olaylar birer delil olarak görülmüştür. Bütün bu özel haller Hz. Peygamber'in hak peygamber olduğunun kanıtı olarak kabul edilmiştir. Ayrıca

¹ Yusuf Şevki Yavuz, "Delâ'ilü'n-Nübüvve", **DİA**, İstanbul, 1994, C.9, s. 115.

delâilü'n-nübüvve ile a'lâimü'n-nübüvve'nin de aynı anlamda kullanıldığı görülse de a'lâmü'n-nübüvve, delâilü'n-nübüvve kadar geniş kullanılmamıştır.

İslam bilginleri, peygamberlik müessesini ve Hz. Muhammad'ın hak peygamber olduğunu inkâr edenlere delil niteliğinde cevap olarak yazdıkları bu türdeki eserlere a'lâmü'n-nübüvve ile delâilü'n-nübüvve adını vermiş olup peygamberlerin gösterdiği mucizeleri veya kendilerinden bağımsız olarak ortaya çıkan olağanüstü olayları delail kapsamı içerisinde kabul etmişlerdir.² Bu iki isim dışında peygamberliğin ispatına delil olmak için farklı isimlendirmeler kullanılmıştır.

Peygamberlik nübüvvetini ispatlanması anlamında kullanılan isbâtü'n-nübüvve, isbâtü'r-risale, tesbîtü delâ'ili'n-nübüvve ile “nübüvvetin delilleri” anlamındaki hucecü'n-nübüvve, âyâtü'n-nübüvve, şevâhidü'n-nübüvve, âlâmatü'n-nübüvve, meâricü'n-nübüvve, emârâtü'n-nübüvve ve el-hasâisü'n-nebeviyye bunların bilinenidir. Beşâirü'n-nübüvve tabiri ise genel anlamda “Hz. Muhammed'in nübüvvetini doğrulayan belgeler”, özel anlam da “önceki kutsal kitaplarda onun peygamberliğini müjdeleyen metinler” anlamında kullanılır.³

2. Hasâisü'n-nebî: Hz. Muhammed'in peygamberliğini ispatlamak amacıyla yazılan ve diğer türlerden farklı olarak Allah'ın sadece Hz. Peygamber'e bahşettiği özellikleri ele alan ve bunun yanında Hz. Peygamber'den önce varolan peygamberlerden, insanlardan, meleklerden ve diğer yaratılmışlardan üstün olduğunu anlatan bir türdür. Bu üstünlük insanoğlunun ve âlemlerin yaratılışından önce başlayıp ahiret hayatında da devam etmektedir.

Hasâisü'n-nübüvve'nin Kur'an ve sünnette birçok delili vardır. Hasâisü'n-nübüvve yazarları, Hz. Peygamber'in şahsına özel olan ihsanları dört grupta incelemişlerdir. Bunlar: Farzlar, haramlar, mubahlar ve ona lütfedilen üstünlüklerdir.⁴ Hz. Muhammed'in peygamberliğine delil olan Kur'an ve sünnet, semavî kitaplarda yer alan Hz. Muhammed'in vasıflarıyla ilgili haberler, onun üstünlük ve faziletiyle alakalı hadis ve ayetler hasâisü'n-nübüvvenin konusu içerisine dâhil edilebilir.

3. A'lâmü'n-nübüvve: Peygamberlik müessesini inkâr edenlerle Hz. Muhammed'in peygamberliğini reddedenlere karşılık, akli delillerle Hz. Peygamber'in nübüvvetinin

² Yavuz, “Delâ'ilü'n-Nübüvve”, s. 115.

³ Yavuz, “Delâ'ilü'n-Nübüvve”, s. 115-117.

⁴ Erdinç Ahatlı, “Hasâisü'n-Nebî”, **DİA**, İstanbul, 1997, C.16, s. 277- 281.

ispatlanmasını ele almaktadır. Bu tür Allah'ın varlığını ispatlamak, yaratılan herşeyin nübüvvetle bağlantılı olduğunu belirtmek için kaleme alınmıştır. Bu tür içerisinde Hz. Muhammed'in nübüvvetiyle alakalı mucizeler ve bu mucizelerle ilgili doğada meydana gelen tabiatüstü hadiseler dahi aklî delillere dayandırılmakta, akıl karıştırıcı şüphelere ve eleştirilere cevap verilmektedir. Eser delâilü'n-nübüvve olarak da bilinir. Bu türün bilinen en önemli eserleri Ebû Hâtim er-Râzî⁵ ve Şâfiî âlimlerinden Mâverîdî'ye aittir. Bunlar arasında Mâverîdî'nin A'lâmü'n-nübüvve adlı eseri dönemine göre en değerli eser olarak kabul edilmiştir.⁶

4. Meâricü'n-nübüvve: Hz. Muhammed'in hayatını ve mucizelerini anlatan Meâricü'n-nübüvve bir türün adı olmaktan ziyade eser ismi olarak belirtilmiştir. Muîn el-Miskîn'in Hz. Peygamber'in hayatını ve mucizelerini anlatan Farsça eseri olup tam adı Me'âricü'n-nübüvve fî medâricil-fütüvve'dir. Eserin muhtevası; bir giriş, dört bölüm ve bir hatimeden oluşmaktadır. Hz. Peygamber'in hayatını tasavvufî üslupla ele almasının yanı sıra gerçeğe aykırı tasvirler içermesi, gerçeğe uygun olmayan hikâyelerin nakledilmesi onu diğer eserlerden farklı kılmıştır.⁷

5. Tesbîtü Delâilü'n-nübüvve: Hz. Muhammed'in mucizelerini anlatan tür olup Kâdî Abdülcebbâr'ın eserinin adıdır. İsmi mukaddimede Tesbîtü delâ'ili nübüvveti nebiyyinâ Muhammed olup Tabakat kitaplarında ise Delâ'ilü'n-Nübüvve, Tesbîtü Delâ'ili'n-Nübüvve olarak farklı bir adla kaydedilmiştir. Tesbîtü delâ'ili'n-nübüvve yetmiş altı bölümden oluşmaktadır. Eserin muhtevasını beş bölüm halinde incelemek mümkündür. Kâdî Abdülcebbâr, Tesbîtü delâilü'n-nübüvve'de Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispatlama konusunda benzeri konuları işleyen eserlerden farklı bir yöntem izlemiş ve Kur'an'ı merkez noktası almıştır. Ona göre Kur'an'ın delâilü'n-nübüvveye dair kesin kaynak olması, fesahat ve belagatı, gaybdan haber vermesi, akli istidlallere rehberlik etmesi onun Kur'an'ı merkeze almasının temel sebebidir. Kâdî Abdülcebbâr, eserini daha çok Kur'an'ın gaybdan haber veren ayetlerine ve aynı mahiyetteki hadislere dayandırmıştır.⁸

Türler arasında farklı olarak peygamber nübüvvetini destekleyen delillerin merkezine Kur'an-ı Kerîm konulmuştur ve kesin kaynak olmuştur. Muhtevanın her bölümünde

⁵ Yusuf Şevki Yavuz, "A'lâmü'n-Nübüvve", **DİA**, İstanbul, 1989, C.2, s. 337-338.

⁶ Ahmet Saim Kılavuz, "A'lâmü'n-Nübüvve", **DİA**, İstanbul, 1989, C.2, s. 339.

⁷ Yusuf Şevki Yavuz, "Meâricü'n-Nübüvve", **DİA**, Ankara, 2003, C.28, s. 209-210.

⁸ Bekir Topaloğlu, "Tesbî Delâilü'n-Nübüvve", **DİA**, İstanbul, 2011, C.40, s. 535-536.

farklı olaylar anlatılmaya çalışılmıştır. Eserde Allahtan başka kimsenin gaybı bilmeyeceği, peygamberlerin de gaybı ancak vayh ile bilebileceği ifade edilmektedir.

6. Şevâhidü'n-nübüvve: Hz. Muhammed'in peygamberlik delillerini anlatan tür olup Abdurrahmân-ı Câmî'nin Farsça yazmış olduğu eseri için kullanılmıştır. Eser bir mukaddime yedi bölüm ve bir hatimeden meydana gelmektedir. Hz. Peygamber'in nübüvvetini delilleriyle anlatan Şevâhidü'n-nübüvve, farklı kitaplarda (siyer, İslam tarihi, menakıb) yer alan rivayetlerin bir araya getirilmesiyle oluşmuştur.⁹ Eserin Anadolu sahasında farklı kişiler tarafından Türkçe tercümesi yapılmıştır.

7. Beşâirü'n-nübüvve: Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğunun Kur'an-ı Kerîm'den önceki kutsal kitaplarda haber verilip bildirilmesidir. Hz. Muhammed'in peygamberliğini önceden haber veren, onun hak peygamber olduğunu doğrulayıp delillendiren belgeler, çeşitli olaylar, mucizeler ve haberler anlamına gelir. Daha çok ilk devirlerden itibaren Hz. Muhammed'in nübüvvetini reddeden, Ehl-i kitap'a karşı olan, vahye inanmayan kimselere karşılık müslüman bilgilerin ortaya koymuş olduğu delillerin başında yer alan ve Hz. Muhammed'in nübüvvetinin önceki İlahî kitaplarda söz konusu edildiğini haber vererek belgeleyen metinler için bu adlandırma kullanılmıştır.¹⁰

Tevhid inancını benimseyen semavî kitaplarda ve diğer inanç sistemlerinde bir kurtarıcının müjdelendiği bilinmektedir. İlkel kabile dinlerinden olan Kuzey Amerika kıtası yerli kavimleri dâhil olmak üzere eski Mısır, İran ve Çin dinlerinde, Hinduizm, Budizm, Yahudilik ve Hristiyanlık'ta ileride geleceği kabul edilen bir kurtarıcı (mesîh, mehdî) inancı mevcut olup bu kurtarıcının ismi kutsal kitaplarda farklı anılmıştır. Müslümanların inancına göre bu kurtarıcı Hz. Muhammed'tir.¹¹

Nübüvvet dellilerini anlatan bu türlerin gayesi Hz. Muhammed'in nübüvvetini desteklemek ve ispatlamaktır. Bu türler birbirini tamamlamakla beraber aralarında az da olsa küçük farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar muhtevadan ve isimden kaynaklanmaktadır. Bazı isimler sadece türün adı olarak belirtilmişken bazı isimler türle beraber eser ismi olarak kullanılmıştır.

⁹ Mustafa Öz, "Şevâhidü'n-Nübüvve", **DİA**, İstanbul, 2010, C.39, s. 19-20.

¹⁰ Mehmet Aydın, "Beşâirü'n-Nübüvve", **DİA**, İstanbul, 1992, C.5, s. 549-550.

¹¹ Aydın, "Beşâirü'n-Nübüvve", s. 549-550.

Peygamberlik alametlerini anlatan türlerin yanı sıra nübüvvet delillerinin kaynağını oluşturan, insanları tesiri altında bulunduran, olağanüstü olan mucizenin sözlükteki tanımı “bir şeye güç yetirememek” olup acz kökünden türeyen muciz’in (aciz bırakan) isim şeklidir.¹² Bununla beraber İnsanları hayrette bırakan tabiatüstü, harikulade olay, tansık. İnsan aklının anlayıp algılamakta zorlandığı olağanüstü olay¹³ diye ifade edilir. Mucize’nin başka bir tanımı ise Peygamberlerin, nübüvvetlerinin doğruluğunu kanıtlamak için Allah tarafından yapılan harikulade (adet üstü) bir iştir.¹⁴ Kelam terimi olarak da mucize kelimesinin ne zaman kullanılmaya başlandığı kesin bir şekilde bilinmemekle birlikte Câhiz, Ali b. Rabben et-Taberî gibi erken devir âlimlerinin eserlerinde yer almamaktadır. Bu terime IV. (X.) yüzyıldan itibaren rastlanmaktadır.¹⁵

Mucizeler, peygamberlerin nübüvvetini doğrulayan, risaletlerini ispatlayan kuvvetli delillerdendir. Peygamberlere iman edenlerin imanlarını sağlamlaştırmıştır. Peygamberlerin hak peygamber olmadığına ve onların söylediklerine inanmayanların eleştirilerine karşılık bir delil ve eleştirilere cevap mahiyetindedir. Mucizeler, peygamberliği tasdik etmek, şüpheyi mahal vermemek için kullanılan harikulede bir araçtır.¹⁶

Peygamberlerin temel mucizeleri incelendiğinde insanların akıl erdiremeyeceği olağanüstü hadiseler olduğu görülür. Peygamberlerin hidayet mucizeleri özellikle Hz. Salih’in devesi, Hz. Musa’nın asası ve parıltılı eli, Hz. İsa’nın ölülere diriltmesi, hastaları iyileştirmesi ve diğerleri, sonuncu olarak da Hz. Muhammed’in Kur’an mucizesi hep bu yönüyle öne çıkmış; benzerlerinin yapılamayacağı ve tekrarlanamayacağı ısrarla vurgulanmıştır. Söz konusu hidayet mucizelerinden hareketle tehaddi özelliği bulunan mucizelerin, insan ve cinlerin güçlerinin dışında meydana gelen hadiseler ve harikulade olaylar olduğu sonucuna varılır. Nitekim Hz. Peygamber’in, bütün insanlığa meydan okuyarak İlahî kelama bir nazire

¹² Halil İbrahim Bulut, “Mûcize”, *DİA*, İstanbul 2005, C.30, s.350-352.

¹³ İsmail Parlatır, “*Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*”, Yargı yay, Ankara 2011, s. 1110.

¹⁴ İsmail Karaçam, “*En büyük Mucize Kur’ân-ı Kerîm’in İlmî ve edebî Sırları*”, Yeni Şafak, İstanbul 2005, s.26.

¹⁵ Bulut, “Mûcize”, s. 350-352.

¹⁶ Karaçam, “*En büyük Mucize Kur’ân-ı Kerîm’in İlmî ve edebî Sırları*”, s. 39.

yapılamayacağını belirtmesi Kur'an'ın olağanüstü bir özellik taşımasından kaynaklanmaktadır.¹⁷

Hız. Muhammed'in nübüvvetine delil olarak gösterilen ve temel unsur olan mucizenin gayesi; din, Allah'ın varlığı, birliği, haşır ve neşr, cin, melek, vahiy ve ilham... gibi gayb ve sırlara inanç duymaktır. İnsanların bu gayb ve sırları bilmesini ve bunlarla temas kurmasını sağlayan kişi peygamberlerdir. Yine mucizelerden beklenen asıl amacın insanların bu bilinmeyen sırlar âlemine ulaşması, onlarla iletişim halinde olarak insanların karanlıktan aydınlığa çıkmasını sağlamaktır.¹⁸

Süleymaniye Kütüphanesi'nde Şevâhidü'n-nübüvve adı altında kayıtlı İbrâhîm İbn Hızır'a ait 'Alâ'imü'n-nübüvve adlı eser Hız. Muhammed'in peygamberliğini ispatlamak amacıyla yazılmış dinî-edebî bir eserdir. Hız. Muhammed'in doğumundan önce başlayan, doğumu ve nübüvveti esnasında devam eden ve vefatından sonra sahabiler döneminde rivayet olarak anlatılan ve 12 imam döneminde menakıb adı altında aktarılan yüzlerce mucize eserde yer almaktadır. Bu yönüyle eser hem delâilü'n-nübüvve hem de beşâirü'n-nübüvve olarak kabul edilebilir.

¹⁷ Halil İbrahim Bulut, “Nübüvveti İspat Açısından Hissî Mûcizeler”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2001, s. 22.

¹⁸ Karaçam, “En büyük Mucize Kur'an-ı Kerim'in İlmî ve edebî Sırları”, s. 39.

I. BÖLÜM

ABDURRAHMÂN CÂMÎ VE İBRÂHÎM İBN HIZIR'IN TANITILMASI

1.1. Abdurrahmân Câmi

XV. yüzyılda yaşamış İran âlimi ve şairidir. Adı Nûrüddîn Abdurrahmân b. Nizâmiddîn Ahmed b. Muhammed el-Câmî (öl. 898/1492) olup kendisi Nakşibendî tarikatına mensuptur. 23 Şaban 817'de (7 Kasım 1414) Horasan'ın Câm şehrinin Harcird kasabasında doğmuştur. Daha çok Mollâ Câmî unvanıyla bilinmektedir. Birinci divanının mukaddimesinde Câm şehrine nisbetle ve Ahmed-i Nameki-yi Câmî'nin (öl. 536/1141) hatırasına saygısının bir ifadesi olarak Câmî mahlasını aldığını belirtmektedir.¹⁹

Ailesi döneminde tanınmış ve değer gören bir aile²⁰ olup Mollâ Câmî'nin kişiliği ve inancı üzerinde büyük bir etkisi olmuştur. Dedesi Şemseddin Muhammed İsfahan'dan Horasan'a göç etmiş ve burada İmam Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî (öl. 189/805) neslinden gelen birinin kızıyla evlenmiş, bu evlilikten babası Nizâmeddin Ahmed dünyaya gelmiştir. Mollâ Câmî ilk eğitimini babasının yanında almış, babası Herat'a gidip Nizâmiye Medresesine müderris olunca kendisi de öğrenimini orda sürdürmüştür.²¹

Mollâ Câmî dönemin büyük hocalarından ders almıştır. Yine dönemin en iyi eğitim veren şehirlerine giderek kendisini daha genç yaşlarda farklı alanlarda geliştirmiştir. Dönemin bilinen âlimlerinden Cüneyd-i Usulî, Ali es-Semerkandî ve Şehabeddîn Muhammed el- Câcermi'den ders aldı. Uluğ Bey zamanında önemli bir kültür ve ilim şehri olan Semerkand'a giderek burada dokuz yıl kaldı. Uluğ Bey Medresesi'nde Bursalı Kadı-zâde-i Rumî'den (öl. 1437) riyâziyyat dersi aldı. Genç yaşta sahip

¹⁹ Okumuş, Ömer, "Câmî Abdurrahman", **DİA**, İstanbul, 1993, C.7, s. 94-99

²⁰ Asaf Halet Çelebi, "**Molla Câmî**", Hece Yay., Ankara, 2012, s.13.

²¹ Okumuş, "Câmî Abdurrahman", s.94-99.

olduğu üstün meziyetlerle kendisini göstererek çok farklı ilim dallarında zengin bir birikim elde etti ve kendini geliştirdi.²²

Genç yaşta farklı ilim dallarını iyi bilen ve zengin bir birikim elde eden Mollâ Câmî, Semerkand dönüşü Nakşibendî şeyhlerinden Sadeddîn-i Kâşgarîyle temas halinde olup ona bağlanmıştır. Onun vefatından sonra halefi Hacı Ubeydullah Ahrar'a bağlanmıştır. Diğer Nakşibendî şeyhlerine göre en çok Hacı Ubeydullah Ahrar'dan etkilenmiştir. Yazmış olduğu manzum- mensur eserlerinde onu övmüştür. Kendisinin Nakşibendî tarikatına mensup olması diğer tarikatlarla ilişkisini etkilememiştir. Sadeddîn-i Kâşgarî'den kendisine irşad izni verildiği halde tekke şeyhliği yapmamıştır. Amacı daha çok öğrendiğini öğretmek olan Mollâ Câmî medresede ders verip talebe yetiştirmiştir.²³

Her alanda kendini geliştiren Mollâ Câmî dönemin büyük devletlerinin dikkatini çekmiştir. Hükümdar ve devlet adamlarıyla olan ilişkilerinde aşırılığa kaçmamıştır. Övdüğü devlet büyüklerini iyiliğe teşvik etmiştir. Timurlu ve Osmanlı devlet adamları tarafından sayılıp hürmet görmüştür. İlmî ve manevî nüfuzunu Hüseyin Baykara döneminde göstermiş olan Mollâ Câmî, Fatih Sultan Mehmed döneminde İstanbul'a davet edilmek istenmiş; fakat bu teklif kendisine iletilemediğinden dolayı gerçekleşmemiştir. Fatih Sultan Mehmed, Câmî'den felsefeciler ve kelâmcıların görüşlerini mukayese eden bir eser yazmasını ister. Bu istek üzerine Mollâ Câmî ed-Dürretü'l-fahire adlı bir eser yazmışsa da eser Fatih'e ulaştırılmadan Fatih vefat etmiştir. II. Beyazıd, Karakoyunlu Cihan Şah ile Akkoyunlu Uzun Hasan ve Yâkub Bey gibi hükümdarlarla dostane ilişkileri olmuştur.²⁴

Döneminde büyük devletler tarafından sayılıp hürmet gören Mollâ Câmî şairlerle yakın ilişki içinde bulunmuştur. Baykara döneminde yaşamış olan Ali Şîr Nevâî ve Süheylî gibi şairlerle dostlukları var olup kendisinin müridleri arasında yer alıyordu. Câmî, Nevâî'yi sevip değer verdiğini her vesile ile açıklamıştır. Hıredname-i

²² Çelebi, "Molla Câmî", s.17-20; Câmî'nin tahsili için ayrıca bk. Ali Asgar Hikmet, "Câmî Hayatı ve Eserleri", (Çev: M. Nuri Gencosman), MEB Yay., Ankara, 1991, s.101-109.

²³ Okumuş, "Câmî Abdurrahman", s.94-99.

²⁴ Fâtih Sultan Mehmed ve II. Bayezid döneminde Fars şiiri ve Câmî ile ilişkiler için bk. Muhammed Emin Riyâhî, "Osmanlı Topraklarında Fars Dili ve Edebiyatı", (Çev. Mehmet Kanar), İnsan Yay., İstanbul, 1995, s. 159-175. Ayrıca, bu dönemde Fars dilinin tesirleri hakkında bk. Orhan Kaplan (haz.), "Târîh-i Edebiyyât Dersleri I. Cilt/ İbrahim Necmi Dilmen", Akademik Kitaplar, Ankara, 2019, s. 78-81.

İskenderi adlı mesnevisinin hatimesinde onu övmüştür. Ayrıca Nevâî de mesnevilerinde Câmî'ye olan saygısını dile getirmiştir.²⁵

Molla Câmî, Fars edebiyatında yaşadığı yüzyılda ortaya çıkarmış olduğu şairlik yeteneği ve diğer alanlardaki üstün kabiliyeti sayesinde dönemin en büyük nazım ve nesir sanatkârı olup²⁶ XV. yüzyılın son büyük temsilcisi ve son klasik şairi olarak kabul edilmektedir.²⁷

Fars edebiyatında büyük bir şair ve âlim olan Câmî; dini, tasavvufî ve pozitif ilimlere olan hâkimiyetini eserlerinde ve özellikle mesnevilerinde yansıtmıştır. Câmî çok yönlü bir sanatkâr olduğu gibi eserlerinde de bu çok yönlülük veya kapsayıcılık açıkça görülmektedir.²⁸ Câmî, İran edebiyatının klasik tarzını temsil etmekle beraber eski konulara yenilik ve renk katmış bir şair olup ele aldığı konuları sade ve anlaşılabilir bir dille anlatma özelliğine sahiptir. Hayalleri alışılmışın dışındadır.²⁹

Eğitimine daha küçük yaşlarda ailesinin yanında başlayan Mollâ Câmî, her alanda kendini geliştirmiş ve büyük eserler meydana getirmiştir. Eserlerini daha çok insanlara faydalı olmak için yazmıştır. Kendi çağından itibaren ünü her yere yayılmaya başlanmıştır. Fars edebiyatına etkisi olduğu kadar Türk edebiyatına da etkisi büyüktür. Mensubu olduğu Nakşibendiliğin Anadolu'da yayılmasını sağlamıştır. Herât okulu vesilesiyle Anadolu'da Türk edebiyatı üzerinde de etkisi olmuştur.³⁰ Türklerle olan sıkı ilişkilerinden dolayı eserleri Türk coğrafyasında büyük ilgi görmüş, önemli birçok eseri Türkçeye çevrilmesi onun Türk edebiyatı üzerinde büyük ve sürekli bir tesiri olduğunu göstermektedir.³¹

Mollâ Câmî, Hicri 898 yılının 18 Muharreminde (9 Kasım 1492) vefat etmiştir. Devrin büyük hükümdarı olan Hüseyin Baykara ve dostane ilişkisi olan şair Ali Şir

²⁵ Okumuş, "Câmî Abdurrahman", s. 95.

²⁶ Hikmet, "Câmî Hayatı ve Eserleri", s. 12.

²⁷ Sedat Kardaş, Özgür Kıyçak, "Şerh-i Kasîde-i Lücetü'l- Esrâr /Şerh-i Kengerî)", Fenomen Yay., Ankara, 2020, s.11.

²⁸ Kardaş, Kıyçak, "Şerh-i Kasîde-i Lücetü'l- esrâr /Şerh-i Kengerî)", s.11.

²⁹ Çelebi, "Molla Câmî", s. 49-52.

³⁰ Muhsin Macit, "Abdurrahman Câmî ve Osmanlı Edebiyatı", *Yedi İklim Dergisi*, 1992, C.7, sayı:20

³¹ Kardaş, Kıyçak, "Şerh-i Kasîde-i Lücetü'l- esrâr /Şerh-i Kengerî)", s. 13.

Nevâî'nin katılımıyla cenaze namazı büyük bir cemaatle kılınmış ve naaşı intisap ettiği Mevlâna Sa'deddin Kâşgârî'nin kabrinin yakınına defnedilmiştir.³²

1.2. İbrâhîm İbn Hızır

İbrâhîm İbn Hızır'ın hayatı ve edebî kişiliği ile ilgili herhangi bir kaynakta bilgiye ulaşamamıştır.³³ Kendisiyle ilgili bütün bilgiler 'Alâ'imü'n-nübüvve adlı eserinin Hüsrev Paşa nüshasının 1b ve 2a varaklarında yazılan bilgilerden elde edilmiştir. Mütercim besmele, hamdele ve salve kısmından sonra mukaddimenin ilk girişinde kendisiyle ilgili bilgi vermiştir: "*Ammā ba'd bu fakîr u haķîr İbrâhîm İbn Hızır es-Sirozî el-meşhûr İbri H'âce bu kitâbı Şevâhidü'n-n- Nübüvve buldum ki...*"³⁴ Mütercim kendi ismini söylemenin yanında bir de İbri H'âce olarak tanındığını ve Sirozlu olduğunu ifade etmiştir.

Bu bilgilerin yanı sıra tercümeden elde edilen emarelerden yola çıkılarak mütercimin hayatı hakkında bazı bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Eserin 2a varağında Şeyh Muslihuddin ve Osmanlı vezirlerinden Mustafa Paşa'dan yola çıkarak bazı varsayımlara ulaşılmaya çalışılmıştır:

"*Bu kitâbı kim terceme eyledüm bir ulunuğ adına eyledüm ki Āl-i 'Oşmān'a vezîr olanların kırkıncıncı vezîr buña vaķı'ı olmışdur kim şâhib-i zamān, Āşaf-ı devrāndur ve hem ... ya'nî Muştafâ Paşa*" ifadelerini kendisinin yazdığı mukkadimede belirtip aynı zamanda "*ķarındaşum Şeyh Muşlihud-dîn'ün himmetleriyle bu kitâb-ı şerîfî Türkî dili üzerine terceme eyledüm*" tabirlerini kullanan İbrâhîm İbn Hızır'ın yaşadığı dönemle ilgili iki tane belirti bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Mustafa Paşa'nın hangi tarihlerde vezirlik yapan Mustafa Paşa olduğu, ikincisi Şeyh Muslihuddin'in kaynaklarda aynı adla geçen Şeyh Muslihuddin'lerden hangisi olduğudur.³⁵

"*Mustafa ismindeki Osmanlı sadrazamları ve görev süreleri şunlardır:*
Koca Mustafa Paşa (1511-1512), Çoban Mustafa Paşa (1511), Lala
Mustafa Paşa (1580), Lefkeli Mustafa Paşa (1622), Kemankeş Kara

³² Molla Câmî, "*Şevâhidü'n-Nübüvve Peygamberlik Müjdeleri ve Mucizeleri*", Bedir Yay., İstanbul, 2020, s. 16-17.

³³ Tezkireler, Erişim:12.06.2021 <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78460/tezkireler.html>

³⁴ Hüsrev Paşa, vr. 1b.

³⁵ Erdem Can Öztürk, "Molla Câmî'den Kaynaklarda Zikredilmeyen Bir Tercüme: İbrahim İbn Hızır Es-Sirozî'nin 'Alâ'imü'n-Nübüvvesi", *Mevlânâ Düşünce Araştırma Derneği*, Sayı:11, s. 21.

Mustafa Paşa (1638- 1644), İbşir Mustafa Paşa (1654-1655), Zurnazen Mustafa Paşa (1656), Merzifonlu Kara Mustafa Paşa (1676-1683), Tekirdağlı Bekri Mustafa Paşa (1688-1689), Köprülü Fazıl Mustafa Paşa (1689-1691), Bozoklu (Bıyıklı) Mustafa Paşa (1693-1694), Daltaban Mustafa Paşa (1702-1703), Çorlulu Köse Bahir Mustafa Paşa (1752- 1755), Çelebi Mustafa Paşa (1807-1808), Alemdar Mustafa Paşa (1808), Koca Mustafa Reşit Paşa (1846-1858) (Farklı zamanlarda 6 kez bu görevde bulunmuştur.), Giritli Mustafa Naili Paşa (1853-1854, 1857).”³⁶

İbrâhîm İbn Hızır tercümesini yaptığı eserin tarih için dört kıtalık aşağıdaki manzumeyi kaleme almıştır:

Sağa çok şükürler eyā Zü’l-celāl
Ki bugün tamām oldu işbu maḳāl
O vaktin ki irdi el itmāmına
Ki كاتمتها oldu tārīḥ-i sāl

O vaktin ki irdi ال itmāmına / Ki كاتمتها oldu tārīḥ-i sāl” ifadesi eserin son varlığında kullanmıştır. كاتمتها kelimesine tamiye olarak el kelimesi eklendiğinde H. 918 (M. 1512/1513) tarihine ulaşılmaktadır. Mollâ Câmî Şevâhüdü’n-nübüvve adlı eserini H. 885 (M.1480/1481) tarihinde yazdığını düşündüğümüzde bu tarih mantıklı görünmektedir. İkinci Beyazıd döneminde Osmanlı vezirliğinde Koca Mustafa Paşa’nın bulunması, bu tarihin doğruluğu ihtimalini hayli güçlendirmektedir. Mukaddimedede sözü edilen vezir Mustafa Paşa’nın Koca Mustafa Paşa olduğudur. İbrâhîm İbn Hızır’ın eserini onun adına tercüme ettiği buradan anlaşılmaktadır.³⁷

Mukaddime’de ikinci bir ipucu olan Şeyh Muslihuddin’in Merkez Muslihuddin Efendi veya Merkez Hâlîfe olarak bilinen Musa b. Mustafa b. Kılıç Bey b. Haydar olma ihtimali yüksektir. Yine yaşadığı döneme bakıldığı zaman (doğ. ?? - öl. 959/1551-52) Osmanlı veziri Koca Mustafa Paşayla aynı döneme denk geldiği görülmektedir. Kaynaklarda İbrâhîm İbn Hızır’ın hayatıyla ilgili bir bilgi

³⁶ UzunÇarşılı, İsmail Hakkı, “**Osmanlı Tarihi**”, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988, C.2 Öztürk, “Molla Câmî’den Kaynaklarda Zikredilmeyen Bir Tercüme: İbrahim İbn Hızır Es-Sirozî’nin ‘Alâ’imü’n-Nübüvvesi”, s. 21.

³⁷ Öztürk, “Molla Câmî’den Kaynaklarda Zikredilmeyen Bir Tercüme: İbrahim İbn Hızır Es-Sirozî’nin ‘Alâ’imü’n-Nübüvvesi”, s. 22.

bulunmazken eserini tercüme ettiği tarih olan H. 918’de Şeyh Muslihuddinle ne derece bir samimiyeti var olduğu bilinmemektedir.³⁸ Ayrıca Şeyh Muslihuddinin hayatıyla ilgili bilgilere bakıldığında da birçok âlim ve sanatkârın onun müridi olduğu ifade edilmiş fakat İbrâhîm İbn Hızır’la olan herhangi bir ilişkiye değinilmemiştir.³⁹

İbrâhîm İbn Hızır, mukaddimenin 2a varlığında yazdığı “*Aynı zamanda karındaşım Şeyh Muşlihu’d-dîn’ün himmetleriyle bu kitâb-ı şerîfi Türkî dili üzerine terceme eyledüm*” cümlesinden yola çıkarak Merkez Muslihuddin Efendi’ye “karındaşım” şeklinde hitap etmesi, İbrâhîm İbn Hızır’ın yaş olarak Merkez Muslihuddin Efendi ile akran olduğunu göstermekte olup bu durumda İbrâhîm İbn Hızır’ın doğum tarihi yaklaşık olarak H. 868 tarihi civarında olmalıdır. Ayrıca buradaki “karındaşım” ibaresinin gerçekten bir kardeşlik mi yoksa samimiyet mi ifade ettiği ayırt edilememekle birlikte aralarındaki ilişkinin samimiyet olduğunun göstergesidir.⁴⁰

‘Alâ’imü’n-nübüvve’nin mukaddime kısmında yazdığı bilgilerden yola çıkarak İbrâhîm İbn Hızır’ın yaşadığı dönemle ilgili bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Kendisiyle ilgili herhangi bir kaynakta bilgi bulunmamaktadır ve elde edilen bilgiler varsayımlarla sınırlıdır. İbrahim İbn Hızır’la ilgili bilgiler sadece kendisinin yazdığı ‘Alâ’imü’n-nübüvve adlı kitaptan elde edilmektedir. Bu da onun yaşadığı dönemde pek bilinen ve ilgi gören bir sanatçı olmadığını göstermektedir.

³⁸ Öztürk, “Molla Câmi’den Kaynaklarda Zikredilmeyen Bir Tercüme: İbrahim İbn Hızır Es-Sirozî’nin ‘Alâ’imü’n-Nübüvvesi”, s.22.

³⁹ Reşat Öngören, “Muslihuddin Mustafa”, **DiA**, Ankara, 2020, C.31, s. 269-271.

⁴⁰ Öztürk, “Molla Câmi’den Kaynaklarda Zikredilmeyen Bir Tercüme: İbrahim İbn Hızır Es-Sirozî’nin ‘Alâ’imü’n-Nübüvvesi”, s. 22.

II. BÖLÜM

İBRÂHÎM İBN HIZIR'IN 'ALÂ'İMÜ'N-NÜBÜVVE'Sİ

2.1. Muhteva

Eser, dinî yazma eserlerdeki gibi klasik tertibe göre düzenlenmiştir. Besmele ile esere başlanıp daha sonra “hamdele” ve “salvele” ile devam edilmiştir. Ardından “faslû'l-hitab”⁴¹ denen “Ammā ba'd” ile mukaddimeye geçiş yapılmıştır.

Mukkadimede eserin kim tarafından yazıldığı şöyle belirtilmiştir: “**Ammā ba'd** bu fakîr u hâkîr İbrâhîm İbn Hızır es-Sirozî el-Meşhûr İbri H'âce bu kitâbı Şevâhidü'n-Nübüvve...”⁴² Eserin kimden tercüme edildiği de mukkadimede şöyle ifade edilmektedir: “Şeyh 'Abdur-raḥmân-i Câmî raḥmetu'llâhi 'aleyh, ihtisâr ehli için 'Arabından Fârsîye tercüme eylemişler.”⁴³ Mukaddime de eserin yazılış sebebi de belirtilmektedir. Buna göre eserin yazılış amacı şu sebeplere dayandırılmaktadır: İnsanlar Farsça bilmediklerinden Hz. Muhammed'in hayatını anlayamamaktadırlar. Eser, Hz. Muhammed'in hayatını Farsça bilmeyenlere anlaşılır olabilmek için kaleme alınmıştır. Bununla beraber insanların kalplerinde bulunan şüphelerinde emin olmalarını ve bulanıklardan kurtulmalarını sağlamak, peygamberin şefaatine nail olmak için bu eserin tercüme edildiği belirtilmektedir:

*“Bu fakîr dahı diledüm ki bu fevâ'idî, mûcib-i 'aḳâî'düñ cümle mü'minîne ve kâffe-i müstemî'îne nef'i 'âm ve fâ'idesi tamâm yetişe. Egerçi bu bâbda kılleti bizâ'atım ve 'adem-i istiẓa'ātım variken Fârsî bilmeyen ve anlamayan mü'minlere, kardeşlere şefekat uhuvetden Allâh sübhanehü ve Te'âlâ Celle ve 'alâ ḥazretinden istiānet ve Ḥazret-i Resûlinden istiṭā'at şallallâhu te'âlâ âleyhi ve sellem ve qarındaşım Şeyh Muşlihü'd-dîn'ün himmetleriyle bu kitâb-ı şerîfî Türkî dili üzerine terceme eyledüm. Tâ kim her mü'mine okumak ve diğlemek âsân ola.”*⁴⁴

Eserin kimin adına yazıldığı mukaddimede şöyle belirtilmektedir:

⁴¹ Orhan Bilgin, “Yazma”, **DİA**, İstanbul, 2013, C.43, s.369-373.

⁴² Hüsrev Paşa, vr. 1b.

⁴³ Hüsrev Paşa, vr. 2a.

⁴⁴ Hüsrev Paşa, vr. 2a.

“Ve bu kitābı kim terceme eyledüm. Bir ulunuñ adına eyledüm ki Āl-i ‘Osmān’a vezir olanlaruñ kırkıncı vezir buña vākı’ olmışdur kim şāhib-i zamānı, Āşaf-ı devrāndur ve hem müşfik-i ümem, müfizü himem yem-i kerem baħr-i şiyemdür. Ya’nî Muştafā Pāşā Yesera’llāhu Māyaşā. Zīrā ki rāsım-i merāsım-i dīn ve tālīb-i meṭālīb-i yakīndür. Ve hem kadir-şināsdur ve ni‘meti ünāse-i sīpāsdur.”⁴⁵

Mukaddime de kitaba ne isim verildiği ve bu ismi neden verildiği şöyle belirtilmiştir:

“Ve bu kitāba ‘Alā’imü’n-nübüvve diyü ad virdüm. Lā-reyb okuyup dinleyen mü’mınlere ifāza-i dīn ve ifāde-i yakīn ḥāşıl olup kalblerini kasāfetden ve göñüllerini kaşāvetden ḥalāş idüp dā’ım-i teveccühü müstemiri Ḥazreti ve hemişe te’līf-i müfiz-i insi vaḥdet ola.”⁴⁶

Yukarıdaki bilgilerden sonra İbrāhım İbn Hızır, Mollâ Cāmî’nin Şevāhidü’n-nübüvve adlı eserin tercümesine geçmiştir. Tercümenin başladığı bu bölüm, “İmdi bil ve āgāh ol ki mü’mine evvel gerek olan rükn-i İslām’uñ erkānından kelime-i şehādetle ikrār eylemekdür. Ve ḥaḳıḳat-i imān ol kelime-i şehādetüñ ma’nīsine taşdıḳ eylemekdür.”⁴⁷ ifadesiyle başlamaktadır. Bu ifadelerde İslam’ın ilk şartı olan Kelime-i Şehadet’in açıkça söylenip kabul edilmesi, Allah’ın varlığının ve birliğinin tasdik edilmesi ve Hz. Muhammed’in peygamberliğine kesin olarak inanılması ve onu peygamberliğinin tasdik edilmesinin gerekliliği belirtilmiştir. Allah’ın birliği ve varlığı, Hz. Muhammed’in nübüvveti, tartışmasız ve şüphesiz olarak İslam’ın ilk şartı olarak kabul edilmiştir. Hz. Muhammed’in peygamberliğine inanıp söylediklerini tasdik edenler, Allah’ın birliğine de iman etmiş olur. İnsanlar, Hz. Muhammed’in mucizelerine, cemalini ve kemalini gördükten sonra iman saadetiyle müşerref olurlar. Onun yalancı olmadığını, emin ve güvenilir olduğunu ilk görüşte gören sahabeler, Müslüman olup İslam’ın ilk şartını yerine getirmişlerdir:

“Nitekim ‘Abdu’llāh Selām’dan rivāyet iderler kim eytmışdür: Ol vakti ki Faħr-i Kā’ināt, hicret idüp Medīne Münnevvere’ye sa‘ādetile geldiler. Andan yaña vardum. Tā kim kendülerini görem. Çün ḥuzūr-ı ‘izzetlerine

⁴⁵ Hüsrev Paşa, vr. 2a

⁴⁶ Hüsrev Paşa, vr. 2b.

⁴⁷ Hüsrev paşa, vr. 2b.

yetişdüm. Ol aydan arı mübârek cemâl-i şerîfini gördüm. Anuñ şüret-i zîbâsı yalan söyleyiciler şüreti degildir. Hemân dem îmân getürdüm.”⁴⁸

“Ömer rağiya’llâhu te’âlâ ‘anh, ‘Abdu’llâh ibn Selâmdan Hâzret-i Resûl’üñ şalla’llâhu te’âlâ ‘aleyhi ve sellem nübüvvetinden şordu. Cevâb virdi kim e’lem bihi minnî bibnî⁴⁹ Ya’nî benüm ma’rifetüm anuñ gerçek nübüvvetine benüm ile oğlum hâl-i mâ’rifetinden baña ziyâdedür. ‘Ömer rağiya’llâhu te’âlâ ‘anh eytdi: Bu nice ola? Eytdi: Mümkündür ki benümle oğlum hâlinde üzerüme hıyânet olmuş ola ki ben anı bilmeyem. Ammâ ol hâzretüñ şânında ve anuñ nübüvvet-i şıdkına benüm kalbümde şekk ve şübhe hergiz yol yokdur didi.”⁵⁰

Bazıları, Hz. Muhammed’in cemalini görerek ona iman ederlerken bazıları da mucize ve deliller görerek iman etmişlerdir. Bazıları da ayet ve alamet görmeden Hz. Muhammed’in peygamberliğine iman etmişlerdir: İbn-i Revâha:

Levlem tekün fihi âyâtun mübeyyatün

Lekâne menzerü yünbîke bi’l-hayri.⁵¹

Hz. Muhammed’in risaletine delil ve nübüvvetine şahit olanlar ve bu mucizeleri duyanların mucize karşısındaki aldıkları tavır üçe ayrılır. Birinci kısım ayet ve alamet görmeden Hz. Muhammed’e iman edenlerdir. İkinci kısım Hz. Muhammed’in ahlakını ve hallerini duysalar bile işittiklerini mucize olarak kabul etmeseler bile yine de onun nübüvvetine tasdik edenlerdir. Üçüncü kısım ise Hz. Muhammed’in mucizelerini, delillerini ve ayet gördükleri halde inkâr edenlerdir: “*Ğureyş kavmi gibi kim mu’cizât göster îmâna gelem dirlerdi. Mu’cizât gördük de bu sihirdür ve su’bededür diyüp ol müşâhade anların şekâvetden ve bed-bahtlıktan ğayrı nesnelerin arturmadı ve anlara melâhideden ve zındıklardan mülhak oldılar*”⁵²

⁴⁸ Hüsrev Paşa, vr. 3a.

⁴⁹ “أَنَا أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي بِنِّي” Benim marifetim onun gerçek peygamberlik marifetine karşılık oğlumun hali ile benim aramdaki ilişkiden daha gerçektir.”

⁵⁰ Hüsrev Paşa, vr. 3a.

⁵¹ لَوْلَمْ تَكُنْ فِيهِ آيَاتٌ مُّبَيِّنَةٌ

لَكَ أَنْ تَنْظُرَ فِيهِ بَلْخَيْرَ

⁵² Hüsrev Paşa, vr. 4b.

“Alamet ve ayet göstermediği halde onun peygamberliğinden haber verir.”

Kureyş kavmi, Hz. Muhammed'in mucizelerini gördükleri halde inatları ve kibirlerinden dolayı peygamberliğini kabul etmemişlerdir. Hz. Muhammed'in mucizelerine inanmadıkları gibi dinle ilgili olan hiçbir şeyi kabul etmiyorlardı:

“İaşre ve neşre ve kıyāmete, cennete ve cehenneme ve Resül ‘aleyhi’s-salātu ve’s-selāmü getürdiklerine imānları yokdur.”⁵³

Ayrıca bir cemaatten daha bahsedilmiştir. Bu kavmin mucizeleri inkâr etmediği, mucizeleri kendince yorumladığını ve dikkatleri üzerlerine toplamaya çalışıldığını görülür:

*“Ve bir cemā‘at dahı vardur egerçi ol naķl olmışdur. Āyāt-ı mu‘cizātdan zāhir ıķrār iderler. Ammā cümlesin te’vıl eylerler. Bir ma‘nīye haml eylerler ki hadd-i ā‘cāzdan taşra getürürler. Mu‘cizāta degül muṭlaķā havār-ı ‘ādāta münkirlerdür. Bu ‘acebdür kim bu inkār ‘avāmuṅ kulübına istimālet virmek içündür. Ve tesellī virüp kendülere anlardan bir nef‘i celb itmegiçün ve kendüler havārık-ı ‘ādāt da‘vīsın iderler.”*⁵⁴

Bu kısımda mucizeyle ilgili bir ayet gelir. Ardından da mucizelerin, bazı insanların itikadının artmasına ve bazılarının da dine olan inancın kesin ve şüphesiz olmasını sağlamıştır. Nübüvvetin şahidlerinin ve risaletin delillerini yazan eserler olduğunu zikretmişlerdir:

*“Ve bir dahı anlamaklıklarına ve yakīnlerine sebep olur. ‘Ulemā’-i dīn seyyidü’l-mürselīn tābi‘ olana rağbet itdüklerinden ve ümmetine şefkatlerinden nübüvvetüṅ şevāhidleri ve risāletüṅ delā‘illeri zıkrinde kitāblardur demişler anı bildürmekdür. Ğayrı hālinden irüp müşannıflar, zahmetler çeküp eşerler komışlardur. Okuyanlara ifāde içün.”*⁵⁵

İbrâhîm İbn Hızır, yukarıdaki bilgileri verdikten sonra Mollâ Câmî’ye ait olan Şevāhidü’n-nübüvve’nin içeriğiyle ilgili bilgi verir. Eser bir mukaddime, yedi rûkn(bölüm) ve bir hatime olmak üzere dokuz bölümden meydana gelir. Bu bölümler eserde şöyle belirtilir:

⁵³ Hüsrev Paşa, vr. 4b.

⁵⁴ Hüsrev Paşa, vr. 4b.

⁵⁵ Hüsrev Paşa, vr. 5a.

İmdi bu kitābuñ tertibi yedi rükn üzerine ve bir muḳaddime ve ḥātime üzerinedür⁵⁶:

Muḳaddime nebī kimdür ve resül kimdür ve ulu'l-‘azm kimdür anı bildirür.

Rükn-i evvel seyyidü'l-enbiyā şalavātu'llāhi ‘aleyhim dünyāya gelmeden zāhir olan şevāhidü'n-nübüvve ve delā'ili bildirür.

Rükn-i şānī ol ḥazret dünyāya gelüp nübüvvet gelinceyedek zāhir olan şevāhidi ve delā'ilü'r-risāleyi bildirür.

Rükn-i şāliş nübüvvet geldükden şonra hicret idinceye degin zāhir olanı bildirür.

Rükn-i rābi' hicret itdükden şonra vefāt vaktine degin zāhir olanı bildirür.

Rükn-i ḥāmis vefātından şonra ba'zı evḳātta zāhir olan şevāhidü'n-nübüvve ve delā'ili bildirür.

Rükn-i sādīs ba'zı imāmlaruñ ve çihāryārlaruñ ve aşḥābuñ rıdvānu'llāhi te'ālā ‘aleyhim ecma'ın zamānlarında vākı' olan şevāhidi bildirür.

Rükn-i sābi' ba'zı tābi'ın ve tebā'-ı tābi'ın zamānlarında vākı' olup zühur bulan delā'ili bildirür.

Ḥātem-i 'uḳubātı ki rāfiżilere ve ḥāricilere daḥı ehl-i ḡulūla ve zulum eyleyen zālamlara kim vākı' olmışdur anı bildirür.

Bu bilgilerden sonra eserin giriş bölümü olan mukaddimeye geçiş yapılmıştır. Mukaddimede peygamberlikle alakalı olan resul, nebi, ulu'l-azm kavramlarının ne anlama geldiğinin ve aralarındaki farklılıkların ne olduğu dile getirilmiştir. Hz. Muhammed'in diğer peygamberlerden ve insanlarda üstün olduğu, bütün insanlığa ve cinlere gönderildiği, bu dünyada son peygamber olduğu, fakat ahiret hayatında ilk peygamber olduğu ayetlerle açıklanmıştır. Böylece yaratılan her şey veya gerçekleşen olayların ilk önce Allah'ın katında meydana geldiği görülür.

Vilayet ve nübüvvetin aralarındaki farklar zahirî ve batinî olarak açıklanmıştır. Aralarındaki üstünlük iktibaslarla (Bâyazıd-ı Bisṭâmî⁵⁷, İbn 'Âtâî⁵⁸, H'âce İbn 'Alî

⁵⁶ Hüsrev Paşa, vr. 5a.

⁵⁷ Hüsrev Paşa, vr. 7b.

⁵⁸ Hüsrev paşa, vr. 7b.

Hakim Tirmîzî⁵⁹ ve Şeyh Sa‘de‘d-dîni Cemîveyye⁶⁰) anlatılmaya çalışılıp Mukaddimeye son verilmiştir.

Hz. Muhammed’in peygamberliğinin delillerle ispatlanmaya çalışıldığı bölümler “rûkn” olarak yedi kısma ayrılmıştır. Hz. Muhammed’in doğumundan başlayıp kendisinin vefatından sonra devam eden mucizeler, olağanüstü haller, geçmiş ve gelecekte müjdelenen haberler her bir bölümde nübüvvetin delili olarak kabul edilmiştir. Nübüvvet delili olan mucizelerin anlatıldığı eserde kullanılan kaynaklar arasında kutsal kitaplar, ayetler, hadis kitapları, tasavvufi kitaplar ve mutasavvıfların isimleri yer almaktadır.

Hz. Muhammed’in nübüvvetine delil olan bu rûknlerin ilki⁶¹, Hz. Muhammed’in doğumundan önce meydana gelen olayların anlatıldığı bölümdür. ‘Alâ’imü’n-nübüvve’de “Ol cümleden bir dahı budur kim” başlığı altında 20 tane rivayet aktarılmıştır. Geri kalan rivayetlerin bazıları diğer rivayetlerin devamı olarak yazılmış; bazı rivayetler de yazılmamıştır. Hz. Âmine ve Hz. Abdullah’ın evliliğine doğru gidilen yolda yaşanan olaylar, diğer komşu ülkelerde (Fars, Yemen vs.) yaşanan hadiseler, Mekke’de Fil olayının yaşanması, Hz. Muhammed’in doğum gecesinde yaşanan olağanüstü olaylar bu bölümde anlatılmıştır.

İkinci rûkn⁶²de Hz. Muhammed’in doğumundan Peygamberliğinin ilanına kadar yaşanan mucizeler anlatılmıştır. Hz. Muhammed’in sütanneye verilmesi, sütannenin yanında kaldığı iki yıl içerisinde yaşanan olağanüstü haller (evin bereketlenmesi, Hz. Muhammed’in kalbinin yarılması gibi olaylar), ticaret için Şam kervanına katılması ve bu yolculuk sırasında yaşanan tabiatüstü haller, Hz. Hatice ile evlenmesi, Hz. Ali’nin doğumuna da geniş yer vermesi gibi mucizeler bu bölümde anlatılmıştır ‘Alâ’imü’n-nübüvve’de başlık olarak 26 mucize aktarılmıştır.

Üçüncü rûkn⁶³de Hz. Muhammed’in peygamberliğini ilan etmesinden başlayarak hicret etmesine kadar meydana gelen olağanüstü haller anlatılmıştır. Ashab-ı kiram’dan bazılarının Habeşistan’a göç etmesi, Ebu Cehil’in Hz. Muhammed’i öldürme girişiminde bulunması, cin taifesinin gelip Hz. Muhammed’e biat etmesi,

⁵⁹ Hüsrev paşa, vr. 8a.

⁶⁰ Hüsrev paşa, vr. 8a.

⁶¹ Hüsrev Paşa, vr. 8b.

⁶² Hüsrev Paşa, vr. 29b.

⁶³ Hüsrev Paşa, vr. 79a.

Kureyş kabilesinin Hz. Muhammed'e ve ashabına çeşitli işkenceler etmelerinin karşılığında eziyet edenlerin sonunun kötü olması gibi olaylar anlatılmıştır. İbrâhîm İbn Hızır diğer bölümlerin ismini kırmızı mürekkeple başlık olarak belirtmişken üçüncü bölümü metin içerisinde belirtmemiştir. Bu bölümdeki olaylar 79a varagında başlarken mütercim 92b varagında derkenar notu olarak "rükn-i şâliş nübüvvet gelince" diye belirtmiştir. 'Alâ'imü'n-nübüvve'de ana başlık olarak 33 rivayet aktarılmıştır.

Dördüncü rükn⁶⁴de Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicret etmesinden başlayıp vefatına kadar meydana gelen olağanüstü haller anlatılmıştır. Şevahidü'n-nübüvve kitabında olaylar iki kısım şeklinde ele alınmıştır. Birinci kısımda meydana gelen mucizelerin kaynağı ve zamanı bellidir. İkinci kısımda mucizelerin kaynağı ve zamanı belli değildir. 'Alâ'imü'n-nübüvve kitabında bu kısımlar için ayrı başlık belirtilmemiştir. Eserin bu bölümünde Bedir Savaşı, Uhud Savaşı, Mekke'nin fethi, Huneyn Gazası, Tebük Gazası sırasında meydana gelen olağanüstü haller anlatılmıştır. Toplamda ana başlık olarak 226 rivayet anlatılmıştır.

Beşinci rükn⁶⁵ de Hz. Muhammed'in vefatından sonra meydana gelen mucizeler anlatılmıştır. Mucizelerin bazılarında zaman belli değildir. Hz. Muhammed'in cemalinin güzelliği ayın on dördü gibi parlak olduğu, vücudunun inceliği ve dirliği, ahlakının ve tavırlarının ululuğu anlatılmıştır. Hz. Muhammed'in kuvvetinin insanların erişemeyeceği bir derecede olduğu, temasta bulunduğu bir mendili ateşin yakmadığı, yaya olarak yürüdüğünde kimsenin ona yetişemediği, gözleri önündekini gördüğü gibi arkasındakini dahi gördüğünü, dilinin fesahatı belâgatı ve kelimatı açtıkı gibi hususlar nakledilir. Daha sonra Hz. Peygamber'e gönderilen Kur'an'ın üstün bazı hususiyetleri; Hz. Muhammed'in, doğrudan ya da dolaylı olarak kendinden sonra olacak bazı hâdiselere dair haberler vermesi bu bölümde nakledilen rivayetlerdendir.⁶⁶ Bu bölümde ana başlık olarak 57 adet rivayet bildirilmiştir.

Altıncı rükn⁶⁷ de 12 imam devrinde, dört halife döneminde ve Ashab-ı Kiram zamanında meydana gelen mucizeler anlatılmıştır. Hz. Muhammed'in ölümünden sonra halifelerin ve sahabelerinde peygamber yolunda devam etmesi ve olağanüstü

⁶⁴ Hüsrev Paşa, vr. 118a.

⁶⁵ Hüsrev Paşa, vr. 244b.

⁶⁶ Erdem Can Öztürk, "Lâmî'î Çelebi'nin Şevâhidü'n-Nübüvve Tercümesi (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)", Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Manisa, s. 73.

⁶⁷ Hüsrev Paşa, vr. 257a.

mucizeler göstermesi de İslam'ın mucizelerinden kabul edilmiş ve nakledilmiştir. Ayrıca Hz. Muhammed'e muhalif olanların başına gelen kötü olaylarda nübüvvet delillerinden sayılmıştır. Ana başlık olarak 216 rivayet nakledilmiştir. Bu bölümde adı geçen sahabeler şunlardır:

Sa'îd ibn Zeyd, 'Abbâd ibn Beşîr, Üseyd ibn Hıdayr, 'Alâ'i el-dinü'l Hıdramî, Ebû Umâme Bâhilî, Hâlid ibn Velîd, 'Abdu'llâh ibn Ömer el-Hatâtâb, 'Abdu'llâh ibn 'Abbâs, Meymîn ibn Mihrân, İmrân Hıuşayn, Hamza ibn 'Amr el- Eslemî, Selmân el-Fârisî, Sa'îd ibn Müseyyeb, Tufeyl ibn Amr ed-Devsî, Sefîne, Hassân ibn Şâbit, Amr ibn Mürre el-Cühenî, Uhbîn, Ebû Kûrsân, Enes ibn Mâlik, Şâbit ibn Kays, Temmîmü'l-Dârîd, Zeyd bin Hâric, Ensardan bir kadın.

Yedinci rûkn⁶⁸ de tâbî'inden ve tebe'î tâbî'inden tâ'ife-i şofiyeden zuhur olan mucizeleri bildirir. Beşinci ve altıncı rûkn'de olduğu gibi Hz. Muhammed'in getirdiği dine inananların göstermiş olduğu mucizeler anlatılmıştır. Toplam ana başlık olarak 50 rivayet vardır. Bu bölümde adı geçen sahabeler şunlardır:

Rebî'î ibn Hârîş, Ebû'l-Müslim Havlânî, 'Âmir ibn Kays, Zâdân-ı Kindî, Zürrâre ibn Evfa, Sa'îd ibn Müseyyeb, Veysî Karanî, Meymûne bin Şueyb, Şilat bin el-Eşyem, Rivâh ibn Abîde, 'Amr ibn 'Utbe, Muţarraf ibn 'Abdu'llâh, Muhammed ibnü'l-Münke, 'Abdu'llâh ibn Ca'fer, Eyyübü es-Sahtiyân, Sâlim Benânî, Hasan-i Başrî, Tâvus ibn Kenân, 'Abdu'llâh ibn Maţar, Kezar ibn Vebretü'l 'Âbid, Burak el-'Aclî, Habîbî 'Acemî, Süfyân Şevrî, Şeybânî Râ'î, 'Abdu'llâh Mübârek, Ebû'l-Mu'âviye ibn Esved, Mechûl kişi* Aynı kişi Lâmi'î Çelebi'nin eserinde Recûl-i Mechûl olarak geçmektedir.

Hatime⁶⁹ bölümünde ise İslam dinini kabul edip bu dinden geri dönenlerin, Hz. Muhammed'in sünnetlerine ve şeriatın esaslarına muhalif olanların yaşadığı olayların anlatıldığı rivayetlerdir. Bu bölümde ana başlık olarak 10 rivayet vardır.

Hatime bölümünden sonra eserini bitirdiğine dair bilgi veren İbrâhîm İbn Hızır, tercüme tarihi verip “Sağa çok şükürler eyâ Zü'l-celâl. Ki bugün tamâm oldu işbu maķâl. O vaktin ki irdi el itmamına. Ki اتممتها oldu târîḫ-i sâl” Arapça bir dua ile

⁶⁸ Hüsrev Paşa, vr. 335a.

* Bu kişiyle ilgili herhangi bir isim geçmemektedir. Müellif ya ismini hatırlamıyordur ya da ismi bilinmeyen bir kişidir.

⁶⁹ Hüsrev Paşa, vr. 347a.

“elhamdülill’āhi’l-‘alimī’l-‘alām ve şalavatu ‘alā Muḥammedin seyyidi’l-enām.”⁷⁰
esere son vermiştir.

Eserin içeriğinde peygamber mucizelerinin anlatıldığı bölümlerde rivayetlere başlanırken kalıplaşmış cümleler kullanılmıştır. Daha çok, “Ol cümleden bir daḥı budur kim” kalıbı kullanılmıştır. Bunun yanında “Rāvi söyle rivāyet eylemiş ki”, “Ve bir vecche daḥı budur ki”, “Acāzine bir vecche budur kim”, “Ve bir daḥı rivāyet eylerler ki”, “Ba‘zıları rivāyet ider” kalıbı kullanılmıştır. Ayrıca dört halifenin rivayetlerinden ilk bahsedileceği zaman başlık olarak “Menâkıb-ı ḥilâfet emîrū’l-mü’minen” diye kalıplaşmış sözle başlanır. On iki imamla ilgili bu bölümde ayrı başlıklar halinde bahsedilmiş ve kerametleri nakledilmiştir. On iki imamdan bahsedileceği zaman başlık olarak “Menâkıb-ı ḥilâfet” diye rivayete başlanır. Dört halife ve on iki imamdan bahsedilen bölümlerde sonradan gelecek olan rivayetlerin başına “anun kerāmetinden bir daḥı budur kim”, “Anun meşhūr ḥaberlerinden bir daḥı budur kim”, “Anun menâkıbından bir daḥı budur kim”, “Şeyḥinün kerāmetlerin bir daḥı budur kim”, “Şeyḥinün kerāmetinden birisi daḥı budur kim”, “Anun ḥaberlerinden bir daḥı budur kim”, “Anun kerāmetinden bir daḥı budur kim”, “Ve anun kerāmeti daḥı budur kim”, “Anun cümle-i kerāmetinden bir daḥı budur kim” gibi cümlelerle başlanır.

Ayrıca dört halife ve on iki imam dönemlerinde bahsedileceği zaman “Anun menâkıbından bir daḥı budur ki”, “Ol emîrün ḥaberlerinden bir daḥı budur kim”, “Anun meşhur ḥaberlerinden bir daḥı budur kim”, “Şeyḥinün kerametlerinden bir daḥı budur kim”, “Ve şöyle rivāyet iderlerki”, “Yine nakl iderler ki” gibi kalıplaşmış cümleler kullanılmıştır. Fakat rivayetlerin yazımında bir özensizlik vardır. İbrâhîm İbn Hızır, tercüme sırasında birçok rivayetleri aktarmazken bazı rivayetlerinde ravisini aktarmamıştır. Bazı Rivayetlerin baş ve son kısımları belliyken detayları atlayarak rivayetlerin kısaltmış olduğu görülmektedir. Ayrıca bölümlere ve rivayetlere geçiş yaparken kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Ancak bazı rivayetlerde kullanmamıştır. Ayrıca bölümler belirtilirken sadece üçüncü bölümün adını belirtmeden olaylara geçiş yapmıştır.

⁷⁰ Hüsrev Paşa, vr. 352b.

İbrâhîm İbn Hızır, Âbdurrahmân Câmî'nin Şevâhidü'n-nübüvvesini tercüme ederken eserin içeriğine bağlı kalarak eseri kelime kelime tercüme etmiştir. Câmî'nin eserinin içeriğinden farklı olarak kendisinin yazdığı mukaddime ve ikinci bölümde Hz. Ali'nin doğumuyla ilgili kendi düşüncesini açıklamış ve Hz. Ali'nin doğumuna genişçe yer vermiştir. Ayrıca bazı bölümlerde manzum olarak yazılan beyitlerde mevcuttur.

Şevâhidü'n-nübüvve ile ilgili Lâmi'î Çelebi, Ahîzâde Abdulhâlim Efendi, Senâ'î ve İbrâhîm İbn Hızır tercüme yapmışlardır. Şevâhidü'n-nübüvve adlı eserin tercümelerini yapan mütercimler eserin ismine sadık kalmışlardır. Bu mütercimlerden farklı olarak İbrâhîm İbn Hızır, tercüme eserine 'Alâ'imü'n-nübüvve diye ad vermiştir. İbrâhîm İbn Hızır, esere bağlı kalarak tercüme yapsada muhtevasında bir özensizlik olduğu görülmektedir.

2.2. Dil ve Üslûp Özellikleri

Nesir, Arapça bir kelime olarak “yaymak, saçmak, dağıtmak” anlamına gelmektedir. Türkçe söyleyişte yalın halde kullanılmaktadır. Nesir şeklinde telaffuz edilip yazılmaktadır. Edebiyatta ise “manzum olmayan söz” anlamını kazanmıştır. Günümüz Türkçesinde “düzyazı” karşılığında kullanılmaktadır.⁷¹ Nesir: Sade, orta ve süslü olarak üç gruba ayrılmıştır.⁷² Sade nesir: Halkın konuştuğu dil ile yazılan ve yine halk için yazılan gösterişsiz ve sade anlatımlı düz yazılardır. Bu nesirle halka yönelik masal, efsane, öykü, destan, dini ve tasavvufi konular anlatılırken, Orta nesir ise Tarih ve bilim kitaplarında gördüğümüz nesir olup sanat amacı güdülmeyen, sadece bilgi vermek amacıyla yazılan yazılardır. Sanatsal bir amaç güdülmediği halde dili sade nesire göre biraz daha süslüdür. Süslü ve Sanatlı Nesir: Halkın konuştuğu dilden uzak olan ve halk için yazılmayan, daha çok sanat amacı güdülerek ağdalı bir dil ile kaleme alınmıştır. Secî'ler, söz ve anlam sanatları, bağlaçlarla uzayıp giden cümleler bu nesrin ayırıcı özelliğidir. Ele alınan konular nedeniyle bu

⁷¹ Cihan Okuyucu, “Klâsik Dönem Osmanlı Nesir Metinleri”, Kriter yayınları, İstanbul, 2009, s.11.

⁷² Nesirin sade, orta ve süslü olarak üçe ayrıldığı ile ilgili tartışmalar vardır.

tutumdaki nesrin dili, tamlamalarla bezenmiştir. Süslü nesir, ahlak ve felsefe konularını işler ve bazı mektuplarda görülür.⁷³

Klasik Türk edebiyatı nesrinin tarihi gelişimine bakıldığında İslâmi döneme ait ilk mensur esere XIII. yüzyılda rastlanmaktadır.⁷⁴ İslam dininin ilke ve kuralları mevcuttur. Bu kurallar, bireyin bütün davranışlarını ve toplumun her türlü faaliyetini düzenlediği için, İslâm dinin ilke ve kurallarının geniş halk kitlelerine ulaştırılmasında sade ve anlaşılır bir anlatım olarak nesir en büyük görevi üstlenmiştir. Nesre ait diğer türlere gelinceye kadar uzun süre nesir, sadece dini konularda başvuru bir araç olmuştur.⁷⁵ Mollâ Câmî'nin kaleme aldığı Şevâhidü'n-nübüvve adlı eserde dinî bir eser olup fayda amacı gözettiği için sade bir nesirle kaleme alınmıştır.

Öğretici metinler gibi yazma eserlerin birçoğu sade nesirle yazılmıştır. Amaç geniş halk kitlelerine ulaşmak ve insanların bilinçlendirilmesidir. Ancak Klâsik edebiyatımızdaki eserlere ele alınan konular bakımından bakıldığında nesrin nazım karşısında çok gerilerde kaldığı gerek nitelik gerek nicelik bakımından nazmın nesre göre her zaman bir adım önde olduğu açıkça görülmektedir.⁷⁶

XVI. yüzyılda İbrâhîm İbn Hızır tarafından yazılmış olan 'Alâ'imü'n-nübüvve adlı eserin dil ve üslûp özelliklerine bakıldığı zaman dinî bir eser olup sade bir nesirle yazıldığı görülmektedir. Mensur olarak yazılmış olan eser, Farsçadan Türkçeye tercüme edilmiştir. İbrâhîm İbn Hızır, bu eseri tercüme etmesinin nedeni olarak Mollâ Câmî'nin Şevâhidü'n-nübüvve adlı eserinin Farsça yazılmasından dolayı insanların Hz. Muhammed'in hayatını ve mucizelerini anlayamaması olarak göstermektedir. İnsanlar, Hz. Muhammed'in hayatını ve mucizelerini bilsinler ve bu bilgiler doğrultusunda gönülleri sıkıntılardan kurtulsun ve şüphelerden emin olsunlar ve böylece okuyanların şefaatine nail olsunlar diye eser, Türkçe'ye çevrilmiştir. Bu durum eserde şöyle ifade edilmektedir:

⁷³ Sait Okumuş, "Klâsik Türk Edebiyatında XV. ve XVI. Yüzyıl Nesir ve Nâsirlerine Bakış", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, The Journal of International Social Research, Cilt: 4, Sayı: 18, Volume: 4 Issue: 18, Yaz 2011, Summer 2011.

⁷⁴ Mine Mengi, "Eski Türk Edebiyatında Nesir: Gelişimi ve Kaynakçası", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, c. V, sy. 10 (İstanbul 2007), s. 44.

⁷⁵ Süleyman Çaldak, "Eski Türk Edebiyatında Nesir (Düz Yazı)", **Eğitim (Aylık Eğitim Dergisi)**, Yıl:7, Temmuz- Ağustos 2006, S. 77-78.

⁷⁶ Okuyucu, "Klâsik Dönem Osmanlı Nesir Metinleri", s.11.

Şeyh ‘Abdu’r-raḥmān-i Cāmī raḥmetu’llāhi ‘aleyh, ihtışār ecclî içün ‘Arabīden Fārsīye terceme eylemişler. Bu fakīr dahı diledüm ki bu fevā’idi, mūcib-i ‘aḳāidūñ cümle mü’minīne ve kāffe-i müstemi‘ine nef’i ‘ām ve fā’idesi tamām yetiše. Egerçi bu bābda kılleti bizā’atım ve ‘adem-i istiṭā’atım variken Fārsī bilmeyen ve anlamayan mü’minlere, kardeşlere şefkat-ı uhuvvetden Allāh Sübhānehü ve Te’ālā Celle ve ‘Alā Hazretinden isti‘ānet ve Hazret-i Resūlinden istiṭā’at şalla’llāhu te’ālā ‘āleyhi ve sellem ve karındaşım Şeyh Muşlihü’d-dīn’ün himmetleriyle bu kitāb-ı şerīfī Türkī dili üzerine terceme eyledüm. Tā kim her mü’mine okumak ve diğlemek āsān ola.

Eser sade bir üslupla kaleme alınmış olmakla beraber eserin mukaddimesinde secilerle süslenmiş cümlelerin varlığı azda olsa dikkat çekmektedir. Bu türden nesir cümlelerine örnek olarak şunlar gösterilebilir:

“selef-i kümmel, lisan-ı ekmel lügāt-ı buleḡā ve kelimāt-ı füṣṣḥā zebān-ı nebī ve beyān-i ‘Arabī üzerine cem’ itmişler.”⁷⁷

“ibrākāt-ı āşār-ı āl-i Muştafaviyye ‘aleyhim efdālū’ş-şalavāt ve ekmelü’l-taḥiyyāt, ḥavārık-ı ‘ādāt ve bevārık-ı sa‘ādetdür.”⁷⁸

“buña vāḳı’ olmuşdur kim şāḥib-i zamān, āşaf-ı devrāndur ve hem müşfik-i ümem, müfiz-i hümem, yem-i kerem, baḥr-i şiyemdür. Ya’nī Muştafā Pāşā Yesera’llāhu mā-yeşā. Zīrā ki”⁷⁹

XVI. yüzyılda yazılan ‘Alā’imü’n-nübüvve, Farsçadan çevrildiği için Farsça, Arapça kelimelerin ve terkiplerin çokça kullanıldığı; Ayrıca “ki, kim” gibi edatlara da çokça yer verildiği görülmektedir.

“**Kim** ol saray harekete geldi. Şol ḥurmā ağacı gibi **kim** yel anı harekete getüre...”⁸⁰
“Anuñ ‘ādeti oldı **kim** her kimseye kim öñine gelse secde iderdi.”⁸¹

⁷⁷ Hüseyin Paşa, vr. 1b.

⁷⁸ Hüseyin Paşa, vr. 2a.

⁷⁹ Hüseyin Paşa, vr. 2a.

⁸⁰ Hüseyin Paşa, vr. 13b.

⁸¹ Hüseyin Paşa, vr. 19a.

Eski nesirde özellikle halk için ortaya çıkarılan eserlerde “ve”ler Arapça’da olduğu gibi çoğu cümlelerin başında kullanılmaktadır⁸². Eserde “ki, kim” edatları kadar ve’lerde çokça kullanılmıştır.

“**Ve** cemī’ -i nāsa gönderilmişdür. **Ve** cinne bile anuñ dīni zāhir olmağile cümle dīnler **ve** milletler mensūh oldu.”⁸³

“Örtüsü gümüşdendi **ve** oturağ yeri bakırdan idi **ve** baldırları demürdendi **ve** ayakları kuru balçık dandı.”⁸⁴

Rivayetlere başlanırken “**eytdi**” cümlesiye başlanır.

“Hasan Bekri rahmetu’llāh ‘aleyhi rivāyet eyler. **Eydür**: ol gün ki Hadice Hātūn evinde ‘ağdı bağlandı. ‘Aşrdan sonra Mekke şehrinde çāv düşdi.”⁸⁵

“*Ol cümleden bir dahı budur kim Ebū Süfyān rivāyet idür. **Eydür**: bir vaktde kim henüz ‘ālem fahrı’na nübüvvet gelmemişdi. Şām’da Ebū’l-Şalitle buluşdum.*”⁸⁶

Eserde Arapça- Farsça kelimelerin kullanılmasının yanı sıra Eski Türkçe kelimelerin sıklıkla kullanıldığı görülür. Örneğin; **Ulu, kığır-, içre, yahşı, yaş, uçmak, ıssı, üküş, eyit-, görklü, yavuz, uçuk, od, kiçi, kanda, kankı, berk, yıldır-**.

“Meger ol hinde Dānyāl peygām-ber ‘aleyhi’s-selām, Buhtun Naşr’uñ habsinde idi. Bu haberi Dānyāl işitdi. Zindāncı katına **kığırdı**.”⁸⁷

“Abdü’l-Muṭṭalib eytdi: Yā Melikü’z-Zamān! Benüm meliküm, ol develerdür. Ben ol develeri isterem. Ol evün dahı **ıssı** vardır.”⁸⁸

“Bu gürüh hakkında muhabbetleri **berk** olup keşifleri ve yakınleri ziyāde olmağdur.”⁸⁹

“**Eytdi**: Yā ibn Hişām sen dahı bilürsin. Bizüm senden kavmi kabīliden karkumuz yokdur. Biz epsem olduğumuz ol **habībümüz ve seyyidümüz**

⁸² Levend, Agâh Sırrı, “Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, Ankara”, 1972, s. 25.

⁸³ Hüsrev Paşa, vr. 6a.

⁸⁴ Hüsrev Paşa, vr. 19b.

⁸⁵ Hüsrev Paşa, vr. 73b.

⁸⁶ Hüsrev Paşa, vr. 91b.

⁸⁷ Hüsrev Paşa, vr. 18b.

⁸⁸ Hüsrev Paşa, vr. 28b.

⁸⁹ Hüsrev Paşa, vr. 4a.

sendendür. Ol birleri kımaz. Kim kendü bildükümüz işleyevüz. Dā'ım bize nālīş ider kim benüm çün kimseyle yavuz olmavuz."⁹⁰

Eski Anadolu Türkçesinin özellikleri eserde kendini göstermektedir. Bu dönemde yazılmış eserlerin genelinde ortak bir ses özelliğinden bahsetmek mümkün olmamakla beraber ⁹¹ Eski Anadolu Türkçesinde ortak ses özelliklerinin olmayışının en önemli sebebi ise Anadoluda birden çok konuşma dilinin var olmasıdır. Bu konuşma dillerin özellikleri eserlere yansımaktadır. Bu sebeplerden dolayı bu dönem de yazılan eserlerin okunuşunda günümüzde bile bazı sorunların bulunması ve hatta gelenekleşmiş bazı okuyuşların da yeni sorunlar olarak tartışılması gayet tabidir.⁹² Eski Oğuz Türkçesinin ses ve biçim özellikleri metinde kullanılmış olmakla beraber ortak bir ses özelliğinin olmayışı eserde kendini göstermiştir.

Eserde düzlük- yuvarlak uyumu yoktur: demür/ demir, altun/ altın, evüm/evim.

Eski Anadolu Türkçesinde kapalı e olarak nitelendirilen e-i değişimi metinde görülür. Pekçok kelime "i" şeklinde yazılmıştır: didi/dedi, it-/et-, girü/gerü.

Eski Anadolu Türkçesinde bazı seslerin değişmesi ortaya başka ünsüzlerin çıkmasını sağlar. K seslerinin değişmesiyle ortaya çıkan sızıcı gırtlak ünsüzü ħ yer almaktadır.⁹³ Metinde hem "k" hemde "ħ" kullanılmıştır. Uyķu/uyķu, Akşam/aķşam.

Şahıs eklerinin bazı yerlerde -vuz, -vüz şeklinde kullanılmıştır.

"Bunda ne varsa senün milkünün milkinden ziyādelere ulu melikler mülkine ħüküm **itsevüz** gerekdür."⁹⁴

"Bizüm dīnümüzde revā degüldür kim size **söyleyevüz** ve ol kim sizün tã' ifenüz size eydürler. Ol daķı revā degüldür ki biz **eydevüz**."⁹⁵

Şimdiki zaman eki olan -p durur eki kullanılmıştır.

"Eger sözünġde gerçek iseñ uşde bu ejderhā kim bu dere içinde kıoyup **durur** ve yolu **kesüp durur**..."⁹⁶

⁹⁰ Hüsrev Paşa, vr. 54a.

⁹¹ Ahat Üstüner, "Türkçenin Tarihi Gelişimi", Grafikent Dijita Baskı Merkezi, Elazığ, 2012. s. 170.

⁹² Ahmet Bican Ercilasun, "Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi", Akçağ yay., Ankara, 2011, s. 457.

⁹³ Üstüner, "Türkçenin Tarihi Gelişimi", s.171.

⁹⁴ Hüsrev Paşa, vr. 13a.

⁹⁵ Hüsrev Paşa, vr. 14a.

Eserde fiil kiplerinde emir kipi eki -gıl/-gil kullanılmıştır.

“Ḥadīce Ḥātūn birle vidā‘ kılmagcūn Hadice Ḥātūn eytdi: Ey Meysere! Zinhār Muḥammed’ūḡ Ḥāṭırını ri‘āyet **eyleğil** ve edep **saklağıl**. Anuḡ sözinden taşra **olmağıl**.”⁹⁷

Birinci tekil şahıs eki olan “m” yerine “n” kullanıldığı görülür.

“Eytdüm: Belī. Andan eytdüm: İlahī şehādet **iderin**. Bu taşvīrūḡ şahip peygāmberdür. Bu taşvīr anuḡ taşvīridür. Rāhib eytdi: Ben daḡı şehādet **iderin**.”⁹⁸

Metnin içerisinde deyimlerde kullanılmıştır: ters yüzine, evlū evine, bir iş ucun tutmaz...

Halk ağzıyla kullanılan kelimelere yer verilmiştir.

“Bir na‘re çağırdı. Ḥamle kıldı. Cümlesi **dardağan** oldılar.”⁹⁹

Eserde imlayla alakalı tutarsızlıklar görülür. Türkçede kullanılan ve eserlere yansıyan Arapça ve Farsça kelimeler genel olarak aslî imlâları ile yazılmıştır. Halk diliyle yazılmış kimi kelimelerde ise bu kurala uyulmadığı görülür.¹⁰⁰ Örneğin: şimdi/imdi.

‘Alâ’imü’n-nübüvve adlı eser sade bir nesirle kaleme alınmış olup mensur bir yapıdadır. Eserin bazı yerlerinde şiirler yazılmıştır. Bu şiirler müellif tarafından mı yazılmış ya da başka birinden alıntı mı yapılmış belirtilmemiştir. Örnek:

[Meşnevî]

.---/.---/.---

1. Yakîn oldı kim ol sultān-ı ‘uqbā
Müzeyyen eyleye ol dīn ü dünyā
2. Müşerref kıla vahyile cihānı
Ki münzel ola vahy-i āsumānı
3. Delāletden ḡalāyık kırtılalar
Daḡı ehl-i ḡaḡāyık kırtılalar¹⁰¹

⁹⁶ Hüsrev Paşa, vr. 50b.

⁹⁷ Hüsrev Paşa, vr. 47b.

⁹⁸ Hüsrev Paşa, vr. 12b.

⁹⁹ Hüsrev Paşa, vr. 98a.

¹⁰⁰ Fahir İz, “Eski Türk Edebiyatında Nesir”, Akçağ yayınları, Ankara,2015, s.XVI.

¹⁰¹ Hüsrev Paşa, vr. 79a.

Metnin bazı yerlerinde kırmızı mürekkeple “şî‘ir” başlığıyla şiir yazılmış; fakat kim tarafından söylendiği belirtilmemiştir. Örnek:

[Kıt‘a]

.---/.---/..--

1. Anuñ hüsni katında hüsni eger sen
Cemâlin gör cebîninden utanğıl
2. Göricek görklü yüzün gün utanur
Ay alınınuñ şu‘â‘ından utanğıl
3. Ne dâriseñ hû dersin sen ırâqdan
Bugün yarın yakınından utanğıl
4. Kureyşüñ çün emîni şâdıktır.
Kureyşüñ sen emîninden utanğıl...¹⁰²

Metnin bazı yerlerinde şiirin kim söylediği bellidir. “Şa‘ir” diyerek şiire başlamıştır ya da kişilerin diyaloglarından yola çıkarak kişinin kim olduğunu belirtmiştir: “Çünkü Ebû Cehil’den, Buḥayrâ bu kelimâtı işitti. Ebû Cehil’e gayet kaçayıp birkaç nazmîle söz söyledi. Şî‘ir

[Meşnevî]

-.---/-.--/..--

1. Baş kaldırdı Buḥayrâ söyledi
Ol söze katı ta‘accüb eyledi
2. Eydür ey gâfil kişi söz söylese
Gecedür diye mi gündüz söylese...¹⁰³

Eserde manzum olarak beyit kullanılmasının yanında dörtlük kullanıldığı görülmektedir:

[Rubā‘î]¹⁰⁴

Zer-cân ipinüñ ‘uḳdesini ḥal itdi İy yâr

¹⁰² Hüsrev Paşa, vr. 74b.

¹⁰³ Hüsrev Paşa, vr. 57b.

¹⁰⁴ Nazım şekli rûbâî’ye benzemekle beraber rubai’nin aruz kalıplarına tam olarak uymamaktadır.

Peykârıñ işin düzer ider anı der-kâr
Ger nîm- cev ağzı zeri kimseye virsen
Cân u dil-ile medh u şenânı ide tekrâr ¹⁰⁵

İbrâhîm İbn Hızır tercümesi için tarih olmak üzere şu dörtlüğü kaleme almıştır:

Sağa çok şükürler eyâ Zü'l-celâl
Ki bugün tamâm oldu işbu maķâl
O vaktin ki irdi el itmâmına
Ki اتممتها oldu târiḥ-i sâl”¹⁰⁶

İbrâhîm İbn Hızır ‘Alâ’imü’n-nübüvve adlı eseri fayda amacı gözeterek halkın anlayabileceği bir şekilde gerek üslup gerek dil bakımından sade ve anlaşılır bir dille yazmıştır. Arapça ve Farsça terkiplerin kullanıldığı eserde Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerinden de yararlanıldığı görülmektedir. Eserin nesirle yazmış olmasının yanında az da olsa manzumun kullanıldığı görülür.

2.3. Kaynaklar

Şevâhidü’n-nübüvve adlı eserinde Mollâ Câmî, Hz. Muhammed’in peygamberliğini güçlendirmek, mucizelerini ve olağanüstü hallerini anlatmak için çeşitli kaynaklar kullanmıştır. Bu kaynaklar, İbrâhîm İbn Hızır’ın ‘Alâ’imü’n-nübüvve adlı eserinde de kaynak olarak kullanılmıştır. Kullanılan kaynaklara bakıldığı zaman dört kutsal (Kur’ân-ı Kerîm, İncil, Zebur, Tevrat) kitap, hadisler, tefsir, siyer ve tasavvufi eserlerdir. İncelediğimiz 1b-100a varaklarında şu kaynaklardan istifade edildiği görülmektedir:

2.3.1. Kur’an-ı Kerim

Müslüman dünyası için kutsal olarak kabul edilen Kur’an-ı Kerim, İslamiyet ve Hz. Muhammed için büyük bir delil niteliğindedir. Semavî dinler gibi İslam dininde de tek İlah anlayışı mevcuttur. Kur’an-ı Kerim de diğer kutsal kitaplar gibi tevhid inancını emreder. Üslubu alışılmışın dışında olması, belagat ve fesahat itibarıyla erişilmez kabul edilmesi, onun bir benzerinin meydana getirilmesinin imkânsız oluşu ve kıyamete kadar değiştirilmeden var olması, geçmişte yaşanan olaylara, kavimlere ve gelecek hakkında kesin ve net bilgiler vermesi, çelişkili bilgiler

¹⁰⁵ Hüsrev Paşa, vr. 71a

¹⁰⁶ Hüsrev Paşa, vr. 352b.

taşınamaması gibi özellikleri sebebiyle Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in en büyük mucizesi kabul edilmiştir.¹⁰⁷

Hız. Muhammed'in peygamberliğinin ispatı için en büyük delil olan Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin birer mucize olduğu görülür. 'Alâ'imü'n-nübüvve adlı eserinde İbrâhîm İbn Hızır, birçok yerde ayetleri delil olarak kullanmıştır. İktibasta bulunan bazı sûreler şunlardır:

Bu ağacın yağı, neredeyse ateş dokunmasa bile ışık saçır. Nûr Sûresi /35.¹⁰⁸

"İmanları artsın diye, inananların kalbine sükûnet indiren O'dur". Fetih Sûresi /4.¹⁰⁹

Resûle düşen yalnızca çağrıda bulunmaktır. Kur'an-ı Kerim Maide Sûresi /99.¹¹⁰

Onları yakaladığınız yerde öldürün. Kur'an-ı Kerim Bakara Sûresi /191¹¹¹

Eserde şu sûrelerden de ayet iktibası yapılmıştır: Enfal, Necm, Meryem, Alak, Hicr, Yasin, Al-i İmran, Lokman, Ahzab, Nisa, Fussilet, Hûd, Enbiya, Kevser, Kadir, Kehf, Muhammed, Hucurat, Taha, Enam, Ahkaf, Şuara, Kasas, İsra, Tevbe gibi ayetlerde kullanılmıştır. En çok iktibas da bulunan sûre Bakara.

2.3.2. İncil, Tevrat, Zebur

Kur'an-ı Kerim'in yanı sıra kutsal olarak kabul edilen ve semavî olan İncil, Zebur, Tevrat da 'Alâ'imü'n-nübüvve'de kaynak olarak kullanılmış ve Hız. Muhammed'in peygamberliğinin mucizelerinden kabul edilmiştir.

Zebur'dan bir örnek:

"Ve bir dahı Dāvūd peygām-ber 'aleyhi's-selām Zebūr'da eytdi: Allāhümme eb'eş müķimü's-sünneti be'de'l-fitrati.¹¹² Ya'nî hudāvendā benden şoğra sünnetümi sen ķā'im eyle. Dāvūd peygām-ber 'aleyhi's-selāmdan şoğra hıç bir peygām-berüñ bizüm peygām-berimizden şoğra sünnetleri ķā'im olmadı."¹¹³

¹⁰⁷ Öztürk, "Lâmî'î Çelebi'nin Şevâhidü'n-Nübüvve Tercümesi İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)", s.83

¹⁰⁸ Hüsrev Paşa, vr. 3b.

¹⁰⁹ Hüsrev Paşa, vr. 4a.

¹¹⁰ Hüsrev Paşa, vr. 5b.

¹¹¹ Hüsrev Paşa, vr. 6a.

¹¹² اللَّهُمَّ ابْعَثْ مُقِيمَ السُّنَنِ بَعْدَ الْفُرْقَةِ "Ey Allahım benden sonra da sen sünnetimi devam eyle."

¹¹³ Hüsrev Paşa, vr. 11a.

Hız. Muhammed'den sonra sünnetleri devam eden tek peygamber Hız. Davud'dur. Davud peygamberin kendisinden sonra sünnetinin devam etmesi için ettiğı dua Zebur'da yer almaktadır. Eserde bir kaynak olarak bu hadise anılmıştır.

İncil'den bir örnek:

“Ve ‘İsā peygām-ber ‘aleyhi’s-selām Tevrāt sünnetine muvāfık oldu. Anuñ tekmālî içün ve bir dağı budur ki ‘İsā peygām-berün ‘aleyhi’s-selām sözidür ki İncil de mezkûrdur İnnî zāhibu ilā rabbi ve rabbikum ve’lfāra qalīṭā ca-in hüvellezî yeşhedünî bi’l-ḥaqqı kemā şahidtu bi’l-ḥaqqı ve hüvellezî yüfessirüleküm kelle şeyin fāraqalīṭā¹¹⁴ murād bizüm peygām-berimüzdür ‘aleyhi’s-şalatu ve’s-sellem anuñ ma’nāsı Aḥmed ma’nāsına yakındur.” Rivāyetdür, Yuḥammā’dan ‘İsā peygām-ber ‘aleyhi’s-selām’uñ yakın dostlarındandı. Bu haber şıḥḥatine yetişmişdür ki eytdi: Aḥbiriñ’l-Mesīḥi ‘aleyhi’s-selām bedini Muḥammedü’l-‘Arabî ve beşşernî bihi en yekûne min be’dihi ve beşşertü bihi’l-ḥavāriyyüne feāminü bihi.¹¹⁵ Ya ‘nî Mesīḥ bana haber virdi ve bana beşāret eyledi. Muḥammed ‘Arabî’nüñ dîninden kendüden sonra gelmesini bendahı beşaret eyledüm. Ḥavāriyyüne anlar dahı îmān getirürler.

İncil’de Hız. Muhammed’in gelecekteki peygamber olduğı bildirilmiş ve havariler de iman etmişlerdir.

Kur’an ve Tevrat’da ortak olan bir ayet eserde kaynak olarak yer almaktadır:

“Ve bir dağı ‘Abdu’llāh ibn ‘Amr raḍıya’llāhu te’ālā ‘anhumā, ‘Aṭa ibn Yesār’dan raḍıya’llāhu te’ālā ‘anhu Ḥazret-i Resûl’ün ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selām şıfatı Tevrāt da nicedür? Deyü şordu. Seyyid-i Kā’ināt’uñ şıfatı evvelki kitāblarda vardır. Şöyle ki Kur’ân da vardır. Tevrāt da böyledür: Yā eyyühā’n-nebiyyün innā erselnāke şāhidān ve mübeşşirān¹¹⁶ ve ḥirzān ente ‘abdî ve resûlî semmetüke’l-mütevekkilü

¹¹⁴ اِنِّى ذَاهِبٌ اِلَى رَبِّى وَرَبِّكُمْ وَالْفَارَ قَلِيْطًا جَاءَ هُوَ الَّذِى يَشْهَدُنِى بِالْحَقِّ كَمَا شَهِدْتُ بِالْحَقِّ وَهُوَ الَّذِى يُفَسِّرُ لَكُمْ كُلَّ شَيْءٍ فَاَرْقَلِيْطَانُ
“Benim ve sizin Rabbimize gidiyorum. Gerçek olacak, tanıklık ettiğim gibi bana tanıklık eden Faraklit geldi. O size her şeyi açıklayacak.”

¹¹⁵ اَخْبِرْنِى الْمَسِيْحَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِدِيْنِ مُحَمَّدٍ الْعَرَبِىِّ وَبَشِّرْنِى بِهِ اَنْ يَكُوْنَ مِنْ بَعْدِى وَبَشِّرْتُ بِهِ الْخَوَارِثُوْنَ فَاَمِنُوْا بِى
“Mesih bana haber verdi ve beni müjdeledi. Muhammed Arabın dininde kendiden sonra gelmesini müjdeledim. Havvarilerde iman ettiler.”

¹¹⁶ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُنْذِرًا
“Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Kur’ân-ı Kerim Ahzab Sûresi 33/45.”

leste bigaḍḍin velāgalīzin velā saḥabin fī'l-esvāki velā tedfe'u'l-seyyiatü [4]bi'l-seyyiati velakin te'fu atagfıvu velen etbizuke ḥettā uḳayimmü bike'l-milleti'l-'avcā-i en yeḳulu lā ilahe illa'llāhu fāfteḥ bike aḥānān şümmān ve a'yunān 'umyā-a ve ḳulübān ğulfān.¹¹⁷ Ya'nī benüm Resülümdür ve mütevekkil ḳulumdur. İri sözlü degüldür ve ḡalīz degüldür ve pazarda yimek yer degüldür ve bir günahkārūḡ günahını günāḥ 'ukūbatıyla def' eylemez ve lakin günāḥın 'afv eyler, bağışlar ve dünyadan [9]gitmez tā kim eğri olmuş sünnetleri doğru ḳılmayınca ve Allāḥ'ūḡ vahdaniyetine [10]şehādet eyler. Şaḡır ḳulaḳları açar. Daḡı görmez gözleri görür eyler. Ve perdelü göñüllerin perdesin giderür."¹¹⁸

2.3.3. Fütûḥât-ı Mekkiyye

Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'nin (öl. 638/1240) tasavvufi görüşlerini en geniş şekliyle açıkladığı eseridir.¹¹⁹ Eserin içeriğinde iki yerde kendisinin ve eserinin adı zikredilmiştir.

“Fütûḥât-ı Mekkiyenüḡ ondördünci kitābında Şeyḡ Ekber Şeyḡ Muhyi'd-dīni 'Arabī Ḥāzretleri ḳaddesa'llāhu sirrehü'l-'azīz buyurmuşdur. Bu zıkr olan üslûp üzerine Ḥāzret-i Resül şalla'llahu te'ālā 'aleyhi ve sellem bu üç mertebeyi bile ḳaṭ' eyledi”¹²⁰

2.3.4. Sahîh-i Bûḥârî

İslam dininde Kur'an-ı Kerim'den sonra en güvenilir kaynak olarak kabul edilen Buhari'nin (öl. 256/870] sahih hadisleri toplayan eseri. Adı kaynaklarda farklı şekillerde tespit edilmiştir. Nevevî tam adının el-Câmi'u'l-müsnedü's-şahîḡu'l-muḥtasar min umûri Resûli'llāḥ şallallāhü 'aleyhi ve sellem ve sünenihî ve

¹¹⁷ وَجَزَّأَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلُ لَسْتُ بِخَصْ وَلَا غَلِيظٍ وَلَا سَخَابٍ فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا تَدْفَعُ السَّيَّةَ بِالسَّيَّةِ وَلَكِنْ تَغْفِرُ أَوْ تَغْفُو “Sen benim resulümsün ve tevekkül eden kulumsun. İri sözlü, sert ve pazarda yemek yiyen değildir. Bir günahkârın günahına karşılık kötülükle cevap vermez ve günahkârı afeder. Milletin yanlış yaptığı sünnetleri doğru yapmasını sağladıktan sonra bu dünyadan gider. Allah'ın vahdaniyetine şehadet ederlerse Allah dileğinde sağır kulakları açar, görmez gözleri görür eyler. Kapalı kalpleri açar.”

¹¹⁸ Hüsrev Paşa, vr. 11b.

¹¹⁹ Mahmud Erol Kılıç, “el-Fütûḥâtü'l-Mekkiyye”, **DİA**, İstanbul 1996, XIII, 251.

¹²⁰ Hüsrev Paşa, vr. 5b.

eyyâmih olduğunu söylemektedir. Eserin ismi daha çok “Şaḥīḥu’l-Buhārī” diye şöhret bulmuştur.¹²¹

Sahih-i Buhari olarak tanınan eser, ilk iktibasta Hz. Muhammed’e nübüvvet verilmeden önce altı ay gerçek düşler görmeye başladığı iktibas olup peygamberliğin bildirilmesinden hicret vaktine kadar yaşanan olaylar, peygamberlik delili olarak kabul edilmiştir.

“Şaḥīḥ-i Buḥārī’da zıkr olınmışdur. Nübüvvet gelmezden evvel altı ay rāst düşler görürdi. Her ne kim görürse şabāḥ aydınlığı gibi zāhir olurdu.”¹²²

2.3.5. Siyer-i Nebî

‘Alâ’imü’n-nübüvve de adı Ebu’l Hasan Va‘izi el-Bekri olarak geçen kişi büyük ihtimalle Ebü’l-Hasen Ahmed b. Abdillâh b. Muhammed el-Bekri (öl. VII. /XIII. yüzyılın sonları [?])’dir. İslâmiyet’in ilk yıllarına dair hayal ürünü olan hikâyeleriyle tanınan bir müelliftir. Bekri’nin “Basralı vaiz” şeklindeki unvanına bakılacak olursa muhtemelen Irak’ta yaşadığı söylenebilir. Hz. Peygamber’in hayatını anlatan Sîretü’n-Nebî adlı eseri hayalî olan hikâyelerle ve yanlış bilgilerle dolu olduğu için okunması bir fetva ile yasaklanmıştır. Zehebi onu “iftira etmekten ve yalan söylemekten utanmayan, hatta Müseylimetülkezzab’dan daha yalancı biri” olarak tavsif etmekte, yazdığı şeylerin hiçbir gerçeği bulunmadığını veya anlattığı olayların pekçoğu uydurma bilgi ilave ettiğini söylemektedir. Sîretü’n-Nebî adlı eseri Siyer-i Nebî tercümesi olarak Süleymaniye kütüphanesinde dir.¹²³

İbrâhîm İbn Hızır, Mollâ Câmi’nin kullanmış olduğu kaynakları kendi eserinde kullanmıştır. Ayrıca kendisi esere sadece Ebu’l Hasan Va‘izi El-Bekrî’nin eseri olan Siyer-i Nebî’den de rivayetler eklemiştir.

“Sîyer-i Nebî kitābuḡ rāvisi Ebū’l-Ḥasan Bekrî Muḥammed İṣḥāk kavlınden şöyle rivāyet eyler kim çün Ḥazret-i Resūl’ün şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ‘ömr-i ‘azizi kırk yaşına yetişdi. Nübüvvet ‘alāmetleri Ḥazreti Resūl ‘aleyhi’s-şalavātu ve sellem karşıladı. Evvel mübārek zāmîrine ‘uzlet, şevk düşdi. Gönli ḥalāyık-ı muşāḥabetinden nefret dutdı.

¹²¹ M. Yaşar Kandemir, “el-Câmi’u’s-Sahîh”, DİA, İstanbul, 1993, C. 7, s. 114-123.

¹²² Hüseyin Paşa, vr. 79b.

¹²³ İslam Ansiklopedisi, “Bekrî, Ebü’l – Hasan el- Kasasî”, DİA, İstanbul, 1992, C.5, s.366.

*Halvet istedi. Bir niçe yıl vardı kim her yıl içinde bir ay hira tağının
mağaralarında ‘itikâf iderdi.’¹²⁴*

Yukarıdaki kaynaklar Şevâhidü’n-nübüvve’de kullanılmış ve ‘Alâ’imü’n-nübüvve’nin Hüsrev Paşa nüshasında kaynak olarak kullanılan müellif ve eser isimleridir.

Eserde ayrıca bazı âlimlerin ve mutasavvıfların ismi de geçmektedir (Bâyezid-i Bistâmîye,¹²⁵ İbn ‘Âttâr, *H’âce* İbn ‘Alî Hâkim Tirmîzî,¹²⁶ Şeyh Sa‘de‘d-dîni Hamevîyye,¹²⁷ Ahmed B. Hanbel,¹²⁸ Cüneyd-i Bağdâdî¹²⁹).

2.4 İbrâhîm İbn Hızır’ın ‘Alâ’imü’n-nübüvvesi ile Abdurrahmân Câmi’nin Şevâhidü’n-nübüvesi’nin Mukayesesi

Şevâhidü’n-nübüvve, Abdurrahmân Câmi tarafından Farsça yazılan eserdir. Eserin içeriği bir mukaddime yedi bölüm ve bir hatimeden meydana gelmektedir. Yazılış gayesi insanlara fayda amacı gözettiği için sade ve anlaşılır bir dille yazmıştır. Aynı şekilde İbrâhîm İbn Hızır Şevâhidü’n-nübüvve’yi sade ve anlaşılır bir dille tercüme etmiştir. Eserin içeriğine bağlı kalınarak rivayetlerin sıralanışına göre tercüme yapılmıştır; ancak rivayetlerin yazımında özensizlik görülmektedir. ‘Alâ’imü’n-nübüvve’ye ekleme yapıp yapmadığıyla ilgili İbrâhîm İbn Hızır herhangi bir bilgi vermemiştir. Eserin girişinde dua ile başlayıp; kendisinin eklemiş olduğu mukaddime vardır. Mukaddime de mütercimim kim olduğu, kimden çeviri yapıldığı yazılış sebebi, kim için yazdığını ve esere ne isim verdiğini belirtmiştir. Ayrıca ikinci bölümde Hz. Ali’nin doğumuyla ilgili kendi düşüncesini açıklamış ve Hz. Ali’nin doğumuna genişçe yer vermiştir. Hz. Ali’nin doğumunda ve doğumdan sonrasına kadar yaşanan olağan halleri mucize olarak göstermiştir:

*“Çün ‘âlem fâhri’nuñ evlendüğünden beş yıl geçdi. Andan sonra İmâm-ı
Evvel Emîrû’l-Mü’mîn ‘Alî İbn Ebî Tâlib Kerreme’llâhü Vechehü
dünyâya geldi. Ammâ Şevâhidü’n-Nübüvve kitâbında emîrû’l-mü’mînîn
‘Ali’nüñ evlâdından dünyâya gelen on bir imâmuñ rağıya’llâhu ‘anhum*

¹²⁴ Hüsrev Paşa, vr. 79b.

¹²⁵ Hüsrev Paşa, vr. 7b.

¹²⁶ Hüsrev paşa, vr. 7b.

¹²⁷ Hüsrev Paşa, vr. 8a.

¹²⁸ Hüsrev Paşa, vr. 270a.

¹²⁹ Hüsrev Paşa, vr. 270a.

*ecme'in mevlûdin zıkr eylemişler. Ammā ol 'Alî'nun mevlûdin zıkr
itmemişler. Diledik kim anı dağı Siyer kitâbının içinde zıkr idevüz.”¹³⁰*

Eserde bazı manzumeler mevcuttur. Bunların kim tarafından söylendiği belli olmayıp; İbrâhîm İbn Hızır tarafından eklenmiş olabilir. Ayetlerin meallerini tercüme etmiştir. Eserin sonunda tercüme tarihi bulunmaktadır ve Arapça bir dua ile eseri bitirmiştir.

Mollâ Camî, Şevâhidü'n-nübüvve'de “isimlerini zikrettiği kaynak isimleri şunlardır: İncil, Tevrât, Zebûr, Kûtuâl-kulüb, Câmî'ü'l-usûl, Delâ'ilün-nübüvve, Esmâ'-i Sahâbî, Faslu'l-hitâb, Fütûhât-ı Mekkiyye, Hakâyık, Kitâbü's-Sünen, Rebî'u'l-ebrâr, Şerh-i Ta'arruf, Şerefü'l-Mustafâ, Târîh-i Kebîr, Sahîh-i Buhârî, Sıfatu's-safve.¹³¹ İbrâhîm İbn Hızır'ın kullandığı kaynaklara ek olarak Siyer-i Nebî'yi eklemiştir ve eserin birçok yerinde kullanmıştır.

Mollâ Abdurrahmân-ı Câmî, eserini yazarken her bir peygamberlik delilini anlatan rivayetlerin başına “وازانجمله انست” kalıp ifadesini kullanmıştır. Bu ifadeler mütercimler tarafından farklı şekillerde yazılmıştır. Bunlardan ilk olarak Lâmi'î Çelebi tarafından genel olarak “Ve ol cümleden biri oldur ki” şeklinde; zaman zaman da “Ba'zı rivâyetde böyle gelmişdür ki”, “Ol cümleden biri dahi budur kim” gibi değişik şekillerde çevrilmiştir. Senâî tarafından “Rivâyet olunur ki”, “Mu'cize” ve “Menkıbe” ifadeleri kullanılmıştır. Ayrıca Senâî, Hz. Peygamber ile ilgili fevkalâde hadiseler için “Mu'cize” terimini kullanırken Hulefâ-yı Râşidîn, on iki imam ve sahâbeler ile ilgili tabiatüstü olaylarda ise “Menkıbe” ifadesini kullanmıştır.¹³²

İbrâhîm İbn Hızır'ın kullandığı kalıp ifadelere bakıldığında zaman “ol cümleden bir dahi budur kim” kalıbı başta olmak üzere “Râvi söyle rivâyet eylemiş ki”, “Ve bir veche dağı budur ki”, “Acâzine bir veche budur kim”, “Ve bir dağı rivâyet eylerler ki”, “Ba'zıları rivâyet ider”, “Anun menâkıbından bir dağı budur ki”, “Ol emîrün haberlerinden bir dağı budur kim”, “Anun meşhur haberlerinden bir dağı budur kim”, “Şeyhinün kerametlerinden bir dağı budur kim”, “Ve şöyle rivâyet iderlerki”, “Yine nakl iderler ki” kullanmıştır.

¹³⁰ Hüsrev Paşa, vr. 75b.

¹³¹ Öztürk, “Lâmî'î Çelebi'nin Şevâhidü'n-nübüvve Tercümesi (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)”, s.38.

¹³² Öztürk, “Lâmî'î Çelebi'nin Şevâhidü'n-nübüvve Tercümesi (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)”, s. 141.

2.5. Nüsha Tavsifi

2.5.1. Hüsrev Paşa

Kütüphanenin Bulunduğu il-ilçe: İstanbul/Fatih

Kütüphane Adı ve Koleksiyon: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – Hüsrev Paşa

Müellif: İbrâhîm İbn Hızır es-Sirozî(doğ.??-öl1918)

Kitabın adı: ‘Alâ’imü’n-nübüvve

Dili: Türkçe

Cilt: Kitabın dış kapağı yeşil renkli olan kumaşlı (keten, ipek) bir ciltten yapılmıştır. Dış kapağındaki yeşil renkte bozulmalar meydana gelirken iç tarafında cildin rengi kendini korumuştur. Alt ve üst kapağının köşelerinde, miklebinde ve ciltbentlerinin bazı yerlerinde yırtılmalar meydana gelmiştir. Metni cilde bağlayan iki yaprak vardır ve sarı renktedir. Yaprakların ön ve arka kısımlarında herhangi bir yazı ve süsleme bulunmamaktadır.

Tarih: 918/1512/1513

Yaprak sayısı: 356 varak

Ölçüsü: 287×117mm 149×98

Satır: 1b yaprağı 13satır geri kalan yapraklar 19 satır vardır.

Hattın cinsi: Nesih.

Eski kayıt: 421

Başı: Hamd ol Allāhu Te‘ālā Hāzretine olsun kim insānı, cümle maḥlūḳātdan mükerrerem kıldı. Ḳalb-i ‘ārif iḥsān idügi sebebiyle ve ol ḳalbi, kendü cemāline mirāt itdi.

Sonu: ve yā ḥayrā’n-nāşirīne bi-fazlike ve keramike. Yā ekrame’l ‘ekramiḡ. Āmīn

Nüsha Rumuzu: H1

2.5.2. İbrâhîm Efendi

Kütüphanenin Bulunduğu il-ilçe: İstanbul/Fatih

Kütüphane adı ve Koleksiyon: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi – İbrahim Efendi

Müellif: İbrâhîm İbn Hızır es-Sirozî(doğ.??-öl.918)

Kitabın adı: ‘Alâ’imü’n-nübüvve

Dili: Türkçe

Cilt: Kitabın dış kapağının rengi siyahtır. Üzerine geçirilen cilt ise kahverengi bir deri ciltten yapılmıştır. Kitabın köşelerinin de yırtılmalar meydana gelmiştir. Kitabın iç kapağına bakıldığı zaman metni cilde bağlayan iki yaprak vardır ve kahverengidir. Yaprakların ön ve arka kısımlarında herhangi biri yazı bulunmamaktadır.

Tarih:

Yaprak sayısı: 129

Ölçüsü: 201×142 149×98mm

Satır: 1b yaprağında 17 satır geri kalan yapraklarda 20 satır vardır.

Hattın cinsi: Nesih.

Eski kayıt: 188

Başı: Hâmd ol Allâh olsun kim insânı cemî‘ maḥlûkâtından mükerrerem kıldı. Ve kendü ma‘ rifetine isti‘ dâd ḳoduğı vâsıṭayla ṭarîḳ-i ma‘ rifete sülûk-i müyesser olsun.

Sonu: ya‘ nî çıḳmaz âdem oğlunuṅ nefsi dünyâdan illâ üç ḥasretile biri cem‘ ittiyi nesneye ṭoymadı Ṭolu emellerine düşmedi. Birisi dahı elinde olan zivâsesinden iḥsân eylemedi. Andan nakledir ki

Nüsha Rumuzu: İ1

İbrahim Efendi nüshasında eserin ilk girişinden itibaren eksiklikler göze çarpmaktadır. Rivayet eksikliklerinin yanı sıra kelime ve cümle eksikleri fazladır. Ayrıca İbrahim Efendi nüshasında eserin son varlığında yedinci bölümde rivayet olarak “Hasan Basri”den bahsedilen bölümde son bulmuştur. Geri kalan rivayetlerden bahedilmemiş, hatime bölümü ve dua kısmı yazılmamıştır.

Eserin zahiyesinde “Kitāb-ı ‘Alā’imü’n-nübüvve bu za‘îf, naḥîf-i kemterin bu kitabı on dokuz günde yazdum. Eger bir nâķış yeri buluna ümmiddür ki ta‘n olunmaya.” İbrâhîm İbn Hızır bu nüshayı on dokuz içinde yazdığını belirtmiştir.

İbrahim Efendi nüshasında bu kadar kelime ve cümle eksiğinin olması, rivayetlerin eksik olması ve eserin zahiyesinde eserin on dokuz günde yazdığını ifade etmesi nüshanın eksik olduğunu ve müstensih hattı olduğunun göstergesidir. Bu sebeplerden dolayı Hüsrev Paşa nüshası transkripsiyonlu metinde esas alınmıştır.

2.6. Metnin Kuruluşunda Esas Alınan Hususlar

1. Transkripsiyonlu metinde varak numarası belirtilmiş ve her bir satır numaralandırılmıştır.
2. Metinde yer alan ayet ve hadisler transkribe edilmiştir. Dipnotta ayet, hadis veya Arapça bir ifadenin anlamı ve kaynağı gösterilmiştir: (“Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.” Ahzab Sûresi /45.)
3. Metnin içinde geçen bölüm başlıkları, rivayetlere başlamadan önce kullanılan kalıplaşmış sözler, şiir, menakıplar koyu renkle gösterilmiştir.
4. Türkçe ek ve köklerin yazımında dönemin dil özelliklerine ve metne bağlı kalınmıştır. Metinde iki türlü yazılan bir Türkçe ek ve kökte metne bağlı kalınmıştır. Örneğin Bildirme hali eki olan (در) metinde –dur, -dür şeklinde yazılmıştır. Eğer bu ek metinde (دیر) olarak yazılmışsa buna bağlı kalınmıştır.
5. İlgi hali ekleri (uñ, üñ, nuñ, nüñ) olarak okunmuştur. (anlaruñ)
6. “İle” bağlacının yazımında, metinde kelimeye birleşik ise bitişik ayrı ise ayrı yazılmıştır: (hazretile). Metnin manzum kısımlarında birleşik yazılmış olup vezin gereği ayrı yazılması gereken yerlerde (-ile) şeklinde bu edattan önceki kelime ile birleştirilerek yazılmıştır.
7. Peltek ze (z) ile yazılan kelimelerin “d” şekli kullanılmıştır: ümîz/ümîd, şāzumān/şādman.
8. “İlim”, “vakit”, “nesir” gibi kelimelerde asli hâle uyularak ünlüler gösterilmiştir. (kaşır)
9. “Vâv-ı mâdûle”ler “ḥ^vâce” şeklinde yazılmıştır.
10. “Vâv-ı meçhûle”ler kısa gösterilmiştir. (yâhud)

11. Farsça ismin hâl ekleri, birleşik kelimeler, kelimelere eklenen fiil soylu Farsça ekler ve ön edatlar (-) ile ayrılmıştır. (bî-edeblik),
12. Farsça isim soylu son ekler kelimelere bitişik yazılmıştır. (ümîdvāram)
13. Metinde “ج ” ile yazılan ancak günümüzde “ç”li olan kelimelerde “ç” sesi tercih edilmiştir. (üç)
14. Elif-i maksûreler “â” olarak okunmuştur. (te‘ âlā)
15. Bazı kelimelerin yazımında görülen farklılıklarda metne bağlı kalınmıştır. (koyun/koyın)
16. Bazı kelimelerin yazımında yapılan yanlışlıklar düzeltilmiştir: (ümüz/ümid)
17. Son harfî çift ünsüzle yazılan Arapça kelimeler metinde şeddeli olarak gösterilmişse buna bağlı kalınmıştır: (şekk)
18. Özel isimlerin yazımında metnin imlasına bağlı kalınmıştır.(Şeyh Muşlihü’ d-dîn) Ancak eser de özel isimlerin bazı yerlerde yanlış yazıldığı görülmüştür. Yanlış yazılan özel isimlerin gerçeği yazılmıştır: (‘ Alî Hâkîm Tirmîdî/ ‘ Alî Hâkîm Tirmîzî.)
19. “üb” zarf-fiil eki “üp” şeklinde okunmuştur: (gelüp)
20. t/d seslerinin her ikisiyle yazılan kelimelerde metne bağlı kalınmıştır: (tağ)
21. Hem y ile hem de hemzeyle yazılan kelimelerde hemzeli kullanım tercih edilmiştir. (‘ akā’ id)
22. Konuyla alakalı olan ve metni tamamlayıcı olan der-kenar notları metne eklenmiş ve dipnotta “Der-Kenar” olarak gösterilmiştir.
23. Metinde yer alan manzumelerde vezin ve anlam gereği tamir yapılmış; isimlendirilmemiş manzumelere nazım biçiminin ismi verilmiş ve bu işlemler [] içerisinde gösterilmiştir.
24. Metinde yer alan manzumelerde vezin gereği kimi kelimelerdeki uzunluklar gösterilmemiştir.(illā yerine illa)
25. Okunan ancak anlamlandırılmayan kelimelerin dijital görüntüleri olduğu gibi kopyalanmıştır.
26. Birlik sağlamak amacıyla Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında “genel olarak” İsmail Ünver’in “Çeviri yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” adlı makalesi dikkate alınmıştır.
27. Metindeki özel harflerin karşılığı olarak aşağıdaki transkripsiyon işaretleri aynen kullanılmıştır.

ء	د	ض	Ž
ا	A,e	ط	Ṭ
ب	B	ظ	Z̤
پ	P	ع	‘
ت	T	غ	G,Ğ
ث	Ṣ	ف	F
ج	C	ق	Ḳ
چ	Ç	ك	K,G,ñ
ح	Ḥ	ل	L
خ	Ḥ	م	M
د	D	ن	N
ذ	Ẓ	و	V
ز	Z	ه	H,E,A
ژ	J	ی	Y
س	S		

METİN

Hazā Kitāb-ı Şevāhidü'n- Nübüvve ve Delā'ilü'r -Risāleti

Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1b]Hamd ol Allāhu Te'ālā Hazretine olsun kim insānı, cümle maḥlūḳāt[1] mükerrem kıldı. Qalb-i 'ārif iḥsān idüğü sebebiyle ve ol qalbi kendü[2]cemāline mir'at itdi. Anda kendü ma'rifetine isti'dād koduğı vāsıtayla[3] ṭarīḳ-i ma'rifete sülūk müyesser olsun için. Yine nebī nev'inden birini gönderdi.[4] Ṭarīḳ-i hidāyete vesīle olsun için ve ol nebīnün yedinde şevāhidü'n[5]-nübüvve ve delā'ilü'r- risālet ya'nī mu'cizāt ve ḥavārīḳ-ı 'ādātı izḥār itdi.[6] Tā kullarına 'itikād ve taşdıḳ ḥāşıl olsun için. Daḥı şalāvāt u selām[7] ol nebī-i kerīm ü kirāmuḡ üzerine olsun kim ḥātem-i enbiyā ve ḥātem-i aşfiyādur.[8] Daḥı āl u aşḥāb ve evzāc ve evlād üzerlerine olsun kim işrāḳ-ı envār-ı[9] şevāhid ve delā'ili cebīnlerinde zāhir ve işrāḳı, āşārı, 'aḳā'id cebhelerinde[10] zāhirdür. **Ammā ba'd** bu faḳīr u ḥaḳīr İbrāhīm İbn Hızır es-Sirozī el-meşhūr[11] İbri Ḥ'āce bu Kitāb-ı Şevāhidü'n-Nübüvve'yi buldum ki selef-i kümmel, lisān-ı ekmel[12] lügāt-ı buleḡā ve kelimāt-ı füşehā zebān-ı nebī ve beyān-i 'Arabī üzerine cem' itmişler.[13] [2a]Şeyḥ 'Abdu'r-raḥmān-ı Cāmī raḥmetu'llāhi 'aleyh, iḥtişār ecli için 'Arabīden[1] Fārsiye terceme eylemişler. Bu faḳīr daḥı diledüm ki bu fevā'idi, mūcib-i 'aḳā'idün[2] cümle mü'minine ve kāffe-i müstemi'ine nef'i 'ām ve fā'idesi tamām yetişe.[3] Egerçi bu bābda kıllat-i bizā'atım ve 'adem-i istitā'atım variken Fārsī bilmeyen[4] ve anlamayan mü'minlere, ḳardeşlere şefḳat-ı uhuvvetden Allāh Sübhānehü ve Te'ālā[5] Celle ve 'Alā Hazretinden isti'ānet ve Hazret-i Resūlinden istitā'at şalla'llāhu[6] te'ālā 'aleyhi ve sellem ve ḳarındaşım Şeyḥ Muşlihü'd-dīn'ün himmetleriyle bu kitāb-ı[7] şerīfi Türkī dili üzerine terceme eyledüm. Tā kim her mü'mine okımaḳ ve dinlemek[8] āsān ola. Okıyup dinledükçe işrāḳāt-ı envār-ı mu'cizāt-ı nübüvveye[9] ve ibrāḳāt-ı āşār-ı āl-i Muşṭafaviyye 'aleyhim efḍalü's-şalavāt ve ekmelü't-taḥiyyāt,[10] ḥavārīḳ-ı 'ādāt ve bevārīḳ-ı sa'ādetdür ki bātınlarına 'aḳīde ve zāhirlerine[11] dīde-i nemnāk feyz idüp ümīdvāram ki bu aḥḳar 'ibādī daḥı bir ḥayır[12] du'āyla yād eyleyüp müsteḥaḳ-ı raḥmet ve müstevcib-i rāfet olam ki ecli[13] mevāhib-i raḥmān ve ettemmi meṭālib-i insānīdür. Ve bu kitābı kim terceme eyledüm.[14]Bir ulunuḡ adına eyledüm ki Āl-i 'Osmān'a vezīr olanların ḳırkıncı

vezir[15] buña vâkı‘ olmışdur kim şâhib-i zamân, âşaf-ı devrândur ve hem müşfik-i ümem,[16] müfîz-i hümem, yem-i kerem, baır-i şiyemdür. Ya‘nî Muştafâ Pâşâ Yesera’llâhu mâ-yeşâ. Zîrâ ki[17] râsim-i merâsim-i dîn ve tâlib-i meţâlib-i yakındur. Ve hem kâdir-şinâsdur ve ni‘meti ünâsa[18] sipâsdur. İltimâsum oldur ki iş bu kitâbum ol Cenâb-ı kerîmün şeref-i hizmetlerine[19] [2b]vuşul bulduğda semt-i kabûlde vâkı‘ olup ma‘ânî laţîfinün şerefine,[1] beyân-ı nokşân, nazâr-ı imtiyhândan mahfûz ola. Lâ-cerem, insân nev‘-i nokşândan[2] hâlî degüldür. Ve bu kitâba ‘Alâ’imü’n-nübüvve diyü ad virdüm. Lâ-reyb okıyup[3] dinleyen mü‘minlere ifâza-i dîn ve ifâde-i yakîn hâşıl olup kalblerini[4] kasâfetden ve gönüllerini kaşâvetden halâş idüp dâ’im teveccüh-i müstemiri[5] Hâzret ve hemîşe te’lif-i müfîz-i insi vahdet ola. İn-şâa’llâhu Te‘âlâ[6] “İnnhü muvvaфіku ve mu‘în iyyâkene‘budu ve iyyâkeneste‘în”¹³³ İmdi bil ve âgâh[7] ol ki mü‘mine evvel gerek olan rûkn-i İslâmın erkânından kelime-i şehâdetle[8] ikrâr eylemekdür. Ve hakîkat-i imân ol kelime-i şehâdetün ma‘nîsine taşdıķ[9] eylemekdür. İmdi ol iki emri müstemildür. Birisi Hak Sübhânehü ve Te‘âlâ Celle ve ‘Alâ[10] Hâzretinün vahdâniyyetine ikrâr eylemekdür ve kendü ikrârına taşdıķ idüp[11] inanmağdur. İkinci Hâzret-i Muhammed Muştafâ’nun ‘aleyhi’s-salâtu ve’s-selâm[12] nübüvvetine ikrâr eylemekdür ve ikrârına inanmağdur. Emr-i evvel ol vaқtin mü‘teber[13] olur kim senün ol kelime-i şehâdetile ikrârın ve ikrârına ve taşdıķın[14] nübüvvet çerâğından ola. Ya‘nî şâhib-i nübüvvetün ikrâr ve taşdıķ kabilinden[15] ola. Ve illâ felâsife gibi kendü ‘aқlın idrâk itdügi imâna[16] ve İslâm’a kâni‘ olup ikrârın ve taşdıķın çerâğını mişkât-ı nübüvvetden[17] uyarmazsañ müfid-i necât degüldür. İmdi cemî‘ devletlerün başı[18] ve küll-i sa‘âdetlerün sermâyesi Hâzret-i Resûl’ün şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem[19] [3a]nübüvvetine ve getürdüklerine ikrâr ve taşdıķ eylemekdür kim ol imâna ulaşmağdur.[1] Ve bu taşdıķın ve imânın aşlı ol hâzretile ‘âlem-i ervâhda münâsebetdür.[2] İmdi enbiyanın gürühü bu ma‘nide mütâvidür. Ba‘zı bu kabilden oldılar kim[3] ol hâzretün münâsebet-i hükmî anlarda şöyle kuvvetdedür kim mücerred ol[4] hâzretün mu‘cizâtın görmedin cemâl-i bâ-kemâlin müşâhade itmegle anlar sa‘âdet[5] imânıyla müşerref oldılar. Nitekim ‘Abdu’llâh Selâm’dan rivâyet iderler kim[6] eytmışdür: Ol vaқti ki Fahr-i Kâ’inât, hicret idüp Medîne-i Münevvere’ye[7] sa‘âdetile geldiler. Andan yaña vardum. Tâ kim

¹³³ إِنَّهُ مُوفِقٌ وَمَعِينٌ إِنَّكَ نَعِيدٌ وَإِيَّكَ نَسْتَعِينُ “Başarıya ulaştıran ve kendisinden yardım istenen.” “Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz.” Fatiha Sûresi /5.

kendülerini görem. Çün[8] huzûr-ı ‘izzetlerine yetişdüm. Ol aydan arı mübârek cemâl-i şerîfini gördüm.[9] Anuñ şüret-i zîbâsı yalan söyleyiciler şüreti degildür. Hemân dem[10] îmân getürdüm. Emîrû’l- mü’minîn Hâzret-i ‘Ömer rağiya’llâhu te‘âlâ ‘anh, ‘Abdu’llâh[11] ibn Selâm’dan Hâzret-i Resûl’uñ şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem nübüvvetinden[12] şordu. Cevâb virdi kim “Anâ e’ lem bihi minnî bibnî”¹³⁴ Ya’nî benüm ma’rifetüm[13] anuñ gerçek nübüvvetine benüm ile oğlum hâl-i mâ’rifetinden baña ziyâdedür.[14] ‘Ömer rağiya’llâhu te‘âlâ ‘anh eytdi: Bu nice ola? Eytdi: Mümkindür ki benümle[15] oğlum hâlinde üzerüme hıyânet olmuş ola ki ben anı bilmeyem. Ammâ ol[16] hâzretüñ şânında ve anuñ nübüvvet-i şıdkına benüm kalbümde şekk ve şüpheye[17] hergiz yol yokdur didi. Hâzret-i ‘Ömer rağiya’llâhu te‘âlâ ‘anh bî-ihtiyâr[18] kalkdı. ‘Abdu’llâh ibn Selâm’uñ başın öpdü. Ve Ebû Mişşe-i Yetmi rağiya’llâhu[19] [3b]te‘âlâ ‘anh rivâyet kıılır. Eydür: ‘Âlem fahrı ol vaktin ki Medîne’ye sa’âdetile[1] geldi. Kendüyi görmegiçün Medîne’ye vardum. Çün cemâl-i şeriflerini[2] gördüm. Eytdüm: Bu kişi Hâzret-i Allâh’uñ resûlidür. Ve Câmî‘ ibn Şeddâd[3] rivâyet eyler. Eydür: Bizden bir kişi ki aña Târık dirlerdi. Eytdi: Muhammed’i,[4] Medîne’de gördüm ve anı anladum. Bize şordı kim hiç şatacak nesneñüz[5] var mı? Belî, bu deveyi şatarum. Buyırdı kim niçeye virürsin? Eytdüm: Bu kadar[6] vesak hürmâya hemân devenüñ mehârine yapışdı. Aldı gitdi.[7] Bir kişiye eytdüm: Deve mi bu kişiye şatdum kim ol ne kişidür bilmezüm. Bir ‘avrat ki[8] benümle yoldaşdı. Eytdi: Devene ben kefil. Ben anda bir şüret gördüm ki[9] bedr olmuş aya benzer. Ol şüretten hergiz hıyânet gelmez. Çün şabâh[10] oldu. Gördük bir kişi geldi biraz hürmâ getürdi. Eytdi: Bu hürmâyı[11] size Allâh’uñ resûli gönderdi. Buyırdı: Yiyesiz. Andan sonra[12] devenüz bahâsı hürmâyı gelüp alasız. Ba’zı ‘ulemâ eytdiler: Allâhu Te‘âlâ[13] Celle ve ‘Alâ Hâzreti buyırdı “Yekâdu zeytuhâ yuğı ve levlem temseshü nârun”¹³⁵ Bu bir meseldir kim[14] Allâh Sübhânehü ve Te‘âlâ Celle ve ‘Alâ Hâzreti kendü resûliçün örmişdür kim[15] anuñ dîdarı delâlet ide. Nübüvvetine şöyle ki tilâvet-i Kır’ân eylemediği hâlde[16] nitekim İbn Revâhe eytdi. **beyt** : “Levlem tekün fîhi âyâtun mübeyyinâtün[17] Lekâne menzerü yünbîke bi’l-hayri.”¹³⁶ Ya’nî ‘alâmât ve âyât göstermediği

¹³⁴ أَنَا أَعْلَمُ بِهِ مَنِّي بَيْنِي “Benim marifetim onun gerçek peygamberlik marifetine karşılık oğlumun hali ile benim aramdaki ilişkiden daha gerçekçidir.”

¹³⁵ يَكَادِرُ بَيْتُهَا يُصْنَى وَلَوْلَمْ تَمْسَسْهُ نَارُ “Bu ağacın yağı, neredeyse ateş dokunmasa bile ışık saçar.” Nûr Sûresi /35.

¹³⁶ لَوْلَمْ تَكُنْ فِيهِ آيَاتٌ مُبَيِّنَةٌ لَأَكَانَ مَنَظَرُ بَيْتِكَ بِالْخَيْرِ “Alamet ve ayet göstermediği halde onun peygamberliğinden haber verir.”

hâlde[18] dahı anuñ nübüvvetinden haber virür. İmdi āyāt-ı mu‘cizāt müşāhade itmegüñ[19] [4a]bu gürüh hakkında muhabbetleri berk olup keşifleri ve yakînleri ziyade[1] olmağdur. Şöyle kim Hâk Sübhānehü ve Te‘ālā Celle ve ‘Alā Hazreti, kelām-ı kadîminde[2] buyırdı: “Liyez dādū imānen me‘a imānihim.”¹³⁷ Ve ba‘zıları ol kabildendür[3] ki ol hazretile tamām-ı münāsebetleri vardı. Ammā resm ü ‘ādāt anlaruñ[4] tabi‘atlarında rusūh bulduğı sebebden ol hazretile olan münāsebetüñ[5] hükmi örtüldi. Mādem ki āyātuñ ve mu‘cizātuñ ahvālın müşāhade[6] eylemeyeler. Anlar imān şerefiyle müşerref olmazlar. Eyle olsa āyāt ü mu‘cizāt[7] müşāhade eylemek ol tã’ifenüñ hakkında evvel hâllerinde aşl-ı taşdiklerine[8] ve imānlarına fā’ide ider ve yakînleri ziyāde olur. Evvel gürüh gibi[9] ve bu zāhirdür. Şuncılayın risāletüñ delillerin ve nübüvvetüñ şahidlerin,[10] ehl-i sa‘ādetden müşāhade eyleyenler ve buncılayın ki anları işidenler[11] ‘ūdüliden ve şikātden iki gürühdür. Bir gürüh ol kabildendür ki[12] anlaruñ ol hazretile münāsebet ü cinsiyyet ile kavî düşmişdür kim[13] niçe karınlardan sonra ol hazretüñ ahlākını ve ahvālî şerhini işidseler[14] egerçi bu işitdükleri mu‘cizāt kabîlinden dahı olmasa anuñ nübüvvetine taşdik[15] iderler. Ve Allāhu Te‘ālā Hazretinden getürdüğüne imān getürürler ve mu‘cizāt[16] şābit olduğı anlaruñ imānlarını ve taşdiklerinüñ nübüvvetine munzam[17] olmaya. Taşdik-i devletile tevfiğ bulmaz. Tefvîğden sonra taşdik-i imānile[18] şā’ir mu‘cizāt mülāhazası munzam olsa evvelkine nisbet yakînleri[19] [4b]ziyāde olmak icāb ider ve anlaruñ ba‘zı ol kabîlden oldılar kim[1] münāsebet-i vaşfı anlardan gizlendi ve cinsiyyet odı söyündi. Ne kadar ki[2] ziyāde mu‘cizāt görelerdi. Ol kadar ‘inādları ve kibirleri artardı ve Kureyş[3] kavmi gibi kim mu‘cizāt göster imāna gelemirlerdi. Mu‘cizāt gördük de[4] bu sihirdür ve şu‘bededür diyüp ol müşāhade anlaruñ şekāvetden[5] ve bed-bahtlıktan gayrı nesnelerin arturmadı ve anlara mülāhideden[6] ve zindıklarından mülhāk oldılar. Gayrı karınlarda mu‘cizāta inkār iderlerdi[7] ve henüz ‘inād ve kibir yolına giderlerdi. Henüz gideyorlar. Mu‘cizāta[8] degül belki enbiyānuñ mahzā-i nübüvvetine münkirlerdür. Haşre ve neşre ve kıyāmete,[9] cennete ve cehenneme ve Resül ‘aleyhi’s-selātu ve’s-selāmuñ getürdiklerine[10] imānları yokdur. Ve bir cemā‘at dahı vardur egerçi ol nakl olmuşdur.[11] Āyāt-ı mu‘cizātdan zāhir ikrār iderler. Ammā cümlesin te’vîl eylerler. Bir ma’nıye[12] haml eylerler ki hadd-i ā‘cāzdan

¹³⁷ لِيَزِدُوا إِيمَانَهُمْ
Sûresi /4.

“İmanları artsın diye, inananların kalbine sükûnet indiren O’dur.” Fetih

taşra götürürler. Mu‘cizāta degül muṭlaḳā[13] ḥavār-ı ‘ādāta münkirlerdür. Bu ‘acebdür kim bu inkār ‘avāmuṅ ḳulübına[14] istimālet virmek içündür. Ve tesellî virüp kendülere anlardan[15] bir nef‘i celb itmegiçün ve kendüler ḥavār-ı ‘ādāt da‘vîsin iderler.[16] Envā‘ ile keyd ü tezvîrler idüp bir nice kendüler gibi cîlf kendülere i‘tikād[17] itdürürler. “Ve ne‘üzü bi’llāhi min şurûri enfüsenā ve min seyyiati e‘mālinā[18] men yehdî’llāhu felā muḍille lehü ve men yuḍlil felā ḥādiyelehü”¹³⁸ Çün bu āyāt-ı mu‘cizātun[19] [5a]müṣāhadesi yā anuṅ istimā-‘ı ‘udül den ve şikâtden ancılayın ki bildük.[1] Ehl-i sa‘âdetden olanların ba‘zısına nisbet imānlarınuṅ aşlına sebebdür[2] ve bir daḥı aṅlamaklıklarına ve yaḳınlerine sebep olur. ‘Ulemā’-i dîn seyyidü[3]’l-mürselîn tâbi‘ olana raḡbet itdüklerinden ve ümmetine şefkatlerinden[4] nübüvvetüṅ şevāhidleri ve risāletüṅ delā’illeri zikrinde kitāblardur demişler[5] anı bildürmekdür. Ğayrı ḥālinden irüp muşannifler, zaḥmetler çeküp eşerler[6] ḳomışlardır. Okuyanlara ifāde içün. İmdi bu kitābuṅ tertibi yedi[7] rükn üzerine ve bir muḳaddime ve ḥātime üzerinedür: **Muḳaddime** nebî kimdür[8] ve resûl kimdür ve ulu’l-‘azm kimdür anı bildirür. **Rükn-i evvel** seyyidü’l-enbiyā[9] şalavātu’llāhi ‘aleyhim dünyāya gelmedin zāhir olan şevāhidü’n-nübüvveyi ve delā’ili[10] bildürür. **Rükn-i şānî** ol ḥazret dünyāya gelüp nübüvvet gelinceyedek zāhir[11] olan şevāhidi ve delā’ilü’r-risāleyi bildürür. **Rükn-i şālîş** nübüvvet geldükden[12] şonra hicret idinceye deḡin zāhir olanı bildürür. **Rükn-i rābi‘** hicret[13] itdükden şonra vefāt vāktine deḡin zāhir olanı bildürür. **Rükn-i ḥāmis**[14] vefātından şonra ba‘zı evḳātda zāhir olan şevāhidü’n-nübüvveyi ve delā’ili[15] bildürür. **Rükn-i sādîs** ba‘zı imāmların ve çihār-yārların ve aşḫābuṅ[16] rıḍvānu’llāhi te‘ālā ‘aleyhim ecma‘în zamānlarında vākı‘ olan şevāhidi[17] bildürür. **Rükn-i sābi‘** ba‘zı tâbi‘în ve tebā‘-ı tâbi‘în zamānlarında vākı‘ olup[18] zühur bulan delā’ili bildürür. **Ḥātem-i ‘uḳubātı** ki rāfiżîlere ve ḥāricîlere[19] [5b]daḥı ehl-i ḡulūla ve zulum eyleyen zālîmlere kim vākı‘ olmuşdur anı bildürür.[1] Ammā **Muḳaddime** anuṅ beyānındadır ki nebî kimdür ve resûl kimdür ve ulu’l[2]-‘azm kimdür ve bunlara müte‘allik olanı bildürür. İmdi bil ve āḡāḥ ol kim[3] nebî bir kimseden ibāretdür kim Allāhu Te‘ālā Celle ve ‘Alā Ḥazretinden[4] aṅa şerî‘at inmiş ola. Vahy tarîḳiyle ve ol şerî‘atun içinde Allāhu[5] Sübhānehü ve Te‘ālā Ḥazretine ne

وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَلِنَا مَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ فَلَا ضَلِيلَ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ¹³⁸

“Nefislerimizin şerrinden ve kötü amellerinden Allah’a sığınırız.” “Allah kime hidayet ederse işte o doğruyu bulmuştur; kimi de hidayetten mahrum ederse artık onu doğruya yöneltecek bir rehber bulamazsın.” Kehf Sûresi /17.

keyfiyyetile tapmak gerekdür beyân olına. Ve ol[6] şerî‘at-ı âhare bildürmek olmaya ve eger kendüye gelen şerî‘at içinde[7] olan evāmiri ğayrı kişilere bildürmek emri olsa ol vaktin[8] ol kişiye resûl dirler. Ve ulu’l-‘azm aña eydürler kim risâleti tebliğ[9] itdükden sonra kıtâl emri ola. Fütûhât-ı Mekkiyye’nün ondördüncü[10] kitabında Şeyh Ekber Şeyh Muhyi’d-dîn ‘Arabî hazretleri kaddesa’llâhu[11] sirrehü’l-‘azîz buyurmuşdur. Bu zıkr olan üslûb üzerine Hazret-i[12] Resûl şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem bu üç mertebeyi bile ka‘‘ eyledi.[13] Ol vakt Seyyid-i Kâ’inât’a kim geldi. Risâletün evvelinde bu âyet nazil[14] oldu kim “ve mâ ‘alâr-resulü illâ’l-belâgu”¹³⁹ Ve bir vaktinde hitâb geldi kim[15] “ve küli’l-hakku min rabbikum femên şâ’e felyu‘min ve men şâ’e felyekfuran.”¹⁴⁰ [16] Ammâ âhir emr bu oldu kim “Uktulu’l-müşrikine kâffeten”¹⁴¹ “ve’ktulûhum heşşü[17] şekfitümühüm.”¹⁴² İmdi bu mu‘cizât, bir fâ’ildür. Havârık-ı ‘âdâtdan da‘vâ-yı nübüvvet’de[18] vâkı‘ olur. Mu‘âraza-i söz ve evliyâ’u’llâhdan dahı kerâmet vâkı‘ olur.[19] [6a]Ammâ istidrâc, mağhûrlardan ve merdûdlardan zühûr bulur. Zîrâ ki evliyâ’u’llâhdan[1] hergiz da‘vâ-yı nübüvvet gelmez egerçi istidrâc ehlinden da‘vâ-yı[2] nübüvvet eylemek taşavvur olunur. Ammâ sünnetu’llâh anuñ üzerine cari[3] olmamışdur kim ol da‘vâyı itdügi hinde havârık-ı ‘âdât andan[4] zâhir ola. Ol mu‘ârazayla olsa gerek. Enbiyâ ‘aleyhimü’s-selâm[5] havârık-ı ‘âdât mu‘âraza-i söz eyler. Anların nakîzine delâlet ider.[6] Ve resûl ile nebî ortasında tefâzul vâkı‘ dur. Ba‘zı ba‘zıdan efďaldur. Kâle Allâhu[7] Te‘âlâ “Tilke’r-rusulu fađđalunâ ba‘dahum ‘ala ba‘din.”¹⁴³ velîkin ta‘yîn eylemek[8] bu peygâm-ber bu peygâm-berden efďaldür demek meşrû‘ degüldür. Ancılayın kim Hazret-i[9] Resûl şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem buyurdu: “Lâ tecizzü beyne’l-enbiyâ’i”¹⁴⁴ Meger [10] bizüm peygâm-berimiz habîbi rabbü’l-‘âlemîn kim şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem[11] anuñ fazîleti sâ‘ir enbiyâ üzerine ‘aleyhimü’s-selâm ba‘zı hadîşile şöyle kim[12] buyurdu: “Anâ

¹³⁹ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ “Resule düşen sadece tebliğdir.” Maide sûresi /99.

¹⁴⁰ وَقُلْ لِحَقِّ مَنْ رَبُّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفِرْ “Ve deki hak rabbinizdendir. Bundan sonra dileyen kimse artık inansın ve dileyen kimse artık inkâr etsin.” Kehf Sûresi /29.

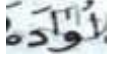
¹⁴¹ أَقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً “Savaşın ortak koşanlarla topyekün.” Tevbe Sûresi /36. Ayetin başındaki أَقْتُلُوا diye yazılan yerde gerçekte وَقَاتِلُوا dur.

¹⁴² وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ “Onları yakaladığınız yerde öldürün.” Bakara Sûresi /191.

¹⁴³ تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ “İşte bu peygamberler ki, biz onların bazısını bazısına üstün kıldık.”

Bakara Sûresi /253.

¹⁴⁴ لَا تَخْرُوبَيْنِ الْأَنْبِيَاءَ “Peygamberler arasında bu daha üstündür demeyiniz.”

seyyidü veledi ibni Âdem felâ fehra”¹⁴⁵ ve seyyidü’l-mürselîn ve hâteme’n-nebiyyîne der.[13] Ve cemî‘ nâsa gönderilmişdür ve cinne bile anuñ dîni zâhir olmağıla[14] cümle dînler ve milletler mensûh oldu. Hemân Qur’ân ki Hâzret-i Muhammed şalla’llâhu[15] te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem hâzretlerine nâzil oldu. Sâ’ir kitâblaruñ hûkmi[16] zâ’il ve bâtıl oldu. Ve anuñ kemal-i nübüvveti ve risâleti, zevâl ve inkişâ‘[17] mührin geçmiş nübüvvet kapularına urdı. Andan sonra tarîk-i nübüvvet[18] bağlandı. Cümle da‘vetler anuñ da‘vetinden gayrı red oldu. Her kim anuñ[19] [6b]tarîkinden yüz dönderdi. Ve anuñ şerî‘ati hükümlerin üzerine[1] vâcib ve lâzım bilmedi. Ol kişiye şeytânüñ velîsidür ve Raḥmân’uñ[2] ‘adûsıdur. Zındıklar ve mülhidler “Ḥazā lehümü’llāh”¹⁴⁶ anlardur. Eger havârîk-ı[3] ‘ādâtıdan anlar zâhir olıcağ olursa gerekdür ki mekr ü istidrâc[4] diyeler, kerāmât dimeyeler. Fir‘avn bir vakitte de bunu gösterdi kim kaçan yürüyeydi.[5] Yıl yanınca bile giderdi. Vakıti ki Fir‘avn duraydı. Yıl daḥı bile dururdu.[6] İmdi buña ḥod-şekk yokdur ki bu kerāmât degüldür. Gerçi anuñ kavmi[7] şöyle görürlerdi kim ol maḥzâ-i kudretdür ve gayrı mu‘cizedür. Belki Allāh[8] Sübhānehü ve Te‘âlâ Hâzretinüñ mekridir. Tâ kim küfrinde daḥı şâbit ola. Qabûl-i[9] imândan ırağ ola. Hâzret-i ‘İsâ ‘aleyhi’s-selâm, âḥir zamānda nazil[10] ola. Bizüm peygām-berimüz şalla’llahu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem şerî‘ati üzerine[11] ‘amel eyleye. Ḥamrı ve ḥinzırı ḥarām eyleye ve keferenüñ ḥâcların ve bizüm[12] peygām-berimüz ‘aleyhi efdâlu’s-salavât egerçi ‘âlem-i şehâdet aḥir gelen peygām-ber[13] oldu. ‘Âlem-i gaybda cümle peygām-berlerüñ şalavātu’llahi te‘âlâ ‘aleyhim ecma‘în[14] evvelidür. Nitekim buyurmuşdur “Nebiyyân ve Âdeme beyne’l-mâ‘i ve’t-tîni.”¹⁴⁷ : Ya‘nî ben[15] nebî idüm. Âdem henüz şu ile toprak ortasıdaydı. Bu sözün beyanı[16] oldur ki Hâzret-i Zü’l Celâli Ve’l-ikrâm ezel-i âzâlda ki “ḥeysü kâne’llāhü ve lâ şey’e me‘ehü.”¹⁴⁸[17] Hemân Allāh vardı. Allāh’dan gayrı bir şey daḥı[18] yogıdı. Evvel tecellî ki eyledi. Kendözine eyledi. Eyle degül ki vücûdı[19] [7a] gayrı ola. Ol tecelliden bir şân ve bir şûret oldu. Muṭlaḥ câmi‘[1] küllî cemî‘ şânları birbirinden mümtâz degül. Ol şânüñ

¹⁴⁵ أَنَسِيذُ وَلَدَيْنِ آدَمَ فَلَا فَخْرَ “Ben Âdemoğlunun efendisiyim. Ama bunu övünmek için söylemiyorum.” “İbn MâceEbû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvîni, es-Sünen, (thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî), I-II, Kahire 1373/1953, Hadis No: 4308.”

¹⁴⁶ خَذَ لَهُمُ اللَّهُ “Allah onları utandırır.”

¹⁴⁷ نَبِيًّا وَآدَمَ بَيْنَ الْمَاءِ وَالْطِّينِ “Adem su ile toprak arasındayken ben peygamberdim.” Bkz. İsmâil b.

Muhammed el-Aclûnî, Keşfü’l Hafâ (nşr. Ahmed el-Kalâş), Beyrut 1985, I-II, 2 /129. Hadis no: 2007.

¹⁴⁸ حَيْثُ كَانَ اللَّهُ وَلَا شَيْءَ مَعَهُ “Allah vardı. Allahtan başka bir şey yoktu.” Bkz. Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu‘fi el-Buhârî, el-Câmi‘u’s-sahîh, (thk. Takıyyüddîn en-Nedvî), I-XV, Beyrut 2011, Hadis No: 3191..

ma'lūmiyyeti[2] şüretine ta'yin-i evvel ve haqikat-i Muhammedî didiler. Ve sā'ir mevcūdātun haqikatı,[3] ol haqikat-i Muhammedî'nün cümle eczāsınun tefāzülüdür. Ve tecelliyāt ki ol[4] haqikat-i Muhammedî'den eczā ve tefāzul vāqı' oldu. Ğayb da 'ilm ol haqikatun[5] tecellisinden münba' iş ve münteşir oldu. Ve ol haqikatun şüret-i vücūdisi[6] evvel ervāh mertebesinde bir cevherdür. Mücerred ki şāhib-i şerī'at aña[7] bir kez 'akıl dedi bir kez kalem dedi ve bir kez rūh dedi ve bir kez nūr didi.[8] Ta'yin eyledi. "Kāle'n-nebiyyü"¹⁴⁹ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: "Evvel heleke'llāhu'l[9] 'akla evvel māheleka'llāhu'kalema evvel māheleka'llāhu rūhī ev nūrī."¹⁵⁰ [10] Buyurdu kim: Haq Sübhānehü ve Te'ālā Celle ve 'Alā Hazreti evvel 'aqlumı yarattı.[11] Evvel rūhumı yarattı. Evvel nūrumı yarattı. Şekk degüldür ki 'ibāretün[12] ihtilāfı i'tibārın ihtilāfı ol menīdür ki evvelün mertebesi birden[13] gayrıya olmaz. Ve haqikatun şüret-i vücūdisi ol haqikat-i Muhammedî'nün[14] şüret-i vücūdisinden münteşir oldu. Mertebeden mertebeye tā intiha[15] bulınca 'unşur cismün şüreti, insān şüretidür kim ol yerün evveli[16] Ādemdür. Ve gayrı Enbiyā 'aleyhimü's-selām mādem ki 'ālem-i şehādetde 'unşur[17] cismün şüretiyle zāhir olmayalar. Hergiz nübüvvetiyle mevşûf olmazlar. Bizüm[18] peygamberimizün hilāfinca şalavātu'llāhi 'aleyhi ve's-selāma çün Hazret-i Muhammed[19] [7b]Muştafā şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem vücūd-ı rūhāniyle mevcūd oldu.[1] Beşāret virildi. Ve i'lām olundu. Bi'l-fi'il nübüvvetile ve cemī' şerī'atun[2] hükmin aña virdiler. Resūlün ve nebīnün elindekiyle anun nā'ibleri[3] oldılar. Şuncılayın ki 'ālem-i şehādetde emīrū'l- mü'minīn 'Alī kerrema'llāhu[4] vechehü ve Mu'āz ibn Cebel raḍıya'llāhu te'ālā 'anhu anun nā'ibleri olup[5] Yemen'e gitdiler. Varup nā'ib oldılar. Hükmini tebliğ eylediler.[6] Zīrā ki nübüvvet sābit olmaz. Allāh Sübhānehü ve Te'ālā Celle ve 'Alā Hazretinden[7] şerī' muḳarrer olmayınca pes cemī' şerāyi' anun şerī'atı oldu. Kendü nā'ibleri[8] elinde ki halka yetiştüreler. Çün 'unşur cismün vücūdıyla zāhir[9] oldu. Ol şerī'atları nesh eyledi. Bāṭn ile iktizā eyledi. Zīrā ki[10] ümmetün ihtilāfı, isti'dātde ve kābiliyyetde şerāyi'un ihtilāfından[11] kopar. Bunun üzerine cem' vardır kim Enbiyā 'aleyhimü's-selām cümle[12] beşerden efdāldur. Hiç birisi evliyādan ve şiddīklardan anların derecesine[13] yetişmez. Egerçi ne kadar ulu olursa daḥı Bāyazīd-i Bisṭāmī ḳaddesa'llāhu[14] sırrehü'l-'azīz buyurur kim şiddīklarun nihāyet mertebesi nebīlerün aḥvālınun[15] evvelidür. İbn 'Āṭāi

¹⁴⁹ قَالَ النَّبِيُّ "Peygamber söyledi."

¹⁵⁰ "أَوَّلَ خَلْقٍ اللَّهُ الْعَقْلَ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ رُوحِي أَوَّلُورِي" "Allah önce aklımı yarattı. Önce kalemimi yarattı. Önce ruhumu yarattı. Sonra nurumu yarattı."

rahmetu‘llāhi ‘aleyh eytdi kim mürsellerün ednā mertebesi[16] nebīlerün ‘alā mertebesidür. Ve nebīnün ednā mertebesi şiddīklarun ‘alā[17] mertebesidür. Ve şiddīklarun ednā mertebesi şehīdlerün ‘alā mertebesidür.[18] Ve şehīdlerün ednā mertebesi şālihlerün ‘alā mertebesidür. Ve şālihlerün[19] [8a]ednā mertebesi mü’mīnlerün ‘alā mertebesidür. Ve ol ki evliyā’u’llāhdan[1] nakl olmışdur kim vilāyet nübüvvetden efḍaldur. İmdi bu söz anuñ[2] üzerine mebnīdür ki iki cihet vardur. Bir ciheti vilāyetdür ki[3] nübüvvetün bātnīdur ve bir ciheti nübüvvetdür ki vilāyetün zāhiridür.[4] Ve nebī, vilāyet cihetinden Hāk Sübhānehü ve Te‘ālā Celle ve ‘Alā Hāzretinden[5] ‘aṭā ve feyz alur. Nübüvvet cihetinden ki vilāyetün zāhiridür. Hālka[6] yetiştirür. İmdi şekk yokdur ki ol cihet ki hākḍur, efḍaldur,[7] eşrefdür. Ol cihetden ki hālḍur. Pes anuñ murādı oldur kim[8] nebīnün vilāyet ciheti, nübüvveti cihetinden efḍaldur. Eyle degil ki nebiye[9] tābi‘ olan velīnün vilāyeti efḍaldur. Tābi‘ olduğu nebīnün nübüvvetinden[10] imdi bu arada ol ‘aql-ı kāşırlar tevehhüm idügi vilāyet nübüvvetden[11] efḍal ola. Hergiz lāzım gelmez. Zīrā nebīye vilāyetün ciheti hāşıldur. Kemāliyyet[12] vechiyle eyle olıcak. Velīnün vilāyetinden nebīnün nübüvvet mertebesi[13] ziyādedür. Ve eger kimse mecmu‘-i vilāyete ve nübüvvet, nübüvvet deyü ad ḳosa[14] şekk yokdur ki ol ḳabīlile nübüvvet efḍal ola. Vilāyetden nizā‘[15] ıstılāha rāci‘ ve ol ki H‘āce ibn ‘Alī Hākīm-i Tirmīzī[16] ve Şeyh Sa‘de’d-dīn-i Cemevīyye ḳaddesa’llāhu sirrehümā buyurmışlardur: Enbiyānuñ[17] nihayeti evliyānuñ evvelidür. Zīrā ki enbiyānuñ şer‘i anlarun işlerinün[18] āhırinde kemāle yetişür. Ancılayın kim bizüm peygām-berimüz şalla’llāhu te‘ālā[19] [8b]‘aleyhi ve sellem işinün āhırinde eytdiler ki “Elyevme ekmeltü leküm dīneküm.”¹⁵¹[1] İmdi velī tā kim şerī‘ at da kemāl bulmaya, vilāyete ḳadem başamaz. Eyle olıcak[2] nebiyye āhır-kār olıcak. Ol velīnün ibtidāsı ola. Eger kimse ki ol ḥükm[3] kim Mekke’de nāzil oldı. Anuñla sülük eylese ve aña ki Medīne’de[4] nāzil oldı. İltifāt eylemese ol kimse hergiz vilāyete yetişmeye. Belki[5] eger inkār eylese kāfir ola. Pes velīnün vilāyetinün evveli oldur ki[6] ol nebīnün şerī‘atinün āhīridür kim ḳabūl eyleye. Aña tābi‘ ola.[7] **Rük-n-i evvel** henüz ol ḥāzret, cismānī şüretile dünyāya gelmedin nübüvvetine[8] ve risāletine şevāhidi ve delā’ili bildürür. **Ol cümleden berī budur kim** ‘Irbāz[9] ibn Sāriye rivāyet eyler. Eydür: Ol Server-i Kā’ināt ‘aleyhi efḍalu’s[10]-salavāt buyurdi kim Hāk Te‘ālā Celle ve ‘Alā Hāzreti ḳātında benüm adum ḥātemü’n-nebiyyīn[11] yazılmışdur. Henüz Ādem’ün cesedine rûḥ gelmedin ve

¹⁵¹ الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ “Bugün dininizi sizin için tamamladım.” Maide Sûresi /3.

sizlere hâlimün evvelinde[12] haber vireyin. Hâzret-i İbrâhîm Halîl'ün şalavâtı'r-rahmân du'âsı budur kim[13] “Rabbenâ veb'aş fihim resûlen minhüm yetlû a'aleyhim âyâtike.”¹⁵²Ve bir dahı[14] Hâzret-i 'İsâ'nuñ 'aleyhi's-selâm benüm için beşâretdür. Benî İsrâ'il'e,[15] yâ Benî İsrâ'il innî “Resûlu'llâhi ileyküm muşaddiken limâ beyne yedeyye[16] mine't-tevratı ve mübeşşirân biresûlin ye'tî min ba'dî'smuhu Ahmedü.”¹⁵³ Ve dahı[17] ol düş ki benüm anam Âmine gördi. Beni dünyâ da getürdüğü hinde[18] andan bir nûr sâtı' oldı kim ol nûrdan Şâm'ın kaşırıları göründi.[19] [9a]Ve bir dahı bu kim yetmiş Yehûd 'âlimleri okuduğı Tevrât'ın beşinci kitâbının[1] ikinci cüzünde zıkr ider ki ol yetmiş Yehûd 'âlimleri bu sözün[2] şihhatine ittifâk gösterdilerdi. Tevrât da bu bir âyetdür. 'Arabiyle tercemesi[3] bu 'ibâretdür ki “İnnî miķûm lehüm nebiyyân min benî ihvatihim vâhrâ[4] kavli fihi ve yeķûlû lehümâ emrehü bihi ve'r-recûlû'zî lâ yeķbelû kavlu'n-nebiyyî'l[5]-lezi yetekellemü bismî feinnî intekam minhü.”¹⁵⁴Hâķ Sübhânehü ve Te'âlâ Celle ve 'Alâ[6] Hâzreti, Mûsâ peygâm-ber 'aleyhi's-selâm hitâb eyledi. Buyurdi: Elbette[7] Benî İsrâ'il için bir peygâm-ber getürem. Anların kardeşleri, oğlanlarından[8] ol peygâm-ber sencılayın ve kendü dili üzerine kendü kavlin revân eyleyem.[9] Anı ki aña buyurunın anlara eyde ol peygâm-berün kavlin her kim[10] kabûl eylemeye. Ol benüm kulum kim benüm adumla söyler ola. Elbette[11] anlardan intikâm alam. İmdi bu âyetün istidlâline vech oldur ki[12] vücûbî imânı bir peygâm-bere tahşîş eyledi kim ol peygâm-ber iki şıfatla[13] mevşûf ola. İmdi ol iki şıfat bizüm peygâm-berümüze maşşûşdur.[14] Ol peygâm-ber, Benî İsrâ'il'den Ya'ķûb oğlanlarından olmaya. Zîrâ ki[15] benî ihvetihim dimenün zamîri egerçi ki Benî İsrâ'il'e 'âi'ddür. Ammâ[16] 'ammularına haml itmek gerek. Anların 'ammuları oğlı bizüm peygâm-berümüzden[17] ğayrı yokdur ki İsmâ'il peygâm-ber 'aleyhi's-selâm oğullarından İsmâ'il[18] peygâm-ber 'aleyhi's-selâm İshâķ 'aleyhi's-selâmın kardeşidür.[19] [9b]İshâķ peygâm-ber 'aleyhi's-selâm, Ya'ķûb peygâm-ber 'aleyhi's-selâmın atasıdır.[1] Ve hîç kimseden nübüvvetün 'alâmâtı ve

¹⁵² “Ey Rabbimiz! Soyumuzdan, onlara senin mesajlarını okuyacak, kitabı ve onun hayata nasıl hâkim kılınabileceğini öğretecek ve onları arındırıp tertemiz kılacak bir elçi gönder.” Bakara Sûresi /129.

¹⁵³ “Ey İsrailoğulları! Ben, Allah'ın size gönderilmiş peygamberiyim. Benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici olarak gönderildim.” Saff Sûresi /6.

¹⁵⁴ “İnنى مىكؤم لهؤم النبىؤان من بنى اىهواتىهؤم واهراؤا كاولى فىهؤ وىكؤلؤ لهؤما عمراهؤ بهؤ والرجلؤ الزى لايقتل قول النبىؤ الزى يتكلم باسمى فانى اننعم” “Elbette bir peygamber gönderem, Benî İsrail'in kardeşlerinin oğlanlarından. Ey Musa o peygamber senden daha iyi olacak. Kendi kelimimi onun dili üzerine olacaktır. Onun peygamberliğini kabul etmeyenden intikam alacağım.”

âyâtı zâhir olmamışdır.[2] Ve bir dahı ol ki buyururmuşdı ki ol peygâm-ber gerekdür kim Mūsâ[3] peygâm-ber ‘aleyhi’s-selâm gibi şâhib-i şer‘ ve şâhib-i ‘azm ve şâhib-i şevket[4] ola. İmdi Mūsâ ‘aleyhi’s-selâmdan sonra bizüm peygâm-berümüz[5] ‘aleyhi’s-şalâtu ve’s-selâmdan gayrı şâhib-i şer‘ at gelmedi.[6] Eger Naşārâ dirlerse kim ol peygâm-ber ‘İsâ peygâm-berdür. Cevâb virirüzki[7] benî ihvetihim lafzı anlaruñ sözlerin men‘ ider. Ve hem ‘İsâ peygâm-ber[8] ‘aleyhi’s-selâm şâhib-i şer‘at ve şâhib-i şevket degüldi. İncil’de[9] gelmişdür ki ‘İsâ peygâm-beruñ hikâyetinde kim eytdi: İnnî mâciyte[10] litebdîli şer‘ i Mūsâ bel litekmîlihi.¹⁵⁵ Ya‘ nî ben gelmedüm. Mūsâ’nuñ şer‘atini[11] tebdîl itmege, belki tekmlîl itmege geldüm. Bir dahı Tevrât’uñ ahır cüzinde[12] anuñla tamâm olur. Bu âyet vardur kim ‘Arab dilince tercemesi olmuşdur.[13]" Cā-ā’llāhu min Sīnā’e ve eşrefe alā sâ‘ir ve isti‘lān min cebele Fārān.”¹⁵⁶ İmdi[14] bilgil وَأَشْرَفَ وَأَسْتَعْلَانَ جَاءَ اللَّهُ demekden murād budur kim İsm-i İsm-i[15] Cāmi‘ üñ zuhūrātınun maẓharlarından bir maẓhar zuhūr itse gerek.[16] İmdi anlar kimlerdür. Evvel Sīnā dedügi Mūsâ peygâm-ber ‘aleyhi’s-selâmdur[17] ve sâ‘ir dedügi bir mevzi‘dür. Şām’uñ tağlarından kim ‘İsâ peygâm-ber[18] ‘aleyhi’s-selâm maḳāmı anda idi. Ol ‘İsâ peygâm-ber ‘aleyhi’s-şalavātu[19] [10a]ve’s-selāma işâretdür. Ve bir dahı bu kim Ya‘ḳūb peygâm-ber ‘aleyhi’s-selâm[1] eytdi: Tevrât da vardur kim tercemede ‘Arabîsi budur: “Cā-a’llāhu bi’lbeyāni[2] ‘an cebeli Fārān vemtelā’tus-semavāti min tesbîhi Aḥmede ve ümmetihi teḥmilü[3] ḥaylihi fi’l-baḥri kemā yeḥmilühü fi’l-berri māyā tīnā bī-kitābin cedidin ye‘rifü be‘de ḥarābi[4] Beytü’l-Muḳaddes.”¹⁵⁷ Ya‘ nî Allāh Sübhānehü ve Te‘ālā Celle ve ‘Alā Ḥazreti getirür. Beyān[5] eyleyici kimseyi Fārān Tağından kim bizüm peygâm-berümüze işâretdür ‘aleyhi’s[6]-şalavātu ve’s-selâm dahı günler tolar Aḥmed’uñ ve ümmetinüñ tesbîḥinden[7] ve çerisini deñize gönderür. Karaya gönderdügi gibi ve bize bir yeni kitāb[8] getirür. Beytü’l-Muḳaddes ḥarāb olduḡdan sonra zâhir olur.[9] Ve bir dahı Eş‘iyā Nebi’nüñ kelāmıdur buyurdı: “Raeytü

¹⁵⁵ إِنِّي مَاجِيْتُ لِتَبْدِيلِ شَرْعِ مُوسَى بَلْ لَتَكْمِيلِهِ “Ben Musa’nın şeriatini değıştirmeye gelmedim. Tamamlamaya geldi.”

¹⁵⁶ جَاءَ اللَّهُ مِنْ سِينَاءَ وَأَشْرَفَ عَلَى سَاعِيرٍ وَأَسْتَعْلَانَ مِنْ جَبَلِ فَارَانَ “Allah geldi Sina’dan ve doğdu ateş üzerine ve yüce Faran dağlarına.”

¹⁵⁷ جَاءَ اللَّهُ بِالْبَيِّنَاتِ فَارَانَ وَأَمْتَلَاتُ السَّمَوَاتِ مِنْ تَسْبِيحِ أَحْمَدَ وَأُمَّتِهِ تَحْمِلُ خَيْلَهُ فِي الْبَحْرِ كَمَا يَحْمِلُهُ فِي الْبَرِّ مَائًا تَيْنًا بِكِتَابٍ “Allah Fārān dağından bir peygamber getirir(Hz. Muhammed) Gökler dolusu Ahmed tesbih edilir. Onun askerlerini (ümmetini) denize gönderir ve o yeni bir kitapla gelir. Beytü’l-mukaddes’in yıkılmasından sonra aşikâr olur.”

rakibine azā'e hümā'l-[10]erza ehedü hümā 'alā himārin ve'l-aherü 'alā cemelin.”¹⁵⁸ Ya'nī iki kişi gördüm nurları[11] yeri aydın itmişti. Biri himāra binerdi ve biri deveye binerdi.[12] Himāra binen 'İsā peygām-ber 'aleyhi's-selām idi. Deveye binen Hāzret-i[13] Muḥammed şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem idi. Ve bir daḥı anuḡ sözidür[14] eytdi: “Yā kavm innī raeytü süreti rākibi'l- başiri mişlü şav-i'l-ḡameri.”¹⁵⁹[15] Ya'nī kavmine eytdi: Yā kavm! Ben bir şüret gördüm. Ol deveye binerdi.[16] Hemān şüreti ayuḡ nūrına beḡzerdi. Ve bir daḥı Mūsā peygām-ber 'aleyhi's[17]-şalavātu ve's-selāmuḡ vaşiiyyetidür: “Seya'tiküm nebiyyün min benī ihvatikum[18] felehü feşaddikü ve minhü fāsmahu.”¹⁶⁰ Ya'nī bir nebī gönderür. Kardeşünüz[19] [10b]oḡlanlarından anı gerçekleyen ne derse işidüḡ Tevrāt'da şıfatı ibn[1] 'Abbās rivāyet eyler. Böyle yazılmışdur raḡiya'llāhu te'ālā 'anhuma “Aḡmedü'l-ḡaḡḡuku'l-[2]ḡitāl yerkebü'l-be'iri. Ve yelbesü's-şemlete ve yeceteri bi'lkesreti 'alā 'āniḡihi.”¹⁶¹ ya'nī[3] ḡaḡḡuk demenüḡ ma'nāsı anuḡ ol kerīm nefsi dā'imi ḡandān[4] ola. Ve her ne gelse anı munkabız eylemeye. Rivāyet iderler, Gāḡ[5] olurdu şuncılayın gülerdi ki mübārek dişlerinüḡ aḡir diş[6] görünürdi. Ve deveye bine ve yünḡden ḡaftān giye ve bir pāre ḡurı[7] etmeḡe ḡanā'at eyleye. Ve ḡılıçları omuzlarında ola demegün ma'nāsı[8] bu ola. Kim kendü mübārek nefsiyle cenḡe ḡariş ola. Ve 'ālem faḡrı[9] buyurdi: Ben daḡı luḡfıla iderem ve lākin gerḡekden ḡayrı nesne[10] söyleyemezem. Birḡün bir ḡarıcuḡa eytdi kim ḡarılar cennete girmezler.[11] ḡarıcuḡ aḡlamaḡa başladı. Eytdi: Yā Resūlallāḡ! Yā bizüm ḡālimum nice olur.[12] Ebed cehennemde ḡalur mıyuz? Buyurdi kim ḡarılar bākireler olurlar andan uçmaḡa[13] girürler, buyurdi. ḡarıcuḡ bu sözi işidicek feraḡ oldu ve hem bu ma'nānuḡ[14] beyānına ḡaḡ Sübhānehü ve Te'ālā ve 'Alā Hāzreti bu āyet-i[15] kerīmiyle “fe bimā rahmetin mine'llāhi linte lehüm fezzān ḡalīza'l-ḡalbi lenfezzü[16] min ḡevlike.”¹⁶² ve ḡattāl dediginüḡ ma'nāsı budur kim bahādur ola.[17] Emīrū'l-mü'minīn 'Alī Kerrema'llāhu vecchü eytdi: Bir vaḡtide dūşmānile[18] ḡatı cenḡ oldu. Ben 'ālem faḡrı'nı penāḡ idindüm. Kendü

¹⁵⁸ رَأَيْتُ رَاكِبَيْنِ أَضَاءَ هُمَا الْأَرْضَ أَخَذَهُمَا عَلَى جِمَارٍ وَآخَرَ عَلَى جَمَلٍ “İki kişi gördüm. Nurları her yeri ayınlatmıştı. Biri merkebe binmişti. Biri de deveye binmişti.”

¹⁵⁹ يَا قَوْمِ إِنِّي رَأَيْتُ صُورَتِ رَاكِبٍ الْبَصِيرِ مِثْلَ صَوْرِ الْقَمَرِ “Ey Kavim ben bir süret gördüm. Süreti ayın nuruna benzerdi ve deveye binerdi.”

¹⁶⁰ سَأَلْتُكُمْ نَبِيٌّ مِنْ نَبِيٍّ إِخْوَتِكُمْ فَلَهُ فَصَدَقُوا وَمِنْهُ فَاسْمُكُمْ “size bir peygamber gelecek, kardeşlerinizin oḡlanlarından ve onun sözünü dinleyin.”

¹⁶¹ أَحْمَدُ الضَّحَّاكُ الْقَتْلُ يَرْكَبُ الْبَعِيرَ وَيَلْبَسُ الشَّمْلَةَ وَيَجْتَرِي بِالْكَسْرَةِ عَلَى عَاتِقِهِ “Dahhuk demenin manası onun daia gülerüzlü olmasıdır ve onun başına ne gelse somurtmaz.”

¹⁶² فِيمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ لَئِنْ لَمْ يَفُضَّ غَلِيظًا لَقَلْبٌ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ “Allah'ın sana bir baḡışı olarak onlara yumuşak davrandın. Kaba ve katı yürekli olsaydın çevrenden daḡılır giderlerdi.” Alī İmran Sūresi /159.

cümlemüzden[19] [11a]‘adāya yakındı. Ve bir daḥı Dāvūd peygām-ber ‘aleyhi’s-selām Zebūr’da eytdi[1] “Allāhümme eb‘eş müķimü’s-sünneti be‘de’l-fitrati.”¹⁶³ Ya‘nī ḥudāvendā benden şonra[2] sünnetümi sen kā’im eyle. Dāvūd peygām-ber ‘aleyhi’s-selāmdan şonra hīç[3] bir peygām-berün bizüm peygām-berimüzden şonra sünnetleri kā’im olmadı.[4] Ve ‘İsā peygām-ber ‘aleyhi’s-selām Tevrāt sünnetine muvāfiķ oldı. Anuñ[5] tekmīli için ve bir daḥı budur ki ‘İsā peygām-berün ‘aleyhi’s-selām[6] sözidür ki İncil de mezkûrdur “İnnī zāhibu ilā rabbi ve rabbikum[7] ve’lfāra ḳalīṭa ca-in hüvellezī yeşhedünī bi’l-ḥaḳķi kemā şahidtu bi’l-ḥaḳķi[8] ve hüvellezī yüfessirüleküm kelle şeyin fāraḳalīṭān”¹⁶⁴ murād bizüm peygām-berimüzdür ‘aleyhi’s[9]-şalatu ve’s-sellem anuñ ma‘nāsı Aḥmed ma‘nāsına yakındır. Rivāyetdür,[10] Yuḥnā’dan ‘İsā peygām-ber ‘aleyhi’s-selām’uñ yakın dostlarındandı. Bu ḥaber[11] şıḥḥatine yetişmişdür ki eytdi: “Aḥbirnī’l-Mesīḥi ‘aleyhi’s-selām bedini[12] Muḥammedü’l-‘Arabī ve beşşernī bihi en yeküne min be‘dihī ve beşşertü bihi’l-ḥavāriyyüne[13] feāminū bihi.”¹⁶⁵ Ya‘nī Mesīḥ baña ḥaber virdi ve baña beşāret eyledi.[14] Muḥammed ‘Arabī’nüñ dīninden kendüden şonra gelmesini bendahı beşāret[15] eyledüm. Ḥavāriyyüne anlar daḥı imān getürürler ve bir daḥı ‘Abdu’llāh ibn[16] ‘Amr raḳıya’llāhu te‘ālā ‘anhumā, ‘Aṭa ibn Yesār’dan raḳıya’llāhu te‘ālā ‘anhu Ḥazret-i[17] Resül’üñ ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selām şıfatı Tevrāt da nicedür? Deyü[18] şordu. Seyyid-i Kā’ināt’uñ şıfatı evvel ki kitāblarda vardur. Şöyle ki[19] [11b]Kur’ān da vardur. Tevrāt da böyledür: “Yā eyyühā’n-nebiyyün innā erselnāke[1] şāhidān ve mübeşşirān”¹⁶⁶ “ve ḥirzān ente ‘abdī ve resülī semmetüke’l-mütevekkilü[2] leste bigaḍḍin velāḡalizin velā saḥabin fi’l-esvāķi velā tedfe’u’l-seyyiatü[3] bi’l-seyyiati velakin te‘fu atagfivu velen etbizuke ḥettā uḳayimmü bike’l-milleti’l-[4]‘avcā-i en yeḳulu lā ilahe illa’lāahu fāfteḥ bike aḡānān şümman ve a‘yunān[5]‘umyā-a ve ḳulübān ḡulfān.”¹⁶⁷ Ya‘nī benüm Resülümdür ve

¹⁶³ “اللَّهُمَّ ابْعَثْ مُقِيمَ السُّنَنِ بَعْدَ الْفُرْقَةِ” “Ey Allahım benden sonra da sen sünnetimi devam eyle.”

¹⁶⁴ “إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي وَرَبُّكُمْ الْفَارَقْلِيْطُ جَاءَ هُوَ الَّذِي يَشْهَدُنِي بِالْحَقِّ كَمَا شَهِدْتُ بِالْحَقِّ وَهُوَ الَّذِي يُفَسِّرُكُمْ كُلَّ شَيْءٍ فَارَقْلِيْطَانُ” “Benim ve sizin Rabbimize gidiyorum. Gerçek olacak, tanıklık ettiğim gibi bana tanıklık eden Faraklit geldi. O size her şeyi açıklayacak.”

¹⁶⁵ “أَخْبَرَنِي الْمَسِيحُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَدِينِ مُحَمَّدٍ الْعَرَبِيِّ وَبَشَّرَنِي بِهِ أَنْ يَكُونَ مِنْ بَعْدِهِ وَبَشَّرْتُ بِهِ الْخَوَارِثُونَ فَأَمِنُوا بِهِ” “Mesih bana haber verdi ve beni müjdeledi. Muhammed Arabın dininde kendiden sonra gelmesini müjdeledim. Havvarilerde iman ettiler.”

¹⁶⁶ “يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا” “Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.” Ahzab Sûresi /45.

¹⁶⁷ “وَجَزَاءُ نَفْسٍ نَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَلَأَةِ الْعَوِّ جَاءَ أَنْ يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَأَفْتَحَ بِكَ أَخَانًا صَمًّا وَأَعَيْنَا عُمَيَّاءَ وَقُلُوبًا غُلْفًا” “Sen benim resulümsün ve tevekkül eden kulumsun. İri sözlü, sert ve pazarda yemek yiyen değildir. Bir günahkârın günahına karşılık kötülükle cevap vermez ve günahkârı af eder. Milletin yanlış yaptığı

mütevekkil kulumdur. İri sözlü[6] degüldür ve galîz degüldür ve pazarda yimek yer degüldür ve bir günahkârın günahını[7] günâh ‘ukûbatıyla def eylemez ve lakin günâhın ‘afv eyler, bağışlar ve dünyadan[8] gitmez. Tâ kim eğri olmuş sünnetleri doğru kılmayınca ve Allâh’ın vahdaniyetine[9] şehâdet eyler. Sağır kulakları açar. Dahı görmez gözleri görür eyler. Ve perdelü[10] gönüllerin perdesin giderür. Benden diledüğü hinde.**Ol cümleden bir dahı[11] budur ki** Cübeyr ibn Mu‘im rağıya‘llâhu ‘anhu rivâyet eyler. Eydür: Çün[12] Hâzret-i Muştafâ’ya şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem hâzretlerine nübüvvet[13] geldi. Cebrâ’il ‘aleyhi’s-selâm vahy getürdi. Günden güne şöreti[14] ziyâde olmağa başladı. Her kişiyi ki imâna getürse hemân işini gücini[15] ol hâzretün medhine kurdı Ayruğ dahı zıkrını dilinden gidermezdi.[16] Ve her kimseye dilerdi kim anuñ medhin söyleye. Kureyş müşriklerine[17] el-hak katı gelüp ziyâde hased eylediler. Katı bî-hüzür oldılar. Ba‘zı gelüp[18] mu‘cize göster imâna gelem derlerdi. Mu‘cize göricek inkârları dahı[19] **[12a]** ziyâde olup ‘inâdları artardı. Râvî eydür: Gördüm müşriklerün[1] Server-i Kâ’inât’a kaşdları yavuz dilerler ki helâkine kaşd ideler.[2] Bunların fa‘illeri baña mekrûh geldi. Kendüme eytdüm: İşde bunlar[3] Muhammed’i tizde helâk iderler. Bârî bunda bulunmayayım deyüp[4] kalkdum. Şâm tarafına gitdüm. Yolda bir deyre uğradum, anda kondum.[5] Deyrün hâdimleri beni göricek ulularına haber verdiler. Buyurmuşlar ki[6] kondurun. Üç gün aña lâıık olan hizmeti eyleñ. Beni bir eve[7] kondurdılar. Üç şartı hizmeti yerine getürdiler. Çün üç gün[8] tamâm oldu. Gitmedüm. Uluları beni gitmedüğim işidicek beni katına[9] talep eyledi. Katına vardum. Baña ‘izzet idüp yanına aldı. Baña[10] eytdi: Sen harem ehlinden misin? Ben eytdüm: Belî. Ol kişi ki adı Muhammed’dür.[11] Nübüvvet da‘vâsın ider. Sen anı gördün mi? Eytdüm: Belî. Hemân kalkdı.[12] Bir kelisâya ilettdi. Kim ol kelisâda çok şüretler yazılmışdı.[13] Eytdi: Nazar eyle. Bu şüretlerün arasında ol peygamberüm deyen[14] kişinin şüreti kanķısıdur, görebilür misin? Nazar eyledüm. Eytdüm ki[15] Görmedüm. Yine elüme yapışdı. Bir ulu kelisâya dahı ilettdi. Bu[16] kelisâda dahı şüret çok. Baña eytdi: Eyü bak. Kim bunda anuñ[17] şüretin görürsin? Çün nazar eyledüm. Hâzret-i Resül’ün şalla’llâhu te‘âlâ[18] ‘aleyhi ve sellem şüretin gördüm ve şüreti Ebû Bekr dahı rağıya’llâhu te‘âlâ ‘anhu[19] **[12b]** ardınca yazmışlar. Benden şordı ki anuñ şüretin gördün mi? Eytdüm: Gördüm.[1] Ammâ aña

sünnetleri doğru yapmasını sağladıktan sonra bu dünyadan gider. Allah’ın vahdaniyetine şehadet ederlerse Allah dileğinde sağır kulakları açar, görmez gözleri görür eyler. Kapalı kalpleri açar.”

göstermedüm. Göreyin ne der deyü. Eytdi: Ol nübüvvet da‘vâsın[2] iden kişinün şüreti budur, dedi. ‘Âlem fahrinün taşvîrine[3] işâret eyledi. Eytdüm: Belî. Andan eytdüm: İllâhî şehâdet iderin.[4] Bu taşvîrün şâhibi peygâm-berdür. Bu taşvîr anuñ taşvîridür. Râhib eytdi:[5] Ben dağı şehâdet iderin. Bu şüret senün şâhibün olan[6] peygâm-berün şüretidür. Ve bu şüret kendüden sonra halîfe[7] olacak kişinün şüretidür deyü Ebû Bekr rağıya’llâhu te‘âlâ ‘anhu[8] şüretine işâret eyledi. Ben eytdüm: Ben hergiz görmedüm bir nesne bir nesneye[9] benzeye. Nice kim bu şüret Ebû Bekr şüretine benzemışdür. Andan râhib[10] eytdi: Sen korkarsın kim anı helâk eylerler. Ben eytdüm: Benüm[11] gümânım şöyledür kim şimdiye değin anuñ işin tamâm idüp anı helâk itmekden[12] dağı ferâğat itmişlerdür. Andan râhib eytdi: Allâh hakkıyçün ki[13] anı anlar hergiz helâk idemezler. Hâk Sübhânehü ve Te‘âlâ Celle ve ‘Alâ Hazreti,[14] her yüzden aña anlaruñ üzerlerine nuşret virür. Anuñ eyle demesiyle[15] ben dağı biraz teselli buldum. Bir dağı Hüşşâm ibnü’l-‘Âş rağıya’llâhu te‘âlâ ‘anhu[16] rivâyet eydür: Emîrü’l- mü’mînîn Ebû Bekr rağıya’llâhu te‘âlâ ‘anhu kendü[17] hilâfeti zamanında baña bir kişi dağı koşup Heraql Kayşere kim Rûm’uñ[18] begiydi. Aña risâlete gönderdi. Tâ kim anı İslâm’a da‘vet idevüz.[19] [13a]Çün Ğavta’ya yetişdük. Cebel-i Ğassâni kim Kayşer’uñ ulu beglerinden idi.[1] Anda olurdı. Diledüm ki anı görem ve kendüyle söyleşem.[2] Baña bir kişi göndermiş, eytmış: Ne sözi var ise buña söylesün.[3] Bizümle buluşmak hâcet degül. Ben eytdüm: Allâhu Te‘âlâ hakkıyçün hiç[4] kişiyे söz söylemezsin. Meger Cebelî’ye söyleyem sözüm işidicek[5] beni katına iletirdi. Eydür ne sözün varsa söyle.[6] Hüşşâm eydür: Ben anuñla söyleşdüm. Ve anı İslâm’a da‘vet eyledüm.[7] Gördüm cemî‘ geydügi geyecekleri kıra. Kendüden şordum.[8] Niçün kıra geyecek geyersin? Eydür: Ben bu kıraları geydüm.[9] Ve and içdüm ki bu kıra geyecekleri çıkarmayam. Tâ sizleri Şâm’dan[10] taşra getürmeyem. Allâh resûlinün nûrı hürmetiçün sen hod[11] bizi kaçan Şâm’dan taşra getüresin. Ammâ bu yerde ki şimdi[12] oturursın ve kelimât idersin. Bu arayı dağı dutup hüküm[13] itsevüz gerekdür. Bunda ne var senün milkünün milkinden[14] ziyâdelere ulu melikler mülkine hüküm itsevüz gerekdür. Zîrâ[15] bizüm peygâm-berimüz ahîrünüñ ne olacağından bizlere haber virmişdür.[16] Siz ol kavmden siz ki bu mülki dutmak isterler. Ben eytdüm:[17] Belî. Belki anlar bir kavmdür ki gündüz oruç dutarlar ve gice[18] yerler ve andan sonra savm u şalâtumuzdan ve Allâh ne yolla[19] [13b]taparuz? Şordı. Aña haber virdüm. Gördi kim bu milki dutmağa kaşd iden[1]

bizlerüz. Hemān yüzi kararđı. Andan eytdi: Țur. Yuĥaru ȥalkȥdum.[2] Baĥa bir adam koşdı. Șayřer ȥatına ģönderdi. Ęün şehre yakın[3] yetiřđük. Baĥa ol kiři eydür: Sencılayın kişiyi bu bindiyle[4] şehre iletmezüz. Eger varmaĥ dilersenĥ ģayrı merkebe bindürelüm. Ben eytdüm:[5] Va'llāhi yok ben bu şehre girmezem. İllā kendü bindümile girürüm. Bu sözi[6] Șayřer'e 'arz itdiler. Hemān bindümile ve boynumda ĥamā'il kılıcumla beni[7] şehre getürdiler. Bir sarāyuĥ altında ĥondurdılar kim Șayřer, kendü[8] sarāyuĥ üstünde otururđı. Öĥünde otururam. Merkebüm daĥı[9] yanumda Melik baĥa yuĥarudan naĥar eyledi. Bendaĥı anı ģoricek eytdüm:[10] “Lā ilahe illā'llāhu va'llāhu ekber.”¹⁶⁸ Ĥāk Te'ālā Celle ve 'Alā 'ālimdür kim[11] ol sarāy ĥarekete geldi. řol ĥurmā aĥacı gibi kim yel anı ĥarekete getüre.[12] Melik baĥa bir kiři ģönderdi, eytdi: Gerekmez ki baĥa gelecek[13] evvel kendü dīnin izĥār eyleye. Andan şonra destür oldı kim[14] yanına ȥıĥdum, ģördüm kıızıl geyecek geyüp ve bir kıızıl döşek[15] üzerinde oturur ve hem her nesne kim ol sarāyda var. Hep kıızıldur.[16] Ve cemī' Rūm'uĥ keşişleri anda ĥün kendüye yakın vardum.[17] Yüzüme baĥdı daĥı geldi ve eytdi: N'ola eger bana itsen[18] şöyle ki birbirünüze idersiz. Ben eytdüm: Taĥıyyat kim birbirümüze[19] [14a]şöylerüz. Bizüm dīnümüzde revā degüldür kim size şöyleyevüz. Ve ol kim sizün[1] tā'ifeñüz size eydürler. Ol daĥı revā degüldür ki biz eydevüz. Eytdi:[2] Sizün araĥuzda birünüze nice idersiz? Eytdüm: “Es-selāmu 'aleyküm”¹⁶⁹[3] dirüz. Kendü meliküze nice du'ā idersiz? Eytdüm: Hemān bu kelimeyi kim didüm.[4] Eytdi: Ol ne cevāb virür? Eytdüm: ve “‘aleyke's-selām”¹⁷⁰dir. Eytdi:[5] Sizde ulu söz ȥanĥısıdır? Eytdüm: Lā ilahe illā'llāhu vā'llāhu ekber[6] ĥün bu kelimeyi şöyledüm. Ol sarāy şöyle ĥarekete geldi kim[7] kendünün vüĥdı iĥtiyārsuz ĥarekete geldi. Andan şordı[8] bu kelimeyi her vaĥt ki zıkr idersiz? Sizün evlerünüz daĥı buncılayın[9] ĥareket ider mi? Eytdüm: Yok Va'llāhi herģiz ben bunu ģörmeyüp[10] dururum. İşde bunda ģördüm. Șayřer eydür: Ben anı yek isterdüm.[11] Her yerde kim bu kelimātı zıkr idersiz ol yere ĥareket geleydi. Benüm milkümün[12] yarusı ģideydi. Eytdi: Niĥün? Eytdi: Anuĥĥün kim ol kelamı[13] her yerde zıkr idicek ol yere ĥareket ģelse ol ĥareket sebebi[14] nübüvvet olmazdı. Belki bir ĥile ve bir řu'be de olurđı. Ęünki hemān[15] bunda vāĥı' oldı. Ma'lūm oldı kim 'alāmet-i nübüvvedür bu kim böyle[16] ola. Anca melikler melikinden ma'zül ola. Ve anca işleri ola kim[17] 'ālemlerde şöylene.

¹⁶⁸ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ “Allah'dan başka ilah yoktur ve Allah en büyüktür.”

¹⁶⁹ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ “Allah'ın selamı üzerinize olsun.”

¹⁷⁰ وَعَلَيْكَ السَّلَامُ “Allah'ın selamı sizinde üzerinize olsun.”

Andan sonra āb-destümüzden ve namāzumuzdan[18] şordı. Va'llāhi nice 'itikādile ibādet iderüz. Şordı[19] [14b]cevāb virdüm. Tır imdi ve benüm için bir eyü mekân ta'yîn itdiler[1] ve şol kim bizceleyin risālete varanlara hizmet iderlerdi. Bize[2] ziyāde itdiler. Bir gece beni yalnız taleb kıldı. Vardum, gördüm.[3] Halvet oturur. Bundan evvel benden her ne kim şordı. Hemān yine[4] ol cevābı virdüm. Bundan sonra hizmetkârlarından bir nesne[5] taleb eyledi. Bir şandūk getürdiler. Çār köşe altunlanmış kapağın[6] kaldırdı açdı, gördüm. Şandūğun içinde çok hücreler var.[7] Her hücrenün kapağı var. Kilīdlü bir hücrenün kapağın açdı. Bir siyah[8] harīrden bir pāre çıkardı. Ol harīrūn üzerinde bir şüret taşvīr[9] olunmış kızıl beñizlü ve gözleri büyük ve boynı şol kadar uzun kim[10] hiç ol kadar görmeyüp dururum ve sakalı yok ve iki tarafında[11] gīsuları var. Ġāyet maḥbūb şüret eytdi: Bu şüret kimiñdür,[12] bilür misin? Eytdüm: Yok. Eytdi: Ādem peygām-ber şüretidür şalavātu'llāh 'aleyhi[13] bundan sonra bir hücre daḥı açdı. Bir harīr daḥı çıkardı. Üzerinde[14] bir şüret taşvīr olunmış ak beñizlü, encīr mūy, gözleri kızıl ve sakālī[15] hūb. Eydür: Bu şüret kimiñdür, bilür misin? Eytdüm: Yok. Eytdi:[16] Nūḥ peygām-ber 'aleyhi's-selāmūn şüretidür. Bundan sonra bir hücre[17] daḥı açdı. Bir harīr daḥı çıkardı. Taşvīr yazılmış kim ġāyet ak[18] ve gözleri maḥbūb ve kaşları çekilmiş ve sakalı ak şöyle kim[19] [15a]ḥayātdadur. Güledurur bu şüreti anladuñ mı kimiñdür? Eytdüm: Yok.[1] Eytdi: Bu şüret İbrāhīm peygām-ber 'aleyhi's-selāmūn şüretidür.[2] Bundan sonra bir hücre daḥı açdı. Bir siyāh harīr daḥı çıkardı.[3] İçinde yazılan ak beñizlü anlayı baḥdum, bizüm peygām-berimüz Ḥazret-i Muḥammed[4] Muştafā'nun 'aleyhi efḍalī's-şalavāt ve ekmeli't-taḥiyyāt şüreti taşvīridür.[5] Hemān beni ağlamak dutdı. Ol ayak üzerine kalkup 'izzet eyledi.[6] Ve yine oturdı. Ve eytdi: Sizün Allāhuñuza and içerüm ki bu şüret[7] sizün peygām-berünüz şüretidür ve şöyle gördüm ki gūyā ḥayātında[8] gördüm. Şöyle ki tiz tiz bir sā'at baña nazar eyledi. Andan sonra[9] eytdi: Bu şüret bu sandūkuñ ahīrī hücresinde idi. Ammā[10] 'acele eyledüm. Saña göstermegiçün tā görem ki sen ne dirsin?[11] Bundan sonra ol hücrātı bir bir açdı. Ol geçmiş peygām-berler 'aleyhi's[12]-şalātu ve's-selām aḥer şüret henüz cūvān taşra getürdi.[13] Sakalı siyāh çok kıllu, gökçek, nūrlu eytdi: Bunu anladuñ mı? Eytdüm:[14] Yok. Eytdi: 'İsā peygām-ber'ün 'aleyhi's-selām şüretidür. Ve andan[15] şordum. Bu şüretleri kandan getürdün kim Nebīlerün şüretlerine[16] muvāfıḥdur şalavātu'llāhi 'aleyhim ecma'ın. Şöyle kim bizüm peygām-berümüz[17] 'aleyhi's-şalavātu ve's-selām şüretine muvāfıḥdur. Cevāb virdi kim[18] Ādem

peygām-ber şalavātu'llāhi 'aleyhi, Hāk Sübhānehü ve Te'ālā Celle ve 'Alā[19] [15b]Hāzretinden kendü evlādından kendüye göstere. Hāk Sübhānehü[1] ve Te'ālā Celle ve 'Alā Hāzreti gelicek nebîleri diledi kim anları şüretleri[2] taşvîrin Âdem peygām-ber 'aleyhi's-selām gönderdi. Ol şüretler[3] Âdem peygām-ber 'aleyhi's-selāmuñ hāzînesinde kaldı. Ol vakt Zü'l-karneyn,[4] güneş gurûb itdüğü yere yakın varıcak, ol şüretleri ol yerden[5] getürdi. Dānyāl peygām-ber 'aleyi's-selām'a virdi. Dānyāl peygām-ber[6] 'aleyhi's-selām dahı ol şüretleri bu harîrler üzerine yazdı. Bu şüretler ki[7] bi-'aynihi yazılmışdı. Dānyālundur. Andan sonra eytdi: Ben anı pek[8] severim. Mülk emlakumdan taşra geleydüm. Ve kullarunuzuñ yaramazından[9] olaydum. Tā kim dünyādan gidicek baña eylükler ola deyüp baña eyü ağırlıklar[10] virüp yerüme gönderdi. Çün Ebū Bekr rağıya'llāhu te'ālā 'anhuñ[11] huzurına geldüm. Her ne ki söylediyse didüm Ebū Bekr rağıya'llāhu[12] 'anh ağladı. Eyitdi: Eger Hāk Sübhānehü ve Te'ālā Celle ve 'Alā Hāzreti ol miskine[13] hayır istese söyledüğü söz üzerine fi'il itselerdi andan eytdi:[14] Baña 'ālem fahrı haber virmişdi. Yehūd ve Naşārā, Resül'ün na'tını Tevrāt'da[15] ve İncil'de buldılar. Nitekim Hāk Sübhānehü ve Te'ālā Hāzreti buyurdı[16] “Yecidüne mektûben fi't-tevratı ve'l-incili.”¹⁷¹ **Ol Cümleden bir dahı[17] budur kim**, İskenderiyye'de bir taş bulunmuş, üstünde yazılmış ve kazılmış[18] Nigeh-i Şeddād ibn 'Âdem deryā da genc saklayup dururum. Ol genci çıkarmaz[19] [16a] illā ümmet-i Muḥammed. **Ol cümleden bir dahı budur kim**, Evs bin Hārise bin Şa'lebe'nün[1] çün vefatı yakın geldi. Kavmi, kabîle yakın geldiler ve eytdiler: Yigitlüğünde[2] 'avrat dilemedün. Şimdi Mālikden gayrı oğluñ yok. Şimdi senün[3] kardeşünün beş oğlu vardır. Bunlarıñ kelimātın işidicek, eydür: Az[4] kişiye müyesser olur kim dünyādan gidicek Mālik gibi oğul koya.[5] Hāk Te'ālā, odı taşdan çıkarmağa kādirdür. Ola ki Mālik'ün nesli[6] çok eyleye. Bundan sonra yüzün Mālik'den yaña eyledi.[7] vaşiiyetler kıldı. Ve nice beyt okıdı kim āhirî bu iki beyt olmuşdı kim[8] yazdılar budur:

İlā be'şî'l-meb'ûş min āli ğālibi

Bi-Mekke fīmā beyne zemzem[9] ve'l-ḥacer

¹⁷¹ يَجِدُونَ مَكْتُوبًا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ “Onlar, ellerindeki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları o elçiye, o ümmî peygambere uyarlar. Peygamber onlara iyiliği emreder ve onları kötülükten meneder; yine onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar.” Araf Suresi /157.

Hünālike fābgū nusreten bibilādikim

Beni ‘āmirin inne’s-sa‘ādete ve’s-şanar¹⁷²[10]

Ya‘ni Āl-i Ġālīb’den gönderildi, Mekke’ye, Hacer ortasında. İmdi[11] yā benī ‘Amir taḥkīk-i sa‘ādet ve nuşret size andandur. Varuñ andan[12] şehrünŷe nuşret taleb eylen. **Ol cümleden bir daḥı budur kim**, Ka‘bu’l[13]-Aḥbār eydür: Benüm atam baña Tevrāt’ı ta‘līm eyledi. Meger Tevrāt’dan[14] bir cūzi kim anı şandūga koydı. Kilid urdı. Çün atam vefat[15] eyledi. Şandūkdan ol cūzi taşra getürdüm. Gördüm içinde[16] yazılmışdı kim āḥir zamānda bir peygām-ber gelse gerek kim teninde kıl gidere[17] ve elin ayağın kendü yuya ve beline izār bağlaya. Mevlüdi Mekke ola.[18] Varacağı yer Medīne ola ve ol her hālde Ḥaḳ Sübhānehü ve Te‘ālā’nuñ[19] [16b]şükür idici kulu ola ve yüce şavtıla tekbir söyleye. Kıyāmet anuñ[1] ümmeti üzerine kopa. Alınları ve elleri, ayakları āb-dest şuyundan[2] kıyāmet gününde rüşen çerāğ gibi ola. Vehab ibn Münebbēh, Eş‘iyā peygām-ber[3] ‘aleyhi’s-selām, Benī İsrā’īl’ün peygām-berlerindendi. Ḥaḳ Sübhānehü ve Te‘ālā[4] Celle ve ‘Alā ḥazreti aña vaḥy eyledi kim kendü kavmün ortasında ḥaṭīb[5] ol. Ben senün dilün, kavmün ortasında kendü vaḥyumla revān eyleyem.[6] Ol daḥı Ḥaḳ Sübhānehü ve Te‘ālā Ḥazretine tahlil ü teciyd ü takdīs eyledi.[7] Ol daḥı eytdi: İy Āsumān! kulağ ol ve iy yer! ḥāmūş ol ve iy tağlar![8] Benüm āvāzuma hem-sāz oluñ. Hudā-yı Te‘ālā diler ki bir hāl daḥı göstere. Benī[9] İsrā’īl’den olanlar kim kendü ni‘metiyle beslemişdi ve ciḥān içindekilerden[10] güzīn kılmışdı ve kendü kerāmetine maḥşūş eylemişdi ve andan sonra[11] gāzab-āmīz ‘itāblarla Eş‘iyā peygām-ber ‘aleyhi’s-selām dilinden söyledi.[12] O ol kadar kim dedi āḥir bunu dedi kim ben takdīr eyledüm. Ol gün ki yeri[13] ve gögi yaratdum. Tā kim peygām-berliği Benī İsrā’īl’den alam. Gayrıda koyam. Anlaruñ[14] beğliklerini anlardan dönderem. Ve anları bir tā’ifeden idem ki[15] anlar koyun çobanı olalar. Anlaruñ ‘izzetini bir cemā’ate virem ki anlar[16] ḥod dutarlardı ve güçlerini, kuvvetlerini bir cemā’ate erzānī görem ki[17] anları za‘īf ve bī-ḳadir anlarlardı. Ve anlaruñ ortasında bir peygām-ber[18] getürem ki işitmez kulağ işidür ve görmez gözleri görür eyleye ve ol[19] [17a]Peygām-berün mevlüdi

¹⁷² إِلَى بَعْثِ الْمُبْعُوثِ مِنْ آلِ غَالِبٍ

بِمَكَّةَ فِيمَا بَيْنَ زَمْزَمَ وَالْحَجَرِ

هَذَاكَ قَائِمُ نُصُوءٍ بِيْلَادِكُمْ

“ BENİ ‘AMİRİN INNE’S-SA‘ĀDETE VE’S-ŞANAR ” Mekke’de zezem ve Hacer arasında Ali Galip’ten bir peygamber gelecek. Ey ben-i Amir, saadet ve yardım ondadır. Şehrinize yardım dileyin.”

Mekke ola ve hicret itdüğü Medîne ola ve Allāh’uñ[1] güzide ve mütevekkil kulu ola ve aña yaramazlık idenlerüñ muķābelesinde[2] eylük eyleyüp günāhların ‘afv eyleye. Müslümānlar, üzerine müşfik[3] ola. Esirlere ve yetimlere ihsān ide. Sābıkları ve şehidler[4] ve şālihleri anuñ ehl-i beytinde koyam. Tā kim ümmetine kendüden sonra[5] haķ yolın gösterici olalar. Emr-i ma‘rūf ve nehy-i münker ideler ve namaz[6] kılalar ve zekāt vireler ve ‘ahdlerine vefā ideler. Başladuğum nesneyi[7] anuñla hatm eyleyem: “velehüm zālike min fażlihi ūtihi men yeşā-u ve hüvezü’l[8]-fażlü’l-‘aẓīm.”¹⁷³ **Ol cümleden bir dahı bu kim**, Muṭṭaraf ibn Mālik rivāyet eyler.[9] Eydür: Emīrū’l- mü’minin raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anhu, Tüster şehirlerin feth eyledi.[10] Ğanīmetden elümüze bir şandūk girdi. Anuñ içinde bir kitāb çıķdı.[11] Bir Naşrānī kişi bize yoldaş olmış idi. Adına Nu‘aym dirlerdi. Ol[12] kitābı benden satın almak istedi. Aña şordum. Bu kitāb gökden inen[13] kitāblardan mıdır? Eytdi: Belī. Eyle diyicek baña mekrūh geldi kim gökden[14] inen kitābı şatam. Şandūğı aña şatdum. Kitābı bağışladum. Bundan sonra[15] Mu‘āviye eyyāmında, Kudūs’de idüm. Gördüm bir atlu gelür. Nu‘aym’a beñzer. Ben[16] eytdüm: Sen Nu‘aymsın? Eytdi: Belī. Eytdüm: Evvel ki gibi Naşrāniyyet üzerine[17] misin? Eytdi: Yok. Hanifiyye oldum. Onuñla Dımışk’a gitdüm. Yolda Ka‘bu’l[18]-Aḥbār’a buluşduk. Yine döndük Beytū’l-Muķaddes’e geldük. Beytū’l-Muķaddes[19] **[17b]**Yehūdilerinüñ ‘ālimleri Nu‘aym ve Ka‘b geldügin işitdiler. Bunlaruñ katına geldiler.[1] Nu‘aym ol kitābı anlara virdi kim okuyalar. Okuyubilen anlardan okudı.[2] Çün āḥir oldı. Ol kitābı dinleyenler kitābı aldılar yere urdılar.[3] Nu‘aym kitābı götürdi. Eytdi: Bu kitāb kadīmdür. Elbette āḥirine degin okunmaķ[4] gerek. Çün āḥir olunca okıdılar. Āḥir bu āyete geldi kim: “ve men yebteğı[5] ğayrā’l-İslāmi dinen felen yükbele minhü ve hüve fi’l-āḥireti mine’ḥāsirine.”¹⁷⁴[6] Çün bu āyeti işitdiler ol Yahūd ‘ālimlerinden kırk iki kişi imāna gelüp müslümān[7] oldılar. Mu‘āviye anlara çok ihsān eyledi. **Ol cümleden biri dahı bu kim**[8] ibn ‘Ömer raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anh kim Kārisiyye’de olurdu. Mektüb gönderdi.[9] Naḍla bin Mu‘āviye, ‘Irāķ ḥulvānına göndersün. Sa‘d Vaķķās dahı[10] Naḍla bin Mu‘āviye muḥācirin, enşārdan dört bin çerī koşup[11] gönderdi. Çün Naḍla varup Ḥulvān Nāhiyesin urup ğāret[12] eyledi. Çok esir ve çok ğanīmet aldı. Yine döndi. Bir gün ikindü[13] vaktinde geldi. Bir

¹⁷³ وَلَهُمْ ذَلِكَ مِنْ فَضْلِهِ أَوْتِيَهُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ “Bu, onlar için lütüfdür; ben (Allah)dileyene ve/veya dilediğine lütufda bulunurum. Ben büyük lütuf sahibiyim.”

¹⁷⁴ وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ “Kim İslam’dan başka bir din ararsa, bu kendisinden asla kabul edilmeyecek ve o, ahirette kaybedenlerden olacaktır.” Alī İmran Sûresi /85.

tağun eteginde kındı. İkındü ezānın virmege başladı.[14] Çün Allāhu Ekber Allāhu Ekber dıdı. Tağdan bir āvāz geldi ki “kebberte[15] kebīran”¹⁷⁵ yā Nađla. Çün eşhedü enlā ilāhe illā’llāh dedi. Āvāz geldi kim[16] “hazā ikelemetü’l-ihlāşi yā Nađla.”¹⁷⁶ Çün eşhedü enne Muḥammeden resulu’llāh[17] dedi. Āvāz geldi kim “hüvellezī beşerranī bihi ‘īsā ibni Meryem ‘aleyhimā’s[18]-selām ve ‘alā ra’is ümmetihi yeķümü yevme’l-kıyameti.”¹⁷⁷ Ya’nī bu ol dındır ki ‘īsā[19] [18a]Peyğam-ber ‘aleyhi’selām kendüden sonra geleceğine beşāret eyledi ve kıyāmet[1] anuñ ümmeti üzerine kopsisar çün. Ḥayye ‘ale’s-şalāh dedi. “Tūbā ve men meşa ileyhā ve vāzab ‘aleyhā.”¹⁷⁸[2] Ya’nī devlet anuñ kim bu da’vete yūriye.[3] Ve muvāzabet eyleye. Çün ḥayye ‘ale’l-felāh dedi. Āvāz geldi kim “Eflāh men acaba”¹⁷⁹[4] Ya’nī bu da’vete kabal iden necāt buldı. Çün Allāhu Ekber Allāhu Ekber[5] dedi. Āvāz geldi kim “eḥlašte’l-ihlāşu küllehüm.”¹⁸⁰[6] Çün ezāndan fāriğ oldu. Nađla eytdi: “Yerḥemūke’llāhü”¹⁸¹[7] İy kardeş! Sen kimsün? Āvāzuñ baña işitdördün. Şūretiñi dañı baña[8] göster. Zīrā ki Allāh’uñ kullaruyuz. Muḥammed şalla’llāhu te’ālā ‘aleyhi ve sellem[9] ümmetiyüz ve emīrū’l-mü’mīnīn ‘Ömer rağıya’llāhu te’ālā ‘anhu cemā’atıyüz. Hemān tağ[10] yarıldı ol yerden bir büyük baş taşra geldi. Kılıllı ve sakalı aķ[11] yūñden iki eskirek kaftan geyer. Eytdi: “Es’selāmü ‘aleyküm ve rahmetu’llāhi[12] ve berakātuḥu.”¹⁸² Nađla eytdi: “‘Aleykümü’s-selām ve rahmetü’llāhi ve berakātuḥu.”¹⁸³ Andan[13] eytdi: Yā āḥī! Sen kimsin? Eytdi: ben Zūriyyet-i Bütmiḷāyım. Vaşı-i şāliḥ ‘īsā ibn[14] Meryem ‘aleyhimā’s-selām beni bu tağda kındı ve du’ā eyledi. Ben ol kadar[15] yaşayam ki girü gökden gele. Naşārā’nuñ aña itdükleri iftirādan teberrā[16] eyleye. Ḥınzırı ve ḥamrı ḥarām eyleye ve ḥācları çün faḥr-i ka’ināt[17] Muḥammed’e ‘aleyhi efḍalu’s-şalavāt mülākāt olımadum. Selāmum emīrū’l-mü’mīnīn[18] ‘Ömer rağıya’llāhu te’ālā ‘anha yetiştür ve aña eyt: “Yā ‘Ömer seddid ve kārīb ve kadidnī’l-mera.”¹⁸⁴[19] [18b]ya’nī

¹⁷⁵ كَبَّرْتَ كَبِيرًا يَنْصَلُهُ “Tekbirin büyük olsun ya Nadla.”

¹⁷⁶ يَنْصَلُهُ الْإِخْلَاصُ كَلِمَةُ ا هـ “İhlası söyledin ya Nadla.”

¹⁷⁷ هُوَ الَّذِي بَشَّرَنِي بِهِ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ وَعَلَى رَأْسِ أُمَّتِهِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ “Bu öyle bir dindir ki İsa ibn Meryem kendinden sonra İslam dininin geleceğini müjdeledi ve kıyamet bu din üzerine kopacaktır.”

¹⁷⁸ طُوبَى وَمَنْ مَثَى إِلَيْهَا وَوَاظَبَ عَلَيْهَا “bu devlet onundur kim bu davete yūriye.”

¹⁷⁹ أَفْلَحَ مَنْ أَجَبَ “bu davete gelen kurtuluşa erdi.”

¹⁸⁰ أَخْلَصْتُ الْإِخْلَاصَ كُلَّهُمْ يَا نَصْلَهُ “İhlasın hepsini tamamladın ya Nadla.”

¹⁸¹ يَرْحَمُكَ اللَّهُ “Allah sana merhametiyle yardım etsin.”

¹⁸² أَسَلَامٌ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ “Allah’ın, selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.”

¹⁸³ عَلَيْكُمُ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ “Allah’ın selamı rahmeti ve bereketi hepimizin üzerine olsun.”

¹⁸⁴ يَا عُمَرُ سَدِّدْ وَقَارِبْ وَقَدِّبْنِي الْمَرْ “Ya Ömer doğru ve güleryüzlü ol.”

sed eyleye ve yakın ol ki şol hâlde emri yakın oldu. Andan[1] gayb oldu. Bu kışşayı Naçla, Sa'd'a bildürdi. Sa'd dağı emîrû'l-mü'minîne[2] bildürdi. Ol dağı Sa'd'a yazdı kim ol cemâ'at kim muhâcirîn ve enşârdur[3] rıdvânu'llâhi te'âlâ 'aleyhim ecma'în. Ol tağa varuñ. Eger anı göresiz,[4] benüm selāmum aña yetişdüresiz. Zîrâ 'âlem fahır, baña haber virmişdür kim 'İsâ[5] peygām-ber 'aleyhi's-selāmıñ vaşîlerinden ol tağda oturmuşlardur.[6] Sa'd dağı dört biñ muhâcirîn ve enşârla ol tağa vardılar. Bir nice[7] gün anda durdılar. Her vakt ezân okıdılar. Hergiz cevâb gelmedi. **Ol cümleden[8] bir dağı budur kim,** Ka'bu'l-Ahbâr rivâyet ider. eydür: Buhtu'n-Naşr,[19] Benî İsrâ'îl üzerine gelüp ba'zın kırup esîr itdügden sonra bir düş[10] gördi. Ol düşden gâyet belinledi. Belinledüğinden uyandı. Düşini[11] unuttı. Ne kadar ki fikr eyledi hâtırına getüremedi. Eyle olıcak[12] ol zamânda olan sâhîrleri ve kâhinleri katına cem' eyledi.[13] Gördü ki düşün ta'bîrin anlardan istedi. Eytdiler: Düşüñi söyle[14] ta'bîrin idelüm. Bunlara gâzab idüp eytdi: Ben dilerem kim hem düşümi[15] diyesiz ve hem ta'bîrin idesiz. Bunca zamândur sizi bunun içün[16] saklarım. İmdi size üç gün mühlet virdüm. Eger üç gün içinde[17] murādum yerine getürmezseñüz bilmiş oluñ cümleñüzi kılıçdan geçüririm.[18] Bu söz şehir içinde şâyi' oldu. Meger ol hînde Dānyāl peygām-ber 'aleyhi's[19] [19a]selām, Buhtu'n-Naşr'ıñ habsinde idi. Bu haberi Dānyāl işitdi. Zindāncıyı[1] katına kığırdı. Eytdi: Hiç elüñden gelür mi kim beni Melik katında anasın kim[2] ben anuñ düşüni ve ta'bîrini bilürin. Zindāncı dağı vardı Dānyāl'ıñ[3] haberini, Buhtu'n-Naşr'a dedi. Ol dağı Dānyāl'ı taleb kıldı. Dānyāl[4] dağı Melik öñine geldi. Anuñ 'âdeti oldu kim her kimseye kim öñine[5] gelse secde iderdi. Dānyāl peygām-ber 'aleyhi's-selām öñine geldi. Secde[6] itmedi. Buhtu'n-Naşr, emr eyledi. Her kimse ki katında vardı. Taşra[7] gitdiler. Andan Dānyāl'a eydür: Sen bilmez midüñ, her kim benüm öñüme gelür baña[8] secde ider? Dānyāl eytdi: Bilürdüm. Pes sen niçün secde eylemedüñ? Dānyāl[9] eytdi: Benüm bir İlāhum vardur kim baña düş ta'bîrin itmek 'ilmini virmişdür.[10] Şol şartıla kim gayra secde eylemeyem. İmdi andan kırdım ki eger sana[11] secde eyleyecek olursam benüm Allāhum ol 'ilmi benden ala. Ol senüñ[12] gördüğün düşün 'uhdesinde gelmeyem, dağı beni helāk idesin[13] ve bunu dağı bildim ki secde eylemedüğüm âsândur. Andan bu ta'bîr ve guşsa kim[14] bu düşden ötüri vardur. Anuñçün secde eylemedüm. Hem senüñçün[15] ve hem benümçün. Çün Dānyāl peygām-ber 'aleyhi's-selām bu cevâbı viridi.[16] Buhtu'n-Naşr, gâyet hâz eyledi. Eytdi: Şimdi ki hâlde benüm kapumda senden[17] mu'temed kimse yokdur ki

kendü ħudāvendīnūñ ‘ahdine vefa[18] eyleye. Andan sonra Dānyāl’a eydür: Benüm gördüğim düşi bilür misin?[19] [19b]Eytdi: Belī dedi. İmdi ben düşümde ne gördüm? Dānyāl eydür: Sen[1] düşünde bir ulu şanem gördün kim ol şanemün başı altundandı.[2] Örtüsi gümüşdendi ve oturağ yeri bakırdan idi ve baldırları[3] demürdendi ve ayakları kuru balçıklandı. Bu aralıkda kim sen aña[4] nazar iderdün. Ol şanemün ħūblığından şöyle kim saña ħayret gelmişdi. Nā-gāh[5] gökden bir taş geldi. Ol şanemün başına dokundu ħurd eyledi.[6] Şöyle kim un gibi oldı. Altun, gümüş, bakır, demür, kuru balçık birbiriyle[7] şöyle karışdı kim sen şöyle gümān eyledün kim ins ü cin bir yere cem‘ olalar.[8] Anları birbirinden ayırmayalar. Eger yıl gelse idi cümlesin perākende[9] eyleye ve ol taş kim gökden geldi. Aña nazar eyledün. Gördün kim ol taş[10] durmadın. Büyüyüp ulu olmağda şol kadar büyüdi ulu oldı kim[11] yeryüzinde görünürde ol taşdan ġayrı nesne görünmez[12] oldı. Hemān yer, gök ve ol taş görünürdi. Bu üçünden ġayrı[13] nesne görünmez oldı. Uşde gördüğün budur dedi. Buhtu’n-Naşr[14] eytdi: Rāst eydürsin. Benüm gördüğüm düş budur dedi. Andan eydür:[15] Bu düşün ta‘biri nedür? Dānyāl eydür: Ol şanem ki gördün muhtelif[16] ümmetlerdür kim sen dağı anlardansın. Ol altun şol ümmetdür kim sen[17] andansın ve gümüş ol ümmetdür kim oğluñ ol ümmete mālīk olsa[18] gerek. Ammā bakır Rūm ehlidür. Demür Fārsīdür. Ammā balçık düzendür kim[19] [20a]Rūm’uñ ve Fārs’uñ pādīşāhidur ve ol taş kim gökden indi.[1] Ol şanemi küllī uşatdı. Ol dīndür kim āħir zamānda zāħir olsa gerekdür.[2] **Ĥağ Sūbhānehü ve Te‘ālā Celle ve ‘Alā** Ĥazreti ‘Arab’dan bir peygām-ber getüre. Cemī‘[3] edyānı bātıl eyleye. Nitekim gördün ol taş ol şanemün başına[4] dokunur. Nice ħurd eyledi ve cemī‘ yeryüzin ol taş dutdı. Ol[5] peygām-berün dīni dağı cümle yeryüzin dutsa gerekdür. **Ol cümleden[6] bir dağı budur kim**, Lü’ey ibn Ġālīb, kim anuñ vefātıyla Ĥazret-i Resūl’uñ[7] şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem nübüvvet gelince beş yüz altmış yıl olmuşdı.[8] Ekşeri evkāt, Tivrāt ve İncil ehlinden, Seyyid-i Kā’ināt’uñ zikrini[9] işitmişdi. Dā’im zikrin eylerdi. Ĥuṭbesinde na‘tını ve şifātını[10] söylerdi. Cümle sözlerinden kim Ĥazret-i Resūl’uñ şalla’llāhu[11] te‘ālā ‘aleyhi ve sellemün medḥ iderdi. Birisi bu beytdür:

‘Alā ġafletin[12] yā’ti’n-nebiyye Muḥammedin

Ol cümleden bir daḥı[13] budur kim, ibn ‘Adī oğlının adın Muḥammed ḳomış. Kendüden şordılar:[14] Kim atan senüñ? Adun niçin Muḥammed kodı? Cevāb virdi kim eyyām-ı[15] cāhiliyyetde ben daḥı atamdan şordum. Eytdi: Biz dört kişiydük. İttifāk-ı[16] Şām’a sefer eyledük. Bir gün yolumuz bir deyre uğradı. Ol deyrün[17] gölgesine ḳonduḳ. Birbirimizle kelimāt eylerken gördük deyrün[18] yukarı çehresinden bir rāhib kim bu deyrün ulusu imiş. Başın taşra[19] **[20b]**çıkarup eytdi: Sizler bu yerün dilin söylemezsiz. Siz meḡer bu yerlü deḡilsiz?[1] Eytdük: Belī. Bizler ‘Arab kavmindenvüz. Eydür: Tīz ola ki sizün içinüzden[2] bir peygām-ber gönderile. Zinhār zūhūr bulıcak. Becid olup andan yaḡa[3] varuñ. Sizün naşibünüz andan aluñ. Tā kim toḡru yol bulasız.[4] Gerçek budur kim ol kişi āḥir zamān peygām-beridür. Biz eytdük: Anuñ[5] adı ne olsa gerekdür? Eydür: Muḥammed. Çün andan ḳalkduḳ. Müddetle[6] Şām’a varduḳ. Ne maşlaḡatumuz varsa gördük, döndük,[7] evümüze geldük. Dört kişi kim yoldaşduḳ. **Ḥaḳ Sübhānehü ve Te‘ālā[8] Ḥazreti,** dördümüze daḥı erkek oḡıl virdi. Dördümüz daḥı[9] adlarını Muḥammed virdük. **Ol cümleden bir daḥı budur kim** İbn ‘Abbās[10] raḡıya’llāhu te‘ālā ‘anhu eytdi: Saṭīḥ-ı Ğaşşānī bir kāhindi kim Ādemoḡlanlarından[11] mişl-i maḥlūk degüldi. Anuñ bedeninde ḳaṭ‘ā kemük ve siñir yoḡıdı.[12] Meger başında ve avucında ve dilinde ḡayrı yerinde ḡareket yoḡıdı.[13] Bir taḡt düzmişlerdi. Ḥurmā budāḡından ve yapraḡından kendüyi[14] ṭulum dürer gibi dürerlerdi. Ayaḡından boḡazına deḡin ol taḡtuñ[15] üzerine ḳurlardı. Her ne yeri dilese iletürlerdi. Bir kez anı Mekke’ye[16] getürdiler. Server-i Kā’ināt ‘aleyhi’s-şalavātu ve’s-selām henüz dünyāya[17] gelmemişdi. Ḳureys ulularından dört kişi anı görmege geldiler.[18] Anuñçün armaḡan getürdiler. Ammā göstermediler. Gizlediler ve kendüleri[19] **[21a]**daḥı ḡayrı ḳabileye nisbet eylediler. Çün Saṭīḥ’uñ ḳatına vardılar.[1] Bunlar ile kelimāt eyledi. Eytdi: Sizler bu ḳabilden dirsiz, deḡilsiz. Ḳureys’den[2] siz ve kendü için getürdükleri armaḡanı izḡār eyledi. Anlar daḥı[3] kendüye virdiler ve gelecek aḡvālden su’āl itdiler. Çok sözler[4] söyledi. Āḡir eytdi: Mekke’de bir cüvān zāhir ola. ‘Abdi Menāf oḡlanlarından[5] ki ḡalıḳ toḡru yola okuya. Şanemleri bāṭıl eyleye. Ol bir Allāha ṭapar ola.[6] Dört ḡalīfesi ola. Her birinün nişānın ta’yin eyledi ve

¹⁸⁵ عَلَى غَفْلَةٍ يَأْتِي النَّبِيُّ مُحَمَّدٌ

فَنَجُرُ أَخْبَارًا صَدَقًا خَيْرَةً “Beklenmedik bir anda, insanlar gafletleyken Muhammed gelir. Bizde doğru haberleri onda ararız.”

ancılayın[7] sülûkden kim melik olsa gerek[8] haber virdi. Tafşîli kitâb da gelse gerekdür. **Ol cümleden bir dahı budur kim** Yemen meliklerinden bir kişi bir düş[9] gördi. Korkdı. Kendünün kâhinlerinden cem' eyledi. Belinledi. Kendü[10] düşün unuttı. Düşinün ta'birin bunlardan şordı. Eytdiler:[11] Ey Melik! Düşini söyle. Ta'birin idelüm. Eytdi: Ben dilerim ki hem[12] düşimi bilesiz hem ta'birin idesiz. Eytdiler: Biz bu işe kâdir degülüz.[13] Bu işi satîh kâhin ve şakk kâhin ider dediler. İmdi anları getür ki[14] senün murâduñ demege kâdirlerdür. Mekke'ye Âdem gönderdi. Evvel[15] satîh geldi. Düşini haber virdi. Ta'birin[16] taleb eyledi. Ta'biri budur kim Habeş Meliki saña gâlib ola. Mülküñe taşarruf ide. Melik[17] şordı kim buña vakt ola? Eytdi: Altmış, yetmiş günden eydür. Memleket[18] anlara bâkî kalur mı? Eytdi: Yok. Seyfi Zü'l-yezen anları şürer[19] **[21b]** çıkarur. Melik eydür: Memleket, Zü'l-yezen elinde bâkî kalur mı? Eydür: Yok.[1] Ol münkaṭı' olur. Melik eydür: Kim kaṭ' eyler. Satîh eydür: Bir peygâṁ-ber gelür.[2] Ol kaṭ' eyler. Melik eydür: Ol peygâṁ-ber kaṅkı kavimden ola? Lü'ey ibn Ğâlib[3] oğlanlarından ola. Melik, anuñ kavmi elinde kala. Tâ dünyâ âhir olunca.[4] Melik eydür: Bu dünyâ âhir olur mı? Satîh eydür: Belî. Bir gün ola kim ol[5] günde cem' eyleyeler. Dünyâdan kim gelüp geçdiyse evvelden âhire her birinün[6] eyü işledüğinden ve yaramaz işledüğinden soralar. Her kişiye işledüğüne[7] göre cezâsı yetişe. Çün Satîh, melik katında taşra geldi. Şakk[8] kâhin yetişdi. Hemân Satîh ne söylediyse oldaḥı anı söyledi.[9] Melik çün anlaruñ su'âli cevâbından fâriğ oldu. Kendünün[10] ehl-i beytini ve oğullarını 'Irâk'a gönderdi. Fârsî melikine kağıd yazdı.[11] Fârsî meliki, anları Hîre'de sâkin kıldı. Ve Nu'mân kim Münzir'ün[12] oğlıdur. Anuñ evlâdındandır. **Ol cümleden bir dahı budur kim** 'Abdü'l-Muṭṭalib,[13] rivâyet eyler. Eydür: Harem'de uyurdum. Bir düş gördüm. Ol düşden[14] katı korkdum. Kureys'ün kâhini katına vardum. Çün baña nazar eyledi.[15] Benüm melâletüm anladı. Eytdi: İy benüm seyyidüm! Saña ne oldu kim[16] benžünün rengi müteğayyir oldu? Benzer ki saña bir mekrûh nesne[17] yetişdi. Eytdüm: Hücrede uyurdum. Bir düş gördüm. Ol düşden[18] korkdum. Eytdi: Ne gördün? Eytdüm: Gördüm nâ-gâh önümde bir ağaç[19] **[22a]** bitdi. Şol kadar oldu kim depesi göge yetişdi ve budakları, şarka ve garba[1] yetişdi. Hiçbir nûr görmedüm kim ol ağaçlayın şu'le vire. Şöyle anladum kim[2] yetmiş derece güneş nûrından ziyâde idi. Gördüm, 'Arab ve 'Acem[3] ol ağaca karşı secde iderlerdi. Her ân ol ağacuñ nûrı[4] ve yükselmesi ziyâde olurdu. Gâh olur ki bir sâ'at görünmez ve yine[5] görünür nûrı ziyâde olmuş görürem.

Ḳureyş'den bir cemā'at ol ağacın[6] budaklarında aşılmışlar ve bir cemā'at gördüm Ḳureyş'den dilerler kim ol ağacı[7] keseler. Vaktā kim kesmegiçün yakın geleler. Anları yine döndürürler ve bir cüvān kim[8] andan hūb şüret görmeyüp dururum. Şöyle şanurum kim ol[9] ağacın nūrından her kişiye naşib ulaştırurlar. İlerü vardum kim[10] naşib alam gördüm. Elinde bir naşib dutar. Eytdüm: Bu naşib kimiñdür?[11] Ol cevāb eydür: Bu naşib ol kimesnenüñdür kim ağaçda aşılmışdur.[12] Senden evvel ağacı anlar dutdılar. Hemān uyandum. 'Abdü'l-Muṭṭalib eydür:[13] Bu düşi kim kāhin işitdi. Yüzinüñ rengi dondı. Andan eytdi:[14] Yā seyyid, eger senüñ bu düşüñ gerçek olıcağ olursa senüñ bir oğlun[15] ola kim şarkdan ğarba deġin hükmeyleye. Cemī' memāliki duta. Halk-ı[16] 'ālem, aña muṭī' ola. Ol hinde oğlu Ebū Ṭālib yakında idi. Kāhin[17] eytdi: 'Acebdür eger ol oğlun bu olmaya. Çün Ḥazret-i Resūl[18] şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem, zühür eyledi. Ebū Ṭālib ol ḥadīş[19] [22b]söyledi. Eytdi:bi-Rabbi Ka'be ol atam gördüġi ağaç Muḥammed'dür, 'aleyhi's[1]-selām dedi. **Ol cümleden bir dahı budur kim** 'Abdü'l-Muṭṭalib, bir vakitte Yemen'e[2] varmışdı. Yemen'de, Yehūd 'ālimlerinden 'Abdü'l-Muṭṭalib'i gördi. Ḳankı[3] kavimdensin? Deyü şordı. Eytdi: Benī Ḳureyş'den. Ḳankı kabīlesinden? Eytdi:[4] Benī Hāşim'den. Eytdi: Baña destūr vir. 'Azāndan iki 'uzvına nazar[5] ideyim. 'Abdü'l-Muṭṭalib, eytdi: N'ola eger göstermeñ edeb olmazsa? Eytdi: Burnuñ[6] ve iki elünġi isterem. Hoş burnuna ve iki eline nazar eyledi.[7] Eytdi: Yā Ḳureyş! Senüñ elünġe mülk ve pādīşāhlık görürem ve burnunġa[8] nübüvvet görürem. İy Seyyid-i Ḥarem! Hic Benī Zühre'den 'avrat aldun mı? 'Abdü'l-Muṭṭalib[9] eytdi: Yok. Yürü imdi Benī Zühre'den 'avrat al. Ola ki nübüvvet dedüm[10] Benī Zühre'den ola. Çün 'Abdü'l-Muṭṭalib, Yemen'den Mekke'ye geldi. Benī Zühre'den[11] Hāle kim Vehb'ün kızıdır. Anı nikāḥ eyledi. 'Abdu'llāh andan vücūda geldi.[12] **Ol cümleden bir dahı budur kim** Ḥārice İbn 'Abdu'llāh atası 'Abdu'llāh'dan[13] rivāyet eyler. Eydür: Atam 'Abdu'llāh eytdi: Bir kaç pīrlerle 'umre niyyetine Mekke'ye[14] gitdük. Bir Yehūd tāciri bizümle bile gitdi. Yetişdük ol Yehūd, 'Abdü'l-Muṭṭalib'i[15] gördi. Eytdi: Ben kitābumda görüp dururum ki ol kitāb da yazılana[16] taġyir ve tebdil yokdur. Bu kişinüñ neslinden bir peyġam-ber gele kim kendü kavmini[17] bizüm Yehūd tā'ifesini öldüreler. 'Ād kavmin öldürdükleri gibi.[18] **Ol cümleden bir dahı budur kim** Ḥazreti Ādem kim şalavātu'llāhi 'aleyhi ve sellem efrādı[19] [23a]insānun evveli oldu. Kalan insān anun oġlanlarıdır. Ḥazret-i Ādem[1] 'aleyhi's-selām, şulbinde zerrāt şüretinde konuldu.

Anuñ şulbine[2] ulaşduğı vâsıtasıyla ol cüzv-i zürri kim ‘unşurdan olan[3] cismâni bedenüñ aşlı vü maddesidür. Şüret-i Hazret-i Muhammed oldı[4] şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem, Hazret-i Muhammed’üñ nûrı, Hazret-i Âdem’üñ[5] alnında yıldıradı. Ol cüzv-i zürri ki Hazret-i Âdem’üñ şulbinden[6] Havvâ’nuñ rahmine düşdi. Ol nûrı Havvâ’nuñ alnına geldi. Çün[7] Havvâ’dan Şit vücûda geldi. Nûrı, Şit alnına geldi. Anda göründi.[8] Yine ancılayın Şit’üñ ‘aleyhi’s-selâm şulbinden pāk rahimlere ve tahir[9] şulbelere yürüdi. Ol nūr dağı ancılayın alından alına intikāl eyledi.[10] Tā kim ol ‘Abdu’llāh yetişdi. Ol cüzv-i zürri dağı ‘Abdu’llāh’uñ şulbinde[11] emānet konuldu. Ammā nûrı ‘Abdu’llāh alnında ziyāde yıldıradı. Zīrā[12] nūr, ıssına yakın geldi. Eyle olıcağ ‘Abdu’llāh bir cemāl zāhir oldı[13] kim Kureyş’üñ kızları ve hātūnları ‘Abdu’llāh cemāline ‘āşık oldılar.[14] Dilediler kim aña helāl olalar. Ol devlet Āmine Hātūn’a hāşıl[15] oldı kim ‘Abdi Menāf oğlu Vehb’üñ kıızıdır. **Ol cümleden[16] bir dağı budur kim** rivāyet iderler kim Yehūd ‘ālimlerinden kim Şām’da kim[17] olurlardı. Anlaruñ ellerinde bir aq şūfdan bir cübbe vardı. Meger[18] ol cübbe idi kim Yahyā peygām-ber ‘aleyhi’s-selām’ı şehīd idicek ol[19] [23b]cübbe egninde idi. Kendü mübārek kanından ol cübbenüñ bir nice yerine[1] kan bulaşmışdı ve kendülerüñ tevārīhlerinden bulmuşlardı kim[2] her kaçan ki bu cübbede yeñi kurumuş kan ol cübbede kaatre olup aqa.[3] Ol vaqt āhir zamān peygām-berüñ “atası dünyaya gele. Birgün ol cübbeyi açdılar gördiler kim ol”¹⁸⁶ kan kaatarāt olmış. Çün bu hāli[4] gördiler, bildiler kim āhir zamān peygām-beri Muhammed’üñ ‘aleyhi’s-salavātu[5] ve sellem atası dünyāya gelmişdür. Hemān anuñ helākına tedbire[6] başladılar. Bir gün Mekke’den tācirler geldi. Ol tācirlerden varup varup[7] ‘Abdu’llāh’uñ ahvāliñ şordılar. Anlar dağı ‘Abdu’llāh’uñ cemālin anuñ[8] alnında nūr dağı ziyāde yılduraduğın dediler. Ol nūr ‘Abdu’llāh’uñ[9] degüldür. Muhammed’üñ nūridur kim andan doğup gelse gerekdür. Şanemleri[10] ve dīnleri bātıl itse gerekdür. Çün Kureyş, bu sözleri işitdiler.[11] Ol cübbe yeñi ‘alāmetleri gördiler. Bunlar eytdiler: bi-Rabbi Ka’be[12] bu ‘ālimler gerçek eydürler. Çün Yehūdiler katında taḥkīk oldı kim[13] āhir zamān peygām-beri Hazret-i Muhammed’üñ şalla’llāhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem[14] atası dünyāya geldi. Adı ‘Abdu’llāh’dur. Bu kez yetmiş kişi bir araya[15] gelüp ‘ahd idüp andlaştılar kim Mekke’ye varalar. ‘Abdu’llāh’ı[16] helāk ideler. Bu ‘ahd üzerine yaraqların görüp Şām’dan[17] çıkdılar. Mekke’ye gitdiler. Gece olıcağ yürürlerdi. Gündüz[18] olıcağ

¹⁸⁶ Der-Kenar: atası dünyaya gele. Birgün ol cübbeyi açdılar gördiler kim ol.

gizlenürlerdi. Çünkü Mekke'ye yetişdiler. Kendüleri[19] [24a]Mekke'nün derelerinde ve tağlarında pinhân itdiler. İşitmişlerdi kim 'Abdu'llāh[1] yalunuz Mekke'nün derelerinde, depelerinde av avlamağa meşgûlidi. Ava meşgûl[2] iken yalunuz bulup helāk idelerdi. Nā-gāh bir gün 'Abdu'llāh yalunuz[3] av avlamağa gelmişdi. Ol la'ınler 'Abdu'llāh'ı gördiler. Irak'dan 'Abdu'llāh'ın[4] çevresin aldılar. Meger Vehb İbn Abdi Menāf, kendü maşlaḥatına çıkmışdı.[5] Nā-gāh bunların üzerlerine çıka geldi. Bunların hareketlerin gördi.[6] Bir rivāyet budur kim, kendüye eytdi: Eger ben yalunuz bunlara[7] hücum eyleyem. Bunlar çok, bunlarınla başa çıkamayam. Bu cüvāna zarar[8] yetişdireler. Yegregi ki budur kim becid Mekke'ye varam. Haber eyleyem. Hemān[9] Mekke'ye varup 'Abdü'l-Muṭṭalib'e haber eyledi. Hemān binen gitdi, yetişdiler.[10] Yehūdilerün ba'zın kırdılar ba'zın esir eylediler. Vehb ibn Menāf,[11] buncılayın dostluk itdügiçün 'Abdü'l-Muṭṭalib eytdi: Vehb bize[12] buncılayın dostluk eyledün. İn-şā'allāhu Te'ālā biz daḥı bu eylügün[13] mükāfātın idevüz deyüp 'özürler, eyledi. Vehb eytdi: Ya Qādī-i Harem,[14] eger baḥa bunun 'ivāzın itmek dilerseñ, dilerem ki kızum Āmine'yi oğlun[15] 'Abdu'llāh'a nikāḥ idesin. 'Abdü'l-Muṭṭalib daḥı eli baş üzerine koyup[16] kabûl eyledi. Bu rivāyet, Siyer kitābının rāvisi Ebü'l-Ḥasan Bekrî[17] raḥimetu'llāhi te'ālā 'aleyhi, Āmine'ye nikāḥ itmege sebeb bu oldu dir.[18] Ammā bu kitābın rāvisi eydür: Vehb, 'Abdu'llāh Yehūdilerün kaşdın[19] [24b]göricek diledi ki, Mekke'ye vara. Haber eyleye. Gök tarafından bir gürüh[1] halk geldi. Hergiz yeryüzinde olan halka benzemez ol t̤ā'ife āşikāra[2] gördi kim bu mel'unları kırdılar. Evine geldi. Mekke halkına haber virdi.[3] Mekke halkı vardılar, gördiler andan Vehb ḥātunı Birre 'Abdü'l-Muṭṭalib'e[4] gönderdi. Eytdi: Kızum Āmine'yi 'Abdu'llāh'a çift itmegiçün 'arz[5] eyle var dedi. Birre Ḥātun daḥı 'Abdü'l-Muṭṭalib'e geldi, 'arz eyledi. 'Abdü'l-Muṭṭalib[6] daḥı sözünü kabûl eyledi. Kızunı baḥa göster, dedi.[7] Gösterdi, hergiz cemālinde bir cüzvî 'ayb görmedi kim 'Abdu'llāh'a[8] nikāḥ kıldılar. **Ol cümleden bir daḥı budur kim,** çünkü 'Abdu'llāh, Āmine'yi[9] aldı. Bir niçe müddet geçdi. Henüz nûr, 'Abdu'llāh, alnında dururdu.[10] Āmine alnına varmadı. Eyle olıcak bu haber etrafa şāy'ı oldu.[11] Şām'da işitdiler. Bu söz şöhret dutdı kim henüz 'Abdu'llāh alnında[12] nûr gitmedi. Şām beginün bir kıızı kim aḥa Fāṭıma dirlerdi. Ḥüsn-i cemāl[13] ve ululukda ve mālda, esbābda, kemālde idi. Ol nûr t̤ama' için[14] cemī' ḥademi, ḥaṣemi esbābile Medīne'ye andan Mekke'ye geldi. Beytu'llāh'ın[15] katında kındı. Bir niçe günden sonra 'Abdu'llāh'ı

okıtdı.[16] Ol nūrı ‘Abdu’llāh’uñ alnında gördi. ‘Abdu’llāh’uñ ‘aşkı devesi Fāṭıma’nuñ[17] gönli hücresine çökdı. Bî-ṭākat olup ḥayā perdesin örtıdı,[18] götürdı. ‘Abdu’llāh’dan anı taleb kıldı. Kendüye nikāḥ ide.[19] [25a] ‘Abdu’llāh daḥı gördı kim ol ḥüsn-i kemālinüñ kendüye şevkı ziyāde anuñ[1] dilegin kabūl eyledi. Ammā eytdi: Atamla meşveret itmedin. Bu işi itmege kādır[2] degülin. Fāṭıma daḥı bu sözi şavāb gördı. ‘Abdu’llāh daḥı şordı.[3] Aḥşam evine geldi. Nā-gāḥ ḥelāliyle kırān vākı‘ oldı. Ol cüzv-i[4] zūrri kim cism-i Muḥammedī’dür ‘aleyhi’s-selām. ‘Abdu’llāh’uñ şulbinden[5] anası, Āmine Ḥātūn’uñ rahmine vardı. Ol nūrı daḥı başın başın[6] kaldurup ‘Abdu’llāh alnından Āmine Ḥātūn’uñ alnına vardı. Çün[7] şabāḥ oldı. ‘Abdu’llāh daḥı Fāṭıma-i Şāmiyye kışşasın, atasına dedi.[8] Atası daḥı rıza virdi. ‘Abdu’llāh daḥı Fāṭıma’ya vardı. Tā kim atasınuñ[9] rızasın ḥaber vire. Fāṭıma nazar eyledi, gördı ‘Abdu’llāh’uñ alnından[10] nūrı gitmiş. Fāṭıma’nuñ hemān dem derūnından acı tütün geldi. Eytdi[11]: İy ‘Abdu’llāh! Ol nūr kim senüñ alnında ḥis iderdüm. Bir günüñ[12] oldı. Ve ol gevher ki senüñ vücūdun sedefinde müşāhade itdi miydi?[13] Gayrılar kapdı. İmdi esen ol ki benüm şimden şonra başumda ol[14] sevda kalmadı, gitdi. Benüm dilegüm yıldızı ṭolundı ve arzūm[15] odı söyündi diyüp evvelki vaṭanına ḥasretile döndı, gitdi.[16] **Ol cümleden bir daḥı budur kim** evvel zuḥūrı şevāhidü’n-nübüvve bu oldı kim[17] çün ‘Abdu’llāh’uñ nuṭfesi kim şüret-i Muḥammed’üñ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi[18] ve sellemüñ aşlı ve mādidesidür. Ol sâ‘ at kim Āmine Ḥātūn’uñ rahminde[19] [25b] karar dutdı. Cemī‘ Ka’be evinde olan şanemler, yüzleri üzerine[1] düşdiler ve cemī‘ şeyātini işleyü geldikleri işi işleyimez oldılar.[2] Meleklerle emr oldı kim İblis’üñ tahtını başı aşağı kıldılar. İblis-i[3] la‘ini, deryāya atdılar. Kırk gün ‘uḳūbet itdiler. Aḥşuz da melāikenüñ[4] ellerinden kurtılup kaçup Ebū Kubeys taḡına geldi. Şöyle feryād[5] idüp çağırdı kim cümle çerisi katına cem‘ oldılar. Eytdiler: İy bizüm[6] devleti yok ulumuz! Saḡa ne oldı kim ve ne belā geldi kim böyle feryād[7] ü fiḡān idersin? Dediler. Eytdi: İy onmaduḡlar ve İy sizüñ sa‘ādetsüz[8] başuñuza. Bundan artuḡ belā ne ola kim āḥir zamān peyḡam-beri Muḥammed’üñ[9] dünyāya gelmesi yakın kaldı. Şimdiden şonra Lāt u ‘Uzzā’ya[10] ve ḡayrı şanemlere kullık kılmak bātıl oldı. Min ba’d tevḥīd nūrından[11] cihānı münevver eylese gerekdür ve cemī‘ Kureyş’üñ ve ‘Arab-ı ‘Urbān’uñ[12] kāhinleri illerinde maḥcūb olsalar gerekdür. Kehānet kapusı[13] bağlansa gerek ol gece ‘ālem-i ḡaybdan taraf-ı āsumāndan bir āvāz geldi.[14] Cemī‘ yeryüzinde işidildi. Bu ḥaberi virdi kim āḥir zamān peyḡam-beri[15] yakın oldı kim dünyāya gele. Biñ biñ

mübâreklik ve berekâtile çün[16] toköz ay tamâm oldu. Hiçbir vechile bir elem ve bir ağrı görmedi[17] ve dünyâya gelmesi rebî'ü'l-evvel ayının on ikinci gün düşenbih[18] gecesi vâkı' oldu. Fîl Vâkı'asından elli beş gün sonra Ebrehe-i[19] [26a]Eşram, Beytu'llâh'ı, Zâda'llâhu şerîfen ve tekrîmen harâb itmegiçün gelmiş idi. Nüşirrevân-ı[1] 'Âdil'ün zamânydı. Server-i Kâ'inât dünyâya geldükden sonra Nüşirrevân,[2] yigirmi iki yıl sağ oldu. Vefât itdi. **Ol cümleden[3] bir dahı budur kim,** Siyer kitâbunun râvîsi rivâyet eyler. Eydür: Ebrehe İbn Eşram,[4] Mekketu'llâh'ın üzerine gelmege sebep ne oldu? Ebû'l-Hasan Bekrî,[5] şöyle rivâyet eyler ki ol zamân da Yemen'e, Habeşî Meliki Necâşî hüküm[6] iderdi. Ebrehe-i Eşram, anın ulu beglerinden idi. Yemen'de olurdu.[7] Yemen şehirlerinin Şafâ adlı bir şehrinde kelîsâ bünyâd eyledi. Bî-kıyâs[8] mâl harc eyledi. Adını Kelîs kodı. Bundan meliki Necâşî'ye bildürdi kim[9] senüniçün Şan'â'da bir kelîs yapdurdum. Şöyle kim, bundan evvel bunun[10] emşâlin kimesne binâ eylemedi. İmdi murâdum budur kim şimden sonra[11] 'Arab-ı 'Urbân'ın cümlesini bunda getürem. Kimse 'Arab'ın Mekkesine varmaya.[12] Şimden sonra Mekke bu ola diyü ve hem ol Ebrehe kelîsâyı dürr-i cevâhirden[13] ol kadar tezyîn eylemiş idi kim ol zamânda kimesneler görmemişdi.[14] Her kişi ki vaşfın işitse elbette meyl etmemek olmazdı. Ammâ örtüsü[15] ağaçdı. Cümle ağacı zer-endüd itmişdi. Çünkim kelîs tamâm oldu.[16] Halk ırakdan yakından görmekiçün varur oldılar. 'Arab-ı 'Urbâ ortasında[17] bu söz şâyî' oldu kim Ebrehe-i Eşram, Yemen şan'âsında buncılayın bir Ka'be[18] yapmış. Zîrâ Habeş dilince kelîs demek Ka'be demek imiş ve bunu yapduğından[19] [26b]murâdı bu imiş kim min ba'd dünyâda ziyâretgâh bu ola. Halk-ı 'âlem ziyâret itmege[1] bu kelîsâyâ gele ve kimseyi Mekke'ye ziyâret için varmağa komaya. Ka'be[2] batıl kâla. Çün bu haberi 'Arab kabîleleri içinde söylediler. 'Arab-ı 'Urbâ,[3] bu haberi işidicek gayet incinüp Mekke'nün gayreti bunları bî-ıhûz[4] eyledi. Eyle olıcağ bir niçe kabîleden 'Arab cüvânları cem' olup kelîsi[5] görmekiçün Yemen şan'âsına gitdiler. Ebrehe dahı kelîsenün hâdimlerine[6] ısmarlamışdı kim eger 'Arab'dan kelîs görmekiçün kimse gelürse eger gelen az[7] ola, çok ola vakt degüldür dimeyesin. Kelîsi açasız, gösterecek mahallerin kim[8] dürr ü cevâhirle tezyîn olmuşdur. Temâşâ itdüresiz. Ve eger bunda yatalum[9] derlerse mâni' olmayasız. Geregince hizmet eyleyesiz. Tâ kim gelmege meyilleri[10] ziyâde olup râğbet eyleyeler. Çün ol cüvânlar, Yemen'e geldiler. Kelîsi[11] görmekiçün yakın varıcağ kelîsün hâdimleri gördiler kim bu gelen kişiler[12]

‘Arab’ dandur. İlerü varup bunlara ikrām eylediler. Önlerine düşüp[13] kelisün kapuların açup temāşā idicek tezyîn olmış maḥallerin[14] gösterdiler. Bunlar daḥı geregince teferrüç eylediler. Eytdiler: Kim bizüm niyyetümüz[15] bu idi kim bu mekânı bir nazar görüp gideydük. Bu ne şerîf mekân olur.[16] Biz bu gece bunda oluruz, dediler. Hâdimler daḥı bunların buncalayın[17] kelimâtından ḥazz idüp bunlara hizmet itmek kaydında oldılar. Bunlar[18] birbirine eytdiler: bi-Rabbi Ka’be bu gece biz bunda bir iş idelüm kim kıyâmete[19] [27a]degin dāsitân olup kitâblarda yazıla. Çün gece oldu. Hâdimler[1] geregince hizmet eylediler. Andan mücâvirler yerlü yerine varup[2] uyḥuya meşḡul oldılar. Bunlar hemân kalkdılar. Ba’zı kapuların kim[3] içerüde kimseler olurdu. Taşradan kapadılar. Yaraḳların ellerine[4] aldılar. Ne kadar taşra yatur varsa kırdılar ve el yetişür[5] yerde la’l ü cevâhirden nesne kıomadılar, kıpardılar. Ve kelisün ol[6] ḥürmetlü yerlerinde ḥarâblıklar eylediler. Bir rivâyet de bir yerine od kıoyup[7] kendüler yürüyü virdiler. Şabâḥ olunca kelisün işi tamâm oldu.[8] Ölmekden kırtılanı Ebrehe kıatına varup kelise vâkı’ olan[9] ḥâli dediler. Ebrehe kelis üzerine gelüp bu ḥâli göricek ḡâyet ḡazabından[10] and içdi kim Ka’be’ye varup Ka’be’yi yıkıp ḥarâb idüp[11] bir taş bir taş üzerine kıoyumayup taşın topraḡın yükledüp[12] Yemen’e ḡetüre. Ol ḥabîş işi kendü elinde şanup bir ḡün daḥı ârām[13] itmeyüp hemân dem kendüyle ḥâzır olan Ḥabeşe Leşkereyn çeküp[14] Mekketu’llâhı yıkımak kıaşdına yüridi. Bir fil var idi. Kendüyle[15] bile uydurdu. Niyet bu kim Beytu’llâhı, file yıkdura. ‘Abdü’l-Muṭṭalib’e[16] bu ḥaber kim yetişdi. Kıavmini cem’ idüp bunlarınla meşveret[17] eyledi. Tâ kim Ebrehe’ye māl vireler. Döne gide. Ve ehl-i Mekke, ehl-i[18] ‘ıyâllerin alup Mekke’nün taḡlarına kııkdılar. ‘Abdü’l-Muṭṭalib[19] [27b]yerinden deprenmedi ve ehl-i ‘ıyâlîn kıaldurmadı. Ve kendü milk develerinden[1] ikiyüz deveyi düşmânın uḡrayacak yolu üzerine ḡönderdi. Ebrehe-i[2] Eşram, âdem ḡönderdi. Mekke’nün ḥalkına, kim ol keliseye bunca[3] māl ḥarc eyledüm. İmdi sizün adamlarınuz gelüp buncılayın işi eylediler.[4] Ben daḥı şu niyyete ḡeldüm ki Mekkeñüzü yıkıam. Bir taş bir taş[5] üzerine kıomayam. Taşın, topraḡın Yemen’e iletem, dilerseñüz Mekkeñüzü[6] yıkımayam. Benüm ḥarc itdüğüm mālımı virün. Ve ol kışiler kim ḡeldiler bu işi[7] eylediler. Cümlesin bend idüp ḡönderün. Ben daḥı döneyin, gideyin.[8] ‘Abdü’l-Muṭṭalib ol kışıye eytdi: Ol iş kim olmış, ol işi ne biz[9] itdük ve ne itdürdük ve ne ideni daḥı bilürüz. Ammâ cemî’ Mekke[10] ehlinün mālından üç baḡşdan bir baḡşın virelüm. Ebrehe râzi[11] olmadı. Hemân fili önine salup yüridi.

Ka'betu'llāh'ı yıkmak[12] kaşdına. Çünkü Mekketu'llāh'a yakın geldiler. Fīl Harem tarafına[13] dönderdiler. Fīl durdu. Bir adım daha ilerü varmadı. Girüsine[14] dönderdiler. Yel gibi gitdi. Yine Harem tarafına dönderdiler,[15] yürimedi. Ne kadar sa'y itdiler bir adım yer yüridemediler. 'Āciz kâlup hemān[16] ol arada kondılar. Fīlün bu hareketinden Ebrehe'nün ve leşkerün[17] gönüllerine bu seferi itdüklerine fī'l-cümle nedāmet geldi. Bu müte'ayyin[18] oldu kim cümle leşkerün gönlinde bu fikri kalmadı kim elleriyle Mekke'nün[19] [28a]bir taşın koparalar. Ve kazma kulbuğ alup yıkarlar. Ve 'Abdü'l-Muṭṭalib yollarına[1] sürdüğü ikiyüz devesin yağmaladılar. 'Abdü'l-Muṭṭalib devesin yağma[2] olduğunu bilicek bir deveye bindi. Yalūzuz Ebrehe'den yana gitdi.[3] Leşkere yakın gelicek. İlerü gelüp ne kişisin? deyüp şordılar.[4] Kāḍi-i Haremu'llāh evinün hizmetkārıyam. 'Abdü'l-Muṭṭalib, benümçün kim olduğın[5] bildiler. Varup Ebrehe'ye haber virdiler. Ebrehe eydür: Ol kimseyi[6] filün katına uğratsunlar ve filbānlara ısmarlasunlar. Yakın varıcak[7] file bir itdürsinler. Tā kim ol kişi bizüm 'azametümüz görsün.[8] Kendüye bir vahim gelsün. Çün 'Abdü'l-Muṭṭalib'i filün yakınına[9] uğratdılar. Henüz filbānlar, file işāret itmedin. 'Abdü'l-Muṭṭalib[10] anladı. Fīlün kulağına ben ol āhir zamān peygām-beri Muḥammed'ün ceddiye[11] dedi. Hemān fil geldi. Yüzün 'Abdü'l-Muṭṭalib'ün ayağına sürdi.[12] 'Abdü'l-Muṭṭalib geçdi, gitdi. Ebrehe'nün önüne kim vardı. Ebrehe,[13] 'Abdü'l-Muṭṭalib'i göricek bî- ihtiyār yerinden kalkdı. İlerü varup[14] ikrām idüp kolına yapışup sağ yanına aldı. Diz-be-diz[15] oturdılar. Andan Ebrehe eytdi: Yā Seyyid-i Harem gelürken ol[16] filün kulağına ne dedün ki fil anlayup yüzini ayağına sürdi?[17] 'Abdü'l-Muṭṭalib eytdi: Yā Meliki'z-zamān, filün kulağına ol āhir[18] zamān peygām-beri Muḥammed Muṣṭafā'nun şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem ceddiye[19] [28b]dedüm. Zīrā cemī' yaradılmış da, ins de, cin de ve hūş da ve tūyūr da, mār da[1] ve mūrda, hācerde, şecerde anı bilinmez kimse yokdur. Fīl, daha anuñ adın[2] işidicek, anuñ kerāmetine yüzün ayağına sürdi. Ebrehe,[3] bu kelimāti işidicek, nedāmet Ebrehe'de daha ziyāde oldu. Andan sonra[4] şordı ki hācet-i hizmet nedür? 'Abdü'l-Muṭṭalib, eydür: Benüm ikiyüz deve mi[5] çerīñ yağma kılımışlar. Dilerüm, kutsal buyruğun birle ol develerümü[6] başa girü kaytarlayalar. Ebrehe, eytdi: Yā Seyyid-i Harem! Ben anuñçün geldüm ki bu Ka'be[7] evi şerefünüz ve hürmetünüz bu olupdur. Ben bunu yıkam, hārāb eyleyem. Sen[8] anı benden dilemezsin. İkiyüz deve nedür kim geldün benden anı dilersin? 'Abdü'l-Muṭṭalib[9] eytdi: Yā Melikü'z-Zamān! Benüm milküm, ol develerdür. Ben

ol develeri[10] isterem. Ol evün dahı ıssı vardır. Cemî‘ ‘âlemden, güçlü ve kuvvetlü[11] ol kendü evini saklamağadır. Eger saklamağa kâdir olmazsa ne gerekse[12] idesin. Ebrehe, emr eyledi. Develeri cem‘ eyleyüp ‘Abdü’l-Muṭṭalib’e virdiler.[13] Vardı, gitdi. Beytu’llâh’a geldi. Ka’be evinün halkasına yapışup[14] münâcâta meşgûl oldu. Nâ-gâh, gökyüzine nazar eylediler. Deniz tarafından[15] bir karaltı görindi. Buluta benzer, illâ bulud değil. Bir dahı nazar eyledi,[16] gördi. Ol görinen kuşlar imiş. Dahı yakın gelicek, gördi kim ol[17] kuşlar göğercinden küçücük ve kırlangıçdan büyük hergiz şimdiye[18] degin ancılayın kuş gördüğü yok. Bu kuşlar geldiler. Bu leşkerün[19] [29a]tamâm örümünce üzerlerinde durdılar. Her kuşun iki minķârında[1] ve ağzında nohûddan küçücük ve mercimekten büyük ve her taşda[2] bir kâfirün adı yazılmış. Ol taşı, ol kâfirün başı üzerine[3] bırağurdi. Eger at üzerinde ise başından iner karnından geçer.[4] Eyerinden atından yere geçer, gider. Eger yayağ olsa hem-çünân iner depinden[5] dokunur, aşağısından iner yere batardı. Hemân dem at ve âdem helâk[6] olurdu. Kâfirler, bu hâli gördiler. Kaçmak ardınca oldılar. Kuşlar[7] dahı artlarınca uçup helâk iderdi. Ebrehe bedter hâlile[8] helâk oldu. Vezîr kaçdı. Necâşî’ye degin Necâşî’ye kıssayı söyledi.[9] Necâşî eytdi: Nice kuşlardur kim bu kadar leşkeri helâk eyledi.[10] Vezîr yukarı bakdı, gördi ol kuşlardan biri başı üzerinde[11] dövelenüp yürür. Vezîr eytdi: İy melik! İşde ol kuşlardan birisi[12] deyü Necâşî’ye gösterince taşı Necâşî’nün önünde vezîrün başına[13] bıraktı. Hemân dem vezîr helâk oldu. Bu hâl seyyid-i kâ’inâtuñ vilâdetine[14] yakın olduğunun berekâtıydı. İbn ‘Abbâs raḍıya’llâhu te‘âlâ ‘anh[15] eydür: Ümmahânî evinde ol taşlardan çok vardı kim biz oğlancıklarken[16] ol taşcuğazlarla oynarduk. Bu vâkı‘adan çün elli beş gün[17] geçdi. Fahr-i Kâ’inât hûlâşa-i mevcûdât habîb-i Rabbi’l-‘âlemîn[18] şalavātu’llâhi ve selâmühü dünyâya geldigünden tâ ‘İsâ peygâm-ber[19] [29b]‘aleyhi’s-selâm zamânına degin altı yüz yigirmi yıl oldu. Ve ‘İsâ peygâm-ber ‘aleyhi’s[1]-selâm’dan Dâvûd peygâm-ber ‘aleyhi’s-selâm zamânına degin biñ iki yüz yıl[2] oldu. Ve Dâvûd peygâm-ber ‘aleyhi’s-selâm’dan Mûsâ peygâm-ber ‘aleyhi’s-selâm’a[3] degin beş yüz yıl oldu. Ve Mûsâ peygâm-ber ‘aleyhi’s-selâm’dan İbrâhîm[4] peygâm-ber ‘aleyhi’s-selâm’a degin yedi yüz yetmiş yıl oldu. Ve İbrâhîm[5] peygâm-ber ‘aleyhi’s-selâm’dan Nûh peygâm-ber ‘aleyhi’s-selâm’a degin[6] biñ dört yüz yigirmi yıl oldu. Ve Tûfândan Hâzret-i Âdem peygâm-ber[7] ‘aleyhi’s-salavātu ve selâma varınca biñ iki yüz kırk yıl oldu.[8] Cümlesi beş biñ yedi yüz elli yıl oldu. “Va’llâhu a‘lem a‘leme’l-‘ilmü

[9]‘inde’llāh.”¹⁸⁷ **Rükn-i şānī** Ol hāzretüñ mevlūdinden tā nübüvvete gelince[10] şevāhidü’n-nübüvve ve delā’ili’r-risāle’yi bildürür. Cümle-i şevāhiden ve delā’ilden[11] biri budur kim, bunun rāvisi Āmine Hātūn’dur kim rivāyet eyler eydür:[12] Ol gice mefhar-ı mevcūdāt dünyāya gelicek vakte de yalnız idüm. Kendü[13] evümde ‘Abdü’l-Muṭṭalib, Ka’be’yi ṭavāf eylemege gitmişti ve atası ‘Abdu’llāh[14] kendü dünyāya gelmezden evvel dört ay muḳaddem āhirete gitmişti.[15] Medīne’de defn itmişlerdi. Yalnız otururken şöyle hiss eyledüm ki[16] bir nesne evüñ sakfından aşağı indi. Benüm üzerime ‘azm[17] düşdi. Gördüm, bir ak kuş kanādıyla beni şıgar. Bunı göricek[18] vehim benden gitdi ve baña gā’ibden bir kadehle şerbet virdiler.[19] **[30a]**Şöyle zann eyledüm kim bu süd ola. Şuşamışdum. Ol şerbetden içdüm ve yanumda[1] ‘avratlar gördüm. ‘Abdi Menāf kızlarına beñzerdi. Dā’ireme geldiler[2] ve bir ak harīr gördüm ki gökden yere degin aşılmış ve işitdüm, kimse söyler.[3] Eydür: Anı saklañ, halkuñ gözinden ve bir bölük kuşlar gördüm ki[4] geldiler. Kanatları yāķūtdan ve minķārları zümrüdden idi. Ol[5] hālde iken perde gözümde gitdi. Meşriķden mağribe degin gördüm[6] ve üç ‘ālem gördüm. Biri mağribde ve biri meşriķde biri Ka’be’nüñ üzerinde.[7] Bundan sonra çok ‘avratlar dā’ireme geldiler. Çün Fahr-i Kā’ināt[8] dünyāya kim geldi. Yere düşdi. Hemān şehādet parmağın gökden[9] yaña kaldırdı ve mübārek başın secdeye kodı. Bundan sonra[10] bir pāre bulut indi. Muḳammed’i kapladı ve gā’ib oldu. Ben işitdüm.[11] Münādī nidā idüp eytdi: Muḳammed’i cemī‘ ‘ālemi gezdürdün kim cemī‘[12] maḳlūķāt anı adıyla ve şūretiyle ve şıfatıyla anlayalar. Bir göz yumup[13] açınca gördüm. Hāzret-i Muḳammed’i bir südden ak sofa şarmışlar. Bundan sonra[14] bir ak bulut daḳı geldi. Ol bulutuñ içinden erenler kelimātın[15] ve süheylin işitdüm. Nidā iderler ki Muḳammed’i cemī‘ insi ve cinni[16] gezdürdiler ve aña ‘atā virdiler. Ādem’üñ şafvetini ve Nūḥ’uñ[17] rikķatini ve İbrāhīm’üñ ḥulletini ve İsmā‘il’üñ dilini ve Yūsuf’uñ[18] cemālini ve Ya’ķūb’uñ beşāretini ve Dāvūd’uñ āvāzını ve Eyyūb’uñ şabrını[19] **[30b]**ve Yahyā’nuñ zūhdini ve Mūsā’nuñ kelimātını ve ‘İsā’nuñ keremini şalavātu’llāhı[1] ‘aleyhi ecma‘in. **Ol cümleden bir daḳı budur kim** ‘Oṣmān ibnü’l-‘Āş, kendü[2] anasından rivāyet ider. Eydür: Ol gice ki ol maḳbūb-ı Rabbü’l[3]-‘ālemīn dünyāya geldi. Ben, Āmine katında hāzırdum. Ol gicede[4] altı nesne müşāhade eyledüm. Biri

¹⁸⁷ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ الْعِلْمِ عِنْدَ اللّٰهِ “Allah çok bilendir. En doğru bilgi onun katındadır. Doğuşundan nübüvvete kadar ikinci derecedir onun hazretleri.”

ol kim, çün yere düşdi. Secde[5] eyledi. İkinci parmağın kaldırdı faşîh diliyle eytdi: “Lā ilahe illā’llāhu[6] ve ennī Muḥammedün resūlallāh.”¹⁸⁸ Üçüncü ol kim, qarañu gecede gündüzden[7] yeg gördüm. Dördüncü diledüm ki anı yuyam, gā’ibden āvāz geldi kim[8] İy Şafıyye! Kendüñe zaḥmet virme. Biz anı yunmış gönderdük.[9] Beşinci diledüm ki, göbегin kesem gördüm göbегi kesilmiş. Altıncı diledüm ki,[10] kundaqlayam, iki yağrınuñ ortasında[11] Lā ilahe illā’llāhu Muḥammedün resulallāh yazılmış. ‘Abdü’l-Muṭṭalib eydür: Ol gice kim Muḥammed dünyāya geldi. Ben[12] Ka’be’yi ṭavāf eylerdüm. Çün gecenüñ yarusı geçdi. Gördüm, Ka’be’nüñ[13] evi, İbrāhīm maḳāmında yaña secde eyledi. Tekbīr āvāzı geldi. Kim[14] Allāhu Ekber Allāhu Ekber āvāzı geldi kim bu gerçektür kim beni pāk[15] eylerler. Kāfirlerüñ murādından ve şanemler ki vardı. Yüzleri üzerlerine[16] düşdiler. Ve gā’ibden āvāz geldi kim āgāh oluñ kim ol āḥir zamān peygām-beri[17] ol ḥabību’llāh dünyāya geldi. Şafā’dan yaña vardum. Benüm gözüme[18] bir gāvḡā göründi. Gördüm, kuşlar buludile qarışmış, Mekke’nüñ üzerinde[19] [31a]andan Āmine’nüñ evine geldüm. Kapusı baḡlu buldum. Āvāz itdüm. Kapu açuñ,[1] deyü. Āmine eydür: İy Muḥammed! Dünyāya geldi. Eytdüm: Getür, göreyüm. Eytdi:[2] Destür yok. Baña gelenler eytdiler kim bu oḡlanu ki üç güne degin kimseye[3] gösterme. Bu sözi kim işitdüm ben eytdüm: Kimdür beni oḡlumu görmege[4] men‘ eyleyen deyüp kılıç çekdüm. Evüñ içine girdüm. Bir kimse gördüm. Elinde[5] yalın kılıç yüzinde burka‘ ı var. Eydür: İy ‘Abdü’l-Muṭṭalib! Yine dün tā kim melā’ike-i[6] muḳarrebīn ve melā’ike-i ‘alā-yı ‘illiyyīn oḡlunuñ ziyāretinden fāriḡ olalar.[7] Hemān endāmuma lerze düşdi. Kılıç elümde ṭaşra geldüm. Tā kim Kureys’e[8] ḥaber virem. Dilüm duṭuldı. Yedi gün kādir olmadım kim bir kimseye[9] söz söyleyem. **Ol cümleden bir dahı budur kim** ‘Abbās raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anh[10] eydür: Ol vakt kim Faḥr-i Kā’ināt dünyāya geldi. maḥlūkāt üzerine[11] nidā geldi kim İy cemī‘ yaradılmış! Bilüñ ve āgāh oluñ kim ol maḳşūd[12] zāt dünyāya geldi. İmdi eylükler ol memeye kim ol ama eyle olsa[13] olıcaḳ maḥlūkāt arasına nizā‘ düşdi kim ben emzürürin deyü.[14] Yine nidā geldi kim nizā‘dan fāriḡ oluñ kim biz anuñ dāyesin kendü[15] cinsinden taḳdīr itmişüz. **Ol cümleden bir dahı budur kim** Ol gece ki[16] Faḥr-i Kā’ināt, dünyāya geldi. Nūşirrevān’uñ sarāyı ḥarekete gelüp on[17] dört küñğüresi yıkıldı ve Mecūsilerüñ odları kim aña ṭaparlardı.[18] Fārsī’de biñ yıl olmuşdı kim yanardı. Hergiz söyünmemişdi. Ol gice[19] [31b]söyündi. Ve Sāve deryası kurudı,

¹⁸⁸ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ وَآلِيُّ مُحَمَّدٍ رَسُولُ اللَّهِ “Allahtan başka ilah yoktur. Muhammed onun elçisidir.”

yere batdı ve oda tapanların[1] ‘âlimleri ve uluları düşlerinde gördiler kim yavuz develer kim arkasında[2] semerleri yok. ‘Arabî atları yetişüp öldürürler, sürerler. Tâ kim Dicle’yi[3] geçirürler ve ikisin bir yerde kırmazlar. Nüşirrevân sarâyının küngüreleri düşüğünden[4] gâyet katı korkdı. Ammâ bildürmedi. Çün şabâh oldu.[5] Tahtına çıktı oturdı. Bu kışsayı vezîrlerle söyleşürken bir nâme[6] yetişdi kim Fâris’ün odı söyündi. Bu kez melikün gıuşası ziyâde[7] oldu. Mecûsî ‘âlimleri dağı ol gördükleri düşi söylediler. Nüşirrevân[8] şordı kim İy ulular! Bundan bu işi itmege kim kâdirdür. Bu şimdi olmuş[9] bir nesnedür kim ‘Arab nâhiyyesinde zâhir oldu. Nüşirrevân, Nu‘mân ibn Münzere,[10] kâğıd yazdı gönderdi kim bir ‘âkıl dâni kişi göndere. Ol dağı ‘Abdü’l-Mesîh[11] ‘Gasânî’yi gönderdi. Nüşirrevân, bu vâkı‘ aları andı şordı. ‘Abdü’l-Mesîh,[12] eytdi: Bu ‘ilmi satîh kâhinden bilinür kim şimdi Şâm’dadur. Nüşirrevân, eytdi:[13] Bunları andan şordı ‘Abdü’l-Mesîh, gitdi. Çün satîha yetişdi. Gördi kim[14] satîh hâlet-i nezi‘ dedür. ‘Abdü’l-Mesîh, selâm virdi. Satîh, cevâb virmedi.[15] ‘Abdü’l-Mesîh, dağı bir şi‘îr okumağa başladı. Satîh, şi‘îr işitdi. Gözini[16] açdı eytdi: Seni Nüşirrevân gönderdi. Sarâyı yıkılıp küngüreleri[17] düşüğüçün ve Mecûsî ‘âlimlerinün düşleri çün ve Fâris’ün[18] odı söyündüğüçün bunlar cümle anuñ ‘alâmetidür kim âhîr zamân peygamberi[19] [32a]zâhir olsa gerek şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem. Bu memleketi dutmak diler dağı[1] Nüşirrevân şoyundan ol düşen küngürelere ‘adedince kimseler[2] pâdişâhlık eyleyler. Andan sonra ol devlet kaç ola. Bu haberleri[3] ‘Abdü’l-Mesîh geldi. Nüşirrevân’a kim haber virdi. Nüşirrevân eydür:[4] Ol vakte degin on dört kişi pâdişâh ola. Çok zamân olur[5] deyüp ferağ oldu. Haberi yok kim anlardan on kişi dört yıl[6] içinde pâdişâh olup helâk oldılar. Dördü dağı emirü’l-mü’mînîn[7] ‘Osmân radıya’llâhu te‘âlâ ‘anhu hilâfetine degin tamâm oldu. **Ol cümleden[8] bir dağı budur kim** haberde gelmişdür kim Nüşirrevân, Dicle kenarında[9] bir binâ yaptı. Ol binâyı ol kadar mâl harc eyledi kim muhâsebelerün[10] fehmine şıgmaz. Bir gün şabâh gördiler kim ol binâ ortasından üzildi,[11] düşdi. Ne kadar binâ vardı, şuya gitdi. Nüşirrevân’uñ kapusunda[12] kâhinlerden ve sâhirden ve müneccimlerden kimseler vardı. Anların[13] ortasında ‘Arab’dan bir kişi vardı. Adına Sâ’ib dirlerdi.[14] ‘İlm-i giyâfeti eyü bilürdi. Hükümünden haţâ az vâkı‘ olurdu.[15] Nüşirrevân, ol cemâ‘ati katına kığırdı. Anlara eytdi: Benüm sarâyımuñ[16] tākı ma‘lumdur. Sebebsüz şikest olmadı ve Dicle üzerindeki[17] binâ eyledüğüm harâb olmadı. Bu bâbda fikr eyleñ. Böyle olmağa sebep[18] nedür, niçün oldu?

Nüşirrevân'ın katından taşra geldiler[19] [32b]Ol bâbda fikri ideler. Cemî' kâhinlerün ve sahrinün ve münecimün yolların[1] arayalar. Cümle yolları aradılar kim cümlesinün yolları kendü üzerine[2] bağlanmış. Şimdiden sonra kendülerün işi kesâd olmuş, hüküm[3] kalmamış. Sâ'ib bir karanı gecede bir püsteye çıktı. Etraf-ı 'âleme nazar eyledi.[4] Gördi kim Hicâz'dan yana degin bir berç yıldıradı. Tâ kim meşriğe yetişti.[5] Çün şabâh oldu. Gördi kim ay ümmetün ağının altı bir yeşil çemen olmuş.[6] Kendüye eydür: Eger ol gördüğüm gerçek ola, Hicâz'dan bir pâdişâh[7] zühür ide kim meşriğdan mağribe degin hüküm eyleye. Yine ol cemâ'at,[8] bir araya geldiler. İttifâkları bunun üzerine oldu kim bir kişiye[9] peygâm-berlik virildi yâhud virilse gerek sebep oldur kim melikün[10] milki böyle oldu. Ammâ bu kelimâtı melike söyleyemezlerdi. Âhîr melikün[11] öğine geldiler. Dicle üzerindeki binâ yıkıldığına ittifâkile eytdiler: Binâsın[12] urıcağ vakt ihtiyâr itmekde hatâ vâkı' olmuş. İmdi ben bir vaktde[13] ihtiyâr idem kim ayruk harâb olmaya Sâ'ib, vakt ihtiyâr itdi. Bir binâ[14] dağı urdılar. Çün tamâm yetişti. Nüşirrevân ile Erkân-ı devlet üzerine[15] geldiler. Dicle'nün suyu gücüne gördi zür itdi. Yine yıkdı. Nüşirrevân'ı[16] nîm-mürde şudan çıkardılar. Ol cemâ'ate ziyâde kahr eyledi. Ekşerin[17] helâk eyledi. Bâkî kalan eytdiler: Şöyle ki evvelkiler hatâ eylediler,[18] dediler. Bir vakt dağı ihtiyâr eylediler. Yine tamâm yetişti. Nüşirrevân[19] [33a]korkarak atıla diledi kim gece hemân yine aya altından köprü örildi.[1] Girü şudan kendüyi nîm mürde çıkardılar. Yine ol cemâ'ati getürdi.[2] Ba'zısın katl eyledi. Âhîr eytdiler: Yâ Melik! Doğru söz budur kim bir kişiye[3] peygâm-berlik virildi. İmdi anın peygâm-ber olması senün milkünün zevâlidür.[4] Çün bu sözi işitdi. Ol binâdan fâriğ oldu. **Ol cümleden[5] bir dağı budur kim** bir Yehūdî var idi. Mekke'de sâkin olmuş idi.[6] Ol gece ki seyyid-i kâ'inât 'aleyhi efâlü's-şalavât dünyâyâ geldi.[7] Yârendesi ol Yehūd, Kureyş'ün meclisine geldi. Şordı kim sizün[8] aranızda bu gece kimsenün oğlu vücûda geldi. Eytdiler: Bilmezüz.[9] Eger sizün içünüzden oldısa korku yok. Zîrâ bu gece bu[10] ümmetün peygâm-beri dünyâyâ geldi. Eger sizden Feleştinde olmak olur,[11] İki yağrının ortasında bir nice kıl ola. İki gece pey-â-pey süd emmeye.[12] Çün ol meclis tağıldı. Ol Yehūd'ın sözün ta'accüb itdiler. Her birin[13] evlerinde söylediler. Üç günden sonra işitdiler kim ol dünyâyâ[14] gelen 'Abdu'llâh'ın oğlu imiş. Adını Muhammed komışlar. Ol Yehūd dağı işitdi,[15] şordı. Âmine Hâtün'ün evine geldi. Ol 'alâmeti Fahr-i Kâ'inât'ın[16] iki yağrını ortasında gördi. Taşra çıktı. Kureyş'ün togru

maḥfiline[17] geldi. Eytdi: İy Kureyş kavmi! Egerçi sizler Bu oğlanuñ dünyāya geldüğine[18] şāz olursız. Va'llāhi sizün üzerünüze gālib olup şöyle kahr[19] [33b]eyleye ki ol haber şarka, garba yetiše. **Ol cümleden bir daḥı budur kim[1]** Halīme kim seyyid-i kā'inātuñ dāyesidür ve hem rāvisi oldur. Rivāyet eyler.[2] Eydür: Qabīlemüzden bir cemā'at 'avratlar kim Kureyş'ün oğlanlarına dāye[3] olmağičün Mekke'ye gittük. Ve erüm daḥı benümle bileydi. Bir dişi[4] merkebümüz ve bir devamız vardı. İkisi daḥı artuk süd virmezlerdi.[5] Zīrā ol yıl katı kuraklık idi. Ot bitmedi. Cemī' halkumuz açlıktan[6] ve kıtlıktan cāna gelmişlerdi ve benüm memem daḥı ol deñlü süd yoğidi kim[7] oğlum emüp karnı doyaydı. Çün Mekke'ye yetiştük. Baḥa Muḥammed'i[8] gösterdiler. Nādānlığımdan ve 'aqlumuñ nākışlığından ben eytdüm:[9] Dāyeye iḥsān itmeğe kerīm, atalu oğlan gerekdür. Bunuñ atası[10] yokdur, diyü qabül itmezlendüm. Siyer kitābunuñ rāvisi şöyle rivāyet[11] eyler kim Muḥammed kim dünyāya geldi. Ol yıl içinde Mekke'de dört yüz[12] oğlan vücūda geldi. Şol kadar oldı kim bile geldüğümüz 'avratlar,[13] oğlanlar aldılar. Yine gitmelü oldılar. Muḥammed'i almadum. Ğayrı oğlan daḥı[14] elüme girmedi. Yoldaşlarumdan utanıram ki oğlan almadın,[15] dönem gidem. Nā-çār yine Muḥammed'e vardum. Āmine Ḥātūn, baḥa eydür: Bundan[16] üç gün evvel hātıfdan bir kimse çağırdı kim, İy Āmine! Sen oğluña[17] dāye Benī Sa'd kabīlesinden dut kim Züveyb soyından ola. Ben eytdüm:[18] Biz, Benī Sa'd kabīlesindenüz ve benüm erümün atasına Züveyb dirler.[19] [34a]Hemān Āmine Ḥātūn elüme yapışdı. İçerü girdük. Gördüm, Muḥammed'i bir ak[1] şūfa şarmışlar. Kendüden müşğ ve 'anber rāḥıyası gelür. Bir yeşil ḥarīrūñ[2] üzerinde uyur, memeyi yudum ve kendüyi elüme aldum. Memeyi gögsi üzerinde[3] kodum. Mübārek gözlerin açdı. Bir nūr gördüm ki iki gözlerinden[4] zāhir oldı. Hemān yüzün örtüdüm. Bundan sonra memeyi ağzına virdüm.[5] Emmeğe başladı. Andan sonra bir memeyi daḥı ağzına virdüm, emmedi. İbn 'Abbās[6] raḍıya'llāhu te'ālā 'anh eydür: Ol ḥinde Ḥaḳ Sübhānehü ve Te'ālā Celle ve 'Alā Ḥazreti,[7] Ḥazret-i Muḥammed'e 'adl ilhām eyledi. Zīrā ki ol südde ortağı vardı.[8] Anuçün memeyi kodı, emmedi. Halīme eydür: Sağ memeyi Ḥazret-i Muḥammed'e virdüm.[9] Şol memeyi oğlum Şamire'ye virdüm. Hergiz oğlum Muḥammed'den evvel meme emmezdi.[10] Şonra emerdi ve Muḥammed'i götürmek dilesem memem bir mertebede südle tılardı[11] ve Şamire'ye virürdüm. Hem-çünān südle tılardı. Halīme eydür: Çün Muḥammed'i[12] aldum. Qonduğumuz yere geldüm. Üç gün daḥı Mekke'de

oldum.[13] Üçüncü gün gördüm. Bir kişi geldi. Yeşil geymiş yüzinde nūr yıldırar. Muḥammed'ün[14] yaşadığı üzerinde oturdu ve egledi, öpdü ve kalktı, gitdi.[15] Erüme anı bildürdüm. Erüm eydür: İy Ḥalîme! sakın bunu kimseye[16] dime kim hiç bundan sa'âdetlü oğlan bizüm diyârumuza varmadı.[17] Ḥalîme eydür: Çün maşlaḥatumuzı gördük. Kabile halkıyla yine yur[18]dumuza döndük. Ol merkebe ben bindüm. Muḥammed'i öñümde dutaram ve erüm[19] [34b]deveye bindi. Ol merkebi gördüm. Ka'be tarafına döndü. Üç kez secde eyledi.[1] Daḥı başın kaldırdı. Daḥı yürüdü. Şöyle kim cümle yoldaşlarımızın önüne[2] geçdi. Eytdiler: İy Ḥalîme! Merkebüñün başın çekerek dut. Âḥîr bu ol merkeb[3] degüldür kim berü gelürken hezâr hîle birle yerinden kalkardı. Buña ne oldu kim[4] böyle gider. Ḥalîme eydür: Yolda giderken hiçbir yere konmaduk kim[5] ot bitmemiş ola. Çün evümüze varduk. Ḥaḥ Sübhānehü ve Te'ālā cemî' [6] tavarlarımızı berekât virdi ve koyunlarımız semürdü ve südlendi.[7] Ve cemî' 'acebden 'aceb oldur kim çün yakın oldu söyleye hemân evvel[8] âvâzıyla eytdi Kim Allāhu Ekber Allāhu Ekber elḥamdülillāhi rabbil'l-âlemîn.[9] Rivāyet iderler. Çün iki aylık oldu oturdu. Oturduğu yerden[10] oğlancıklara hüm ve hücum iderdi. Çün üç ay oldu imekledi.[11] Çün dört ay oldu yürüdü. Çün beş aylık oldu yapışmadın[12] yürüdü. Çün altı aylık oldu tez tez yürüdü. Yedi aylık olıcaḥ[13] her tarafa segirdir oldu. Çün sekiz ay üzerinde geçicek[14] şöyle söyledi kim her işden anladı. Çün tokuz ay oldu faşîḥ[15] söylemeğe başladı. Çün on ay geçdi, oğlancıklarıyla ok atmağa[16] başladı. Ḥalîme eydür: Kendüyi emzirdüğüm zamānda kendüyi[17] gözetmekte. Huzûrum vardı. Hergiz bir nesnenün üzerine bevl eylemedi kim[18] yumak lâzım gele. Gicede ve gündüzde bir mu'ayyen vakt vardı. Ol vaktde[19] [35a]bevl iderdi. **Ol cümleden bir daḥı budur kim** Ḥalîme eydür: Çün Muḥammed[1] iki yaşın tamām itdi. Sütten kesilecek vakt yetişdi. Anasına[2] iledem ki ısmarlayam. Ammā dilemedim ki ḥayr ve berekât bizden kesile. Anasına[3] eytdüm: Mekke'nün ıssısından ve vebāsından emîn degülem. Bunu yine baña[4] virdi. Bir yıl daḥı benümle oldu. Alup giderken gördükile bir bölük[5] cemā'at bir yere konmuşlar. Biz daḥı geldük. Yakınlarında konduk. Bu cemā'at[6] Ḥabeş'e Naşārāsından imiş. Ḥazret-i Muḥammed şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem[7] oynayarak yanlarına varmış. Tiz tiz aña nazar eylediler. Kendü işlerin[8] kodılar. Anun ḥālin bilmek için benüm yanuma geldiler. Muḥammed'ün iki yağrını[9] ortasında olan nişanın ve mübârek gözlerinün kızılın gördiler.[10] Ve bunun gözinün kızılından şordılar. Bu senün oğlun gözlerinün[11] kızılından şikâyet

eyler mi? Eytdüm: Yok. Şordılar gāh olur mı kim[12] bu kızıllık gözlerinden gide? Eytdüm: Yok. İmdi gel her ne kadar[13] māl dilerseñ virelüm ve yüz biñ minnet cānumuza koyalum. Bu oğlanı[14] bize vir. Tā Habeş’e iletelüm. Bundan ulu işler zāhir olsa gerek.[15] Biz kendü kitābumuzda şöyle görüp dururuz kim bir gelecek peygām-ber[16] kalmışdur. Anuñ doğduğı Harem olsa gerekdür. Gümānumuz oldur kim[17] ol peygām-ber vücūda gelmişdür yāhud yakındur. Eger geldiyse bu oğlan[18] ola. Zīrā anuñ ‘alāmetleri bunda vardır. Hālīme eydür: Bunlardan[19] [35b]Bu kelimāti kim işitdüm. Anlardan vehim eyledüm. Ol yere gecelemege korkdum.[1] Hemān kalkdum gittüm evime vardum. Yine çün üç yaşına girdi[2] meyl eyledi kim karındaşlarıyla koyun otarmağa gide. Hergün eline[3] ‘aşā alup zevkile şafāyla kardeşleriyle giderdi. Gece olıcağ şāz u[4] hürrem gelürdi. Bir gün hevā gāyet ıssıdur. Ben guşşalandum. Bu gün[5] hevā ıssıdur. Kendüye teşvīş ola deyü. Bu Şeymā kim kızkarındaşıdı.[6] eytdi: İy ana! Sen anuñçün guşşalanma kim ben anuñ başına vardum. Anı[7] kızılık arasında gördüm. Bir pāre ak bulud anuñ başı üzerine[8] gölge eylemiş idi ve her taraf kim giderdi. Gölge anuñla[9] bile giderdi. **Ol cümleden bir dağı budur kim** Hālīme eydür: Kardeşleriyle[10] koyun otarmağa gitmişdi. Nā-gāh öyle vaktinde kardeşi Şamire ağlayu[11] ağlayu geldi. Eytdi: İy ana! Kureyş’i kardeşümi yokla kim anı sağ bulacağın[12] müşgil gördüm. Ne hāl vākı‘ oldı. Eydür: Ol vakti kim anuñla oynamak[13] eylerdük. Bir kişi anı bizüm ortamızda kapdı. Tağın kullisine çıkardı[14] ve karnını bıçağıla yardı. Hemān kim bu haberi işitdüm. Cān başumuza[15] sıçrayup erümle segirde varduk. Gördük, yüzünün rengi[16] donmış. Hemān öninde yüzüm yüzine düşdüm. Elin ayağın öpdüm. Eytdüm:[17] “fedāke ebī ve ümmi”¹⁸⁹ saña ne geldi? Dedüm ve senün üzerünge kaşd iden[18] kimdür? Eydür: Ol vakti kim, kardeşler ile oynardum. Gördüm, üç[19] [36a]kişi zāhir oldı. Birinün elinde bir gümüşden ibrik ve birinün elinde[1] bir zümrüdden legen karla tolu birisi beni kardeşlerümün ortasında[2] kapdı. Tağın kullisine getürdi. Birisi beni tamām lutfile yaturdı.[3] Tā göğsümden göbegüme degin yardı. Ben ol hinde kendüme nazar[4] eyledüm. Kendümde bir elem görmedüm. Elini benüm içüme şokdı. Yüregüm,[5] taşra çıkardı, yardı. Yüregümün içinden bir pāre kār kana bulaşmış[6] nesne çıkardı. Yabana atdı ve eytdi: Senün vücūdunda şeytānuñ[7] necīsidür. Anı yabana atdum ve seni anuñ vesvesesinden ve aldamasından[8] emīn eyledüm ve andan sonra yüregümi ol legen içinde[9] yudı.

¹⁸⁹ فَذَاكَ أَبِي وَأُمِّي “Anam ve babam sana feda olsun.”

Yine yerine kodı ve nûrdan bir yüzükle yüregümün üzerine[10] bir mühür başdı. Şimdi ol hâtemün şovukluğun ‘urûkumda hiss iderem[11] ve ol üçünci kimse ol ikiye eytdi kim siz ırağ oluñ kim hizmetünüz[12] bitürdünüz. Andan baña yakın geldi. Elini ol yaramuñ üzerine[13] kodı. Yara hoş oldu. Andan ol ikisinün birisine eytdi:[14] Bunı ümmetinün ünine muķābele eyle eyledi. Ben ġālib geldüm, eytdi:[15] Yüzine muķābele eyle eyledi. Ben ġālib geldüm. Andan eytdi: Bundan[16] geçiñ. Eger cümle ümmetine muķābele eylesen ġālib gele. Elüme yapışdı.[17] Beni oturdı, kodı ve her birisi başumı ve elümi öpdiler ve eytdiler:[18] İy Allāh’uñ ħabibi! Saña hîç kimseden korku yokdur. Eger bileydün[19] [36b]senünçün nice sa‘âdetler ve kerāmetler isterler. Her yüzden gözlerünün nûrı[1] artar dediler. Andan yukarıya pervāz eylediler. Eger dilerseñüz gitdiklerin[2] ne yerden gitdiler gösterin. **Ol cümleden bir dahı budur kim** Hālîme eydür:[3] Bu hālî göricek diledim ki Hāzret-i Muḥammed’i şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem[4] yine Mekke’ye iletem. Emānetin ıssına ışmarlayam. Çün Mekke’ye ‘azm eyledüm.[5] Eydür: İştüdüm ki hātîfden “heniyāleke yā beḥḥāyi”¹⁹⁰ Mekke’ye bugün nûr-ı yakın[6] ve cemāl-i dîn ve kemāl-i ikbāl ve ‘izzet ve hürmet saña yine degdi. Bundan sonra[7] ebedü’l-ābād, melālet ve ālām ve küfür karanlılığı senün hālün yöresine yol[8] bulmaz. Hemān merkebümünden indüm. Hāzret-i Muḥammed’i aldum. Harem’e girdüm. Gördüm[9] birkaç kişiler otururlar. Hāzret-i Muḥammed’i anlaruñ yakınında kodum. Benüm[10] ba‘zı maşlahatum vardı. Anı gördüm, gitdüm. Giderken nā-gāh kulağuma[11] bir korkulu āvāz dokundu. Ta‘cıl döndüm, geldüm. Hāzret-i Muḥammed’i koduğum[12] yerde bulmadum. Ol oturan kişilere eytdüm: İy erenler! Bölügi bu arada[13] oğlan kodum. Nice oldu? Eytdiler: Nice oğlan? eytdüm. ‘Abdu’llāh[14] oğlu Muḥammed’i tāceddine ışmarlayam. Hîç kimse görmiş çıkmadı. Ne kadar ki[15] istedüm bulmadum. Korkdum ki ‘Abdü’l-Muṭṭalib’i işide vardum, kendüye[16] każiyye dedüm. ‘Abdü’l-Muṭṭalib gümān eyledi kim meger Kureyş mekr eylemiş ola. Hemān[17] katı āvāz ile çağırdı kim yā Āl-i Ġālib, hemān öñine cem‘ oldılar. Eṭrāfı[18] istediler. Hîçbir yerde nişān bulmadılar. ‘Abdü’l-Muṭṭalib yalunuz Harem’e[19] [37a]geldi. Yedi kez Ka’be’yi ṭavāf idüp el götürdi, eytdi: İlāhî! Muḥammed’ün[1] senünle olan kurbet ḥaḳḳıçün Muḥammed’i yine baña gönder. Nā-gāh hātîf[2] āvāz virdi kim Muḥammed’i Perverdigārı žāyi‘ eylemez. ‘Abdü’l-Muṭṭalib eytdi: İy hātîf[3] Muḥammed ne yerededür? Eydür: Tihāme Deresi’nde filān ağacuñ altındadır.[4]

¹⁹⁰ هَيْالِكَ يَا بَطْحَايَ “Ey Mekke’nin geniş vadileri sana hayırlı olsun.”

‘Abdü’l-Muṭṭalib, ol dereden yaṅa vardı. Nevfel ile ikisi ol yerde anı[5] buldılar. Gördiler, ağacın altında durup ağacın yaprağıyla oynar.[6] ‘Abdü’l-Muṭṭalib eydür: İy oğul sen kimsin? Eytdi: Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh ibn ‘Abdü’l[7]-Muṭṭalib. Eytdi: İy oğul! Ben senün ceddünem deyüp at önüne alup[8] Mekke’ye getürdi. Bundan sonra Ḥalīme’ye envā‘ ile in‘āmlar[9] ve kerāmetler idüp kabīlesine gönderdi. **Ol cümleden bir dahı[10] budur kim** ‘Abbās raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anhu, Ḥazret-i Resūl’e şalla’llāhu te‘ālā[11] ‘aleyhi ve sellem eytdi: Beni senün dinünge ol kığırdı kim henüz sen beşikde[12] idün. Ay, senün beşigün öğürdi. Sen ayla söyleşirdün. Parmağınla[13] işāret iderdün. Her yaṅa ki dilerdün ol yaṅa meyl eylerdi.[14] ‘Alem fahrı buyurdi kim anuñla kelimāt eylerdi. Ol beni ağlamakdan girü[15] dutardı ve melekler kim ‘arş altında secdeye varmışlardı. Ben anların[16] āvāzların işidirdüm. **Ol cümleden bir dahı budur kim** çün Ḥazret-i Resūl[17] şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem anası Āmine Ḥātūn, Ḥazret-i Resūl’i[18] Medīne’ye iletirdi. Anuñ ḥālası ve Ümmü Eymen bileydi. Bir ay anda durdılar.[19] **[37b]**Ḥazret-i Resūl şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem hicret itdükden sonra[1] Medīne’ye kim geldi. Anasıyla geldükde her ne vākı‘ oldıysa anı. Eytdi:[2] Ol vakti ki bir Yehūdī beni gördi. Biraz deñedi. Yalnız idüm. Eytdi:[3] İy oğlançuk! Senün aduñ nedür? Eytdüm: Aḥmed arkama nazar eyledi. İşitdüm.[4] Eydür: Bu ümmetün peygām-beridür. Bundan sonra ḥalamuñ katına geldi. Bu ḥaberi[5] dahı anlara söyledi. Anam korkdı. Medīne’den taşra geldük ve Ümmi Eymen eydür:[6] Ol vakti kim Medīne’de idük. Yehūd’dan iki kişi öyle vaktinde kapuya[7] geldiler. Eytdiler: Aḥmed’i taşra getür, getürdüm. Ana nazar eylediler. Arkasına[8] ve mübārek yüzine çok bakdılar. Andan biri birine eydür: Bu ümmetün bu peygām-beridür[9] ve bu şehir bunun hicret idüp gelecek yeridür. Tiz ola ki bu şehirde[10] depelenmekden ve esir olmakdan çok işler ola. **Ol cümleden[11] bir dahı budur kim** çün Medīne’den Mekke’ye döndük, deyü. Ümmü’l Eymen[12] ḥaber virür. Eydür: Çün Ebvā geldiler kim Mekke ile Medīne’nün ortasıdur. Āmine[13] Ḥātūn anda ḥasta oldı. Ḥazret-i Muḥammed şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem[14] yaşduğı üzerinde oturur. Nā-gāh bī-hoş oldı. Birazdan kendüye[15] geldi. Oğlunuñ yüzine nazar eyledi ve bu beytleri okudı.

Mersiyye beyt:[16]

Bārake’llāhu feke min gulāmi

İnne şahhâ mâebşeret fî'l-mennâmi

Fe ente meb'ûşü[17] ilâ'l-enâmi

Min 'indi zî'l-celâli ve'l-ikrâmi¹⁹¹

Bundan sonra eytdi:[18] Her hayatda olan olsa gerek. Her ne ki olan eski olsa gerek. Ammâ eger[19] [38a]ben ölem. Benüm anılmam dâ'im beni diri dutsa gerek. Zîrâ ki pâk ve tâhir doğurdum[1] ve eyü işlü yâdigâr kodum, didi dağı vefât itdi. Vefâtından sonra[2] cin tâ'îfesinün âvâzı geldi kim anuñçün mâtem idüp ağlarlardı[3] ve bu ebyâtı zîkr iderlerdi. Merşiyye:

“Tebkî,'l-fetâtü'l-beratü'l-Âmine.[4]

Zevcetü 'Abdu'llâhi ve'l-ķarîne

Ümmi benî'llâhi zî'l-sekkîne

Ve şâhibi'l[5]-minberi bi'l-Medîne.”¹⁹²

Ol cümleden bir dağı budur kim, çün Seyfî Zü'l-yezen,[6] Yemen'ün begiydi. Hâzret-i Resûl şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem dünyâya[7] geldükden sonra Hâbeş'e üzerine varup meliki kendüye[8] musahhar eyledi. 'Abdü'l-Muṭṭalib ve 'Abdi Menâf oğlu Vehb ve dağı Kureyş'ün[9] ulularından Zü'l-yezen'e Yemen şan'asında gittiler. Anda ki vardılar.[10] Zü'l-yezen'ün kişilerine buluşup kişiler oldukların ve ne işe geldüklerin[11] bildirdiler. Destür oldu. Üzerine girdiler. Peşkeşlerin çekdiler.[12] Zü'l-yezen bunların yüzini göricek geregince i'zâz ve ikrâm eyledi. 'Abdü'l[13]-Muṭṭalib, yanına aldı. 'Abdü'l-Muṭṭalib izn-i kelâm istedi.

¹⁹¹ بَارَكَ اللَّهُ فَيْكَ مِنْ غُلَامٍ
إِنْ صَحَّ مَا بَصُرْتُ فِي الْمَنَامِ
فَأَنْتَ مُبْعُوثٌ إِلَى الْأَنَامِ

“Bu gençten dolayı Allah seni mübarek kıldı. Rüyada gördüğün şey doğrudur. Çünkü sen celal ve ikram sahibi katında insanlığa gönderildin.”

¹⁹² تَبَكَّى الْفَتَاتُ الْبَرَّتُ الْأَمِينَهُ
رَوْحُهُ عَبْدُ اللَّهِ وَالْقَرِينَهُ
أُمُّ نَبِيِّ اللَّهِ ذِي السَّكِينَةِ
وَصَاحِبِ الْمَنْبَرِ بِالْمَدِينَةِ

“ Genç kızlar, Abdullah'ın eşi ve zevcesi ve sekinet sahibi ve Medine'de minber sahibi olan Allah'ın elçisinin annesine ağladılar. “

Ba‘dehü mübârek[14] bād diyüp du‘ā vü şenā eyledi. ‘Abdü’l-Muṭṭalib feşāhatı ve belāgatı, melike[15] hoş geldi. Şordı kim sen kimsin? Eytdi: Benī Hāşim oğlu ‘Abdü’l-Muṭṭalibem,[16] eyle diyicek dahı yakın getürdi. Kılan yoldaşların dahı ziyāde[17] ‘izzet kıldı. Nevāziş gösterdi ve emr eyledi. Bunları Dārü’z-ziyāf’da[18] kondurdılar. Anlara lāyık ni‘metler ta‘yîn eylediler. Bir ay anda durdılar.[19] [38b]Ayruk bunları Melik gördi kim gitmege destür isteyeler. Bir aydan şonra melik[1] ‘Abdü’l-Muṭṭalib’e kimse gönderdi. Yalunuz katına getürdi. Eytdi: İy[2] ‘Abdü’l-Muṭṭalib! Benüm bildüğüm gizlü ‘ilimden senünle ortaya koyayım ve gelecek[3] işden saña haber vireyim. Eger senden ğayrı kimse olsa söylemezdüm. Ammā[4] çün anuñ ma‘deni sensin. Andan seni haber-dār idem. Ammā gerekdür ki[5] sırrı şaklayasın. Çünki vakit gele Hāḳ Sübhānehü ve Te‘ālā Celle ve ‘Alā Hāzreti[6] anı zāhir eyler. Āgāh ol ki gizlü kitābdan ve gizlü ‘ilimden kendüyiçün ihtiyār[7] eylemişem ve ulu haber bulmışam ki haberi saña ve cemī‘ hālka olsa gerekdür[8] ve ol haber budur kim bu yakın eyyāmda Mekke’de bir oğlan dünyāya gelse[9] gerekdür yāhud geldi ve anuñ adı Muḥammed ola. Atası ve anası vefāt ide.[10] Ve anuñ dedesi ve ‘ammūsı anı besleye. Hāḳ Sübhānehü ve Te‘ālā Celle ve ‘Alā Hāzreti[11] anı ki zāhir ide ve bizi anlara yoldaşlık idenlerden eyleye ve kendüye[12] dostların ‘aziz eyleye ve düşmānların kendüden boza. Andan kendüye[13] ol dostlarınuñ yardımı her taraftan yetişü gele. Zamānı cehillerinden[14] kendüyi incitmek isteyenler taşarruflarında olan ta‘āmüñ eyüsinden[15] getüreler ve küfrüñ odları anuñ sebebiyle söyüne ve her kişi Allāh’a[16] tapmak yolın duta ve şeyāfın merdūd olup bütten bedter olalar ve aşikāra[17] şanemler bātıl ola. Hāḳ Sübhānehü Te‘ālā Celle ve ‘Alā Hāzreti anuñ hāḳkında[18] eytdi kim anuñ kavli hāḳkı bātıldan ayırmak ola ve kāmil ola ve emr-i ma‘rūf eyleye[19] [39a]ve emr-i ma‘rūf’a uya ve münkerden nehy eyleye ve kendü dahı ictināb eyleye.[1] ‘Abdü’l-Muṭṭalib, çün bu sözleri işitdi. Du‘ā vü şenā eyledi. Eytdi:[2] İy Melik! Bu sırrı aşikāre söyle. Melik, dahı ulu andlar içdi. Eytdi:[3] İy ‘Abdü’l-Muṭṭalib! Sen anuñ ceddisin. Sözümdede hilāf yokdur. Çün[4] ‘Abdü’l-Muṭṭalib bunu işitdi. Secde-i şükr eyledi. Melik eydür: Başuñ kaldur.[5] Göñlüñ ārām eylesün kim işüñ yücelmek gelür. İmdi bildüñ mi kim[6] ol kimdür? ‘Abdü’l-Muṭṭalib eydür: Yā Melikü’z-zamān! Belī, benüm bir yarar oğlum[7] oldı. Adı ‘Abdu’llāh. Kendü kavminden Vehb kızın alıverdüm. Andan[8] oğlu dünyāya geldi. Adını Muḥammed kodum. Atası ve anası vefāt itdiler.[9] Şimdi ben terbiyet iderüm.

Melik eytdi: Bi-ḥamdi'llāh ki dünyāya gelmiş.[10] İmdi her ne kim var dedüm saña eyledür. Anuñ ḥālını gizlū dut. Yehūd kavminden[11] kim anuñ düşmānlarıdır. Ammā Ḥaḳ Sübhānehü Te'ālā Celle ve 'Alā Ḥazreti anlarıñ[12] üzerlerine ḡālib eyleye. Anlar bunlarıñ üzerine ḡālib olmaya ve bu cemā'ati kim[13] senüñle yoldaşlar bu kelimāti daḥı anlara aşikāre eyleme ki anlarıñ mekrinden[14] olunmaz. Çün bileler kim Muḥammed sebebiyle ulu olsañ gerekdür. Elbette anlar[15] anuñ helākın isteseler gerekdür. Andan eytdi: Eger bileydüm ki aña nübüvvet[16] gelinceye deḡin saḡ olacaḡum leşkerümden atlu ve yaya ne kadar kim vardur[17] Medīne'ye iletürdüm ve anda kendüme melik idinürdüm. Aña yardım[18] itmek kuşaḡını belüme baḡlardum. Zīrā 'ilmi evvelinde buldum ki mekānı Medīne[19] [39b]olsa gerek. Kendüye mu'āvīn ve nuşret idici ol yerden kalksa[1] gerek ve nübüvveti anda muḥkem olsa gerek ve hem kendünün ravzası anda[2] olup defn olsa gerek ve aña āfāt ire deyü qorqarın ve illā anuñ ḥālin[3] izḥār iderdüm ve 'Arab aña muṭī' iderdüm. Velīkin bu ma'naları saña eydü[4] rinkim senden aña taḳşirlik gelmez dedi. Bu yoldaşlarıñ her birine[5] on oḡlan, on cāriye ve bürdeden on ikişer qaftan ve yüz deve ve beş[6] rıtlı altın ve onar rıtlı gümüş ve bir zarfuñ içinde tolu 'anber virdi[7] ve yalnız baña cümlesine virdüḡi deḡlü 'atā virdi ve ışmarladı kim gelecek[8] yıl yine gelesiz. Ol yıl kendüye vefāt itdi. Andan 'Abdü'l-Muṭṭalib[9] dā'im Ḳureys'e eydür: Baña ḥased eylemek andan ötüri ki melik baña 'atāyı[10] sizden ziyāde eyledi. Ol 'atā baña ve oḡlanlaruma nisbet azdur. Andan sonra[11] diler kim ol ne nesnedür izḥār eyledi. **Ol cümleden bir daḥı[12] budur kim** birgün Faḥr-i Kā'ināt oḡlancıklarla oynardı. Benī Müdlic'den[13] bir kavim anı gördiler. Öñlerine kıḡırdılar. Anuñ mübārek ayaḡına naḡar itdiler[14] ve ayaḡının izini gözetdiler. Birazdan kalkdılar. 'Abdü'l-Muṭṭalibün yanından[15] geçdiler gördiler kim ol oḡlancuḡı dizi üzerine almış oturur. Şordular[16] kim bu oḡlan kimün oḡludur? Eytdi: Benüm oḡlumdur. Eytdiler: Anı[17] sakla. Biz hiç kimse görmedük kim anuñ ayaḡı beñzemiş ola. Ol ayak izini[18] kim İbrāhīm peyḡam-ber 'aleyhi's-selām maḡāmındadır. **Ol cümleden bir daḥı budur kim[19] [40a]'Abdü'l-Muṭṭalib** birgün ḥecrde buḥrān kişilerile kim dostlarıydı oturmuşlardı.[1] Birisi eydür: Ben kendü kitābumda buldum. Bir peyḡam-berün şıfatın kim bāḡidür. İsmā'il[2] peyḡam-ber 'aleyhi's-selām oḡlanlarından bu zamān anuñ dünyāya geleceḡi zamāndur.[3] Şıfatı anuñ şöyledür dirken Ḥazret-i Muḥammed 'aleyhi's-şalavātu ve sellem henüz[4] oḡlancuḡ oynayu. Ol araya geldi. Ol keşiş aña naḡar eyledi. Eydür: Ol

peygām-ber[5] kim bākī kalmışdur dedüm işde bu oğlandur. Bu oğlan kimündür? ‘Abdü’l-Muṭṭalib[6] eydür: Benüm oğlumdur. Ol kişi eydür: Gerekdür ki bunun atası sağ olmaya.[7] ‘Abdü’l-Muṭṭalib eydür: Benüm oğlum oğlıdur. Kendü dünyāya gelmedin, atası dünyādan[8] gitdi. Andan sonra ‘Abdü’l-Muṭṭalib, oğlanlarına eytdi: Bu kardeşinüz[9] oğlunu eyü saklañ, işde işitdünüz bunun sıfatından ne söylerlerdi.[10] **Ol cümleden bir dañı budur kim** İbn ‘Abbās raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anh rivāyet eyler.[11] Eydür: ‘Abdü’l-Muṭṭalibiçün Ka’be-i Şerīfün gölgesinde bir kālīçe şalarlardı.[12] Anuñ ululığına hürmet idüp kimse ol kālīçede oturmazdı. Birgün[13] yine ol kālīçeyi şalmışlardı. Meger bu kālīçe ol kālīçe idi kim ‘Abdü’l-Muṭṭalib, [14] Seyfī bin Zü’l-yezen’i göndermiş idi. Bir ‘acāyip muṭeyye’ iş idi kim[15] hergiz gözler görmüş degüldi. Dünyāda ne kadar yaşda ve kuruda cānavar[16] var ise anda bir eksüksüz nakş olmuş idi ve ne kadar renk var ise[17] anda mevcūd idi. Ol kālīçeyi, Seyfī bin Zü’l-yezen henüz gönder[18]mişidi dañı ol güne degin ol kālīçeyi döşememişlerdi. Ol gün[19] **[40b]**döşeseler gerekdi. Mekke’nün uludan kiçiden kimse kalmayup ol kālīçeyi[1] temāşā eylemek içün Harem’de hāzır olmuşlardı. ‘Abdü’l-Muṭṭalib oğlanları[2] ol kālīçeyi henüz ‘Abdü’l-Muṭṭalib gelmedin, bıraktılar. Oğlanları dā’iresin alup[3] oturdılar. Faḥr-i Kā’ināt şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem henüz ma‘şūmcaydı.[4] ‘Abdü’l-Muṭṭalib, gelmedin bu kālīçe’nün üzerine yürüdi. Diledi kim cediti oturduğı[5] yerde otura. Zīrā bundan evvel döşenen kālīçelerde ceditinüñ ya[6] dizinde yāḥud öninde otururdu. ‘Ammūsı Ebū Leheb “‘āleyhi mā yestehikkū”¹⁹³ yerinden[7] kalkdı. Ol kuruyacak eliyle Server-i Kā’ināt’uñ mübārek kolına yapışdı.[8] Kālīçeden taşra kodı. Ne edepsüz oğlan kopdı kim bu ulular dururken[9] sen küstāhlık idersin, diyü. Buncılayın ol murdār ağzından ol Allāhu Te‘ālā Ḥazretinüñ[10] ḥabībi üzerine zehirler saçdı. Bu ḥabışden bu hareketi göricek şabr edemeyüp[11] ma‘şūm atadan andan yetim gāyet garībseyüp rikḳat idüp ağlamağa başladı.[12] Şöyle ki ‘ammūları bile rikḳat itdiler. ‘Abdü’l-Muṭṭalib geldi. Faḥr-i Kā’ināt ceditini[13] göricek rikḳati dañı ziyāde oldı. ‘Abdü’l-Muṭṭalib, ilerü vardı. Ḥazret-i[14] Muḥammed’i şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellemi kucağına aldı. Eytdi: İy Kurret-i ‘Ayn! [15] Saña ne oldı, kim ağlarsın? Cevāb virmedi. Döndi, oğlanlarına şordı. Kaḍıyya[16] nice olduğın dediler. ‘Abdü’l-Muṭṭalib kaḍılık yerine gelicek, eline ‘aşā alup[17] gelürdi. Hemān gāzaba gelüp Ḥazret-i Muḥammed’i elinden koyup ‘aşāyı eline[18] aldı. Dañı yürüyü geldi. Gāzab

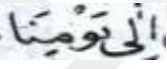
¹⁹³ عَلَيْهِ مَا يَسْتَحِقُّ “Hak ettiğini bulsun.”

ile Ebū Leheb'ün başın şöyle urdı kim[19] [41a]başını iki şak idüp yardı. Ulular gelüp “hāy” diyince eksük komadı.[1] Andan oğullarına eytdi: bi-Rabbi Ka‘b bin Ebū Leheb'ün oğullığından bızāram. Sizler[2] daḥı anuḥ kardeşliğinden geçün deyüp varup ol gün ol kālīçede oturmadı.[3] Kālīçeyi devşürdiler. Ol cem‘ olan ḥalk Ebū Leheb'e nefrīnler etdiler kim[4] ol gün ol kālīçenün temāşāsından mahrūm oldılar. Andan ‘Abdü'l-Muṭṭalib[5] yüzün Ebū Ṭālib'e eyledi. Eytdi: Yā Ebā Ṭālib, bu kardaşuḥ oğlunuḥ öñinde[6] ulu işler vardur. Zinhār anı ki sakla. Aḡa mekrūh nesne yetiştme. Ebū Ṭālib'e vaşıyyet[7] itmege sebep ‘Abdu'llāhile bir andan idi. Çün ‘Abdü'l-Muṭṭalib[8] seksen iki, bir rivāyetde yüz iki yaşında vefāt itdi. Ebū Ṭālib, atası[9] vaşıyyetin dutup Ḥazret-i Muḥammed'ün ḥizmetinde ve terbiyesinde ka'im oldı. Gice[10] ve gündüz Ebū Ṭālibile otururdu. Ol vakti kim Ḥazret-i Muḥammed sekiz yaşında[11] idi. Ebū Ṭālib, anı ziyāde severdi. Ṭa‘ām vakti olsa Ḥazret-i Muḥammed ḥazır[12] olmayınca oğlancıklarına ta‘ām virmezdi. Zīrā tecrübe itmişdi. Her gāḥ kim[13] ta‘āmı Ḥazret-i Muḥammed'le yeseler cümlesinün qarınları toydukdan sonra[14] öñlerindeki ta‘āmdan artardı. Ḥazret-i Muḥammed ḥazır olmadın yeseler yine[15] ol kadar ta‘āmla qarınları doymazdı ve eger çanāğıla süd olsa evvel Ḥazret-i[16] Muḥammed'e içürürdi. Andan oğlanlarına içürürdi cümlesi toyardı. Eger[17] yalupuz birisi ol cümle südi içmege kādir olsa daḥı ol südden[18] evvel Ḥazret-i Muḥammed içse cümlesinün qarınları doyardı ve artardı. Ol sebebden[19] [41b]Ebū Ṭālib, Ḥazret-i Muḥammed'e eydürdi: İy oğul! Sen mübārekden mübāreksin. **Ol[1] cümleden bir daḥı budur kim** Ebū Ṭālib'ün oğlancıkları şabāḥ uyḡudan kalkıcak[2] cümlesinün saçları qarışuk ve kirpükleri birbirine yapışmış. Ammā Ḥazret-i Muḥammed'ün[3] ol ‘anber koḡulu mübārek saçı taraksuz taraklanmış ve mübārek gözleri[4] sürmesüz sürmelenmiş. Bī-şāne şānegerde bī-sürme sürmedān.[5] **Ol cümleden bir daḥı budur kim** bundan evvel bir daḥı zikr olunmışdı kim ol[6] yılda kim Faḡr-i Kā'ināt ‘aleyhi efzalu's-şalavāt dünyāya geldi. Ol yıl Mekke[7] şehrinde rivāyet iderler kim dört yüz erkek oğlan vücūda geldi.[8] Bunlaruḥ kırk Ḥazret-i Muḥammed'e oğlandan yār oldılar. Üç yüz altmış oğlan,[9] Ebū Cehil'e yār oldılar. Ebū Cehil'ün atası Hüşşām bu üç yüz altmış oğlanuḥ[10] kisvelerine ve nafaḡalarına kefil olmuşdı. Tā kim gecede ve gündüzde oḡlıyla[11] duralar ve oturalardı. Oḡlına bunlar maḡkūm oḡlı bunlara ḥākim olaydı ve eyle[12] iderlerdi. Gicede ve gündüzde Ebū Cehili ne yerde olsa bile olurlardı.[13] Bu kırk oğlan daḥı Ḥazret-i Muḥammed'e yār olmuşlardı. Daḥı her ne

yerde kim dursa[14] otursa bile durup oturlardı. Ebū Bekr'ün adı 'Abdu'llāh idi.[15] Her ne yerde ki oturursa Ebū Bekr yanında otururdu. Kalamı andan aşığa[16] otururdu. Bir gün Mekke'ye hurmā satıcı geldi. Ebū Cehil, bir yük hurmā[17] aldı. Kendü yārenlerine ulaşırdı, yediler. Hāzret-i Muḥammed'ün aṣḥābı daḥı[18] geldiler. Eytdiler: Ebū'l-Hakem, kendü aṣḥābına hurmā yedürdi. 'Ālem faḥrı eytdi:[19] [42a]Sizlere daḥı hurmā mı gerekdür? Eytdiler: Belī. Gelün imdi ben daḥı sizlere hurmā[1] yedüreyin. Aldı aṣḥābını, 'Ātike Hātūn evine getürdi kim kendü 'emmü atasıydı.[2] Anuñ evinde bir hurmā ağacı var idi. ol ağacuñ dibine geldi. El getürdi.[3] Perverdigārına ne dedügin girü kendü bilür. Hemān gördiler kim ağaç yeşerdi[4] yaprak virdi. Hāk Sübhānehü ve Te'ālā Celle ve 'Alā Hāzreti, kemāl-i kudretinden hurmā[5] şalkımları aşıldı kesdiler, öñlerine getürdiler. Geregince yediler ve evlerine[6] götürdiler. Bu haber Mekke şehri içinde şāyi' oldı kim Muḥammed, bugün[7] aṣḥābına tāze hurmā yedürmiş. Ol ki ehl-i sa'ādetdi bu haberi işidicek[8] Hāzret-i Muḥammed'ün kerametine ḥaml eyledi ve ol ki ehl-i şekāvetdi. Ebū Leheb[9] gibi egerçi 'ammüsüydı 'Atabe gibi, Şeybe gibi. Eytdiler: Bu Muḥammed anasından kāhin[10] ve sāḥir doğmışdur, dediler. 'Aleyhi māyestehikku. **Ol cümleden bir daḥı[11] budur kim** ol üç yüz altmış oğlan kim Ebū Cehil'e yār olmuşlardı.[12] 'Ādetleri oldı kim meydāna çıkarlardı. Tumān geyüp güreş dutarlardı[13] ve güç taşı atarlardı ve kalkırlardı. Her işde cemī'isine Ebū Cehil ġālib[14] gelürdi ve cemī' Kureyş'ün pīrleri ve uluları gelüp meydānuñ dā'iresin[15] alup oturlardı. Ebū Cehil'ün aḥvālin, aṣḥāb üzerine ġalebesin temāşā[16] iderlerdi ve gücine, kuvvetine taḥsīnler iderlerdi. Hāzret-i Muḥammed daḥı[17] yārenleriyle ġāḥ ġāḥ gelür bir kenārda otururdu. Aṣḥāb daḥı edebile[18] her kankısı kankısının altına oturu geldiyse hemān anuñ üzerine oturlardı.[19] [42b]Ġavş u ġalebe itmeyüp Hāzret-i Muḥammed 'aleyhi's-şalavātu ve's-selām sözine[1] kulağ dutup dururlardı. Ol ḥinde Faḥr-i Kā'ināt daḥı on dört, on[2] beş yaşına varmışdı. Yine bir gün 'ālem faḥrı yārenleriyle meydānuñ bir[3] tarafında edebile ḥayāyla cem' olup oturlardı. Ebū Cehil oynayup kalkışurken[4] öñine geldi. Hāzret-i Muḥammed'e eytdi: İy Muḥammed! Sen daḥı bizcileyin cüvānsın.[5] Niçün gelüp bizümle oynamazsın? Hāzret-i Muḥammed şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem[6] cevāb virmedi. Ebū Cehil'ün bu sözin Kureyş uluları işidicek[7] Ebū Cehil'ün atası eydür: Yā Kād-i Harem, vākı'ā Muḥammed niçün oynamaz ve güreş[8] dutmaz ve güç taşın atmaz? Muḥammed'ün yoksa güci ve kuvveti eksik müdür? 'Abdü'l[9]-Muṭṭalib,

böyle dedüklerine incindi. Eytdi: Eger Hâzret-i Muḥammed ‘aleyhi’s-selām[10] güreş duta, bunda kim vardur, kim aḡa ola? Eytdiler: İşde Ebū’l Hâkem.[11] ‘Abdü’l-Muṭṭalib eytdi: Çünkü Muḥammed, güreş dutsun dersiz. Eyle olsa[12] bu güreş ḥaşmānīdür. Her kim başılırsa bir şöḡbet eylesün. Eytdiler: Hoş.[13] ‘Abdü’l-Muṭṭalib eytdi: İmdi üç günden sonra güreş dutsunlar. Bu söz[14] üzerine evlū evine geldiler. ‘Abdü’l-Muṭṭalib eydür: Yā Muḥammed! Yā Kurreṭ-i ‘ayn![15] Sen daḡı ne dersin? İşıtdün, bugün Kureyş uluları katında ne ḡavl eyledün? İmdi[16] senün mübārek göḡlün dilerse kim güreş dutasın. Ben anları teskīn[17] ideyim, dedi. ‘Abdü’l-Muṭṭalib, böyle diyecek. Eytdiler ‘emmūleri. Ya Muḥammed, eger sen[18] şimdi güreş dutmayıcak olursan eydürler kim Muḥammed’ün güci kuvveti yokdur.[19] [43a]Başalım diyü ḡorḡdı diyeler bizüm yüzümüz yere düşer, dediler. Hâzret-i Muḥammed ‘aleyhi[1] ‘aleyhi’s-ṡalāvatu ve’s-selam eydür: Yā ‘ammūlarum! Çün sizün ḡatırınuz[2] eyle dediler. Bi’smi’llāh, güreşelüm. ‘Ammūları feraḡ oldılar. Çün va‘de[3] günü oldı. Geldiler, yine meydāna cem‘ oldılar. ‘Abdü’l-Muṭṭalib baş[4] götürdi. Eydür: İy Kureyş uluları! Bilmiş olun kim iki kiři güreş dutıcak Lā-būd[5] birisi basılsa gerekdür. Zinhār her ḡanḡısı başılırsa ḡavş u ḡalebe idelüm[6] demek ve illā bi-Rabbi Ka’be ḡavḡayı uzadursız, diyü ıṡmarladı. Andan sonra[7] Ebū Cehil tuman geydi. Ortaya geldi eytdi: Yā Muḥammed, sen daḡı tuman gey. Eytdi:[8] Ben tuman geymezem, deyüp boynından mübārek ridāsın alup mübārek beline çeldi[9] ve iki etegin beline şöḡdı. Ebū Cehil eytdi: Yā Muḥammed, imdi eger başılacak olursan[10] tumān geymedüm deyüp bahāne eyleyemesin? Eytdi: Eylemeyem. Ebū Cehil eytdi: İmdi[11] nice güreş dutalum yā Muḥammed. ‘Ālem faḡrı eytdi: Yā Ebā’l-Hâkem, işde durayın.[12] Beni gel sen dut. Üç kuvvet eyleye. Eger başduk hoş ve eger ben daḡı kuvvet ideyim.[13] Eger başamayam girü sen dutasın. Ebū Cehil eytdi: Hoş eyle idelim. ‘Ālem faḡrı[14] eytdi: Gel imdi dut. Ebū Cehil hemān beline girdi. Bir kerre zor itdi[15] kendüye çekdi. Bir zerre yerinden ayıramadı. Münāfıkın çağırışdılar kim[16] yā Ebā’l-Hâkem, neylersin, eyüce dutmazsın? Meger ḡimāyet idersin. Ebū Cehil,[17] bir daḡı dutdı ḡayr eyledi kim yerinden ḡopara yine yerinden depredemedi[18] koyu virdi. Meydānı bir kerre dolaşdı. Şovuklandı. Eytdiler: Yā Ebā’l-Hâkem [19] [43b]niçün āmansın? Ebū Cehil geldi. Bir def‘a daḡı dutdı var kuvveti bāzūya[1] getürdi. Şöyle zūr eyledi kim burnından ḡan geldi. Yine hergiz deprenmedi[2] kapdı, ṡalıvirdi. Eytdi: İy Muḥammed! Gel sen daḡı beni dut. Ol Faḡr-i Kā’ināt[3] ol ḡulāṡa-i

mevcūdāt ol ḥabībi rabbi'l-‘ālemīn ṣalavātu'llāhi ‘aleyhi[4] ve ‘alāmühü mübārek elin şundi. Bir eliyle çigninden ve bir eliyle[5] tumanı yakasından dutdı. Yā Allāh deyüp yerinden götürdi, atdı. Hevāya[6] kendüden yukarı gitdi. Baş ayak döne indi. Yakın gelicek yine yere düşeceğine[7] komadı. Kıpı bir daḥı atdı hevāya. Bu def‘a daḥı şöyle[8] atdı kim iki günder bunu hevāya gitdi. ‘Ammūları çağırdılar. Yā Muḥammed[9] girü dur, insün bu ḥabış ḥod olsun ḥurd olsun. Güçlü güçsüz[10] kimdür, bilinsün. Ebū Cehil’ün atası çağırdı. Yā Muḥammed bi Rabbi Ka’be komadı, dediler.[11] Eyle diyecek şabr eyledi. Yakın gelicek haber eyledi. Yere inmege komadı.[12] Ayağıyla atı virdi, indi. Düşdi. İki eyegüsi ve indi. Yüzi ve gözi[13] pers oldu. Münāfıkın geldiler bir kilime koydılar, getürdiler. Evlerine iletdiler.[14] Ebū Cehil’ün tımārına meşgöl oldılar. Hemān ‘ammūsi Ḥamza raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anh,[15] sevindüğinden boynın, kulağın öpdi. Yayan yürümege komadı.[16]

Arkasına götürdi, aldı. Eve getürdi. ḥaşmāna güreş dutup[17] ḥaşmın başan pehlevānı götürmek andan kaldı. Yārendesi ‘Abdü’l-Muṭṭalib,[18] haber gönderdi kim şöḥbeti te‘ḥir itmesün. Ol daḥı şöḥbet yarağın görüp[19] [44a]‘Abdü’l-Muṭṭalib’ün oğlanların ve oğlı oğlanların ve Kureyş uluların da‘vet[1] idüp ‘ālī ziyāfet eyledi. Yediler, içdiler. Bu kışsa tamām oldu.[2] **Ol cümleden bir daḥı budur kim** rivāyet iderler kim Şām’da bir keşiş vardı.[3] Adına Mūhelhel ibn Telmīz dirlerdi. Cemī‘ ‘ulūmda ‘ālim kişiydi. Tevrāt’ı[4] ve İncil ‘ilmin eyü bilürdi. Ḥazret-i Resūl şallā’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem,[5] ḥilye-i şerifinden, vaşfindan haber-dār idi. Meger bir gün Şām kārbānıyla[6] Mūhelhel, Mekke’ye geldi. Bir yerde kondılar. Yalunuz kalkdı Mūhelhel, Ḥareme[7] geldi, gördi Ḥarem kapusunda Naḍr ibnū’l Ḥārīs, bir nice Kureyş ulularıyla[8] otururlar. Mūhelhel’i göricek, kalkdılar. İstikbāl idüp görüşüp[9] yanlarına aldılar. Bununla kelimāta meşgöl oldılar. Naḍr ibnū’l Ḥārīs[[10] eytdi: Yā ibnū’l Telmīz, okuduğundan bize bir ‘acāyib, ġara’ib haber vir. Mūhelhel[11] eytdi: Okuyup bildüğümden ve bilenlerden sorup işitdiğümden[12] hīç sizden ‘aceb ve sizün şehriñüzden ‘aceb daḥı sizün içünüzden[13] kopıserdür. Bir ‘acā’ib ‘aceb nesne kopıserdür. Ne okudum ve ne ḥod işitdüm[14] ve ne bildüm. Andan Naḍr eytdi: Yā ibnū’l Telmīz, bizleri nice ‘acebüz ve şehrimüz[15] nice ‘acebdür. Ol ‘acā’ibden ‘aceb kim içümüzden kopıserdür? Anlardan[16] bize haber vir. Mūhelhel eytdi: İy Kāvm-i Kureyş! Sizün ‘aceb olduğunuz[17] oldur kim dün gün şaneme tapmağa meşgöl olmuş siz bundan ġāfilsiz[18] kim yakın illerde bu düz günlerünüz büzilüp bu cema‘atunuz[19] [44b]tağılıserdür. Yeni dīn ve yeni millet

aşikâre olıserdür ve şanemlerünüz uşanıserdür.[1] Sizün bu hâllerden haberünüz yokdur ve dahı Mekke şehri ‘aceb[2] olduğu oldur kim Mekke’den bir resül zuhûra gele kim kılıç birle meşriğden[3] mağribe degin musahhar eyleye. Kayşer’den ve Kısra’dan tâcı ve tahtı alısardur. Aña[4] gökden vahy inüp Furkân adlu bir kîtab münzel olısardur ve cemî‘ yaradılmış[5] anuñ emrine muî‘ ve münkâd olısardur. ‘Acâ’ibden ‘acâ’ib ol serverdür kim[6] yetimlik birle ölele ve fakîrlik birle dirile. Mâlî ve mülki ve esbâbı olmaya[7] ve kendünün kavmi ve kabîlesi kendüye düşmân ola. Helâkine kaşd ideler[8] ve sözün red ideler. Şol hâlile mağribün ve meşriğün seyyidi ola[9] ve buyruğına dünyâ sultânları muî‘ ve maḥkûm olalar ve bir yakın ‘ammûsi[10] oğlu kopa. Fârisü’l- Fevâris, kılıç kesen ve kolu kuvvetlü ola. Sa‘âdetlü[11] ve devletlü ola. Gözüme görünü gelür kim şanemlerünüzü eliyle uşadıserdür.[12] Mühelhel ibni Telmîz, bu sözi söyleyicek Kureyş sefihleri gülüşdiler. Bir nicesi[13] ol gülenleri kağıdılar. Bu sözleri egerçi muḥâl görürsüz illâ bir gün[14] başlarıñuza bir hâl gelıserdür kim cümlemüz ser-gerdân kalıservüz, diyüp kılup[15] gitdiler. Lâkin Mekke şehrine çāv düşüp evlerde maḥallelerde söylendi kim[16] Şâm’da bir rāhib geldi. Buncalayın sözler söyledi ulu, kiçi, er ü ‘avrat[17] bu sözi söylediler. Mekke şehrinde kim Kureyş ḥātūnlarından bir ḥātūn[18] var idi. Adına Ḥadîce binti Ḥuveylid dirlerdi. İki kez ere varmışdı.[19] [45a] Lâkin ol günlerde eri yoğidi. İllâ mâlî ve tecemmülâtı ‘aẓîm çoğidi. Anuñ [1]bir ‘ammûsi vardı. Adına Varaḳa ibn Nefvel dirlerdi. Katı bilüglü kişiydi.[2] Çok ‘ilim okumışdı. Ḥazret-i Muḥammed’i ‘aleyhi’s-şalavātu ve’s-selāmı[3] sevenlerdendi. Meger ol vakti kim Ḥadîce Ḥātūn, ersüz kaldı.[4] Bir gice yaturken düş gördi kim ay gökden indi, geldi koynına[5] girdi. Cemî‘ bedenini ihâta eyledi. Henüz koynında iken uyandı. Bu[6] düşü ‘ammûsi Varaḳa’ya söyledi. Varaḳa eytdi: İy Ḥadîce! Eger bu düşüñ[7] gerçek ola senden bir peygām-ber vücûda gele yâḥud seni bir peygām-ber alısardur.[8] Ammâ bu düşüñi kimseye haber virme. Ḥadîce dahı bu sırrı sakladı.[9] **Ol cümleden bir dahı budur kim** birgün Kureyş kavmi, Ḥarem içinde[10] cem‘ olup otururlardı. Geçmiş kavimden söz açup kelimât iderlerdi.[11] Naḍr ibnü’l Ḥâriş eytdi: Geçmiş kavmuñ sözün koñ. Ḥâzırūñ sözün[12] söyleşelüm, dedi. Ebū Cehil eydür: Ḥazır kavmuñ, nice sözi vardur kim söyleyelüm.[13] Naḍr eytdi: Ben bu gice bir düş gördüm. Sizlere haber vireyim. Eytdiler: Söyle,[14] işidelüm. Naḍr eytdi: Düş içinde gördüm kim Ka’be’nün şakfı yarılup[15] Ka’be’nün içinden bir nūr çıkar. Gökyüzinde durur. Andan sonra ol[16] iki pâre olur.

Bir pāresi yerinde durur. Bir pāresi varur, Mekke hātūnlarınu[17] birisinūn etegine konar. Ol hātūn etegini silker. Ol nūr bir yigit olur.[18] Görürem ol yigit Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh’dur. Hīç buncılayın düş ‘aceb kimse görmiş midür?[19] **[45b]** Kureyş uluları ol hātūnı bilür misin? dediler. Eytdi: Ḥadice binti Ḥuveylid.[1] Ebū Cehil eytdi: Yalan söylersin. Bu düş yalan düşdür. Naḍr and içdi.[2] Ebū Leheb eytdi: Eger bu düş gerçek ola Muḥammed’ün mertebesi yücele, dediler.[3] **Ol cümleden bir dahı budur kim** ol yıl Mekke katı kıtlık oldu. Halk[4] kıtlıktan katı incindiler. İttifāk eylediler kim Şām’a sefer ideler. Her kişi[5] yarağın görmekde oldılar. Ol vaktde Ḥazret-i Muḥammed ‘aleyhi’s-şalavātu[6] ve’s-selām yigirmi beş yaşına varmışdı. Taşradan eve geldi. Gördi[7] ‘ammūsi Ebū Tālib, sefer yarağın görmekde. Fahr-i ‘Ālem eytdi: Yā ‘ammū yarakdasın.[8] Kanceru gidersin? Eytdi. Dilerem kim Kureyş’le Şām’a sefer eyleyem. Ḥazret-i[9] Resūl ‘aleyhi’s-şalavātu ve’s-selām eytdi: Yā ‘ammī ben senūnle bile varayın.[10] Zīrā sen pīr oldu. Benüm yigitligüm, gücüm, kuvvetüm vardır. Saḇa yār kılmağa[11] seferde bile olayum. ‘Ammūsi eytdi: Yā kurret-i ‘ayn, yā Muḥammed! Senūn şefkatiñden[12] yüz biñ anca gidersin. Ammā benüm re’is. Mālum azdur iki kişiye fā’ide[13] virecekleyin mālum yokdur. Ebū Tālib böyle diyecek evdaşı Fāṭıma Ḥātūn[14] eytdi: Size bir haber vireyüm. Görünüz maşlahatımdur. Ebū Tālib eytdi: Yā Ümmī[15] Tālib söyle, dedi. Fāṭıma Ḥātūn eytdi: Ḥuveylid kızı Ḥadice Ḥātūn[16] bilürsin nice hātūndur. Anuñ mālı sebebinden nice kişiler ğanī olmışlardır.[17] Her vakt kim Ḥadice Ḥātūn’uñ evine varsam Meysere gelür. Ḥadice katında[18] benden şorar kim seyyidümüz Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh yigit olmışdur. Güçlü,[19] **[46a]** kuvvetlü. Nüçün bir işe meşğul olmaz? Kazancı kazanmaz? Yola yürüyüp ticāret[1] eylemek ebā vü ecdādı pīşesidür, deyüp şorar ve Ḥadice Ḥātūn[2] dahı henüz düne günidi kim benden şordı. Seyyidümüz niçün bir iş[3] ucına yapışmaz? deyü. Fāṭıma Ḥātūn böyle diyicek, ‘ammūsi eytdi:[4] Yā ḥabibi, yā kurret-i ‘ayn, işidir misin? Fāṭıma ne söyler, ne cevāb virürsün?[5] ‘Ālem fahrı eytdi: Ne’am. Yā ‘ammū, beni aḇa kulağuzlañuz, ol Ḥātūn birle[6] beni barışdırıñuz. Ben aḇa rāzıyam. Meysere birle yürüyem ticāret öğrenem[7] dedi. Çün ırte oldu. Ḥātūn Fāṭıma’yı, Ḥadice’ye viribidi. Var[8] evvel sen bizüm varacağumuzdan ve ne maşlahatiçün varacağımızı[9] bildür, dedi. Fāṭıma Ḥātūn, Ḥadice-i Kübrā evine gönderdi.[10] Ḥazret-i Muḥammed’ün şalavātu’llāhi te‘ālā ‘aleyhi ve sellem geleceğinden ve niçün[11] geldügin, Ḥadice Ḥātūn’a muştıladı. Ḥātūn-i ‘azīm sevindi. Buyurdi:[12] Menzili ārāyış kıldılar. Andan Ebū

Ṭālib, Ḥazret-i Muḥammed'i aldı. Ḥadice[13] Ḥātūn evine geldi. Ḥadımlar ilerü gelüp eşik açdılar. Ebū Ṭālib,[14] Ḥazret-i Muḥammed şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellemle içerü girdiler, "selām virdiler"¹⁹⁴. Şuffenū[15] şedrinde geçüp oturdılar. Andan ol seyyide-i settāre ardından[16] selām idüp Merḥabā ehlen ve sehlen ve merḥabā yā Seyyid-i Ḥarem ve kādī-yı[17] ümem, hoş geldünüz, şeref-i kudūmuñuzla menzili müşerref kılduñuz.[18] Andan buyurdi. Ṭa'ām geldi, yenildi. Ba'de'l- ta'ām, Ḥadice Ḥātūn[19] [46b]'özü eyledi. Eytdi: Ḥācet-i hizmet nedür buyuruñ, yerine getürelüm.[1] Ebū Ṭālib eytdi: Yā Binti Aḥī, yā seyyide, yā Ḥadice! Sen bilürsin bu kardeşüm[2] oğlunuñ emānetin ve şabrın ve kanā'atin şabāhı mübārikliğin ve uğurı[3] kuvvetlülüğün ben dimek ḥācet degül. İmdi işitdüm kim Meysereyle Şām[4] diyārına metā' gönderürsin. Dilerem ki Ḥazret-i Muḥammed'i bile gönderesin.[5] Ḥadice eytdi: Yā 'ammī Ebā Ṭālib, katı maşlaḥat söyledüñ. Gereklü hareket[6] eyledüñ. Benüm daḥı nice kerrāt öñümden geçdi kim Muḥammed bi-ḥāmdi'llāh yigit oldu.[7] Niçün bir işe meşgöl olmaz. Ma' işiyeti sebebi içün ticāret kılmaz[8] ve göñlüme düşdi kim bu nevbet Şām'a çokluk māl virüp başa bir emīn[9] bir kişi gerekdür. Bilürüm, Kureyş içinde Muḥammed'den emīn kişi yokdur. Diledüm[10] ki sizlere kişi viriyem. Ḥazret-i Muḥammed'i dileyem. Ammā senüñ ululuğundan[11] ve Ḥazret-i Muḥammed'üñ heybetinden korkdum. Ebsem oldum. Çün siz böyle[12] dirsiz ve böyle maşlaḥat görürsiz Bi'smi'llāh, Meysereyle bile varsun.[13] Ammā her kişi kim ücrete dutaram. İki deve yüki kumāşuñ fā'idesin[14] aña virürem kim re's-i māl benüm ola. Aşşısı anuñ ola. Ammā Muḥammed'ün kerāmetine[15] dört deve yüki kumāşuñ iki başdan fā'idesi anuñ ola. Eger[16] şöyle ki birbirümüze üçümüz mübārek olursa bir seferde daḥı beş[17] yük kumāşuñ fā'idesin aña virem. Andan Ebū Ṭālib du'ā kıldı. Menzillerine[18] geldiler. Ḥazret-i Muḥammed şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem, Ka'be'yi tāvāf eylemek[19] [47a]içün Ḥarem'e vardı. Kureyş kavmi içinde oturup gelecti iderlerdi. Gör[1]diler kim 'ālem fāhır, Ka'be'yi tāvāf eyledi. Mübārek egninde bir sehil[2] ton var ve mübārek başında 'imāmesi daḥı sehil 'imāmedür. Çün Ebū Cehil[3] anı gördi. Ol bilesinde olan müşrikine gösterdi. Eydür: Yā kavm,[4] Muḥammed'üñ ḥāline baḳuñuz kim geyecek tonı yok ve yatacak yeri yok. 'Avrat[5] almak kanda ve oğul kıızı olmak kanda, ev bark ne yerden olsun. Bir akçeye[6] güci yetmez ve kazanmak daḥı elinden gelmez. Bunun ḥāli ne olıserdür, dedi.[7] Çün Ḥazret-i Resūl şalla'llāhu

¹⁹⁴ Der-Kenar: selām virdiler.

te‘ālā ‘aleyhi ve sellem tavāfı tamām itdi.[8] Ebū Cehil çağırdı. Yā Muḥammed, berū baḡa yakın gelgil. ‘Ālem fāhri, Ebū Cehil’e[9] yakın geldi. Ebū Cehil eydür: Yā Muḥammed, niçün bir iş ucın dutmazsın ve bir[10] pîşe öğrenmezsin kim anuḡla ma‘işetün ḡaşıł idesin. ‘Ālem fāhri şalla’llāhu[11] te‘ālā ‘aleyhi ve sellem eytdi: Ne‘am. Yā Ebā’l-Ḥakem, ben daḡı ol tedbīrideyem, dedi.[12] Sözi uzatmadı, döndi işine gitdi. Meger Ḥadīce Ḥātūn’uḡ[13] kullıkcıları dilinden bu söz taḡra düşdi. Kureyş içinde söylendi kim[14] Muḥammed, Ḥadīce Ḥātūn’a yanaşup acır olmış. Bu sefere Meysere ile gider,[15] dediler. Mekke ehlinün bu söze ba‘zı inandı, ba‘zı inanmadı. Meysere’den[16] şordılar. Vākı‘ olduḡın bildiler. Kureyş katı taḡladılar kim Ḥazret-i Muḥammed[17] vara, bir avratuḡ acırı ola deyü. Ebū Cehil eytdi: Yakīn bilünüz kim[18] Muḥammed, Ḥadīce Ḥātūn’ı evlenür. Ulular eytdiler: Yā Ebā’l-Ḥakem, sen delü mi[19] [47b]olduḡ? ‘Aḡluḡ ḡancerü vardı. Ḥadīce Ḥātūn’ı bu nice seyyidler dilediler[1] ve re’isler dilediler. Kimseyi ḡabül kılmadı. Şimdi bir yetimlik birle dirilmiş[2] kişiyi ḡabül mı kıılır? Ebū Cehil eytdi: Sizler Muḥammed’ün siḡrini bilmezsiniz?[3] İşbu sâ‘at siḡriyle ol ‘avratı kendüye döndirür.[4] Mālına ve milkine mutaşarrıf olur. Andan aḡa bir Kureyş sefer yaraḡların[5] düzdiler. Allāḡ Te‘ālā Ḥazretinün dileḡi oldu kim Mekke şehrinde ne ḡadar[6] göze görünür kimse var ise bu seferde bile ola. Evvel Benī ‘Abdi Menāf[7] ve ‘Abdü’d-dār, Benī ‘Abdü’s-Şems, Benī Ümeyye, Benī Hāşim, Benī ‘Abdü’l-Muḡtalib,[8] Ḥazret-i Fahr-i Kā’ināt sevenlerden ve sevmeyenlerden ulular cem‘ oldılar.[9] Evvel Ḥazret-i Resül’ün ‘ammūlarından Ḥamza ve ‘Abbās ve Zübeyr ve Dırār[10] rıdvānu’llāhi te‘ālā ‘aleyhim ecma‘in yaraḡ kıldılar ve Ḥazret-i Muḥammed’i[11] dilemeyenlerden yigirmi dört kişi yaraḡ kıldılar. Ebū Cehil başları idi[12] ve daḡı bunların emsāli ‘Arabı’l-‘Urbā’dan cem‘ oldılar. Ammā yigirmi dört kişi[13] Server-i Kā’ināt sevmezlerdi. Cāzūdur derlerdi. Çün yaraḡları[14] tamām olup yola girdiler. Ol yigirmi dört kişi Ebū Cehilile yürüdiler.[15] Ḥazret-i Resül şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem daḡı ‘ammūlarıyla bir bölük[16] olup yürüdiler. Meysere geldi. Ḥadīce Ḥātūn birle vedā‘ kıлмаḡıçün[17] Ḥadīce Ḥātūn eytdi: Ey Meysere! Zinhār Muḥammed’ün ḡatırını ri‘āyet[18] eylegil ve edep saḡlaḡıl. Anuḡ sözinden taḡra olmaḡıl. Gecede ve gündüzde[19] [48a]ḡatında ḡazır olḡıl kim anı dilemeyenler kārban içinde çokdur. Olmaya kim[1] aḡa mekrūḡ yetiştüreler ve mu‘cizātları kim bu seferde andan ne göresin[2] anı yazḡıl kim baḡa ḡaber viresin. Andan Meysere revān oldu. Aḡşam[3] vaḡtinde kārbanı yetiştirdi. Tiz devesinden indi, geldi. Devesi[4]

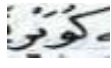
üzerinden Hâzret-i Resûl'ün ayağın öpdi. Yine devesine bindi.[5] Ol gice şubh olunca gittiler. Gün toğınca menzile yetişdiler.[6] İndiler. Bir tarafda Ebû Cehilün kendü cemā'atiyle bir tarafda Hâzret-i[7] Resûl şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem cemā'atiyle her bir ulu kendü[8] üzerlerine gölgelik dutdılar. Hâzret-i Resûl şalla'llāhu te'ālā[9] 'aleyhi ve sellem gölgelik dutmadı. Zîrā gölgeligi yogıdı. Hamza ve 'Abbās[10] eytdi: Muḥammed'e gölgelik dutmamışlar. 'Acep Meysere getürmege unuttu mı ki[11] dirken gördiler kim gökyüzinden bir kalkan kadar nice ak bulud indi.[12] Dahı 'Ālem fahrının üzerinde gölge oldu. Ayruk dahı aşağı yukarı[13] hareket eylemedi, durdı. 'Abbās kim bunu gördi. Eytdi: Yā Ebū'l-Bu'lā,[14] yā ahī Hamza 'acebdür Muḥammed'ün İllāhi Rabbü'l-'Ālemīn ol buludı Muḥammed'e[15] gölgelik virmediyse Hamza bunu kim gördi ağlamağa başladı. Şecde-i[16]şükür eyledi ve eytdi: Evvel günde bir ulu kerāmet gösterdi,[17] dedi. Andan kardeşleri Zübeyr'e ve Dırrār'a haber virdiler. Andan Benī[18] Hāşim kim Hâzret-i Resûl'e şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem'e yakın konmuşlardı.[19] [48b] Ayak üzerine gelüp bakışdılar. Andan sonra cemī' kârbân halkına[1] haber oldu. Ayağ üzerine gelüp gördiler bulut yerinden deprenmeyüp[2] durur. Bu cemā'atın içinde Hâzret-i Resûl'ün sevenler du'a eylediler. Hâzret-i[3] Resûl'i sevmeyenlerden haber Ebû Cehil'e yetişdi. Yine kulunç dutdı.[4] Çağırdı, eytdi: İy kârbân kavmi! Muḥammed eger hezâr buncalayın sihir[5] gösterecek olursa ben aña inanası degülem deyüp kendüye[6] yoldaşların varup görmekten men' eyledi. Bu sözi[7] varup Hamza'ya haber virdiler kim 'Ömer ibn Hişām, Hâzret-i Muḥammed[8] hakkında böyle dimiş. Hamza bu sözi işitdi arslan gibi ağırdı,[9] kılıç eline aldı. Diledi kim vara Ebû Cehil'ün işin tamām eyleye. 'Abbās,[10] Hamza'yı kocdı, komadı. Eytdi: Yā Ahī Hamza gel, Muḥammed'ün nûrî ḥaḳḳıçün[11] vazgel. Bilürsin, Ebû Cehil kiçiden Hâzret-i Muḥammed'i sevmez. Ol Hâzret-i[12] Muḥammed'ün ardınca ḥayır söyledüğü yokdur. Girü evvel ki 'ādete göre[13] kendüye lâıyk herze söylemiş ola. Bugün seferümüzün evvel günidür[14] ğavğāyı başgıl boynın, kulağın öpdi. Hamza'yı savaş eylemege komadı.[15] O gün 'āşr vaktiydi ki anda kaldılar. Girü kalmış kimseler vardı, geldiler.[16] Yetişdiler. Kârbân halkı yüklerin yükletdiler. Yola revān oldılar. Çün[17] şabāḥ oldu. Gün toğdı. Kındılar. Hemān bulud gölge oldu. Cemī'[18] kârbân uluları bir yere cem' oldılar. 'Aş ibn Vā'il eytdi: Yā kavm! Biz[19] [49a]çokluk kavmuz. Bize bir kârbân başı gerekdür kim bu kârbāna baş ola.[1] Dökelümüz anın sözinden taşra olmayavüz. Her emrine mutī' oluruz, didi.[2]

Ulular bu sözi maşlahat gördiler. Benî Maḥzûm eytdi: ‘Ömer ibn Hişâm[3] ya‘nî Ebū Cehil kârbâna baş olsun. Benî Hâşim eytdiler: Kârbâna[4] baş ‘Abbâs ibn ‘Abdü’l-Muṭṭalib olsun. Benî Ümeyye Ebū Süfyân baş olsun.[5] Meysere eytdi: Bu cemi‘yyete baş olmağa Ḥazret-i Muḥammed ibn ‘Abdu’llâh lâyıkdur.[6] Ebū Cehil bu sözi işidicek. Eytdi: Kaçan kim Muḥammed ibn ‘Abdu’llâh[7] kârbâna baş idecek olursunuz ben kendü mi kılıca bırağurum, ölürüm, dedi.[8] Ḥamza kaçıyup eydür: Yâ Ahâss-ı Kureyş gerekse kılıca düş,[9] gerekse kankı taş katı ise başuñı aña ur. Ḥazret-i Muḥammed, server-i[10] sālârdur. Kârbâna baş olmağa lâıyk oldur deyüp diledi kim kılıca el[11] urup Ebū Cehil’den yaña vara. Server-i Kâ’inât yerinden kalkdı. ‘Ammûsi[12] Ḥamza’yı dutdı. Eytdi: Yâ ‘Ammî, beni severseñ dilerem ki benüm sözüm[13] işidesin. Fitneyi başasın, ben râzıyam kim Ebū Cehil kârbâna baş ola.[14] Andan ki baş ben olam yüz dürlü fitne ve şavaş ola dedi. Çün[15] Ḥazret-i Resûl ayağa kalkdı. Cemî‘ ayağa kalkdılar. Kendü kavmi[16] kabîlesin sâkin eyledi. Ebsem oldılar. Ebū Cehil kârbâna baş eylediler.[17] Ol gün daḥı yüridiler. Andan sonra su maşlahatından ötüri[18] iki bölük oldılar. Evvel Kureyş ve ğayrı Kureyş Ebū Cehilile yürürlerdi.[19] [49b]Aña tâbi‘ olmuşlardı. Vardılar şuya kondılar. Kendüler ve tavarları[1] şuladılar. Kalkıcak kendü gibi şerrîrlere buyurdı kim taşıla toprağıla tıduralar.[2] Anuñ gibi kıldılar. Andan Ebū Cehil ırakdan bir göz daḥı kodı. Eytdi:[3] Görgil, Benî Hâşim şuya ne çäre kılurlar baña haber getürgil, dedi.[4] Kendüler yüridiler, gıtdiler. Andan Benî Hâşim geldiler. Şu üstüne[5] yetişdiler. Kuyunun üstüne geldiler, gördüler kim kuyu taş ve toprak[6] birle tıdurmışlar. Bildiler kim Ebū Cehil’ün fitnesidür. ‘Âlem faḥrı,[7] kuyu üstüne durdı. Dudağın kımıldatdı. Parmağıyla işâret eyledi.[8] Hemân dem şu kuyunun içinden yukaru atıldı. Daḥı ol yarının içinde[9] ağıdı. Ol kimseyi ki Ebū Cehil gözci kômışdı. Ol mu‘cizâtı[10] gördi. Ebū Cehil’ün ardından yetdi. Gördigin Ebū Cehil’e haber viridi.[11] Ebū Cehil eytdi: Ne‘am. Kaçansa Ebū Tâlib, yetim siḥriyle dünyâyı dutırsadur[12] dedi. Andan sonra Ḥazret-i Resûl şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem,[13] cemâ‘atiyle ol kuyunun şuyından içdiler. Biraz vakt oldu. Dinlendiler[14] Çün rıḥlet vakti oldu. Yürüdiler. Bir derenün ağzına yetişdiler. [15] Ebū Cehil’ün bölüğinden iki kişi ilerü yürürlerdi. Anlara kulağuz[16]lık iderlerdi. Kureyş halkı gördiler kim kulağuzları ters yüzine[17] girü gelürler. Kârbândan yaña kârbâna gelicek feryâd idüp çağırdılar.[18] Eytdiler: Yâ Sâdât-ı Ḥarem, zinhâr yine dönüñüz kim bu dere içinde bir ulu[19] [50a] ejderhâ kônmişdur. Kimse anuñ yanına varsa

olmaz. Biz dağı anı ırakdan[1] gördük döndük. Yoksa yakın varsayuz kırtulmazduğ dediler.[2] Ebü Cehil birle seyyidler bir yüksek yere çıkdılar, gözetdiler. Ol ejderhâ[3] gördiler. Kârbân yürümege kıomadılar. Ebü Cehil eytdi: Yâ Sâdât-ı[4] Kureyş, Muđammed ibn ‘Abdu’llâh eydür kim benüm semâvîdür kerâmetüm siğri degüldür.[5] Eger sözinde gerçek ve da’vîsinde şadıksa bu ejderhâya karşı[6] varsun. Musahşher eylesün. Bir dağı bellü bilüriz kim mu‘cizât-ı İlâhîdür ve sözi[7] gerçekdür. Hergiz bundan yek imtiğân idecek nesne bulamayavüz. Zîrâ[8] siđr ü nârinçât birle hiç kişi ejderhâya karşı durmaz dedi. Hâzret-i[9] Resül dağı Benî Hâşimile geldiler, gördiler. Cümle kârbân halkı[10] derenün berü başında cem‘ olup dururlar. ‘Âlem fahrı şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem[11] şordı kim niçün eglendünüz, gitmedünüz? ‘Aş ibn Vâ’il eytdi:[12] Yâ Emîn-i Kureyş ve yâ şadıku’l-kavle, yâ Muđammed ilerümüzde yeñi vâdî içinde[13] bir ‘azîm-i şu‘bân gelüp yolu kesüpdür. Anuñçün eglendük. Tâ siz[14] gelesiz. İşde geldünüz. İmdi ne maşlahat görürsüz ve ne-çâre[15] idersiz? ‘Aş, böyle diyicek. Benî Hâşim’den bir kişi ilerü gelüp eydür:[16] Yâ İbni Vâ’il, kâni ol kişi kim düne gün bunca seyyidler elbette kârbâna[17] ben baş olayım. Cemî‘ seyyidlere hâkim ben olayım ve illâ gayrı kişi ider[18]señüz ben kendümi kılıca bırağurım, deyüp öykülük iderdi.[19] [50b] İmdi kârbân başı olanuñ hizmeti budur kim buncılayın müziyâtı kârbânun[1] üzerinden şavmağdur. İmdi görelüm bu şu‘bânu yoldan nice def‘ eyler.[2] Ululuk aña lâyıkdur kim kârbâna darlıkda fâ’idesi doğuna yoksa[3] kolayına ululuk mı olur? Böyle diyicek cemî‘ isi söz budur dediler.[4] Cemî‘ münâfıkîn ve müşrikîn hacîl oldılar. Bundan sonra Ebü Cehil[5] baş götürdi. Eytdi: Yâ Muđammed sen eydürsin kim benüm kerâmetüm ve burhânım[6] İlâhîdür. Benümle ‘inâyet-i Rabbâni vardır dırsın. Ben siğir bilmezem, câzû degülem[7] dersin. Eger sözünde gerçek iseñ uşde bu ejderhâ kim bu dere içinde[8] koyup durur ve yolu kesüp durur. İlerü yürügil. Anuñ şerrini yolumuzdan[9] götürgil, dedi. ‘Ammûsi Hâmba ğazaba gelüp ilerü yürüdi. Ebü Cehil’e[10] eytdi: Ey La‘în Şerrîr! Muđammed’den ne virdün, alımazsın? Ancılayın düşmâna[11] bunun gibi habîbi karşı göndermek dilersin. Andan ‘Aş ibn Vâ’il eytdi:[12] Yâ ibn ‘Abdu’l-Muđtalib! Biz cemî‘ ümüz muķırruz kim Muđammed ibn ‘Abdu’llâh, şâhib-i delîl[13] ve burhândur. Hâķ Te‘âlâ Hâzretine yakındur. Du‘âsı maķbûldur. Yüzi kıutlu[14] kademi mübârekdür. Ammâ ba‘zı vardır kim Muđammed zamâne kâhinlerinden[15] bir kâhindür. Anasından kâhin doğdı dırlar. İmdi bugün dilerüz kim[16] gerçek yalandan seçile ol Rabbânî

mu‘cizâtı zâhir ola açıla. Zîrâ bunun[17] gibi ‘aẓîm şu‘bânı meger âyât-ı semâvî ve mu‘cizât-ı nebevî ola kim bunun gibi[18] düşmânı helâk ide dedi. İmdi eger Yâ Muhammed senün elün den Ejderhâ’yı[19] [51a] kehâne ve efsûn birle gidermek olmaz. Eger sen buncılayın mûzî cānavarı[1] yolumuzdan gideresin. Bu kârbân ehlini bu ‘aẓîmi Ejderhâ’nuñ şerrinden[2] halâş idesin. Şimdiden sonra dükelümüz muķır olavüz kim senün[3] burhānuñ İlāhîdür. Sihr ü kehâne degüldür dedi. Andan Hâzret-i Fahr-i Kā’ināt[4] ‘aleyhi efḍalu’s-şalavât, kavmine eytdi: Yâ a‘māmî ve ehlî ve karâbetî,[5] siz beni Allāh’a ısmarlañ deyüp devesinden indi. Ejderhādan yaña yürüdi.[6] ‘Ammüleri birbirine yaķışdılar, eytdiler: Nice idelim. Hāmza eytdi: Ben[7] karındaşum Zübeyrile red nice verelüm, görelüm, gözedelüm. Eger muhtâç[8] ola aña meded eyleyevüz. ‘Abbās eytdi: Hâzret-i Muhammed anuñla cenk itmege[9] varmadı. Ol vardı kim düşmânı du‘ā birle helâk ide, korķaram ki[10] varasın döne sizi göre incine. İllā maşlahat oldur kim cümle kârbân[11] ehlî yayan olalum, silāh kuşanalum ve yüce yerlere çıkalum, görelüm[12] ejderhā ile Muhammed neyler? Dört yüz kişı silāh bağlandılar. Yüce yerden[13] gözetdiler kim Hâzret-i Fahr-i Kā’ināt, ejderhānuñ iline vardı. Ejderhā[14] yerinden deprenmedi. Dahı ilerü vardı. İllā ne söz söyledüğin halāyık[15] işitmedi. Ammā sonra ‘ālem fahrî ‘aleyhi’s-şalavātu ve’s-selām haber viridi.[16] Meysere anı mektûba yazdı. Rāvîler eydür. Çün Hâzret-i Resûl şalla’llāhu[17] te‘ālā ‘aleyhi ve sellem, ejderhāya yaķın vardı. Ejderhā dahı ‘ālem fahrî’na[18] karşı geldi. Hâzret-i Resûl, ejderhāya çağırdı. Eytdi: Ana Muhammed ibn[19] [51b] ‘Abdu’llāh ibn ‘Abdü’l- Muṭṭalib, imdi sen kimsin? Dile gelgil. Baña söylegil dedi. Ejderhā[1] dile geldi. Faşih dil birle söyledi eytdi: “Es-selāmü ‘aleyke yâ seyyidi’l-evvelîn[2] ve’l-âhîrîn.”¹⁹⁵ Ben ‘İfrîtem min ‘aķārîbü’l-cinni, benüm adım Hām İbn Hîm’dür. Ben Nūh[3] peygām-ber ‘aleyhi’s-selām elinde imān getürdüm. Andan sonra İbrāhîm[4] peygām-ber ‘aleyhi’s-selām’a ve Mūsā peygām-ber ‘aleyhi’s-selām’a ve ‘İsā peygām-ber[5] ‘aleyhi’s-selām’a bunlardan şefā‘at diledüm. Şefā‘ati āhîr zamān peygām-beri[6] Hâzret-i Muhammed gerekdür kim āhîr zamānda Mekke’de vücûda geliserdür kim[7] hâtemü’r-Rusûl oldur şefā‘at anuñdur. Var muntazır olgıl. Kaçan ol zuhûr[8] ide. Aña yetişgil. Anuñ risāletine ikrār eylegil. Andan şefā‘at istegil. Ben dahı[9] uş bunca zamāndur muntazırım. im tā kim senün mübārek cemālünü görem.[10]

¹⁹⁵ اَلْسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا سَيِّدَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ “Allahın selamı üzerine olsun. Ey geçmişin ve geleceğin efendisi.”

Ayağın toprağına yüzümi sürem. Bugün cāsūs-larum haber getürdiler kim[11] bugün Kureyş kārübānı gelür. Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh bile gelür, dediler. Ben daḥı[12] bu yılan şüretine girdüm. Tā kim seni yalūñuz görem. Kimesne senünle bile[13] olmaya. Andan Faḥr-i Kā’ināt eytdi: Yā Hām İbn Hīm varğıl bir zamān daḥı muntazır[14] olğıl. Tā vaḥiy münzel olunca dīn da‘vetin eyleyince ol vaḥtın yine ḳatuma[15] gelesin, dedi. Andan ejderhā yüzün, Ḥāzret-i Resūl’ün şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi[16] ve sellem önünde yere sürdi. Daḥı ol dere içinde gitdi. Belürsiz oldı.[17] Ol kārübānıñ ḥalkı dükeli bu ḥālī müşāhade idüp ḥayrān ḳaldılar. Andan[18] Ebū Cehil’den şordılar. Eytdiler: Ne dersin Muḥammed’ün ḥālī semāvī midür yoksa[19] [52a]siḥr ü keḥānī midür? Ebū Cehil eytdi: Hiç gümān yokdur cāzūlḳdur, dedi. Ḥāzret-i[1] Resūl’ün şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ḥaḳḳına çok sözler söyledi. Ammā Benī[2] Hāşim’den ırağıdi. Çün Meysere, ejderhānıñ bu ḥālile dönüp gitdüğün[3] göricek yügürüp geldi. Ḥāzret-i Resūl’ün mübārek ayağına düşdi.[4] Eytdi: Yā ḥabībī bu ḥikmetdür ve ne ḳudretdür? dedi. ‘Ālem faḥrī eytdi:[5] Yā Meysere, var kārübān ḥalkına haber vir. Develerün yüklerin ḳışa[6] yükletsünler ve hem örtünler. Andan der-bende girsünler kim yağmurdan[7] ve selden ḳorḳu vardur. Meysere geldi. Haber virdi ve hem yüklerin[8] yükletdi ve örtti ve cemī‘ kārübān ḥalkı daḥı yükletdiler. İllā bir münāfıḳı[9] kim aña Mu‘şab ibn ‘Ömer dirler. Ol mel‘ün bu sözlere inanmadı. Yüklerin[10] ḥālī üzerine ḳodı. Çün der-bende girdiler. Ḥaḳ Sübhānehü ve Te‘ālā[11] Celle ve ‘Alā Ḥāzreti bir ‘aẓīm yağmur virdi. Dört yaña tağlardan seyl[12] geldi. Şu yolları dutmağa başladı. Develerün tar yerlerden tiz ḥalāş[13] olup bir tağ yaḳasına yüridiler. Yüksek yere ḳıḳdılar. Muş‘ab şu içinde[14] yüklerin ḳışaldınca dört yañadan seyl geldi. Muş‘ab şu içinde[15] ḳaldı. Ğarḳ oldı. Çün yağmur dıñdı. Muş‘ab’ı istediler, buldılar. Seyl[16] içinde develeriyle ‘abīdleriyle ğarḳ olmış kārübān üzerine bir vehm[17] oturdı. Ol gece ol tağ eteginde oturdılar. Gördiler ol[18] derenün içi şu birle ḥolmuş ne ilerü gitmege yol var ne girü gitmege[19] [52b]mecāl var. Üç gün anda oldılar. Meysere geldi. ‘Ālem faḥrınıñ ayağına düşdi.[1] Yā ḥabībī, yā Muḥammed işümüz ḳatı düşvār oldı. Develerümüzün ‘alīfi[2] dökenür. ‘Ālem faḥrī eytdi: Yā Meysere her iş vaḥtine . Ḳaḥan vaḥt[3] olıcak bağılu ḳapular açulur dedi. Ol gice anda ḳaldılar. Çün şubḥ vaḥtine[4] yaḳın oldı. Hātifden, ‘ālem faḥrına vardılar kim yā Muḥammed, irte olıcak kārübān[5] ḳavmine buyurgıl. Develerin yükledüp bu tağın etegi ḳarañınca yürigil. Çün[6] tağ etegi dükene yine şuya irişe. Siz kim bir aḳ ḳuş hevā yüzinde gele.[7]

Dahı senün eyleyünce ol üstinde uçup geçe. Sen dahı ol geçdügi yerden[8] geçesin. Ol kârbân dahı senün arduŋca geçeler. ‘Ālem fahrı dahı kârbân[9] halkına buyırdı: Benüm ardumca geçün ve eydün: Bi’smi’llâh ve Bi’llâhi[10] ve her kim Bi’smi’llâh ve Bi’llâhi dimedin şuya girse ğark olur, dedi. Çün şabâh oldı.[11] Yüklerin yükletdiler. Tağ etegince gıtdiler. Çün tağ dükendi. Gördiler bir ak[12] kuş geldi. Şunun üzerinden geçdi. ‘Ālem fahrı, Bi’smi’llâh[13] ve Bi’llâhi dedi. Şuya girdiler. Ardınca Meysere, Benî Hâşim ardınca kârbân halkı Bi’smi’llâh[14] ve Bi’llâhi dediler. Ebû Cehil harâm-zâde’dür ol dahı dedi ve illâ iki kişi kim anlarun[15] beşer develeri vardı. Birinün adı ‘Ömer ibn Süheyl ve birinün adı Hâriş ibn[16] ‘Amr idi. Ol ‘Ömer ibn Süheyl eydür: Şimdiye degin her iş kim işledüm. Bi’smi’l-Lât[17] ve’l-‘Uzzâ dirdüm. Andan ne ziyân gördüm kim Muḥammed dedügin deyim deyüp[18] Bi’smi’l-Lât ve’l-‘Uzzâ dedi. Develeriyle ‘abîdleriyle helâk oldı. Hâriş ibn ‘Amr,[19] [53a]Bi’smi’llahi ve Bi’llâhi dedi, geçdi. Çün geçdi. Andan şordılar ki sen geçdün. Ol[1] ğark olmağa sebep nedür? Eytdi: Ol Muḥammed dedügin dimedi ğark oldı. Ben dedüm[2] ğark olmadım. Bunu işidicek ol yigirmi dört kişiden ğayrısı kârbânda[3] kim var ise geldiler. ‘Ālem fahrını ziyâret kıldılar. Ebû Cehil ‘aleyhi[4] “mâ yestehikku halkun”¹⁹⁶ gelüp ziyâret itdüklerin göricek ḥasedinden[5] kendü kavmine çağırdı kim zinhâr olmasun kim Muḥammed’ün sihrine inanasın[6] ol sihirle ejderhâ gösterür. Yine varur kendü giderür. Yine sihirle[7] yağmur yağdurur. Seller akıdur ve yine delîl olur. Halkı kendü sihrinden[8] kurtarur ve anun buncılayın işleri çokdur, dedi. Ol gün çün ıssı[9] düşdi. Kındılar. Ammâ kındıkları yerde şu yoğidi. Ol mübârek, şehâdet[10] parmağın yere şokdı. Parmağın kim çıkardı. Yerinden şu akdı. Benî[11] Hâşim geldiler. Şunun çevresinde oturdılar. Şudan içdiler. Gördiler kim[12] hîç bu şunun lezzetine beñzemez. Kureyş ulularına ḥaber oldı. Anlar dahı geldiler[13] şudan içdiler. Bu mu‘cizâta ḥayrân kaldılar. Andan sonra ‘âlem fahrı,[14] ‘Abbâs’dan ḥurmâ diledi. ‘Abbâs beş dâne ḥurmâ virdi. Birin ağzına[15] bıraċdı. Çekirdegin ağzı yarıyla şu kenârına dikdi. Bir dahı ağzına[16] bıraċdı. Anı dahı yeyüp çekirdegin dikince evvel ki dikdügi bitdi.[17] Ol beş dâne ḥurmâyı birin yeyüp çekirdegin dikince evvelkisi bitdi.[18] Uzadı. Beşi dahı ağaç olup ḥurmâ virdi. Yine kârbân ehline ğulgula[19] [53b]düşdi. İşlü işin koyup ol yere uşdiler. Ol ‘azîm-i mu‘cizâtı göricek[1] ‘âlem fahrının ayağın öpen kim toprağına yüzün süren kim Ebû Cehil bu ḥâli[2] göricek doyamadı çağırdı, eytdi: Yâ kavm eger

¹⁹⁶ مَا يَسْتَحِقُّ خَلْقُكَ “Ey yaradılışına uygun.”

buncılayın yüz dürlü kerāmet[3] gösterecek olursa ben Muḥammed'e inanası degülem. Eger Muḥammed bir cāzülkıları[4] anuḥḥün iderse kim ḥalkı kendüye öpdüre. Dahı kendüyi[5] ulu göreler. Ol olası degüldür niḥün Muḥammed kendüye zaḥmet virür.[6] Ebū Cehil böyle diyecek Benī Hāşim dilediler kim kılıç dertüp Ebū Cehil'ün işin[7] tamām ideler. Faḥr-i Kā'ināt şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem uru durdı. Kendü[8] kavmine and virdi. Eytdi: Dilerem ki beni seven fitne koparmayalar. 'Ömer ibn[9] Hişām'a yoldaşımızdır. Ne kadar yavuzlık eylerse taḥammül idüñüz.[10] Andan Zübeyr ibn 'Abdu'llāh, söze geldi. Edīb ve lebīb kişiydi. Cemī' uluları[11] ilerü okıdı, geldiler. Ebū Cehil'i okıdılar ol dahı geldi. Oturdılar.[12] Andan Zübeyr eytdi: Yā ibn Hişām niḥün sözlerün katıdur ve ḥulkuñ[13] atīdür. Sen dahı bilürsin ve senden gayrı ḥalk dahı bilürler kim karındaşımız[14] oğlu Muḥammed ibn 'Abdu'llāh'dan 'Arabu'l-'Urbā iklimine 'izzet ve ḥürmet ḥāşıl[15] oldu. Şöyle kim rencūrlarumuza şifā yetişdi. Bī-çārelik deminde[16] anuñ du'āsı meded yetişdi. Eger düşmān milkümüze kaşd eyledi. Anuñ[17] berākātında Ḥaḳ Sübhānehü ve Te'ālā Ḥaẓreti kaḥr eyledi. Sözi toğrı, kavli[18] dürüst, emāneti ḥüb, diyāneti maḥbūb, dirliği zāhir, kerāmeti zāhir. Sen neden ki[19] [54a]bunuñ gibi seyyidle düşmenlik kılırsın? dedi. Andan Ḥamza ibn 'Abdü'l-Muḥṭalib[1] söyledi. Eytdi: Yā ibn Hişām sen dahı bilürsin. Bizüm senden ve kavm[u][2] kabīleñden korkumuz yokdur. Biz epsem olduğumuz ol ḥabībümüz[3] ve seyyidümüz sendendür. Ol bizleri komaz kim kendü bildügümüz[4] işleyevüz. Dā'im bize nāliš ider kim benümḥün kimseyle yavuz[5] olmañuz ve kerbi anuñ nūrı ḥürmeti ḥaḳkıḥün sizün cinsiñüzden[6] bir kişi diri komazdum deyüp arşlan gibi anırmağa başladı. Zübeyr[7] gördi kim söyledükçe ğaẓabı artmağa başladı. Zübeyr eydür: göcecek[8] vaḳt oldu. Andan girü göçelüm dedi. Cemā' at dahı kaḫdılar. Göçmek[9] ardınca oldılar. Kārbān tamām göçince 'ālem faḥrı, 'Abbās'a eytdi:[10] Yā 'ammū sen ol ağaçlardan ḥurmā devşür alup gelgil. 'Abbās girü kaḫdı.[11] Ol ağaçlardan ḥurmā devşürdi, geldi. Kārbāna yetdi. Ol tāze[12] ruṭabdan cemī' kārbāna yedirdi. **Rivāyet iderler ki** ol gün[13] varup konacakları menzilde bir deyr vardı. Ol deyrün bināsın iden kişiye[14] Felīḫ ibn Yunān dirlerdi. Ol deyrden bir rāhib vardı. Adına Cercīs[15] ibn 'Abdü'l-Şayyib dirlerdi. Ammā laḳabı Buḥayrā'ydı. Çok yaş yaşamış kişiydi.[16] Cemī' münzel olan kitābları okımışdı. Ḥaẓret-i Muḥammed'ün şalla'llāhu[17] te'ālā 'aleyhi ve sellem şıfatını ve süretini kitāblar içinde cem' kılınışdı.[18] Ne siretlü kopıserdür, bilürdi. Dilinde zikri ve gönlinde fikri idi.[19]

[54b]Ol gün kârbân Buḥayrâ’nun deyrine yakın geldiler. Buḥayrâ’nun ‘âdeti[1] buydı kim çün tã‘atinden fâriğ olaydı. Ḥazret-i Resûl’ün şalla’llâhu[2] te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem ḥilyesi kitâbın eline alırdı. Ḥazret-i Resûl’ün[3] mübârek şüretini ol kitâba taşvîr kılmışdı. Çünki ‘âlem fâhırının[4] şüretine nazar eyledi. Buḥayrâ âh idüp eytdi: “Ve şebkâh ilâ likâyike[5] yâ ḥâtemir-rusul.”¹⁹⁷ deyüp ağladı. Telâmizleri ya‘nî şâkirdleri buncılayın[6] firâk idüp ağladuğın göricek kıtına gelüp eytdiler: Yâ “ebânâ ve Şeyḥünâ”¹⁹⁸, [7] hergiz biz senün böyle firâk idüp ağladuğın görmemişdik. Sebeb ne[8] oldu ki şimdi ağlarsın? dediler. Buḥayrâ eytdi: İy benüm ‘ıyâllerüm! Benüm içümde[9] bir ḥasret vardır. Ümîdüm oldu kim olmadın ol ḥasretüme yetişdüm.[10] Bugün gördüm kim ‘ömr âhire irişdi. Ol murâduma irişemedüm. Anuñçün[11] ağlarım. Eytdiler: Bârî ol ḥasretün nedür? Bize daḥı eyt, bilelüm. Tâ kim bizüm[12] daḥı içümüze ḥasret kılmasun. Buḥayrâ, söze geldi kim münzel kitâblarda[13] okumış bilmişdi. Ḥazret-i Resûl şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem vaşında[14] ol cemâ‘atine ḥaber virdi. Ol kitâb kim ‘âlem fâhırının mübârek şüretin[15] taşvîr kılmışlardı. Ol cemâ‘ate gösterdi. Ol cemâ‘at eytdiler: İy[16] bizüm ulumuz ol vâsfin itdüğın peygâm-ber kankı melikden kôpıserdür.[17] Ne yerde zâhir olıserdür dediler. Buḥayrâ eytdi: Tihâme vilâyeti Benî Hâşim’den[18] Benî ‘Abdü’l-Muṭṭalib oğlanlarından adı Muḥammed ibn ‘Abdü’llâh olıserdür. Şimdi[19] [55a]vücûda gelmişdür. Kırk yaşında sonra da‘vete şurû‘ eylese gerekdür.[1] Henüz daḥı vahy münzel olmadın evlenmek maşlaḥatıçün Şâm seferin[2] kılıserdür. Bu deyri bu yolun üstünde ol maşlaḥatıçün yaptılar.[3] Kaçan kim ol Resûl, Mekki Şâm seferin kıla gerekdür. Kim menzilgâh bu deyr[4] kâtında ola. Eytdiler: Yâ Abânâ, eger ol nişânın virdüğü[5] beni bu yoldan geçerse nişânile bilevüz. Buḥayrâ eytdi: Bu bizüm deyrümüzün[6] iki kâpısı vardır. Bir tarafı Şâm tarafına açılır. Ol kâpu elinde[7] bir kurumuş ağaç vardır. Ol ağaç dibinde bir şuyu şugılmış kuyu[8] vardır. Şâkirdleri eytdiler: Ne‘am, vardır. İmdi bilün kim ol ağacın[9] altı enbiyâlar menzilgâhıdır. İbrâhîm Ḥalîlu’llâh, Mûsâ Kelîmu’llâh,[10] ‘İsâ ruḥu’llâh ve ğayrı enbiyâ şalavâtu’llâhi te‘âlâ ‘aleyhim ecma‘în.[11] Ol ağaç dibine nuzûl eylese ol kuyunun şuyından içüp dururlar.[12] Kaçan bir peygâm-ber ol ağaç dibine nuzûl eylese hemân dem ol ağaç yeşerür,[13] yapraklanır, gölge olur. Ol kurumuş kuyudan şu akar. Ol peygâm-ber ol[14] şudan içer ve âb-destlenür. Çün ol

¹⁹⁷ وَأَشْوَقَاهُ إِلَى لِقَائِكَ يَا خَاتِمَ الرُّسُلِ “Ey peygamberlerin sonuncusu! Üzülme mendup ağıt gibi.”

¹⁹⁸ أَبَانَا وَشَيْخُنَا “Atamız ve büyüğümüz.”

peygām-ber dünyādan sefer ide.[15] Ol ağaç kұrur. Tā bir peygām-ber dağı gelince ‘İsā peygām-ber ibn Meryem ‘aleyhi’s[16]-selām zamānı oldı. Ol dağı geldi. Bu ağaç dibinde kōndı. Ağaç[17] yeşerdi. Kuyudan şū ağıdı. Havāriyyūndan benüm ceddüm beleydi. ‘İsā[18] peygām-ber ‘aleyhi’s-selām ceddüm Felīk ibn Yunān’a buyurdı. Eydür: Bu araya[19] [55b]Bir deyri yapğıl. Tā kim āhir zamān peygām-beri Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh gele. Bu arada oldağı[1] mu‘cizāt göstere. Kaçan dünyādan geçe. Bu ağaç dağı fenā ola dedi. Benüm ceddüm[2] şordı, eytdi: Yā Rūḥu’llāh ol Resūl-i ‘Arabī’nün geldügin ne nişān[3] birle bileler? Dedi. ‘İsā peygām-ber ‘aleyhi’s-selām eytdi: Anuñ evvel nişānı[4] ol ola kim başı üstünde kalkan kadar bir aq bulud gölge ola. Çün bu[5] menzilde kōnmağ isteye gele. Bu ağaç altına nüzūl eyleye. Bu kұrumış ağaç hemān yeşere ve bu kұrumış[6] kuyudan şū ağı dedi. Dağı Buḥayrā rıkkat[7] idüp ağıladı. Henüz gözünüñ yaşı, yüzi üstüne ağı dururdı kim[8] Kureyş kārbanı Hicāz yolında yetişü geldi. Şākirdleri yūğrişü gelüp haber[9] virdiler. Uş Hicāz kārbanı geldi, deyü. Bu Buḥayrā’nun şavma‘ası ol[10] Hicāz yolına olan penceresin açdılar. Nazar eyledi, gördi ol kārbanuñ[11] üstünde bir kalkan kadar aq bulut bile gelürdi. Buḥayrā feraḥ oldı. Rāhiblere[12] buyurdı: Tiz varuñ ol karbān uluların kōnduruñ. Ümīdüm budur ki[13] bugün ümīdüme yetişem, dedi. Rāhibler yūğürüp aşığa indiler. Kārbanā[14] karşı yüridiler. Kureyş uluları ve Mekke seyyidleri deyrün Şām[15] tarafına geçüp Şām yolunuñ üzerine kōndılar. Ḥazret-i Resūl şalla’llāhu[16] te‘ālā ‘aleyhi ve sellem yalūñuz ol ağaç dibine meyl eyledi. Meysere’ye eytdi:[17] Yüri şol ağaç dibine kōnalum, didi. Meysere dağı ‘abīdlere buyurdı[18] yüklerin emr itdügi yere indürdiler. Buḥayrā gördi kim bir ḥūb şüretlü,[19] [56a]melek sīretlü, ay yüzlü, sa‘d yıldızlu cüvān geldi. Deveden aşığa indi.[1] Ol aq bulud üzerine durur. Kancerü kim şerif-i vücūdı meyl eyler,[2] Bulud dağı bilesine andan şonra ‘ālem fahrı buyurdı: Döşegin[3] ol ağacın dibinde döşediler. Fahr-i Kā’ināt geçdi, oturdı. Arkasın[4] ol ağaca virdi. Hemān kudretten ol ağaç yeşerdi. Yapraklandı.[5] Üzerine gölge kemişdi ve kuyudan şū ağıdı. Nereye kim degdiyse[6] hemān dem çimen bitdi. Miskīn Buḥayrā, ol üç mu‘cizātı gördi. Ol üç nişānı[7] kim ‘İsā peygām-ber ‘aleyhi’s-selām haber virmişdi. Havāriyyūna[8] müşāhade eyledi. Ayruk dağı gümān kalmadı. Bildi kim maḥşūdına vāşıl oldı.[9] Tiz şavma‘asından aşığa geldi. Kōnuklık yarağın gördi. Andan Kureyş’e[10] haber oldı kim Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh yine kerāmet gösterdi. Benī Hāşim yūğri[11]şüp geldiler. Temāşe kıldılar. Yine Ebū Cehil kılunç ağırsı dutdı.[12] Sokrandı, söyledi

kim bu cāzūy bu halk niçeye degin hayrān kılıserdür.[13] Siḥriyle andan kendü kavmin men' eyledi. Tā kim varup ol mu'cizātı[14] görmeyeler. Andan Ḥazret-i Resūl'ün şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem 'ammūleri[15] katına geldiler. Ol kudreti görüp ilerü yürüyüp Allāh resūlini[16] ziyāret eyleyüp çevresinde oturdılar. Faḥr-i Kā'ināt kendü 'ālemine[17] müstağrak olmışdı. Kimse heybetinden nuṭuk itmege mecālī yoğidi.[18] Bu tarafda Buḥayrā'nun ta'āmı hāzır oldı. Şākirdlerinin iki ulusun[19] [56b]Kureyş seyyidleri katına viribidi. Varuḡ benden selām iduḡ daḡı[1] eyduḡ. Buḥayrā rāhib konuḡlık kılur. Nezır vardur, sizleri oḡur.

[2] eydür: Ḥarem seyyidleri ve kārbān halkın uludan, kiçiden anda kimesne[3] ḡomayup alsunlar deyü ısmarladı. Ol iki rāhib, Kureyş[4] seyyidleri katına geldiler. 'Aş ibn Vā'il ve 'Ömer ibn Hişām ve Ebū Süfyān[5] ve Nadr ibn Ḥāriş bir yerde cem' olup oturlardı. Rāhibler gelüp[6] Buḥayrā'nun selāmın ve da'vetin Kureyş seyyidlerine dediler ve hem uludan[7] ve kiçiden kimesne ḡalmasun. Bile getürsünler deyü söylediler. Kureyş uluları[8] eytdiler: Varuḡ imdi Benī Hāşim seyyidlerini daḡı da'vet eylen[9] deyü. Ol iki rāhib gönderdiler. Rāhibler daḡı Benī Hāşim seyyidlerine vardılar.[10] Gördiler kim ol seyyid-i sādāt ve menba' - ı sa'ādet ve ḡulāşa-i mevcūdāt[11] seyyidü'l-evvelin ve'l-āḡirin ol enbiyā menzilḡahında oturmuşdur.[12] Arḡasın ol ḡuru ağaca virmişdür. Ol ḡuru ağaḡ yeşermiş ve ol[13] ḡuru ḡuyudan zulāl gibi şu aḡar. Rāhibler ilerü gelüp tevāzu' [14] gösterüp mübārek ayaḡına yüz sürüp Buḥayrā'nun selāmın degürüp[15] da'vetin i'lām itdiler. Daḡı ebsem durdılar. Faḥr-i Kā'ināt baş ḡaldurup[16] eytdi: Yā 'ammūlarum Buḥayrā'nun da'vetine varuḡ. Andan 'ammūsi Ḥamza[17] eytdi: Ya Ḥabībi yā siz gelmez misiz? Ben ṡavaruḡuza bekçi olayum, dedi.[18] Zīrā cemī' Kureyş'ün emīni Ḥazret-i Muḡammed şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem idi[19] [57a]ve ḡavmi ḡatında şarṡ buydu kim sözine ḡilāf olmaya ve sözin iki eylemeyeler.[1] Andan şonra cemī' ḡavmi uru durdılar. Cümle 'abīdlerin alup yüridiler.[2] Varup Kureyş'e ḡarışdılar. Kureyş uluları eytdiler: Yā Sādāt-ı Benī Hāşim,[3] mālumuz ṡavarumuz üzerine bekçi kimi ḡorsız? 'Abbās eytdi: ḡarındaşım[4] oḡlı Muḡammed ibn 'Abdu'llāh'ı ḡoduḡ dikülesi. Eytdiler: Ni'me'l-ḡāriş ve ni'me'l-emīn[5] dediler. Andan Buḥayrā'nun deyrine vardılar. Rāhibler ilerü gelüp bunlara yer gösterdiler.[6] Gelüp mertebelü mertebesince oturdılar. Buḥayrā kendü şavma'asında aşıḡa geldi.[7] Ol kiṡāb kim Ḥazret-i Muḡammed 'aleyhi's-

şalavātu ve sellem nişānları anda[8] yazılı idi. Ol kiṭābı eline alup bile geldi. Kureyş uluları gördiler, Buḥayrā [9] gelüp cemī^c oturanlar ayağa üzerine gelüp Buḥayrā'ya ^cizzet eylediler. İşāret[10] eyledi. Ulular oturdılar. Andan yakın gelüp oturanları bir bir gözden[11] geçirdi. Gördi kim ol oturanlarda ol şüretlü kişi yokdur kim anuñ yüzinde[12] nübüvvet nişānı ola. Andan Buḥayrā baş götürdi. Eytdi: Kim sizlere ben şöyle[13] ısmarladım kim bu kārban ḥalkında taşra kimesne kalmasun. İllā cemī^c gelsünler.[14] Bu ta^cāma ḥāzır olsunlar. Niçün sözüme ḥilāf idüp sizden taşra[15] kişi kodunuz? Ululardan kimesne cevāb virmedi. Ebū Cehil eytdi: Yā Abānā [16] biz taşra kişi komaduk. Uludan ve kiçiden illā cemī^c in alduk, geldük. İllā қatumuzda[17] bir yetim oğlan olupdur. Mālı, tavarı yokdur. İllā emındır. Mālumuza,[18] tavarumuza anı bekçi koduk. Andan biz emin olup senün evüne geldük.[19] [57b] Buḥayrā eydür: Ol yetimün adı nedür? Ebū Cehil eydür:[1] Muḥammed ibn ^cAbdu'llāh. Buḥayrā eydür: Muḥammed'ün atası āhirete gidicek aña kim kefil oldı, kim besledi? Ebū Cehil eydür:[2] Ceddı ^cAbdü'l-Muṭṭalib. Buḥayrā eydür: Ceddinden şonra kim kefil oldı? Eytdi:[3] Muḥammed'ün ^cammūsı Ebū Ṭālib besledi. Buḥayrā eydür: Muḥammed'ün üstüne bir aқ bulud[4] kemişür mi? Ebū Cehil eydür: Mekke'den çıkaldan berü bir aқ bulud Muḥammed'ün[5] üstüne gölge olur. Çünkü Ebū Cehil'den, Buḥayrā bu kelimāti işitdi.[6] Ebū Cehil'e gayet kaқıyup birkaç nazmile söz söyledi. Şi^cir:

[Meşnevî]

-.---/-.-/-.-

1. Baş[7] қaldurdı Buḥayrā söyledi
Ol söze қatı ta^c accüb eyledi
2. Eydür ey ḡāfil[8] kişi söz söylese
Gecedür diye mi gündüz söylese
3. Hiç ḡāfil söyleye mi[9] bu sözi
Gicedür diye mi görse gündüzi
4. Gerçi şüret de cemālün[10] var durur
İllā ma^c kūs ma^c rifetün var durur
5. Anda bildüm ^caқlu ki kim kem durur[11]
Cehl-i cür'et sende key muhkem durur

6. Yoḥsa niçün senden ulular durur[12]
Her biri epsem edeble oturur
7. Sen baña karşı durup [geh] söyledün
Bilmedün kim bî-edeblik[13] eyledün
8. Hiç bilür misin ki kimdür ol yetim
Küz-ı sūza tüş olmuş ol[14] yetim.
9. Kıymetin bilmedünüz ol gevherün
Er gerek kim bile kıadrin cevherün[15]
10. Ancılayın rahmete yoldaş olan
Ol ezelden devlete yoldaş olan[16]
11. Dağı anı bilmeye kim kimdurur?
Bir tasavvur kılmaya kim kimdurur?
12. Zihî ahmak, ‘aklı eksük[17] kişidür.
Er degül ol erligün teşvîsidür
13. Seyyid oldur server oldur[18]ulu ol
Devlet anuñ baht anuñ bahtlu ol
14. Ol Muḥammed kim anı şerḥ eyledük[19]
[58a]Bir iki ḥāşiyettini söyledük

Ya‘nî kendü şādık u kendü emîn. Belki iyü[1] gözde ulu oldur. Hemîn andan Buḥayrâ, Benî Hâşim’e bakdı. Eytdi: Yâ Benî Hâşim,[2] Muḥammed ibn ‘Abdu’llâh, sizün neñüzdür? Ḥamza eytdi: Ḥazret-i Muḥammed bizüm seyyidümüz[3] ve sulṭānımızdur. Cemî‘ Kureyş’ün ḥürmeti andandur ve anuñ berekâtındandur. Kureyş[4] her kıanda varsa muẓaffer olduğı anun kerāmetindendür, mu‘cizātındandur. Anda[5] Buḥayrâ ol kıtābı açdı kim ‘ālem faḥrınuñ mübārek nūrlı şüretin taşvîr[6] itmişlerdi. Ḥilye-i şerîfin ve şekl-i laṭîfin yazmışlardı. Buḥayrâ, ol

seyyidlerün[7] öninde ol kiṭābı açdı. Ḥazret-i Muḥammed'ün şalla'llāhu te'āla 'aleyhi ve sellem mübārek[8] şıfatın okudı, dinlediler. Buḥayrā eytdi: Beni bu kiṭābuñ içindeki Ḥazret-i Muḥammed'[9]ün şerhi ve şıfatı delü kılmışdı. Gündüz de ve gice de āramum yokdur. Anuñ[10] yolına karşı muntazır oturmışam. Daḥı Ḥaḫ Sübhānehü ve Te'ālā Ḥazretine nazār eylemişem kim[11] kaçan Muḥammed ibn 'Abdu'llāh'ı Ḥaḫ Sübhānehü ve Te'ālā Celle 'Alā Ḥazreti viribiye. Ben[12] anuñ yoldaşlarına velīme kılam. Ḳullıḫ eyleyem. Bugün kim Ḥaḫ Sübhānehü ve Te'ālā[13] Celle ve 'Alā Ḥazreti, benüm üzerüme sa'ādet ḳapusun açdı. Ümīdüme yetişdüm.[14] Ben daḥı nezrüm yerine getürdüm. 'Aş ibn Vā'il eytdi: Yā Abānā! Sen neden bildün kim[15] bu Muḥammed'dür kim resül-i āhir zamān olıserdür? Buḥayrā eytdi: İy Ḳureyş uluları![16] Ḥazret-i Muḥammed'ün, resül-i āḫir zamān olduğına fi'l-cümle şol kimsenün kim[17] 'aklı vardur. Aña hergiz delil gerekmez. Bir cāhil ola yāḥud ḥasūd ola. Yoksa[18] görünür güneşe ne delil gerek ammā çün senün Muḥammed'ün risāletinde gözsüzler[19] [58b]gibi şübheñ varmış. Eger ḥasūd degülseñ ol şekk ve şübheñi zā'il ideyüm.[1] Seni toḡru yola irşād ideyim. Ammā ḥasūd iseñ biñ bencileyin kişi söylese[2] fā'ide virmez. Hasedünüz odıyla yana yana dünyādan gitseñüz gerekdür.[3] Andan Buḥayrā eytdi: Yā Benī Hāşim! Dönegün degüldür. Bugündür kim Muḥammed[4] bu araya geldi. Anda üç dürlü nişān gördüm. Bir nişān budur kim bir aḳ[5] bulud sizün kārbanuñuzla bile gelürdi. Ve iki nişān daḥı yoldan gelüp[6] ḳonıcaḡaz gösterdi. 'Aş ibn Vā'il eytdi: Ol iki nişān daḥı nedür? Buḥayrā[7] eytdi: Ḳaçan Ādem peyḡam-ber 'aleyhi's-selām uçmaḳdan yere inecek dünyāda 'ömri[8] olduğıçün Beytü'l-Ma'mūr'a ziyārete gelürdi. Ol vaḳtde Beytü'l-Ma'mūr,[9] Ka'be yerinde idi. Ḳaçan ziyāretten dönse Şām vilāyetine gelürdi. Toḡru bu yoldan gelürdi.[10] Bu şu ḳuyusunun üstünde otururdu. Bir nevbet[11] daḥı gelicek elinde ki 'Aşāşını yere dikdi. Kendü yatdı, uyıdı. Ḳudretten[12] ol ağaḫ yeşerdi. Yapraklandı, büyüdi. Ulu ağaḫ oldu. Ādem[13] peyḡam-ber 'aleyhi's-selām[14] üzerine gölge kemişdi. Ādem peyḡam-ber 'aleyhi's-selām uykudan uyandı. Gördi kim 'Aşāşın dikdügi yerde yeşermiş bir ulu[15] ağaḫ olmuş. Ādem peyḡam-ber 'aleyhi's-selām ol arada iki rek'at namāz[16] kıldı. Andan ol mekān enbiyā menzilḡahı oldu. Her ulu'l-'azm resül kim[17] cihāna geldi. Ol ağaḫ dibinde ḳondı. Ulu'l-'azm peyḡam-berlerün bir ulu[18] mu'cizātı daḥı oldu kim çün Ādem peyḡam-ber 'aleyhi's-selām dünyādan sefer itdi.[19] [59a]Ol ağaḫ ḳurudı. Ḳaçan Nūḫ peyḡam-ber dünyāya geldi. Bu menzilḡaha kim yetişdi.[1] Ādem

peygamber ‘aleyhi’s-selām oturduğu yerde oturdu. Arkasın ol kurumuş[2] ağaca söykendi. Hemân dem ol kurumuş ağaç yeşerdi. Yapraklandı.[3] Ol kurumuş kuyuda şu çıktı, ağıdı. Çün Nûh peygamber ‘aleyhi’s-selām[4] dünyâdan gitdi. Ol ağaç kurudu. Ol kuyunun suyu soğuldu, kurudu.[5] Andan İbrâhîm Hâlılu’llâh ‘aleyhi’s-selām dünyâya geldi. Hemçünân andan sonra[6] Mûsâ peygamber ‘aleyhi’s-selām bu menzilgâha geldi. Hemçünân andan sonra[7] ‘İsâ ibn Meryem geldi. ‘Aleyhimâ’s-selām bu mu‘cizâtı ol dağı gösterdi.[8] ‘İsâ peygamber ‘aleyhi’s-selām, ‘âlem-i gayba gitdi. Ol ağaç kurudu. Ol şu[9] soğuldu, kurudu, gitdi. Bugün bir ulu’l-‘azm peygamber hâtemü’r-rusul[10] uşde gözünüzle gördünüz. Toğru enbiyâ makâmına irdi. Ol menzilde[11] kındı. Çün mübârek arkasın ol ağaca söykendi. Ol kurumuş[12] ağaç yeşerdi, yapraklandı. Ol soğulmuş kuyudan şu ağıdı. Bugün[13] bizler gözümüzle gördük ve sizler dağı cemî‘nüz gördünüz.[14] Çün kim bugün ol üç dürlü nişân ol seyyide temâşa kıldum. Hâkikat[15] bildüm ki nebiyyü’l-ümiyyi’l-Kureyşü’l hâşimî oldur. Tîz durdum. Bu velimeyi düzdüm[16] kim ol Resûlü’l-şakaleyn bu ni‘met üzerine hâzır ola. Tâ kalan[17] nişânların dağı temâşâ kılam. Andan ‘Abbâs yerinden tûru geldi. Eytdi: Ben[18] varayım Muhammed’i alup gelem. Ebû Cehil eytdi: Yâ biz mâlumuzu tavarumuzu[19] [59b]kime inanalum. Buhayrâ eytdi: Zâmânı benüm üstüme her kimün akçesi gide,[1] bir altun vireyim. ‘Abbâs ve Meysere birle taşra gelüp ‘âlem fâhri’na vardılar.[2] Buhayrâ buyurdu. Râhiblere Hicâz yolına açılın. Küçücük kapuyı açdılar. ‘Abbâs[3] Meysere ile ol kapudan vardılar. Hâzret-i Resûl’e şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem[4] eytdiler: Yâ seyyidinâ, yâ habîbinâ, ol sohbetün sırrı sizsiz revnâkı yok ve ol[5] cemî‘yyetün sizsiz lezzeti yok. Söyledükümüz sözün hâlâveti yok.[6] Ol pîr-i mübârek, seni taleb ider. Bu düzgünü ve bu velime senünçün kılmışdur.[7] Bi’smi’llâh ol meclisi müşerref kılun. ‘Abbâs böyle diyecek Server-i Kâ’inât ‘aleyhi[8] efđalu’s-şalavât yerinden tûrdı. ‘Abbâs ve Meysere öñince yürüdiler.[9] Çün deyrün kapusına geldiler. Ol kapu küçirek kapuydı. Giren kişi iki[10] bükülüp girürlerdi. Buhayrâ dağı bir elinde ‘Aşâ ve bir elinde kitâb kapuya[11] geldi. ‘Âlem fâhri dağı kapuya geldi. Çün mübârek kademin eşiğe başdı.[12] Allâh’ın kudretinden ol kapunun yukarı eşiği yükseldi. Kapunun karşı[13] dîvârlarda yazılmış şüretler vardı. Cümle ol şüretlerü kopup yere[14] döküldi. Buhayrâ’nun üzerine heybet oturdu. Çün makşûd-i kevneyn[15] içerü girdi. Miskîn Buhayrâ, mübârek cemâlin gördüğü dem hemân[16] Hâzret-i Resûl’ün şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyi ve sellemün mübârek ayağı

tozına[17] ol ak şakalın sürdi. ‘Abbās ve Meysere, Buḥayrā pīri, Ḥazret-i[18] Resūl’ün ayağından götürdiler aldılar. Ḥazret-i Resūl’i, cemā‘ate götürdiler.[19] [60a]Cümle Benī Hāşim ve Benī ‘Abdü’l-Muṭṭalib ve Kureys uluları ilerü gelüp Faḥr-i Kā’inātu[1] elin alup şadra geçürdiler. Tevāzu‘ gösterdiler. ‘Ālem faḥrı oturdu. İşāret[2] eyledi. Ulular daḥı oturdılar. Andan Buḥayrā eytdi: Şaddaḥ yā Resūla’llāh,[3] yā Muḥammed sen Tevrāt ehlinden misin? Eytdi: Yok. Buḥayrā eytdi: Yā İncil ehlinden[4] misin? Eytdi: Yok. Buḥayrā eytdi: Yā ḥabibi, yā sen ne millet üstündesin?[5] Ḥazret-i Resūl şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem buyurdu ben millet-i İbrāhīm[6] ḥanīfen müslimen. Buḥayrā eytdi: Şaddaḥ yā Resūla’llāh andan somāt döşedi.[7] Ta‘ām geldi, yediler. Somātı götürdiler. İçmek götürdiler. Taşlarla şarāb[8] şundılar. Evvel ‘ālem faḥrına götürdiler. Buyurdu kim ol şerbet benüm degüldür. Benden[9] gelen enbiyā daḥı bu ḥamrı içmediler. Buḥayrā eytdi: Yā senün şerbetün nedür? Yā Muḥammed:[10] Buyurdu kim benüm şerbetüm süddür ve şarābum şudur. Eger süd varsa getir. Eger[11] yogısa şu getirün dedi. Buḥayrā buyurdu: Süd götürdiler ve şu ḥāzır kıldılar.[12] Qalan cemā‘at ḥamrı içerlerdi. ‘Ālem faḥrı süd içerdi. Andan Buḥayrā eytdi:[13] Yā Muḥammed, ḥiç şekk ve şübhem qalmadı. Yakīnim dürüst oldu kim sen āḥir zamān peyḡam-berisin.[14] Senden sonra vaḡy münḡatı‘ olur. Senün dinün tā kıyāmet günine deḡin[15] qalur. Senün ümmetün şāḥib-i seyf olur. Cemī‘ meliklerün tacını, taḡtını[16] elinden alur. Milkini musaḡḡar eyler. Düşmānuḡ cemī‘ rusūmlerini maḡv eyler. Kitābuḡ[17] qalan kitābları mensūḡ eyler. Saḡa İnanan ebedī sa‘idlerden oldu. Saḡa[18] muḡālefet idenler ebedī şakilerden oldu. Ammā ben za‘īf ve zelīl ḡocamış[19] [60b]ḡulunūḡ, ayaḡuḡ, topraḡında bir ḡāceti vardır. Dilerüm kim ḡabūl ḡılasın. Zīrā ben[1] nübūvvetüḡe inandum ve risāletüḡe iḡrār kıldum. Ḥūb cemālünḡi gördüm. İḡümde[2] ayruḡ ḡasret qalmadı. Ammā dilerüm kim senün şeri‘atuḡ birle iki tā’ifeden[3] cizye alalar. Biri Yehūdī ve biri Naşārā’dur. Bu iki tā’ifeden tā kıyāmete[4] deḡin ḡarāḡ alısarlardır. Dilerem kim senün ḡutlu buyruḡuḡ benümle bile ola.[5] Tā kim ḡasīslerden ḡarāḡ alınmaya, dedi. Ḥazret-i Resūl şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi[6] ve sellem eytdi: İy Pīr-i Mübārek! Allāḡ Sübhānehü ve Te‘ālā Celle ve ‘Alā Ḥazreti, beni ümmī[7] yaratdı viribidi. Ben yazıcı oḡuyucu degülem, dedi. Buḥayrā eytdi: Ben elüme[8] ḡalem alayım, yazayın. Sen mübārek elünḡi benüm elüme ḡoḡıl, dedi. ‘Ālem faḥrı anuḡ gibi[9] kıldı. Buḥayrā ḡalem eline aldı, yazdı. Hazret-i Resūl şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi[10] ve sellem, mübārek elin Buḥayrā eli üstüne ḡodı. Çün varaḡa

tamām oldu. Kureyş[11] destūr oldu. Taşra çıktılar. Buḥayrā, Ḥazret-i Resūl'ün mübārek ayağına[12] düşdi. Eytdi: Yā Muḥammed senün ulu nişānuḡ iki kitfün ortasında ḥātem-i[13] nübüvvet vardur. Dilerüm kim beni mahrüm komayasın. Anı baña göstereyin, dedi.[14] ‘Ālem faḥrı aldı Buḥayrā'yı ḥalvete getürdi. Mübārek kitfini açdı, gösterdi.[15] Buḥayrā yüzini, nübüvvet mührine sürdi. Andan Ḥazret-i Resūl şalla'llāhu te'ālā[16] ‘aleyhi ve sellem ‘ammūlarıyla bile taşra çıktı. Güç yarağın görüp andan[17] göçdiler. Revāne oldılar. Başra şehrine yakın geldiler. Çün şehre[18] yetişdiler. Meğer mevsüm günüydü. ‘Azīm kalebe ḥalk cem‘ olmışdı. Çün[19] [61a]Ḥicāz kārbanı gördiler. Karşu yürüdiler. Şādilik birle Kureyş kōndılar.[1] Andan Kureyş kārbanı mu‘āmeleye meşgūl oldılar. Bir kaç günde işleri[2] bitdi. Cemī‘ Kureyş'ün metā‘larından Ḥadice Ḥātūn'un metā‘ı ilerü[3] bahāya şatıldı. Ḥazret-i Muḥammed, berekātında çoklık māl aşşı kıldı. Yine[4] metā‘lar, kumāşlar aldılar. Yüklerin bağladılar ve işlerin bitürdiler.[5] İllā birkaç adım tā'ifeden çuvāllar kıldı. ‘Ālem faḥrı yükleri kātında[6] oturup çuvālları öjine kōdı. Bir koca Yehūdī geldi kim ol tā'ifenün[7] okumışlarındandı. Ḥazret-i Resūl'ün şıfatların kitābı içinde[8] okuyup görmüşdi. Çün ‘Ālem faḥrınun, mübārek cemāline bakdı. Gördi kim[9] ol na't ve şıfat ıssı Resūl, bu oturan cüvāndur. Andan Yehūdī,[10] Ḥazret-i Resūl'ün yanında oturdı. Eytdi: Yā şabihü'l-vech, ‘acebdür ol[11] şāhib-i burhān, āḫir zamān peygām-beri Muḥammed sen degilsen? Eytdi: Ne‘am. Yā ḥayr-i[12] kebīr, ol Muḥammed benem, dedi. Yehūdī eytdi: Ataḡ sen dūnyāya gelmedin henüz öldi.[13] Buyurdı: Ne‘am. Yehūdī eytdi: Yā Muḥammed sen Kureyş ḥātūnlarından bir ḥātūna[14] ücret mi girdün? Anun mālı birle sefer kıldun? Ḥazret-i Resūl eydür: Ne‘am. Eyle kıldum,[15] dedi. Andan Yehūdī eytdi: Yā Muḥammed elünjilerü şun. Ḥazret-i Resūl[16] şalla'llāhu te'ālā ‘aleyhi ve sellem elini ilerü şundı. Yehūdī, Ḥazret-i Resūl'ün[17] mübārek elin dutdı ve eytdi: "Eşhedü enlā ilahe illā'llāhu ve eşhedü enne muhammeden[18] resulallāh."¹⁹⁹ Ḥātemü'l-nebiyyin ve resūl-i Rabbü'l-‘ālemīn. Seyyidü'l-evvelin ve'l-āḫirīn.[19] [61b]Sen kırk yaşuḡa degicek dīn da'vetin kılırsın, dedi. Kırk yaşuḡdan şōḡra[1] sen seni bildürürsün. Ben ol vakte degin irişem yā irişmeyem. Kim risāletüne[2] ikrār

¹⁹⁹ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ “şehadet ederim ki Allahtan başka ilah yok. Yine şehadet ederim ki Muhammed onun kulu ve elçidir.”

kılam. Şimdiden dürüst i‘tikādile ikrār kıldum ve inandum ve imān[3] getürdüm. Yā Muhammed, sen bilmiş olğıl. Tā kıyāmetde zāyi‘ olmayam deyüp Hāzret-i[4] Resül’ün şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellemün mübārek elin ve ayağın öpdi.[5] Turup kendü maşlahatına gitdi. Meger Başra şehrinde şerir Yehūdī[6] vardı. Irak’dan gözedürdi. Ol müslümān olan Yehūdī’nün adı Fātır’dı.[7] Kaçan Ebū Fātır turup gidicek ol şerir Ebū Fātır’uñ öñine geldi. Şordı kim[8] ol hūb yüzlü yigit kimdür? Ebū Fātır, Hāzret-i Resül’i şerh eyledi[9] ve şıfatını söyledi. Kendü Müslümān olup imān getürdüğün haber[10] virdi. Ol mel‘ün Ebū Fātır’dan ayrıldı. Dağı eytdi: Hele evvel ol[11] cāzūnuñ haqqından geleyim. Andan şonra senün kayduñ görem deyüp[12] Hāzret-i Resül’ün katına geldi. Dilkülük eyleyüp tatlu söyledi.[13] İy ay şüretli yigit! Bu öñünde ki çuvāllar şatulıķ mıdır? ‘Ālem faħrı[14] eytdi: Ne‘am. Yehūdī eytdi: Ne bahā dilersin? Eytdi: On mişkāl altundur.[15] Bahāsı Yehūdī sekiz altun vireyim, dedi. ‘Ālem faħrı eytdi: Benüm sözümde[16] artuķ eksük olmaz. Yehūd eytdi: Qabul itdüm. Ammā altunum evümdedür,[17] dedi. Çuvāluñ birkaçın sen getür ve birkaçın ben getüreyim. Evüme[18] varalum. Altunı saña degüreyim. Hāzret-i Resül şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem[19] [62a]rāzī oldı. Sürüp Yehūdī’nün evine geldiler. Çün içerü havş içine[1] girdiler. Allāh Resülü gördi kim Yehūdī’nün havlısı kapusı yanında[2] bir maştaba var. Yahūdī’nün iki oğlı ol maştabada uyurlar. ‘Ālem[3] faħrı geldi. Çuvālları ol sükūnuñ üstünde kōdı. Kendü dağı[4] oturdı. Yehūd tiz içerü girdi. Bir kapudan dağı o tamunuñ üzerine[5] çıkdı. Tam yuvalağın yuvaladı. Taşı ‘Ālem faħrınıñ üzerine kemişdi.[6] Taşı tamdan aşığa atdı. Hemān dem Allāh’uñ emriyle ol taşı Cebra’ıl[7] ‘aleyhi’s-selām kanadı birle urdı. Yehūdī’nün uyuyan oğlanlarınuñ[8] üzerlerine bıraķdı. İkişi dağı taş altında hūrd oldı. ‘Ālem faħrı[9] anı gördi. Metā‘ın getürdi. Kōduğı yere geldi. Yehūd yügürü[10] aşığa indi. Gördi Muhammed gitmiş. Kendünün iki oğlı taş altında[11] hūrd olmuş. Ah idüp feryād eyledi. Yaķasın yırtdı. Yehūdiler ün re’isi[12] katına varup şikāyet eyledi. Eytdi: Ol oğlan ki Mekke şehrinde[13] kōpdı. Ulaldı, çavlandı. Gerekdür kim nübüvvet da‘vāsın ide. Adı Muhammed[14] ibn ‘Abdu’llāh’dır. Şimdi Hicāz kārbanıyla gelmişdür. Baña çuvāllar şatdı.[15] Bilece evüme geldi. Havşım içinde maştabam üzerinde otururdu. Benüm iki[16] oğlancuğım maştabam içinde uyurlardı. Ben içerü evüme girdüm ki[17] altun çıkaram ev üstüne çıkar. Tam yuvalağın ol oğlanlarumuñ üzerine[18] yuvalar. İkişin bile öldürür. Ya‘nī bize düşmenliğin bildürür. Yehūdilerün re’isi[19] [62b]birkaç Yehūdiler birle geldiler,

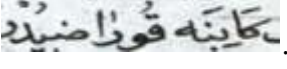
gördiler kim dedüğü gibi oğlanları taş altında[1] hurd olmuş. Tîz Yehūdîlere buyurdi silâh kuşatdılar. Ammā şehrün[2] nâ'ibi ve hâkimi Naşrânîydi. Ol zamānda ol diyāra Kayşer hüküm iderdi.[3] Anda hâkim olan Kayşer'ün beglerinden idi. Yehūdîlerün her kanda olsa[4] kendülerden begleri olmaz. Her ne yerde olsa ra'ıyyet olurlar. Yehūdîler[5] cem' olup Kureyş birle savaş kılmaga kaşd eylediler. Ammā şehrün[6] nâ'ibine müşāvere eyleyüp kendü rāyları birle yürüdiler. Çün'ālem[7] fahrı, Meysere'ye kavuşdı. Yehūd birle olan mācerāyı Meysere'ye[8] haber virdi. Andan eytdi: Yā Meysere, lā-büd Yehūdîler bir fitne koparurlar.[9] Kumāşlarıñuzu ve develerüñüzi cem' eyleñüz, dedi. Meysere dağı[10] Hāzret-i Resül'ün 'ammūlarına haber kıldı. Çün Meysere'den bu haberi[11] işitdiler. Hemān Hāmza ve Zübeyr ve Dırār bu üç arşlan hāzır oldılar.[12] Gördiler kim üç yüz kişi Yehūdîler den atlu ve yayan kılıçlar dürtüp çıka[13] geldiler. Bu üç server kim anları gördiler. Hāmle kıldılar. On iki Yehūdî[14] toprağa şaldılar. Yehūdîler тұramayup kaçup şehre geldiler. Şehir[15] nâ'ibine haber oldu kim Yehūdîler bindiler. Kureyş birle uruş kıldılar.[16] Şehir nâ'ibi çerisiyle taşra çıktı. Kureyş dağı haber-dār oldılar. Yüklerin[17] tavarların bir yere cem' kılup 'abîdlerin bekçi kodılar. Kendüler zırh[18] geyüp silâh bağlandılar. Şehrün hâkimi gördi kim Yehūdîler cem' olmuşlar.[19] [63a] Birkaç kişileri ölmüş şehir içinde bir yerde dururlar. Yehūdîler çün şehrün[1] melikin gördiler. Ağlaştılar, eytdiler: Yā Melikü'z-zamān, bizüm hālümüzi[2] görgil kim Hicāz 'Arabı, bizlere neler eylemişlerdür. Andan ol melik bir iki[3] قَسِي كيم 'Arab dilin bilürlerdi. Kureyş katına viribidi. Eytdi: Varıñuz[4] bu seyyidlerden soruñuz. Bu Yehūdîleri niçün kırdılar? Rāhibler dağı geldiler.[5] Hāmza'nun ulu qarındaşı Zübeyr ilerü yürüdi. Rāhibler, Zübeyr'den sor[6]dılar. Bu Yehūdîleri niçün kırduñuz? deyü şehrün meliki sizden sorar.[7] Zübeyr eydür: Yā rāhibler varuñ melike eydün. Ol Yehūdîlerden şorsun kim[8] niçün silâh kuşanup bizüm üzerimüze geldiler? Lā-büd bunlar dağı erenler[9]dür. Huşūşā ibn Hāşim ve Benî 'Abdü'l-Muṭṭalib kim cihānda erlik yolında bunlarda[10] müsellemdür. Çün düşmenlerin göreler. Mecāl virmeyüp kıyarlar. Egerçi ol tã'ife[11] kaçmayaydılar. Bi-Rabbi Ka'be cümlesin kılıçdan geçürürdük. Rāhibler haberi[12] alup melikler katına geldiler. Eytdiler: Ol seyyidler dediler kim melik Yehūdîlerden[13] şorsun kim silâh kuşanup bizüm üzerimüze niçün geldiler?[14] Senün bu işde rāyuñ bilemidür yoksa kendüleri mi itdiler? dirler. Melik[15] adam viribidi. Yehūdîlerün ulularuñ katına kığırdı. Andan şordı kim[16] bu savaşıñ aşı

nedür, sebep ne oldu? Yehūd eytdi kim ol oğlan kim[17] Mekke şehrinde vücūda geldi. Aḥbārlarda ruhbānlar saḳḳāl ve hettāk[18] ḳopıserdür. ‘Āleme fitne bırağıserdür. Dīnleri mensūḥ ve rūsūmleri bātıl[19] [63b]idiserdür. Ol oğlan şimdi Ḳureyş kārbanıyla bile gelüpdür. Çün gidesi[1] vaktleri yakın olupdurur. Biz kendü pāzārumuza meşgūl iken ol[2] varur tām üzerine çıkar. Tāmuḡ yuvalığı taş aşāḡa yuvalar. Fulān[3] Yehūdīnūḡ iki oğlın ḥurd eyler. Vardılar melikleri ḳatına ol iki oğlanı[4] getürdiler. Melik eytdi: Hele siz ol ḥūb sūretlū ve yaḥṣī sīretlū kim[5] siz andan ḡaber virürsiz. Ol gelelden berū ben anuḡ üzerine ardınca gözedici[6] cāsūslar ḳodum. Gözetdiler. Hergiz bu şehre gelelden şehir içine girmedi.[7] Dutalum ki ol kiṣi geldi. Oğlanuḡz öldürdi. Sizler niçün gelüp baḡa[8] ḡaber itmeyüp danıṣmayup çeri çeküp varasız. On iki kiṣi ḡasāret[9] eyledüḡüz. Ol re’isleri dutup ḡabs eylediler. Uluların dutıcaḳ ḡalanı[10] tārūmār olup taḡıldılar. Andan ṣonra şehriḡ ulularından Ḳureyş’e[11] gönderüp ‘özür dileyüp göḡüllerin tesellī eyledi. Kārbanuḡ daḡı maṣlaḡatları[12] bitmiṣdi. Hemān göçüp yine Ḥicāz yolına revāne oldılar. Buḡayrā deyrine[13] geldiler. Buḡayrā Meysere’yi ḡatına okudı. Aḡa beṣāret ḡaberini virdi. Eytdi:[14] Yā Meysere! Ḥadīce Ḥātūn’a ḡaber virüp eytgil kim yā āḡiret ḡātūnı beṣāret[15] olsun. Göḡlūḡ murādına yetiṣürsin. Seni Ḥaḳ Sübhānehū ve Te’ālā Celle ve ‘Alā[16] Ḥazreti ümīdūḡ birle sevindürür, diyesin. Çün kārban ḳavmi Mekke’ye[17] yakın geldiler. Ḥüccetü’l-vidā’da ḳondılar. Her bir seyyid yaraḳ kıldılar kim[18] kendü evlerine beṣir göndereler. Meysere daḡı ‘ālem faḡrı ḡatına gelüp eytdi:[19] [64a]Yā seyyidi, yā Muḡammed, her bir kiṣi evine beṣir göndermek dilerler. İmdi dilerem ki[1] Ḥadīce Ḥātūn’a senden beṣir yine sen olasın. ‘Ālem faḡrı buyurur kim Bi’smi’llāhi[2] varayım. Meysere eytdi: Gitdüḡūḡ kimse görmesün, deyü söyleṣürken[3] Ebū Cehil çıka geldi. Gördi kim Muḡammed’ūḡ bineceḡi deve ḡāzır olmiṣ, eytdi:[4] Yā Meysere, seyyidiḡe sen beṣir Muḡammed’i mi göndürürsin?[5] Eger anı göndürürseḡ ol gibi yaṣludur. Yolu baṣaramaz. Yol ezer. Ḡayrı kiṣi gönder, dedi.[6] Meysere eytdi: Yā ibn Ḥiṣām eger Muḡammed yaṣıla gibi ise ‘aḳlıyla pīrdür. Muḡammed[7] varsun, dedi. Çün aḡṣām yetiṣdi. ‘Ālem faḡrı devesine bindi. Revāne[8] oldu. Çün biraz yer gitdi. Üzerine uyḡu ḡālib oldu. **Ebu’l-Ḥasan[9] Vā’izi’l-Bekri** rivāyet eyler. Eydür: Ḥaḳ Sübhānehū ve Te’ālā Celle ve ‘Alā Ḥazretinden,[10] Cebra’il ‘aleyhi’s-selām emr oldu. Uçmaḳ içinden bir ḳubbe getürdi. Ḳızıl[11] yāḳūtđan Faḡr-i Kā’ināt, deve üstünde uyurken Cebrā’il ‘aleyhi’s-selām[12] ḳanadı üzerine ḳubbeyi devenūḡ üstüne berkitdi. Uçmaḳ ḡüllelerinden[13]

iki hülle geydurdiler. Nürdan tâc başına urdılar. Cebrâ'il 'aleyhi's-selâm kanadıyla[14] urdı. Hâzret-i Resûlile Mekke ortasında olan tağları giderdi.[15] Hâzret-i Resûl birle Mekke ortasında hicâb kalmadı. Ol günler[16] ıssı günlerdi. Mekke ehli tām üstünde yaturlardı. Hâk Sübhānehü ve Te'ālā[17] Celle ve 'Alā Hâzreti hālâyıka gâflet musallaṭ eyledi. İllā Hādice Hâtün uyumadı.[18] Uyanuḵ tām üzerinde otururdu. Hâkḵuñ dileği oldu kim Hādice[19] [64b]uyanuk olaydı. Tā kim Hâzret-i Muḥammed'ün şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem katında[1] menzilin ve mertebesin göreydi. Anuñ muhabbeti yolına mālını ve canını dirîğ[2] eylemeyeydi. Zîrā vakit oldu kim ikisi çift olalar. Nā-gāh Hādice'nün[3] gözine bir aydınlık göründi. Uru tırdı. Her tarafa nazar kıldı. Gördi[4] ol meş'ale hüccetü'l-vidā'dan yañadan gelür. Yakın gelicek şehri gündüz[5] gibi oldu. Ol nūr aydınında gördi. Bir devenün üstünde bir kûbbe[6] kızıl yâkûtdan ol kûbbenün içinde bir şahış oturmuş. Nürdan hülle[7] arkasında ve nürdan üstünde bir kûbbe kızıl yâkûtdan ol kûbbenün[8] içinde bir şahış oturmuş. Nürdan hülle arkasında ve nürdan tâc başında[9] ol cemî' nūr andandur ve devenün çevresinde yeşil tınlular yügrüşürler[10] ve çağırurlar kim hazā Muḥammed ü hazā Aḥmed, hazā Beşîr ve nezîr hemān dem[11] Hādice'nün 'aklı serāsime oldu. Hâzret-i Resûl'ün şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem[12] muhabbeti içine ve taşına tıldı. Yüzün yere urdı. Hâk Sübhānehü Te'ālā[13] Celle ve 'Alā Hâzretine niyāz eyledi. Yüzi yerde ağılarken uykuya vardı.[14] Ol yañadın 'Ālem faḥrı daḡı yetişdi. Ol daḡı uykudan uyandı. Kendüyi[15] Hādice'nün kapusunda gördi. Ol kûbbe ve taç ve hülle gā'ib oldu. Devesinden[16] aşığa indi. Kapu urdı. Hādice Hâtün uykudan uyandı. Tām[17] kenārına geldi. Aşığaya nazar eyledi. Gördi kim ol seyyid-i sādāt[18] ve Server-i Kā'ināt Muḥammed ibn 'Abdu'llāh'dur. Kapu uran Hādice, cāriyeyi uyardı.[19] [65a]Tiz anup kapu açdılar. 'Ālem faḥrı içeri girdi. Hādice Hâtün yerde ardından[1] gelüp selām virdi. Mübārek ḡatırın şordı ve eytdi: Yā Muḥammed! Kāfileden[2] ne yerden ayrıldıñ? Buyurdu. Hüccetü'l-vidā'da gece bile kınmışduñ. Meysere[3] eyle maşlaḡat gördi kim size ben beşîr gelem yatsu namāzından sonra nāḡeme[4] bindüm. Deve üzerinde uyumuşam. Çün uyandum. Kendü mi bu arada[5] buldum. Hādice Hâtün eytdi: Yā Muḥammed! Ben dilerem ki seni şehre ta'zîm birle[6] götüreler. Saña istikbāl kıllalar. Maşlaḡat oldur kim yine dönesin. Kārbāna[7] varasın. Yine bile gelesin. Kimsenün gece geldüğün bilmesin. 'Ālem faḥrı eytdi:[8] Bi'smi'llāh, eyle olsun. Andan Hādice eytdi: Şerbet ve ta'ām geturdiler.[9] Ta'ām'dan geregince yedi.

Şerbetden içdi. Sofradan iki ekmek aldı.[10] Meysere'ye iledürem, dedi. Hemân durdı. Taşra gelüp devesine binüp[11] revâne oldu. 'Âlem fahrına uyğu gâlib oldu. Uyudu. Çün uyandı.[12] Kendüyi Hücetü'l-vidâ' da buldı. Devesinden aşağı indi. Meysere[13] gördi kim 'âlem fahrı deveden aşağı indi. Ol hinde Ebû Cehil taşra gelmişdi.[14] Gördi kim Hâzret-i Muḥammed, devesinden indi. Meysere'ye çağırđı kim[15] yâ Meysere saña dimedi mi kim Muḥammed yolu başarımaz. Yine dönersen benüm sözüm[16] işitmedün? dedi. Döndi Meysere eytdi: Yâ Seyyidi, Mekke'ye varduñ mı? Kim 'âlem[17] fahrı eytdi: Vardum. Hemân Meysere, Ebû Cehil'e çağırđı. Yâ ibn Hüšâm, yolu[18] sen yanılmışsın yoldan azmışsın. Hâzret-i Muḥammed yoldan azmamış. Mekke'ye[19] [65b]varmış. Ebû Cehil eytdi: Yâ Meysere, bu söz vâkı' degüldür. Andan ol Server-i[1] Kâ'inât 'aleyhi efzalu's-salavât eytdi: Yâ Meysere, işde saña armağan dañı[2] getürdüm, deyüp şundi. Koynundan iki ekmegi çıkardı. Meysere'ye şundi.[3] Meysere gördü kim Hâdîce Hâtün'ün evinde pişen ekmekdür. Hemân dem Hâzret-i[4] Resül'ün mübârek ayağına düşdi. Eytdi: Yâ Muḥammed, senün kırbuñ ve menziletün Allāhu[5] Te'âlâ Hâzreti katında 'azımdür, dedi. Andan Benî Hâşim seyyidleri ve 'ammuları[6] tırdılar. Hâzret-i Resül'ün katına geldiler, eytdiler: Yâ Meysere, senün 'âdetün[7] budur kim ḥabîbümüz, seyyidümüz Muḥammed'den bir mu'cizât yâ bir tañsûk iş göricek[8] ayağına düşüp taḥsînler idersin. Meysere eytdi: Yâ seyyidler, bundan[9] tañsûk ne iş ola kim Muḥammed bir gice de Mekke'ye varmışdur. Şabâñ olmadın[10] yine gelmişdür. 'Ammuları bu ḥaberi işidicek geldiler. Hâzret-i Muḥammed 'aleyhi's[11]-salavātu ve's-selâm ziyâret kıldılar. Andan bu ḥaberü Kureyş'e yetişdi. Hâzret-i[12] Muḥammed bir gicede Mekke'ye varmış, şabâñ olmadın yine gelmişdür ve Hâdîce[13] Hâtün'ün evinde pişen ekmekden iki ekmek getürmiş. İşitdiler, geldiler.[14] 'Âlem fahrını ziyâret kıldılar. İllâ ol şerîrlerün başı ve Kureyş'ün ḳulmâş ol[15] küfür ma'deni ol dünyâ ve âḥiret ḥasîs u ḥizlân Ebû Cehil 'aleyhi mâyestehiḳku [16] inanmadı. Kaçan kim ekmegi gösterdiler. Bildi kim ekmek Hâdîce Hâtün[17] evindendür. Eger vardı ise sihirile varmışdur. Çün Kureyş'ün kârbânı[18] şehre yakın geldiler. Ebû Tâlib buyurđı şehri ârâyiş kıldılar. Ol Mekke[19] [66a]şehrinde bir adam ḳalmayup illâ Muḥammed'e karşı çıḳdılar. Evvel Ebû Tâlib yetişdi.[1] Hemân atından yere düşdi. Hâzret-i Resül'ün deve üstünden ayağına yetişdi. Evvel mübârek ayağın öpdü. Hâzret-i Resül şalla'llāhu te'âlâ[3] 'aleyhi ve sellem dañı deveden indi. Ebû Tâlib bağına başdı. Kucuşup

görüşdiler.[4] Ebü Tâlib eytdi: Yâ habîbi, yâ rûhî, yâ kıurret-i ‘ayn, sen beni ne kıatı zâr idici[5] kıılduğ. Kıadrüñi kııymetüñi bildürdüñ. Ben ayruķ senüñ ayrılıęuñ firâķına[6] doymazam. Andan kıavm ü kıarâyibi birle görüşdü. ‘Azîm şâzîlık birle Mekke[7] şehrine geldiler. Her bir kıışi kendünüñ menziline vardı. Faır-i Kâ‘inat ‘ammüsü[8] Ebü Tâlib evine vardı. İllâ Mekke şehrinüñ ĥalâyıkı ol buluda ĥayrân[9] kıalmışlardı kim Ĥazret-i Resûl’üñ üzerine gölge olmışdı. Çün ‘âlem[10] faırı, Ebü Tâlib evine vardı. Ol kıalkın kıadar nice aķ bulud daķı Ebü Tâlib’üñ[11] evi üzerinde hevâ yüzinde durdı. Ayruķ deprenmedi. Ĥalâyık, birbirine[12] gösterürlerdi. Ol kıarafdan Meysere daķı yükleriyle ‘abîdleri, Ĥadîce[13] Ĥâtün’uñ evine geldi. Yüklerin çözdi. Yerleşdü. Seyyidesinüñ kıatına[14] girdi. Du‘â eyledi, oturdu. Andan Ĥâtün, Meysere’den sefer ĥalîn şordı.[15] Eytdi: Yâ Meysere, bu sefere ĥabîbüm Muĥammed’le nice varduñ? Nice geldüñ?[16] Ne gördün ve ne işitdüñ? Baņa ĥaber virgil, dedi. Meysere daķı ağzın açdı.[17] Söze geldi. Varışda, gelişde seyyid-i kâ‘inâtdan ne mu‘cize gördiyse ĥaber[18] virdi ve eytdi: Yâ Mevlâyî dönışde yine Buĥayrâ’nuñ deyrine kim yetişdüķ.[19] **[66b]**Beni ĥalvet kıatına okudu. Baņa eytdi: Yâ Meysere, bu yıl Muĥammed ibn ‘Abdu’llâh[1] evleniserdür. Bir ĥâtün aliserdür. Şâķib-i mâl ve şâķib-i cemâl ola. Ammâ[2] kıız oğlan olmaya. Ben eytdüm: Ey dîn ulusu! Bugün Mekketu’llâh’da benüm[3] seyyidemden mâllu daķı ĥüb cemâllu ĥâtün yokdur, dedüm. Buĥayrâ şordı kim[4] seyyidenüñ adı nedür? Eytdüm ki Ĥadîce binti Ĥuveylid ibn Esed. Buĥayrâ[5] eytdi: Yâ Meysere, benden aņa selâm virgil, eytgil: Beşâret olsun saņa kim[6] Muĥammed ibn ‘Abdu’llâh, seni evleniserdür. Zinhâr mâluņa câĥuņa kıılmağıl. Yolına[7] fidâ eylegil. Muĥammed ibn ‘Abdu’llâh’dan ırâğ olmağıl, dedi. Andan Meysere eytdi:[8] Yâ Mevlâyî, eger Muĥammed’i evlenseñ hem dünyâmuz ve hem âķiretümüz ĥoş olurdu.[9] Ĥâtün, Meysereden bu kelimâtı işitdi. Ol sa‘âdetlü ĥaberlere kıulaķ urdu.[10] Ayruķ daķı karar kıılmağı. Eytdi: Yâ Meysere, varęıl. Muĥammed’i ‘ammüsü Ebü Tâlib[11] ile getirgil, dedi. Tâ kim ol nesne kim kendüyle kıavl eyledük kendüye[12] virelüm. Andan Meysere, Ĥazret-i Resûl ĥizmetine geldi. Ebü Tâlib’le ĥaber[13] virdiler kim Meysere geldi. Destür oldu. İčerü girdi. Selâm virdi.[14] Meysere’ye Ebü Tâlib ‘azîm ‘izzet kııldı. İlerü okudu. Meysere’nüñ iki gözinden[15] öpdi. Eytdi: Yâ Meysere, sen bizüm seyyidümüz, ĥabîbimizüñ yoldaşısan.[16] Senüñ ĥizmetüñden ĥoşnuddur. Ammâ şimdi ne ĥâcete geldüñ? Meysere[17] eydür: Sizi daķı Muĥammed’i daķı Ĥadîce Ĥâtün okur. Bi’smi’llâhi kıurun[18] gidelüm, dedi. Ebü Tâlib, yâ Meysere sen

şimdi ḥabībüm Muḥammed'i algıl, vargıl.[19] [67a]Ben şimdi varmazam. Zīrā şimdi ḥātūn kendü mālınun muḥāsebesin şorar. Anı[1] bilmek ister. Ol muḥāsebede Muḥammed yalunuz gerekdür. Andan Meysere, Faḥr-i Kā'inātı[2] alup ḥātūnun evine geldi. Perde ardında Ḥāzret-i Resūl'e selām virdi.[3] 'İzzet eyledi. İskemli kodılar, oturdu. Andan Ḥadīce Ḥātūn eytdi: Yā Muḥammed,[4] senünle ḳavlümüz bu idi kim beş yük metā'un fā'idesini saña vireydüm.[5] Ammā Meysere baña şöyle ḥaber virdi kim senün kerāmetünge çok fā'ide olmuş.[6] Ben daḥı altı yükün fā'idesin virmege niyyet kıldum. Ammā yā ḥabībi, bu altı yük[7] ḳumāşun aşısını alup neyleseḡ gerekdür? dedi. 'Ālem faḥrı eytdi: 'Ammūm Ebū[8] Ṭālib dirler kim bu ḥelāl mālile beni evlendüre. Ḥātūn eytdi: Mübārek[9] olsun. Yaḥşı niyyet eylemişsin. Ammā 'ammūn Ebū Ṭālib senünçün kimün kızını[10] diledi yāḥud ḥātūnlardan nice ḥātūn bellüledi? 'Ālem faḥrı eytdi: Henüz daḥı[11] ma'lūm degüldür. Kimesneyi dilemedi. Ḥadīce Ḥātūn eytdi: Yā Muḥammed, ben senünçün[12] bir ḥātūn kişi bulup dururum. Eger begenürseḡ cemāli ḥūbdur ve aşlı ulu[13] asıldandur ve mālı bī-ḥadd çokdur. Ammā iki 'aybı vardır. Bir 'aybı budur kim[14] senden bir iki kaç yaş uludur. İkinci 'aybı oldur kim iki erden ḳalıpdur.[15] Velikin ḥüsünde nazīri yoḡdur. 'Ālem faḥrı eytdi: Anun gibi ḥātūn kim kendü ḥūb[16] ola ve mālı üküş ola. Benüm gibi fakīr kişiye ḳanā'at ider mi? dedi. Ḥadīce Ḥātūn[17] eytdi: Ne'am. Ol ḳadar māl kim senün ücretündür. Ol . Daḥı her ne yāre kim[18] gücün yete. Ol ḥātūn aña ḳāni'dür. 'Ālem faḥrı eytdi: Yā ibnet-i 'ammī eyt bādiri bileyim.[19] [67b]Ol ḥātūn kimdür ve kimün nesidür? Ḥadīce Ḥātūn eytdi: Yā ḥabībi, yā ḳurret-i[1] 'ayn "ḥā anā"²⁰⁰ Ya'nī işde benem, dedi. Ḥāzret-i Muḥammed şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem[2] utandı. Başın aşāḡa eyledi. Cevāb virmedi. Ḥātūn eytdi: Niçün[3] donduḡduḡ cevāb virmezsin? 'Ālem faḥrı eytdi: Olmasun kim benümle mizāḳ[4] idesin, dedi. Ḥātūn eytdi: Ḥāşā ki ben senünle mizāḳ eyleyem. Ḥuşūşā[5] senün gibi seyyidle yā Muḥammed dedi. Eger inanmazsaḡ vargıl 'ammūlarunı alup gel[6]gil. Varsunlar beni atamdan dilesünler, dedi. 'Ālem faḥrı ṭurdu. 'Ammūsı[7] Ebū Ṭālib ḳatına geldi. Bu ṭarafdan Ḥadīce Ḥātūn daḥı birkaç cārīye[8] siyleanası Ḥuveylid ḳatına geldi. Ḥuveylid eytdi: Yā Ḥadīce nite oldu?[9] Bugün tavarun, ḳumāşun geldi. Anun ḥisābın görmedin, ṭurduḡ.[10] Benüm ḳatuma geldün, dedi. Ḥadīce Ḥātūn eytdi: Yā vālidī, sen bilürsin kim[11] 'avrat ḥalāyıkun

²⁰⁰ هَا أَنَا "İşde ben."

‘izzeti ve şerefi ve ululuğı er kişi berekâtındadır. Çün ‘avratuñ[12] eri olmaya ne mālî aşşı ider ve ne kavmi kabilesi anı ‘azîz görür, dedi.[13] Huveylid eydür: Yâ Hadîce bu iş sendendür. Nice kişiler seni istediler. Sen[14] kabûl kılmaduñ, begenmedüñ. Bārî şimdi maşsüduñ nedür? Nice ideyüm dersin?[15] dedi. Hadîce eytdi: Yâ ebeti, egerçi beni çok kişiler dilediler. Ammā benüm[16] mālımı dilediler. Ammā benüm diledüğüm bir kişidür kim ne kim yaşıllık şerh var ise[17] cihānda anda vardur ve hem aşlı şerîfdür ve kendü ‘afîfdür ve hulkı[18] laîfdür, zekîdür, razîdur, vefîdür, ra’ûfdur, ‘atûfdur, şāhib-i mu‘cizāt ve şāhib-i[19] [68a]kerāmâtdür. Kavli, haq üzerine nātıkdur ve sözi şādıkdur. Ol dedüğüm kim[1] Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh’dur. Dilerem ki ol seyyidi evlenem. Halk dilinden emîn olam,[2] dedi. Huveylid eytdi: İy Hadîce! Sen delü mi olduñ yoḥsa varduğunca[3] nefsünden olduñ? Dilersin ki cemî‘ ‘Arab-ı ‘Urbā içinde bizi[4] rüsvây kılasın. Hadîce Hâtûn eytdi: Niçün rüsvây olursın? Huveylid[5] eytdi: Ötürü kim Kureyş’ün uluları dilediler. Ol Velîd ibn Muğayyire[6] diledi. ‘Ömer ibn Hişām dilediler. Daḥı nice seyyidler dilediler. Māl ıssıları[7] bularuñ birisin kabûl kılmaduñ. Şimdi bir yetimi alursın kim atası yok, anası[8] yok, mālî eksik, fakîrlik birle dirilmiş, haķîrlik birle beslenmiş, anı evlenesin.[9] Bu halk bize ne diyeler? Dünki gündi kim ücrete dutduñ. Ücret virdüñ.[10] Māluna tavaruñ kullık eyledi. Şimdi varsın anı kendözünge[11] er eylesin. Hele ben bu işe rāzî degülün, dedi. Hadîce Hâtûn[12] eytdi: Yâ Ebeti, egerçi Kureyş uluları, zāhir beni dilediler ve illā beni dilemediler.[13] Mālumu dilediler. Velîkin Muḥammed’ün bu fāni māl u mülke hergiz naẓar ve tama‘ı[14] yokdur. Daḥı bereket ve himmet ıssıdur. Hadîce Hâtûn eytdi: Yâ Ebeti, bu sözümün[15] āḥir olacağın, saña diyeyim mi? Huveylid eytdi: Söyle. Hadîce eytdi: Eger sen[16] ilerü durup bu işü mi başardüñ. Bi’smi’llāh, eger ḥod ben kendüme[17] buyruğum oğlan, oğlancık degülem. Kendü işümi kendüm başarurım.[18] Siz sağ oluñ deyüp durdı. Evine geldi. Diledi kim ‘ammūsı Varaķa’ya[19] [68b]kimse göndere. Kığırda gördü kim ‘ammūsı kapudan içerü geldi. Hadîce Hâtûn[1] sevinüp ilerü yürüdi. İkrām kıldı. Elin alup şadra geçürdi. Oturdılar.[2] Ta‘ām getürdi. Yenildi, içildi. Andan ‘ammūsı eytdi: Bu seferün aḥvālinden[3] şordı kim Muḥammed bu def‘a kim mālun üzerine emîn oldı. Hālî nice[4] oldı? Hadîce eytdi: Yâ ‘ammî, eger on def‘a Meysere metā‘ ile Şām’a[5] ve ‘İrāk’a varsa ol kadar rāzî kılmazdı kim bu seferde Muḥammed’ün berekâtında aşşı[6] oldı ve anuñ mübārekliği yalnız başa degüldür. Cemî‘ Kureyş’e biledür.

Likin[7] senün birle bir tanışuğum vardır. Saña diyeyüm. Baña ne nasihat idersin? ‘Ammūsı[8] eytdi: Söyle, yâ seyyide. Hâtün eytdi: Yâ ‘ammī, Muhammed ibn ‘Abdu’llāh ‘ammūsı[9] Ebū Tālib evlendirmek istermiş. Ol ücret kim benden alır. Anı kabin[10] virmek dilermiş. İmdi yâ ‘ammī, ben bu işi kendüme maşlahat gördüm[11] kim Muhammed’i ben evlenem. Birübirümüze helâl oluruz. ‘Ammūsı Varağa, Hadice’den[12] bu sözi kim işitdi. Gāyet feraḥ oldı. Eytdi: Yâ Hadice, sen bilürsin kim[13] bir düş söyledün. Eytdi: Bilürem. ‘Ammūsı eytdi: Ol düşüñi, ben nice[14] ta‘bır itdüm. Bilür misin? Eytdi: Bilürem. Ta‘bır eyledün kim yâ senden bir[15] peygamber vücūda gele yâhud bir peygamber helâl olasın, dedün. Andan Hadice[16] Hâtün eytdi: Yâ ‘ammī, şimdi durdum. Atam katına vardum. Bu hālî anı aḡlatdum.[17] Atam baña ol sözi söyledi kim cāhiller söylemezler. Ammā yâ ‘ammī, ben seni kendözüm[18] vekil eyledüm. Benüm vekilümsin. Ol Muhammed ibn ‘Abdu’llāh birle evlendürgil deyüp[19] [69a]kelimāt iderler. Bu taraftan ‘ālem faḡrı daḡı ‘ammūsı Ebū Tālib katına geldi. Ebū[1] Tālib eytdi: Yâ ḡabibi, Hadice Hâtün seni ne işe okudı. Server-i[2] Kā’ināt daḡı Hadice Hâtün ile söyleşdüñi haber virdi. Eytdi:[3] Yâ ‘ammī, Hadice Hâtün beni evlenmek diler. Ebū Tālib eytdi: Yâ kurret-i ‘ayn, neden[4] bildün? Ḥazret-i Resūl şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem, Hadice Hâtün ile[5] evvelden āḡirine deḡin olan kelimāt ‘ammūsına naḡl eyledi ve eytdi: İşde[6] beni senün katuna viribidi. Varḡıl, ‘ammūlarını alup gelgil. Tā kim beni atamdan[7] ve ‘ammūmdan dileyeler, dedi. Ebū Tālib eytdi: Yâ Muhammed, sen şādıḡı’l-ḡavilsin kim[8] söylersin, gerçek söylersin. Şāyed olmaya kim Hadice Hâtün senünle mizāḡ[9] kıla. Ammā şimdi Ümmī Tālib gönderdi kim gerçek mi söyledi. Fāḡıma Hâtün gönderdi.[10] Hadice Hâtün evine vardı. Hātūna ḡaber oldı. Ḳarşu geldi. Fāḡıma Hātün’ı[11] aldı. Ḥalvet yere geldi. Oturdılar. Hadice’den şordı kim seyyidümüz Muhammed[12] söyledüḡi söz gerçek midür yâhud mizāḡ mı eyledün? Dedi. Hadice eytdi:[13] Ḥāşāli’llāh! Kim Muhammedle ben mizāḡ eyleyem. İllā gerçek söyledüm ve ḡöñlüm içinde[14] olan niyyetüm söyledüm. İmdi maşlahat oldur kim Muhammed’ün ‘ammūları cem‘ olup[15] gelsünler. Beni atamdan ve ‘ammūmdan dilesünler. Hemān dem Fāḡıma Hātün tamām ferḡānıla[16] Ebū Tālib katına geldi eytdi: Yâ Ebā Tālib ne kim ḡabibüm dimüşdür gerçektür.[17] İmdi sen daḡı ḡardeşlerünḡi ve Benī Ḥāşim ulularını devşürgil. Hadice[18] Hātün’ı dileyü varḡıl. İşde Varağa ibn Nefvel evinde oturup durur, dedi. Ebū Tālib[19] [69b]ne māşlahat vardır, buyurun, işidelüm. Biz daḡı ḡizmete bil baḡlayam. Ebū

Ṭālib[1] söze geldi. Eytdi: Yā Aḥī ibn Nefvel, sen bilürsin kim bizümle Ḥadice Ḥātūn[2] arasında kan karışur. Qavmīlik vardır. Dileriz kim daḥı yakın qavm olavuz.[3] Karındaşum oğlu Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh içün senün qarındaşuñ kıızı Ḥadice[4] Ḥātūn’ı dileyü geldük. Bizden kız dilemek sizden kābin dilemek ne dersin ve nice[5] maşlaḥat görürsin? Varaqa eytdi: Ehlen ve sehlen ve merḥabān, hoşgeldünüz.[6] Mübārek işe gelmişsiz. Bi’smi’llāh gireyim, Ḥadice Ḥātūnla söyleyeşeyüm, dedi.[7] Meclisden kalkdı. Ḥadice Ḥātūn katına girdi. Eytdi: İy Ḥadice! Devlet[8] yüz gösterdi. Sa’adet güneşi senün ṭālī’ün burcından toğdı. İşde[9] Benī Hāşim seyyidler ve Harem uluları Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh içün seni dileyü geldiler.[10] Ne buyurursın dediler ve ne cevāb virelüm? Ḥadice Ḥātūn baş götürdi.[11] Eytdi: Yā ‘ammī, çün benüm qarşuma bāb-ı sa’adet açıldı. Ben yine yapası[12] degülüm. Andan şonra bu şi‘ri buyurdı. Şi‘ir:

[Kıt‘a]

.-./...-./.-./...-

1. Kaçan sa’adet-i devlet[13] kişiye yüz dutdı
Revā mıdur ki yüzün döndere sa’adetden
2. Bu bir ‘ināyetidi[14] geldi Haḫ Te‘ālādan
Zihī ḥasīs kişi kim kaçā ‘ināyetden
3. Dimez midün[15] baña āḥir iy ‘ākil dānā
Dutan anuñ etegin kırtılır delāletden
4. Anuñ kerāmetini[16] dürlü dürlü şerḥ kıılır
Kureyş uluları kim geldiler ticāretten
5. Bu vasfı kim[17] bugün uş sen ḥaber virdün
Ne māl kayğusı qaldı baña bu ḥāletden[18]

Andan Ḥadice Ḥātūn eytdi: Yā ‘ammī, atama varğıl. Ne qadar zahmet ise anuñla meşveret[19] [70a]kılgıl. Bilürsin atam tammā’ kişidür. Anuñ kulağına biñ mişkāl kıızıl altun bırakğıl,[1] eytgil. Ebū Ṭālib il altından saña biñ kıızıl altun virür alğıl. Fāriğ[2] olğıl değıl, dedi. Andan Varaqa, seyyidler katına geldi Ḥadice’nün

selāmını[3] seyyidlere degürdi ve kendünün bu işe rızāsın haber virdi ve ammā Varağa[4] eytdi: Yā sādāt-ı Benī Hāşim, maşlahat oldur kim sizlerden bir kaçınız turuñ.[5] Qarındaşım Huveylid qatına varuñ. ‘İzzet hürmetle dilen. Cemī‘ maşlahat gördiler.[6] Andan emīrū’l-mū‘minīn Hāmza ve qarındaşı Dırār ve ulu qarındaşınınuñ oğlu ‘Ubeyde[7] ibn Hāriş ve Zübeyr ibn ‘Avām ol dört kişi gitdiler. Huveylid’uñ dārına[8] yakın qalıcaq Huveylid bunlara istikbāl idüp qarşu vardı. Meğer Hāmza[9] idermiş aldı bunları şöhet hānesine getürdi. Sadra yer gösterdi.[10] Geçdiler, oturdılar. Huveylid bunları yedürdi, içürdi. Ol ki resm-i ‘ādetden[11] söze başladılar. Hādice’yi Huveylid’den istediler. Eytdiler: Senuñ kerīmeñ[12] Hādice Hātūn’ı qarındaşımız oğlu Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh içün dileyü geldük.[13] Ne buyurursın? dediler. Huveylid eytdi: Yā Sādāt-ı Benī Hāşim, Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh[14] Hādice’nüñ küfvü degüldür. Dağı erenler dilediler. Hādice ol uludan birine[15] rızā virmedi. Qabül eylemedi. Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh ḥod atadan anadan yetīmdür.[16] Mālī eksik, faķīrdür. Hādice anı qabül mı kıılır? Çün seyyidler bu ḥabīşden[17] buncılayın mekrūh söz işitdiler. Hāmza, ğazaba geldi. Qakıyup ḥurūşa[18] geldi. Arşlan gibi ağırdı. Huveylidüñ üstüne çağırdı ve eytdi:[19] [70b]Muḥammed’uñ nūr-ı hürmeti ḥaqqıçün eger ḥavluñ içinde olmayaydı, başuñ keserdüm.[1] Andan eytdi: İy cāhil! Bizcılayın ‘ammūsı olan faķīr mı olur? dedi.[2] Dırār gördi kim Hāmza’nun ğazabı ziyāde söyleyerek bir iş ide, deyü. Hemān[3] durup Hāmza’yı qaldurup yoldaşlarıyla cemā’ati qatına geldiler. Hāmza nice[4] olduğıñ haber virdi. İllā henüz Hāmza arslan gibi hüm hüm iderdi.[5] Andan Varağa oturanlara eytdi: Yā Sādāt-ı Benī Hāşim, sizler ‘ıyşuñuza[6] meşğül olunuz, oturuñuz. Ben yaluñuz varayım. Qardaşumun işini[7] bir yaña ideyim deyüp qalkdı. Qarındaşınınuñ qatına geldi, oturdılar.[8] Varağa eytdi: Yā Aḥī Huveylid, Benī Hāşim’uñ seyyidleri ‘Abdü’l-Muṭṭalib oğlanları[9] Harem qāḍısı Ebū Tālib birle Hādice Hātūn evine gelmişlerdür. Saña dört[10] seyyidi virmişler. Senden Hādice Hātūn, Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh içün dileyeler. Sen anlara[11] ne yaramaz söz söyledüñ ki Hāmza kakıyup ğazaba gelmiş, ḥışım odıyla ṭolmuş[12] arslan gibi ağırup? Huveylid’uñ başını kesmeyince qanda quram deyüp eydür:[13] İmdi ‘Abdü’l-Muṭṭalib’i niçün kendüñe düşmān kıılırsın? Huveylid eytdi:[14] Yā Aḥī Varağa, Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh Hādice’nüñ ne küfvüdür. Eger Qureyş ḥalkı işüdürlerse[15] kim bu işe rızā virmiş olam ne diyeler ben anlara ne cevāb virem?[16] dedi. Varağa eytdi: Pes. Sen maşlahat görürsin kim ejderhāları bize

düşmân[17] kılmayavüz. Hele ben Hâdîce'yi aradum. Gördüm ol elbette Muhammed'i evlenür. Hemân bize[18] ol ejderhâların düşmenliği kalur. Yekregi oldur kim ben şöyle işitdüm kim[19] [71a]Muhammed'ün 'ammuları kendü mâllarından el altından saña ağırlık biñ altun[1] viribiler. İmdi sen altun alğıl. Dahı vekilligün baña vir. Ben varayım Hâdîce'yi[2] evlendüreyüm. İrte bugün Kureyş mahfili içinde saña bir söz olursa[3] sen and içesin kim ben evlendürmedüm ve yâ sen yüki benüm üzerime bırağasın.[4] Ol itmiş diyesin. 'Arab'un dilinden kırtulasın ve hem Benî Hâşimle düşmân olmayasın.[5] Bu söz Huveylid'e hoş geldi. Zîrâ biñ fülörî işitdi. **Dimişlerdir kim[6]**

[Rubā'î]²⁰¹

Zer-cân ipinün 'ukdesini hal itdi İy yâr

Peykârın işin düzer ider[7] anı der-kâr

Ger nîm- cev ağzı zeri kimseye virsen

Cân u dil-ile medh u[8] şenânı ide tekrâr

Varağa'nun itdügi maşlahata Huveylid rızâ gösterüp[9] Varağa'ya vekilligin virdi. Çün Varağa qarındaşı tarafın bitürdi. Sordı[10] cemā'ate geldi. Hâdîce Hâtün viribidi. Hâzret-i Muhammed şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi[11] ve sellem, yalunuz kıatına okudı. Kendözi perde ardından oturdı.[12] Çün âlem fahrı içerü girdi. Gördi perde önünde bir iskemle konılmış geçdi[13] iskemle üzerinde oturdı. Hâdîce Hâtün perde ardından eytdi: Yâ habîbi,[14] yâ kurret-i 'ayn, yâ Muhammed Hâk Sübhânehü ve Te'âlâ Celle ve 'Alâ Hâzreti biz ikimüze[15] kısmet kıldı kim çift olavüz. Birübirümüze helâl olur. Ammâ benüm, senün kıatında[16] bir dilegüm vardur. Dilerem kim ol dilegüm yerine gele. Server-i Kâ'inât eytdi:[17] Yâ İbneti-i, 'ammî benden ol dilegün ne nesnedür eyt işideyim. Eytdi: Yâ seyyidi,[18] dilegüm oldur kim ben za'ife nice kim senün kıatında hayâtda olam. Benüm üstüme ayrük kâbin[19] [71b]olmayasın ve üzerime cāriye dutmayasın. Zîrâ benüm bu 'aybum vardur kim reşk[1] idüp helâlümü günülerem. Huşuşâ senün gibi habîb imdi benüm sözüme[2] ne buyurursın? Hâzret-i Resül şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem eytdi: Ne'am. Yâ Hâdîce[3] Hâtün, senün dilegün neyse anun gibi kılayum, dedi. Hâdîce Hâtün 'âzîm[4] sevindi. Andan şonra iki harîr bez kim altun telile doğunmuş. 'Âlem[5]

²⁰¹ Nazım şekli rûbâî'ye benzemekle beraber rubai'nin aruz kalıplarına tam olarak uymamaktadır.

fahırının biñ füloriyle öñinde qodı. Eytdi: Yā ḥabibi kaçan kābin qapılar[6] bu iki ḥariri ‘ammūm Varaqa’ya vir ve bu biñ füloriyi ‘ammūñ Ebū Ṭālib bir kişiyle[7] atama viribisün, dedi. ‘Ālem fahrı dağı geldi. ‘Ammūsına aqlatdı.[8] Ebū Ṭālib, taşra geldi. Ḥamza okutdı. Eytdi: Yā Ebū’l-Bu‘lā, al bu altunı[9] hīç kimse bilmesün. Ḥuveylid’e iletgil ve hem anuñla barışgıl. Göñlin ala algıl,[10] dedi. Emīrū’l-mū’minīn Ḥamza dağı altunı aldı. Ḥuveylid ibn Esed evine geldi.[11] Ḥuveylid, Ḥamza geldüñ işidicek yerinden tırup Ḥamza’ya qarşu vardı.[12] Tevāzu‘ idüp boynın, qulağın öpdı. Eytdi: Yā Veledi, Yā Ḥamza bu qā‘ide[13] vardur kim kız dileyen kiři ehl-i taḥammül olur. Kız viren kiřinüñ dili acı, ḥulqı[14] tünd olur. İmdi pes geldüñ için senüñ kerāmetüñe qarındaşum Varaqa’yı[15] vekil eyledüm. Anuñla birlik idüp işüñüzi tamām yetiřdürüñ.[16] Ḥamza’yı yine öpdı. Andan ol Esedu’llāh ve esed-i Resūla’llāh, Ḥamza kīse birle altun[17] çıkardı. Öñinde qodı ve eytdi: Yā ‘ammī, ulu qarındaşum ‘Abdi[18] Menāf ya‘nī Ebū Ṭālib size selām eytdi: Bu biñ altun bizden qabül idüp[19] [72a]şerbet bahā ma‘zūr dutsın, dedi. Ḥuveylid, altunı göricek ‘azīm ḥoş[1] dil oldı. Andan Ḥamza qalkdı. Ḥadice Ḥātūn evine geldi. Gördi yol[2] üstünde Şiddik-ı Ekber, Varaqa birle kelecı ıder. Ebū Bekr rağıya’llāhu ‘anhu[3] eytdi: Yā seyyidi ibn Nefvel, sen ‘ālim kişisin ve bilgilü ersin. Ben bu gece bir düş[4] gördüm. Anı saña söyleyeyin. Sen ol düşi ta‘bir eyle. Eytdi: Yā ‘Atik,[5] düşiñi söyle, işideyüm. Eytdi: Bu gice düşüm içinde gördüm kim Ebū[6] Ṭālib’ün evinde bir yıldız çıkar. Münevver, müzehher Mekke şehrinüñ üzerinde[7] dikilür, durur. Andan senüñ qarındaşuñ Ḥuveylid kıızı Ḥadice Ḥātūn’uñ[8] tāmı üstüne iner. Dağı bir bedr āy olur. Dağı ‘āleme aydınlık virür. Andan[9] Ḥadice Ḥātūn’uñ evine iner. Ben dağı irişü gelürüm, dir. Ḥamza dağı bu sözi[10] işidü gelür. Varaqa eytdi:

Yā ‘Abdu’llāh ibn Nefvel, gel. Ol münevver[11] yıldızı ev içinde oturur, görürsiz. Şiddik eytdi: Yā ibn Nefvel ne ‘aceb[12] işāret eyledüñ, göñlün dili birle göñlüme beşāret eyledüñ. Hikāyeti[13] baña bildürdün, dedi. Ḥamza eytdi: Yā ‘Atik seyyidümüz, senedümüz, sultānımız[14] Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh evlendürürüz. Gel bile varalum, dedi. Ebū Bekr, ‘azīm şāz[15] oldı. Yüridiler, cemā‘ate girdiler. Çün Fahr-i Kā’ināt, Şiddik’ı gördi.[16] Bu ḥinde Şiddik’uñ geldüñi kendüye ḡāyet ḥoş geldi. Tırup gelüp[17] Şiddik’uñ elin alup yanına geçürdi. Andan Varaqa, Ḥadice Ḥātūn ‘ammūsı[18] Varaqa’ya du‘ā eyledi. Dağı andan eytdi: Yā ‘ammī, aşığa gel. Nikāh mün‘aqid eyleñ.[19] [72b]İki müttehid müttehid eyle

zîrâ olmasun kim hasûdlar, mennâ' lar Muhammed'i sevmeyenler[1] haber-dâr olalar. Men' eyleyeler, fitne ideler. İşümüz te'hîre düşe,[2] dedi. Andan Varağa, Benî Hâşim katına geldi. Eytdi: Yâ Sâdât-ı Benî Hâşim,[3] iş bitdi, vakt irişdi. Turuñ ilerü gelün, huṭbe oḡuñ, 'aḡd[4] idelüm, dedi. Andan bir şandalî getürdiler. Muraşşa' orta yerde ḡodılar.[5] Cemî' Kureyş'ün ulusu ve ḡaḡsı Ebü Tâlib idi. Hem dili faşih idi hem sözi[6] şahih idi hem lafzı melih idi. Ebü Tâlib yerinden durdı. Evvel şandalî[7] üstüne oturdı. Nikâh huṭbe oḡdı ve kâbin mâlı budur ki zıkr eyledi.[8] Biñ mişḡâl sîm ve biñ mişḡâl zer ve biñ mişḡâl müşḡ ve 'anber ve beş yüz[9] mişḡâl 'üd fâhir-i on min za'ferân ve on bıkr câriye ve yüz kızıl kıvırcık[10] deve kırmuzu örtüsiyle andan Ebü Tâlib bu cümle mâlı şerḡ eyledi.[11] Andan sonra ol cemâ' ate eytdi: Yâ Benî Hâşim, yâ 'Abdi Menâf, yâ Benî[12] ḡuḡay işidünüz zinhâr olmasun kim bu ḡadar mâlı ve tecemmüli Muhammed ibn 'Abdu'llâh[13] ḡanda bulur ve ne yerden getürür deyü. Kimsenün ḡâtırına gele. Bu endişeyi ḡılmasun.[14] İmdi sizler şahid olun. Ol cemî' mâlı kim kâbin maşlaḡat için[15] aḡdum. Dilüme getürdüm. Ben aḡa kefil oldum. Andan 'Abbâs eytdi: Yâ ḡavm[16] bilmiş oluñ. ḡarındaşum kefil olduḡı mâla ben daḡı kefil oldum. Andan[17] ḡamza yerinden uru ṭurdı. Eytdi: İy Sâdât-ı Benî Hâşim, biz üç ḡardaş[18] ol mâla kefil olduk, dedi. Andan Ebü Tâlib, Varağa'ya eytdi: Yâ ibnü'l-Nevfel[19] [73a]bu ḡadar mâl zıkr eyledüm ve bu üç ḡardaş ol mâla kefil olduk. Ol ḡadar kâbin[1] üzerine ḡadice'yi Muhammed birle evlendürirsın. Varağa ayaḡ üzerine ṭuru[2] geldi, eytdi: Yâ Benî Kureyş, yâ Benî 'Abdi Menâf, yâ Benî ḡuḡay ḡamuñuza ma'lûm[3] oldu kim ben ḡadice ḡâtün'ün vekil-i muṭlaḡıyam. İmdi benüm aḡzumdan[4] sizler işidünüz kim ol ḡadar mâlı kim Ebü Tâlib, zıkr eyledi. ḡâliñ viridi.[5] Ben daḡı râzî oldum. ḡadice ḡâtün, Muhammed ibn 'Abdu'llâh birle evlendürem.[6] Mübârek ola dedi. Andan seyyid-i kâ'inât 'aleyhi efḡalu's-şalavat buyurdı:[7] Ol iki kıymet bize getürdiler. Varağa'nun üstüne ḡil'at kemişdiler ve eytdiler:[8] Muhammed'den bu ḡil'atı ḡabül ḡıl. ḡabül ḡıldı. Andan ḡadice ḡâtün 'ammûsı Varağa'yı[9] ḡâtına oḡdı, eytdi: Yâ 'ammî, aḡaḡa seyyidler ḡatına inüp eytgil kim ḡadice[10] ḡâtün ol mâlı tavarı kim kâbin için yâd ḡıldılar. Ebü Tâlib ve 'Abbâs [11] ve ḡamza, ol mâla zâmin oldılar. İmdi ol mâlı ḡadice ḡâtün ḡelâli[12] Muhammed ibn 'Abdu'llâh baḡışladı. 'ammûları daḡı kefillikten berî olsunlar,[13] dedi. Andan Varağa anup seyyidler ḡatına geldi. ḡadice ḡâtün'ün dedügin[14] cemâ' ate naḡl eyledi. Cemî' cemâ'at işidüp ḡadice ḡâtün'a kerîmelik itdük.[15] ḡoş bezirḡanlıḡ eyledük. ḡoş metâ'a ḡarîdâr olduñ, dediler.

Andan[16] Ḥadīce Ḥātūn, Ḥazret-i Muḥammed ‘aleyhi’ş-şalavātu ve’s-selām ‘ammūlarına ve ‘ammūsı[17] oğlanlarına ve akrabalarına ve hizmetkârlarına ve cārîyelerine bahşîşler[18] ve iḥsânlar eyledi. Şöyle kim cemî‘ ḥātūna du‘âcı oldılar. Çün aḥşam[19] [73b]yetişdi. Ḥazret-i Muḥammed şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem, Ḥadīce Ḥātūn’un evine[1] koyup elin eline virüp evlü evine gitdiler. Bunlar kaldılar. **Ebū’l-Ḥasan[2] Bekrî raḥîmetu’llāhi ‘aleyhi** rivāyet eyler. Eydür: Ol gün kim Ḥadīce Ḥātūn evinde[3] ‘aḳdi bağlandı. ‘Aşrdan sonra Mekke şehrinde çav düşdi. Muḥammed, Ḥadīce[4] evlendi deyü Kureyş içinde söylendi. Ḥazret-i Muḥammed şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellemi[5] sevmeyenlerün ervāḥ-ı ḥabîşelerine od düşdi. Yüreklerin ḥased[6] odı bişürdi. Ebū Cehil ve ‘Uḳbe ibn Ebî Mu‘ayt ve Rabî‘ ve ‘Utbe ve Şeybe[7] ve Naḍr ibnū’l Ḥārîş bir yere cem‘ oldılar. Eytdiler: Gördünüz mi kim Muḥammed ibn[8] ‘Abdu’llāh siḥrinün kuvveti birle ne māl-ı ‘azîm kazandı. Ne ḥazîneye el urdı.[9] Bir pūla muḥtâc iken cemî‘ Kureyş’ün māl-dârlarından daḥı ğanî oldı,[10] dediler. Ebū Cehil eytdi: Sizler ḥod ğâfilsiz, birgün ola kim başuñuza[11] ne belâ getiriserdür. Biraz geldiler, cem‘ oldılar. Ebū Cehil, Ḥadīce Ḥātūn[12] atası Ḥuveylid’den su’âl kıldı. Eytdi: Yâ ‘ammî Ḥuveylid, bu ne ma‘nâdur kim[13] kaçan Kureyş uluları, Ḥadīce Ḥātūn’ı dilediler virmedünüz. Taşradan[14] mülûk-ı ‘Arabdan daḥı istediler. Anlara daḥı virmedünüz. Bu nedür ki birgün[15] içinde işi bitürdünüz. Ḥadīce’yi Muḥammed’e virdünüz. Ḥuveylid, Lât u ‘Uzzā’ya[16] and içdi kim ben arada degülem. Bu mu‘âmele arasına girmedüm. Qarındaşum[17] Varaḳa birle ittifâḳ eylemişler. Hemân birgün içinde işlerin bitürmişler,[18] deyüp söyleşürken gördiler Ḥarem kapısında Varaḳa girüp geldi. Ebū Cehil,[19] [74a]Varaḳa’yı ilerü okudı. Eytdi: Yâ ibn Nefvel, sen bir ‘âlim ve ‘âḳıl kişisin.[1] Bunca kitâblar muḥâla‘a kılmışsın. Çok yerlere sefer eylemişsin. Çok[2] ulular yüzün görmüşsin. Bu ne bilüsizlik idi kim ve ne yaramaz iş idi kim[3] işledün Muḥammed, Ḥadīce’nün ne küfüvi ve ne ber-â-beri midir kim vekîl oldun?[4] Daḥı bir gün içinde Ḥadīce’yi Muḥammed’e virdün? Muḥammed’ün ‘ammūları cevâb[5] virmedin. Varaḳa baş getürdi ve eytdi: Yâ ibn Hişâm, Muḥammed[6] Ḥadīce’nün niçün küfüvi degüldür? Muḥammed taşradan mı geldi? ‘Acem iklîminden[7] midür yâḥud Rûm vilâyetinden mi geldi? Kureyş oğlanlarından ve Hâşim[8] oğlu degil midür? İsmâ‘îl sülâlesi degil midür? Niçün buncılayın sefîhler sözin[9] söylersin? Eger aşlın şorarsañ ikisinün aşlı bir degil midür? Muḥammed ibn[10] ‘Abdu’llāh ibn ‘Abdü’l-Muḥtalib ibn ‘Abdi Menâf ibn Quday; Ḥadīce binti Ḥuveylid[11] ibn Esed ibn

‘Abdu’l-Ferāy ibn Kuḍay ibn Kilāb ibn Merra’dur. İki bir ağacın[12] budağıdır. Eyle olıcağ, niçün Muḥammed, Ḥadice’nün küfvî degüldür? Andan ‘Uḳbe[13] ibn Mu‘ayṭ, yā Varaḳa Muḥammed anuñçün Ḥadice’nün ber-ā-beri degüldür kim Muḥammed[14] yoḥsüldür, yetimdür, ata, anayıla beslenmedi. Eyle olsa Ḥadice bir celile seyyide[15] mün‘ime muḥtereme mülk ve māl ıssı, ḥüsn ve cemāl ıssı Muḥammed aña nice ber-ā-ber olur?[16] dedi. Andan Varaḳa uru ṭurdı. Kureyş üzerine çağırdı. Yā ḳavm niçün[17] aduñuz uludur ve ‘aḳluñuz kimlerden uludur? Her ḳanḳuñuza ‘āḳıl[18] dirsem cāhildür, delüldür. Eger Ḥadice’nün genci ve malı ve ḥüsn-i cemāli vardır[19] [74b]Muḥammed’ün enbiyā ḥālinden ḥālī Va’llāhi ḥulḳından ḥüb ḥiṣāli vardır. Şi‘ir[1]

[Ḳıṭ‘a]

.---/.---/.--

1. Anuñ ḥüsn-i ḳatında ḥüsn eger sen
Cemālın gör cebīninden utanğıl
2. Göricek[2] görklü yüzün gün utanur
Ay alınıñ şu‘ā‘ından utanğıl
3. Ne[3] dārisen ḥū dersin sen ırāḳdan
Bugün yarın yaḳınından utanğıl[4]
4. Kureyşün çün emīni ṣādıḳıdır.
Kureyşün sen emīninden utanğıl
5. Ol[5] İbrāhīm dīnini dinlenündür
Anuñ ol aşlı dīninden utanğıl

Andan Varaḳa[6] eytdi: Yā ana bir Kureyş ve yā Sādāt-ı Harem, Ḥadice Ḥātūn’uñ Kureyş ḥātūnları[7] arasında ḥürmetlü ve ‘izzetlü ḥātündür. Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh’uñ[8] dīni, diyāneti, ‘iffeti, şıyāneti, emn u emāneti ‘ālem içinde meşhürdür. Siz[9] daḥı bilürsüz. Aşlı ulu ve ḥasebi ve nesebi şerīf ve kendüñüñ ḥüsnü ve ḥulḳu[10] laṭīf, ḳānī‘, şābir, fāzıl, şākir Ḥadice Ḥātūn ‘āḳilelik eyledi. Mālını ve rızḳını[11] anuñ gibi kişiye ıṣmarladı. Şimden sonra her kim anuñ ardınca yavuz[12]

söz söyleye. Kendünün hasûdlığına ve bed-bahtlığına tanıklık virür.[13] Dahı anuñ gibi sözün fâ'idesi yokdur deyüp ebsem oldu. Andan Benî[14] Hâşim uluları 'Abdi Menâf oğlanları, Varağa'nun sözine âferîn[15] ve tahsîn eylediler. Andan Hamza ayağ üzerine geldi ve kılıcın dardı.[16] Yâ Benî Kureyş, yâ Benî 'Abdü'd-Dâr ve yâ Benî 'Abdü's-Şems ve yâ Benî Ümeyye ve yâ Benî Esed[17] ve yâ Benî 'Abdü'l-Muṭṭalib hele bugün Varağa ibn Nefvel sözi ḥatm eyledi.[18] Bugün ki günden girü ve her kim qarındaşım oğlu Muḥammed'ün ḥaqqına artuḵ eksük[19] [75a]söz söyleye ve Rabbi hazâ'l-beyti bu Ka'be evinün Allâh ḥaqqıçün ve ceddüm[1] İbrâhîm peygâm-ber rûhıçün ve atam 'Abdü'l-Muṭṭalib canıçün bu önümdeki[2] kılıç birle anuñ başını keserem, dedi. Zîrâ ben cānumı ve mālı mı anuñ yolına[3] vakf eylemişimdür kim gerekse bugün gerekse yarın öleyim, dedi.[4] Andan ulular araya düşdiler. Hamza'yı, Ebū Cehil ile barışdırdılar.[5] Zîrâ Şām yolında 'âlem fahrı ḥuzûrında Ebū Cehil'e sögüp yüzine[6] kılıç çekmişdi. Ol sebebdan ötürü ikisin görüşdürdiler. Bunları bu kelimât[7] üzere iken Ḥadîce Ḥâtûn raḍıya'llâhu te'âlâ 'anha, Meysere'ye eytdi:[8] Yâ Meysere yüri. Saña şımarladuğum ḥizmeti yerine yatur. Meysere dahı münâdî[9] buldı. Ḥadîce Ḥâtûn nice ısmarladıysa münâdiye ısmarladı. Ḥazret-i[10] Resûl şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellemi seven ve sevmeyen münâfıkın ol gün[11] Ḥarem'de hâzır olmuşlardı. Na-gâh işitdiler. Münâdî nidâ eyledi kim yâ Lü'ey ibn[12] Ğâlib, yâ Benî Kureyş, yâ ibn Hâşim, yâ ibn Hişâm, yâ ibn 'Abdi Menâf bilün ve âgâh[13] olun. Huveylid kızı Ḥadîce Ḥâtûn, cemî' emvâlini ve esbâbını ve aḥmâlini[14] ve eşkâlini ve emlâkini ve cevârisini ve 'abîdlerini ḥelâli Muḥammed ibn 'Abdu'llâh'a[15] bağışladı. Cemî'isine mâlik eyledi. Cemî' Mekke'nün ḥalâyıkı uludan kiçiden,[16] dostdan ve düşmândan bildiler kim Ḥadîce Ḥâtûn'un ol 'azîm malı[17] Ḥazret-i Muḥammed şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem ḥazretlerinün oldu. Ol hasûdları[18] kim Ḥazret-i Muḥammed'i dilemezlerdi. Bu nidâyı kim işitdiler her birini yüz dürlü[19] [75b]kuluñ dutdı. Ebū Cehil'ün iki kulağına ḳurşun akıtsalar yegdi. Buncılayın[1] söz işitmekden Ḥazret-i Muḥammed'ün şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem[2] 'âşıqları bu nidâyı kim işitdiler. Her biri şol kadar feraḥ oldılar kim[3] vaşfa gelemez. Her biri ağızlık getürüp tezvîci ḳutlulayu vardılar. 'Âlem[4] fahrını ziyâret eylediler. Ḥadîce Ḥâtûn dahı her birine in'âm ve iḥsânlar[5] idüp dostlarıyla ḥoş geçdiler. Andan sonra ḳâḍılık yerinde[6] kendüleri oturdılar. Anuñ ağızına bakarlardı. Ḥalâyıkun şulḥ idicisi[7] oldu. Düşmişi ḳaldurdı. Borç altında ḳalmışun elin dutdı.

Açları[8] doyurdu ve yalınları donatdı. Günden güne adı, şanı arttı kim[9] kerem-i lütfu hulkı ulu kişi dilinden ‘ām u hāş menziline Kureyş mahfilinde[10] söyleyen söz Fahr-i Kā’inātuñ sözi oldu. Evvel Hādice Hātūn’dan[11] bir oğlu doğdı. Adın Kāsım virdi. Andan ‘ālem fahrını künyep birle[12] ekdiler. Ebā’l-Kāsım dediler. Çün ‘ālem fahrının evlendüğinden beş[13] yıl geçdi. Andan sonra İmām-ı Evvel emirü’l-mü’minin ‘Alī ibn Ebī Tālib[14] Kerrema’llāhu vechehü dünyāya geldi. Ammā Şevāhidü’n-Nübüvve Kitābı’nda[15] emirü’l-mü’minin ‘Alī’nün evlādından dünyāya gelen on bir imāmuñ[16] rağıya’llāhu ‘anhum ecma’in mevlüdin zıkr eylemişler. Ammā ol ‘Alī’nün mevlüdin[17] zıkr itmemişler. Diledük kim anı dağı siyer kitābının içinde zıkr idevüz.[18] **Siyer-i Nebī Kitābı’nda Muhammed ibn İshāk kavlinden Ebū’l-Hasan Vā’ız-ı[19] [76a] el Bekrī rahmetu’llāh ‘aleyhi, şöyle rivāyet eyler kim ululardan isnādile[1] böyle haber virüz kim ‘Alī ibn Ebī Tālib’i sevmek** Kerrema’llāhu vechehü, Müslümānlara[2] vācibdür. Zīrā Fahr-i Kā’ināt buyurur kim “men küntü mevlāhü fe‘Alīyyü mevlā.[3] Feķāle ‘aleyhi’s-selām. ‘Alīyyü minnī kehavani min Mūsā. Ve ķāle ‘aleyhi’s-selām.[4] Anā Medīnetü’l-‘ilmi ve ‘Alīyyü bābuhā femēn arādā’l-‘ilme. En ya’tihā min bābihi ve ķāle[5] ‘aleyhi’s-selām. İfzāliküm ‘Alīyyü ve ķāle ‘aleyhi’s-selām. Leħmege liħmī demmege demi[6] rūħike rūħī.”²⁰² bunun emsāli iken çokdur. Andan ‘ālem fahrı, ‘Alī’yi[7] kardeşliğe kabül itdi. Dağı kızı Fāṭıma’yı aña evlendürdi. Dağı kendüden[8] sonra ehl-i beyti üzerine vaşı kıldı. Vārisi ‘ilmi oldu. Dağı Allāhu Te‘ālā,[9] ‘ilminün sırrını ‘Alī’ye söyledi. Dağı tarikat irşādın kılmāğa, ümmetine ‘Alī’ye[10] havāle kıldı. Evvel dīne ‘Alī iķrār eyledi. Evvel livāü’l-ħamdi ‘Alī götürdi.[11] Hāzret-i Resül’e, evvel şalavātı ‘Alī getürdi. Hāzret-i Resül, birle evvel ‘Alī[12] namāz kıldı. **Şi‘ir**

[Kıṭ‘a]

---/---/---.

1. ‘Alī’yi bir kişi bildi cihānda

Meğer ol kişi kim[13] peygām-ber idi

²⁰² مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلٍ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلِيُّ مَنِّي وَنَ مِنْ مُوسَى وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنْ مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلَيْ بَابُهَا فَمَنْ أَرَادَ الْعِلْمَ أَنْ " يَأْتِيَهَا مِنْ بَابِهِ وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِفْضَا لَكُمْ عَلِيٌّ وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَحَمَكِهِ لَحْمِي نَمَكٌ دَمِي رُوحُكَ رُوحِي Ben kimin mevlasıysam(yönetici) Ali de onun mevlasıdır. Peygamber şöyle buyurdu: Ali'nin bana olan durumu Musa'nın Harun'a olan durumu gibidir. Ben ilmin şehriyim. Ali de kapısıdır. Kim ilim isterse Ali'nin kapısına gelsin. Peygamber (s.a.s) şöyle buyurdu: Sizin en hayırlınız Ali'dir. Benim etim onun etidir. Kanım onun kanıdır. Ruhum onun ruhudur."

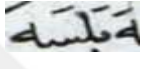
2. Nebî'den sonra maḥlūkāt içinde
Ḳamu serverler[14] üzre serveridi
3. Ne baḥridi anuḡ göḡli ‘aceb kim
Ki anuḡ her sözi[15] bir gevheridi

Rāvīler eydürler kim Ebū Ṭālib’uḡ ḡātūnı Esed kıızı[16] Fāṭıma bir müddet ‘ıyāle ḡāmīle olmadı. ‘İyāl ārzū idüp nezr ü ḡurbān[17] iderdi. Ammā ḡurbānın şanemler öḡinde iderdi ve itdügi nezri[18] Lāt u ‘Uzzā adına iderdi. Birgün Ḥazret-i Resūl şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem[19] [76b]‘ammetesi Fāṭıma Ḥātūn’a eytdi: Yā Ümmāh, niḡün nezrūni ve ḡurbānuḡı şanemler[1] adına idersin? Anlar “lā yezurrū velā yenfe”²⁰³ nesnedür. Şimdiden sonra ḡurbānuḡı ki[2] idicek Allāh Sübhānehü ve Te‘ālā Ḥazretini aḡıl ve nezrūḡı Ḥaḡ Sübhānehü ve Te‘ālā[3] Ḥazretine kılḡıl. Eger dīlersen nezrūḡ ve ḡurbānuḡ ḡabūl ola. Ḥaḡ[4] Sübhānehü ve Te‘ālā Celle ve ‘Alā Ḥazreti ḡacetūḡı revā kıla, dedi. Andan sonra[5] Fāṭıma Ḥātūn, anuḡ gibi kıldı. Tā kim Ḥaḡ Sübhānehü ve Te‘ālā Ḥazretinden[6] va‘de yetiḡdi. Fāṭıma Ḥātūn, ḡāmīle oldu. Günden güne Fāṭıma’nuḡ[7] yüzinde nūr belürdi ve dürlü dürlü nişānlar görür oldu. Henüz ḡāmīle[8] olmadın düş görmiḡdi kim bir direk yerden göge dikilür, Fāṭıma Ḥātūn[9] ol düşi ‘ālem faḡrına ḡaber virdi. Buyurdı kim yā Ümmāh, bu gice Ka’be’ye[10] varḡıl. Ṭavāf kıılḡıl. Allāha secde eyleḡıl. Allāhu Te‘ālā Ḥazretinden ‘ıyāl dīleḡıl.[11] Fāṭıma Ḥātūn, Ḥazret-i Resūl’uḡ buyruḡun yerine getürdi. Ol gice de[12] ḡāmīle oldu. Bunun üzerine dört ay geḡdi. Birgün Faḡr-i Kā’ināt,[13] ‘ammūsı Ebū Ṭālib evine geldi. Fāṭıma Ḥātūn ḡarḡu yürüdi. Server-i[14] Kā’ināt ḡopdı. Mübārek maḡāsinin öpdı. Eytdi: Yā Habībı, seni sevenüḡ[15] cānı cennete erzānı olsun ve sevmeyenüḡ cānı cehenneme yansun, dedi.[16] Andan ‘ālem faḡrı eytdi: Yā Ümmāh, meḡer kim du‘āḡ icābet olmiḡdur kim yüzüḡ[17] nūrın ziyāde olmiḡ gördüm. Fāṭıma Ḥātūn eytdi: Ne‘am. Yā ḡabıbi anuḡ[18] gibidür kim eydürsin şimdi dört ay oldu kim ḡāmīleyem. Server-i Kā’ināt[19] [77a]eytdi: Yā Ümmāh, eger Ḥaḡ Sübhānehü ve Te‘ālā Ḥazreti, size er ‘ıyāl virürse baḡa baḡıḡla[1] ḡuz kim anı ben besleyeyin, dedi. Fāṭıma Ḥātūn eytdi: Eyle olsun,[2] yā Muḡammed. Fāṭıma Ḥātūn kim ḡāmīle oldu iken ‘acā’ib ḡarā’ib işāretler[3] görür oldu. Eger yalūḡuz otursa yüregi içinde tesbīḡ āvāzın işüdüdi.[4] Fāṭıma Ḥātūn ol sebebden dā’imā ḡalvet

²⁰³ لَا يَضُرُّ وَلَا يَنْفَعُ “Fayda ve zarar vermez.”

otururdu. Eger uyusa elvān[5] işāretler görürdi. Çün Ka'be'ye varsa dilese kim şanemler öninde[6] secde ide. Kırnında veledi dikülirdi, kımazdı kim şaneme secde eyleye.[7] Çün Fāṭıma Ḥātūn'un ay günü yetişdi. Vakt yakın oldu kim oğlan[8] vücūda gele. Çün ol gice oldu kim ol "ayet-i 'uzmā veliyyi innemā maḫşūdi[9] hel ata memdūhi lāfettā muḫḫiru'l-ʿacāyibi ve muḫḫirruḫu'l-kitāyibi leyse benī ḡālib."²⁰⁴ [10] 'Alī ibn Ebī Ṭālib raḏıya'llāhu te'ālā 'anhu Kerrema'llāhu vechehū zuhūra geliserdür.[11] Fāṭıma Ḥātūn ḫelāline eytdi: Bu gice beni Ka'be'ye ilet, ḫalvet ṭavāf[12] eyleyem derken gördiler Allāh'un ḫabibi kıpudan içerü girüp geldi. Selām[13] virdi. Buyurdu kim bugün evünüzde kırbān eyleñüz, miskīnlere[14] ulaşıdurunuz ve bu gice Ka'be evini ṭavāf eyleñüz, dedi. Yine kendü menziline[15] gitti. Ḥazret-i Resūl'ün buyruḡın yerine getürüp kırbān eyledi. Miskīnlere[16] ulaşıdurdı ve aḫşām olıcaḫ Ebū Ṭālib, Fāṭıma'nun elin aldı bir kıra kırnak[17] bile alup Ka'be'yi ṭavāf kıılmaḡa vardılar. Ka'be'yi ṭavāf kııldılar. Çün va'de[18] yetişdi. Fāṭıma Ḥātūn Ḥacerü'l-Esved'e kıarşı durdu. Şol dem içinde[19] [77b] 'ıyāl vücūda geldi. Fāṭıma Ḥātūn el sunınca 'ıyāl yere indi. Çün yere[1] düşdi. Ḥacerü'l-Esved'e kıarşı döndi. Der-ḫāl sücūd itdi. Fāṭıma[2] Ḥātūn ḫāmile olan ḫātūn kışiler nişānlarından umardı kim[3] bir nişān ve bir ḫadeş herḡiz olmadı. Bir nefes urınca vücūda geldi. Gördiler kim[4] secde eylemişdür. Der-ḫāl yerden götürdiler. Ebū Ṭālib geydüḡinden bir ṭon[5] kııkardılar. Veledi ol ṭon içine şardı. Kıucaḡına aldı, eytdi: Yā Fāṭıma,[6] bu veledün adını ne deyelüm? Fāṭıma eytdi: Yā Ebā Ṭālib, eve varalum. Seyyidümüz[7] Muḫammed'i okuyalum, gelsün mübārek mevlūdi görsün. Zırā Muḫammed bizümle[8] kıavl eylemişdür. Eger er oğlan ṭoḡarsa ol Muḫammed'ün ola. Anı ol besleye.[9] İmdi Ḥazret-i Muḫammed kendüsi bilür. Her nice kim ad dilerse ol ad virsün,[10] dedi. Andan oḡlanı götürüp eve geldiler. Evde olan cemā'at dilediler kim[11] yüzün açalar, göreler. Fāṭıma Ḥātūn eytdi: Kımesneye destūr yokdur kim[12] bu mevlūdün yüzini göre. Tā seyyidümüz Ḥazret-i Muḫammed gelüp yüzini[13] görmiyecek. 'Ālem faḫrı eytdi: Dedi, kıırnaḡı gönderdi kim Ḥazret-i Muḫammed'e[14] ḫaber vire. Kırnak gelüp göriniceḫ 'Ālem faḫrı eytdi: Yā mübārek geldün kim[15] 'ammūm oḡlın baḡa muştılayasın. Ne'am, yā seyyidi kıalkdı. Ḥazret-i Resūl şalla'llāhu[16] te'ālā 'aleyhi ve sellem 'ammūsı evine geldi. Henüz mevlūd Ebū Ṭālib'ün ṭonına[17] şarılmışdı. 'Ālem faḫrı ol ṭon birle oḡlanı

²⁰⁴ "عُظْمًا وَلِيٍّ إِنَّمَا مَقْصُودُ هَلْ أَتَى مَمْدُوحٌ لَأَقْتَى مُظْهَرُ الْعَجَائِبِ وَمُعْرِقُ الْكُنَائِبِ لَيْثُ بَنِي غَالِبٍ" "Ayat-i Uzma sahibi makdu olan benī ḡālib aslanı birlikleri olaḡanüstü şeyleri gösteren genç övülen biri geldi mi."

eline aldı. Yüzün yüzine[18] urdı. Andan mübârek dilini oğlanuñ ağızına virdi. Ağıznuñ lu‘âbını[19] [78a]dili birle ‘Alî’ye emzürdi. Ol nesne kim ‘Alî’nün ħulfindan aşağı indi.[1] ‘Âlem faħrınıñ mübârek ağızı yaradı. Andan sonra ‘Alî’nün kulağına[2] üç kez tekbîr getirdi. **Allāhu Ekber, Allāhu Ekber, Allahu Ekber**, dedi.[3] ‘Alî, Hâzret-i Resûl’ün yüzine karşı gözin açdı. Evvel ki dünyāya[4] nazar eyledi. Faħr-i Kā’ināt’uñ mübârek cemâline baħdı. Daħı tebessüm eyledi. Hâzret-i[5] Resûl şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem yine bağrına başdı. Andan ‘Alî birle[6] göbeğin kesdi ve gözlerin sürmeledi ve bir ak sūf doladı. Andan Fâtıma[7] Hâtûn eytdi: Yâ seyyidi, bu mevlûde ad urğıl buyurdı kim yâ Ümmāh, henüz[8] başa kırnağ gelmedin. Hâtifden âvâz geldi kim yâ Muħammed, ‘ammün Ebû Tâlib’ün[9] oğlı dünyāya geldi. Varğıl aña ‘Alî ad diğil. Bu mevlûdün adı ‘Alî’dür, dedi.[10] Fâtıma Hâtûn’uñ eline virdi. Kendü menziline gitdi. Yedi güne degin[11] gelmedi. Tâ kim hâtûn kişilerün toyı, düğünü geçdi. Andan sonra dâ’im[12] gelürdi. Tonın değışürdi ve yeyecek yedürirdi. Yüyesi vaħt olıcak[13] kendü yürdi. Tonını geydürürdi. Kümâtı kendü şarardı. Zîrâ kendüden[14] ğayrı kümât şarsa, gerinürdi. Kuvvet iderdi. Kümâtın yırtardı.[15] Beşiginün bendlerin kırarı. Kaçan kim ‘âlem faħrı, ebsem yaturdı. ‘Âlem faħrı,[16] ‘Alî’nün beşigin günrirdi. Çün beş yaşına değıdi. Aldı kendü evine[17] getürdi. Kendü yanında yaturdı. Çün yaşından geçdi. ‘Alî’ye, Faħr-i Kā’ināt[18] mübârek eline aldı. Harem’den yaña vardı. Gördi, Kureyş cem‘ olup oturup[19] [78b]kelimât iderlerdi. Eytdi: Yâ Âlibi Ġâlib ne söyleşürsüz? Yâ Muħammed, Kureyş’ün[1] erliğin söyleşürüz. ‘Âlem faħrı eytdi: Eger Allāh’dan ‘ömür olursa[2] bu elümdeki tıflı göresiz kim ne kıpırsırdür. Ne şecâ‘ at ıssı olırsırdür.[3] Temâşâ idesiz, dedi. ‘Alî çün üç yaşına yetdi. ‘Âlem faħrı, Mekke’den[4] taşra Hîrâ Tağı’na alur, bile giderdi. İbrâhîm peygamber ‘aleyhi’s-selâm[5] maħâmında kendü namâz kılırdı. ‘Alî’ye daħı buyururdi: Sen daħı H’âcenâ secde[6] kılgıl, derdi. ‘Alî daħı ‘âlem faħrıyla secde iderdi. ‘İlmî hikmet keliclerin[7] ‘Alî’ye söylerdi. Dâ’im irşâd idüp terbiyyet itmegde idi. Birgün[8] Fâtıma Hâtûn eytdi: Yâ Ebâ, birgün ben Muħammed’i görmedüm kim şanemlere secde[9] eyleye. İllâ Beytül-Muħaddes’den yaña secde eyler. İşte oğlum daħı öğretti kim[10] kendü birle secde kıılır, dedi. Ebû Tâlib eytdi: Yâ Fâtıma, Muħammed haħ dîn[11] üzerinde durur. Daħı bilürsin ‘Alî doğmadın biz aña bağışlamışızdır. Kendü bilür[12] her nice terbiyyet iderse itsün, dedi. Yine birgün Ebû Tâlib bir deveye[13] oğlı Ca‘fer’le

binüp taşra Mekke'ye geli dururlardı. İrakdan gördi kim[14] 'ālem fahrıyla oğlu 'Alī durup namāz kıllurlardı. Ebū Ṭālib devesin Ḥazret-i[15] Resūl'den yaña sürdi. Yakın gelicek eytdi: Yā Muḥammed, bu tapduğun[16] dīn ne dīnidür? Bu kılduğun ṭā'at ne ṭā'atidür? Ḥazret-i Resūl şalla'llāhu[17] te'ālā 'aleyhi ve sellem buyurdi: Yā 'ammī hazā dīnu'llāhi te'ālā bizüm ulu atamız[18] İbrāhīm peygām-ber 'aleyhi's-selām dīnidür. Dağı cemī' enbiyā kim benden ilerü geldiler.[19] [79a] Cemī' isi bu ḥaḳ dīn üzerine geldiler. İlerü yürüdiler. Dağı ḥalāyıkı bu toğru[1] yola kığırdılar. Yā 'ammī yā hīç sen gördün mi ve işitdün mi kim bir peygām-ber[2] puta secde eyleye. Ebū Ṭālib eytdi: İşitmedüm. 'Ālem fahrı eytdi: Sen dağı[3] İbrāhīm dīni üzerine olasın, dedi. Andan Ebū Ṭālib eytdi: Yā ḥabībı[4] ben kendü ḳavmüm dīninden ayru olmazam. İllā benüm bu iki oğlum senün[5] terbiyyetinde dīnünde olsunlar, dedi. Andan Ca'fer'e işāret eyledi.[6] Deveden aşāğa ingil. Ḥabībüm Muḥammed dīninde olğıl ve anuñ ve terbiyyetinde olğıl,[7] dedi. Andan Ca'fer deveden aşāğa indi. 'Ālem fahrınuñ ḥizmetine girdi.[8] Ebū Ṭālib eytdi: Yā Muḥammed, ol oğlum dağı senün dīnünde olsun.[9] İkişi senün iki ḳanaduñ olsun. Ol iki ḳanadıyla uçğıl. Dağı[10] uçmağa varğıl, dedi. Dağı gitdi. 'Ālem fahrı dağı 'Alī'ye ve Ca'fer'e[11] terbiyyet iderdi. İbrāhīm milleti üzerine ikisine dağı dīn ṭarīḳin öğredürdi²⁰⁵[12] tā kendüye dīn da'vetine destūr olunca.

İbtidā-i vaḥy-i şuru'[13] da'vet-i nübüvvet ve nüzül-i Cebre'il 'aleyhi's-selām ve Ḳur'ānū'l-'azīm[14]

[Meşnevî]

.---/.---/.—

1. Yakın oldı kim ol sulṭān-ı 'uḳbā
Müzeyyen eyleye ol dīn ü dünyā
2. Müşerref[15] kıla vaḥyile cihānı
Ki münzel ola vaḥy-i āsumānı
3. Delāletden ḥalāyık[16] ḳurtılalar
Dağı ehl-i ḥaḳāyık ḳurtılalar
4. Seçile küfr ü dīnden ḥayr u şerden[17]
Melā'ik ṭā'ati k'illā beşerden
5. Biline ḥaḳ nedür bāṭıl nicedür
.....²⁰⁶

²⁰⁵ Der-kenar:di.

²⁰⁶ Bu mısra ile kafiyele mısra metinde yer almamaktadır.

6. Nübüvvet tablı[18] çalına cihānda
Dīn²⁰⁷ imān sancağı dikile cānda
7. Müselmānlık şi‘ārı[19] [79b]duta şöhet
Kim itse dīne yārī duta şöhet
8. Nice bir günde gizlū[1] dura hūrşid
Niceye dek kaya bu cemşid
9. Sedef içinde durur[2] sāne-i aşşı
Ya gence kufıl ü mühr olsa ne aşşı
10. Yakīn oldı yana dīn[3] çerāğı
Biline kim durur tağı vü bāğı
11. İrişdi vakti sā‘at kim Muḥammed[4]
Zuhūr ide nübüvvet birle Aḥmed
12. Ala²⁰⁸ dīn kılıcın duta elinde
Mübeyyin hüccet[5] ola Qur‘ān dilinde²⁰⁹
13. Okuya halkı toğru dīn yolına
‘İbādet şer‘i[6] ḥaḳ ayīn bulına
14. Seçile ehl-i dīn ehl-i fesādāt
Bilişler biline ayrıla[7] yārdan
15. Yemīn ehli şimāl ehli biline
Eyü gün peyk-i dīn ehli biline[8]
16. Göreler dünyede kim ol yetimden
Yetimler kaldılar dedi yetimden
17. Anuḡ mersūmı çü[9] mersūm-ı yegdi
Raḳam urdı ḳamu merḳūm-ı yegdi
18. Rumūzında anuḡ[10] eklendi çok rāz
Henūz azdur dediler bildüḡū az

Siyer-i Nebī[11] kitābının rāvisi Ebū’l-Ḥasan Bekrī Muḥammed ibn İshāk kavlınden[12] şöyle rivāyet eyler kim çün Ḥazret-i Resūl’ün şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem[13] ‘ömr-i ‘azizi kırk yaşına yetişdi. Nübüvvet ‘alāmetleri Ḥazreti Resūl[14] ‘aleyhi’s-şalavātu ve’s-selāmı qarşuladı. Evvel mübārek zamīrine

²⁰⁷ Vezin gereği “dīn u imān” ifadesindeki atıf vavı çıkarılmıştır.

²⁰⁸ “iy” kelimesi vezin gereği çıkarılmıştır.

²⁰⁹ Vezin aksamıştır.

‘uzlet[15] şevkî düşdi. Göñli halâyık-ı muşâhabetinden nefret dutdı. Halvet istedi.[16] Bir niçe yıl vardı kim her yıl içinde bir ay Hırâ Tağı’nuñ mağaralarında ‘itikâf[17] iderdi. **Şahîh-i Buḥārî**’de zıkr olınmışdur. Nübüvvet gelmezden evvel altı ay[18] rāst düşler görürdi. Her ne kim görürse şabāḥ aydınlığı gibi zāhir[19] [80a]olurdu. Bir gice kendü evinde yaturken düş gördi. Düşinün[1] içinde gördi kim evinün saḳfı götürüldi. Gökden bir aḳ[2] gümüşden nerdübān iner ol nerdübānün nūri maḡribden meşriḳa deḡin[3] münevver ider. Ol nerdübāndan iki ḥüb şüretlü kişiler Ḥazret-i Resūl’e[4] ‘aleyhi’s-selāma yakın gelürler. Birisi çağırır kim Cebrā’il, ‘ālem fahrı uyḡudan[5] uyandı. Düşüni, Ḥadice Ḥātūn’a söyledi. Ḥadice Ḥātūn eytdi:[6] Ḥayır görmışsiz. Ayruḳ söylemedi. Çün şabāḥ oldu. ‘Ammūsı Varaḳa’ya vardı.[7] Ol düşi dedi, eytdi: Varaḳa, ḳuddūs ḳuddūs andan Cebrā’il ‘aleyhi’s[8]-selām şerḥ eyledi. Ḥadice Ḥātūn geldi. ‘Ālem fahrı’na ḡaber virdi.[9] Eytdi: Yā ḡabībi, ‘aceb nişānlar bildürdün. Ḥayr ola, dedi. Andan Ramazān[10] ayı geldi. Ḥazret-i Resūl şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem, Ramazān ayının[11] evvelinden Hırâ Tağı’nda ‘ibādete meşḡul olmuşdı. Meḡer ol gün Varaḳa,[12] Ḥadice Ḥātūn ḳatına geldi. Eytdi: Yā seyyide, bugün Ramazāna on üç[13] gündür, üç günden daḡı dīn da‘vetin ḳılmaḡa destūr olur. Bir kimseye[14] risālet ḡil‘atın giymege emr olunur kim anı peyḡam-ber ḳılurlar. İmdi benüm şübhem[15] yoḳdur kim ol peyḡam-ber Muḡammed ola. Zīrā bu zamānda nübüvvete ve risālete[16] ol lāyıḳdur. Allāḡ Sübhānehü ve Te‘ālā Ḥazretinden vaḡiy gelmek erzānīdür.[17] İmdi yā Ḥadice bu üç gün içinde kim Ḥazret-i Muḡammed’den ne nişānlar görürsen[18] zinhār baḡa yetişdürḡil, dedi. Kendü menziline gitdi. Yine Ḥazret-i Resūl[19] [80b]salla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem düş gördi kim gökden ferişte iner.[1] Ḳanadı birle meşriḳ, maḡrib bürür yerle gök ortasında durur. Daḡı çağırur[2] eydür: Ente Muḡammedü Resūlallāḡ ve anā Cebrā’il. Ol heybetden uyandı.[3] Ḳorḡuyla uru tırdı. Ḥadice Ḥātūn menziline geldi. Ḥadice[4] Ḥātūn, Ḥazret-i Resūl’ün ḡālını ayruḡsı gördi. Mübārek cemālī müteḡayyir[5] olmuş, Ḥadice’nün üzerine düşdi. Ḥadice Ḥātūn daḡı ḳucaḳladı.[6] Eytdi: Yā ḡabībi, gözine görindi. Ayruḡsı ‘ālemdesin. Eytdi: Yā Ḥadice,[7] bu gice gördüm gök yarıldı. Yine ol ferişte kim görmışdüm. Hemān[8] yine çağırdı kim yā Muḡammed! Ente Muḡammedü Resūlu’llāḡ ve anā Cebrā’il. İmdi[9] ol feriştenün heybetidür kim beni böyle ḳıldı, dedi. Ḥadice Ḥātūn[10] tırı geldi. ‘Ammūsı Varaḳa eytdi: Ḳuddūs,ḳuddūs va’llāḡi hazā anā[11] Nāmūsı’l-Ekber, ḡaḳıḳat ol gördüḡi Cebrā’il’dür. Andan Varaḳa eytdi:[12] Yā Ḥadice,

Muhammed'e eydesin kim erte Ka'be'yi tavâf kılmaya gele. Tâ kim[13] anı birkaç sözüm vardır, söyleyem. Hâdîce Hâtûn dağı Hâzret-i Muhammed'e[14] haber virdi. Çün şabâh oldu. Hâzret-i Resûl 'aleyhi's-selâm, Ka'be'yi tavâf[15] kılmaya geldi. Varağa birle buluşdı. Varağa, Muhammed'i alup bir halvet[16] yere geldi. Hâzret-i Resûl'ün ayağına düşdi. Eytdi: Yâ habîbi, yâ Muhammed[17] seyyidü'l-evvelîn ve'l-âhîrîn, Resûlü Rabbi'l-'âlemîn sen olisersin. Andan eytdi:[18] Yâ Muhammed sağı beşâret olsun kim ramazân içinde sağı vahy iniserdür. Risâlet[19] [81a]hil'atın geyiserdür. Siz dîn da'vetine şurû' kılısersin, dedi. Fahr-i Kâ'inât[1] eytdi: Yâ 'ammû, yâ ibn Nefvel sağı neden ma'lûm oldu kim bağı vahy iner, dedi.[2] Varağa eytdi: Yâ seyyidi, yâ Muhammed andan ma'lûm oldu kim ol âhîr zamân[3] peygamberi kim Mekke şehrinde Kureys içinde Benî Hâşim'den zühûra geliserdür.[4] Fulân zamânda fulân yılda deyü târîhlerde demişlerdi. Dağı münzel[5] kitâblarda ol peygamberün şıfatın, şüretin, sîretin, hûbın, hulkın, kadd u kâmetin[6] ve hilyesin ve heybetin cem' idüp yazmışlardı. Kağan kim ol dedükleri yıl[7] geldi. Ol târîhde anıdukları zamân oldu. Sizün mübârek vücûduñuz[8] dünyâyâ geldi. Ol nişânlar ol beyânlar ol burhânlar birle dağı dimişlerdi kim[9] kırk yaşından sonra anı vahy ana gele. Delâ'il-i nübüvvet göstere. Dîn da'vetine[10] şurû' kıla deyü haber virmişlerdi. İşbu yıl içinde kırk yaşına degdün.[11] Ammâ Ramazân ayında dedüğümüze sebep budur kim cem'i'sinden evvel gelen peygamberlere[12] vahy ramazân ayında münzel oldu. Kâmu enbiyâ-yı mürselin'e risâlet hil'atın ramazân[13] ayında geyürdiler. Şöyle kim İbrâhîm Halîlu'llâh şalavâtı'llâh 'aleyhi ve selleme şuhuf[14] ramazân ayınun onuncı gicesinde münzel oldu. Kitâb-ı Tevrât-ı Kelimu'llâh[15] Mûsâ peygamber 'aleyhi's-selâma ramazân ayınun on ikinci gicesinde münzel oldu.[16] İncil 'İsâ peygamber 'aleyhi's-selâm'a ramazân ayınun on dokuzuncı gicesinde[17] münzel oldu. Gerekdür kim şimdi dağı vahy ramazânun onyedinci gicesinde[18] münzel ola. Çün bu kâmu nişânlar kim nübüvvet nişânudur. Dükeli yerlü yerinde[19] [81b]oldı. Hağâ eylemedi. Ümîddür ki vahy haberi dağı hağâ kılmaya. Andan Varağa,[1] Hâzret-i Muhammed'ün 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm mübârek[2] ellerin ve mübârek ayakların öpdü. Dağı menziline gitdi. Server-i Kâ'inât dağı Hîrâ Tağı'na[3] çıkıdı. İşitdi kim tağdan, taşdan, hacerden, şecerden yaradılmamışdı.[4] Ün gelür kim Ün gelür kim Es-selâmu 'aleyke yâ resulâllâh, yâ nebiyya'llâh. 'Âlem fahrının üzerine[5] heybet düşdi. Nübüvvet heybetine doyamadı. Zirâ cemâdâtun gulgulası[6] iken katı oldu. Haber virdi. Ol dağı 'ammûsı

Varağa haber virdi.[7] Varağa şâdmân oldu. Eytdi: Yâ Hadîce, eyt yine varsun her ne[8] işâret olursa yine başa bildürgil, dedi. Hâzret-i Resûl şalla'llâhu te'âlâ[9] 'aleyhi ve sellem yine Hîrâ Tağı'na vardı. Çün tağun yarusına çıktı.[10] Kulağına âvâz geldi. Kim "ilâ eyne turîdu yâ Muhammed yâ hayra halkı'llâh."²¹⁰ Hâzret-i[11] Resûl dört yanına bakdı. Hiç bir kimesne görmedi. Ammâ yerle gögün[12] arasını toptolu nûr gördi. Hemân 'âlem fahrı bî-hoş oldu. Aktarıldı,[13] yatdı. Meğer Ebû Cehil, Kureyş'den bir cemâ'atile uğrayu geldiler, gördiler kim[14] Hâzret-i Muhammed'ün 'aklı başından gitmiş bir yerde düşmüş yatur. Geldiler,[15] Hadîce Hâtûn'a haber virdiler. Eytdiler: Sen eydüdüñ. Benüm helâlüm peygâm-ber[16] olıserdür. Sen hod bir 'aklı eksük, mecnûn kimesneyi evlenmişsin dediler, gitdiler.[17] Hadîce Hâtûn, der-hâl izârın örtündi. Bir iki kırnağıla Hîrâ Tağı'na[18] vardı. Gördi kim helâli bir taşun dibinde yatıpdur. Hadîce Hâtûn[19] [82a]ilerü geldi. 'Âlem fahrınun mübârek başını yerden götürdi. Dizine kodı. Hâzret-i Resûl'ün[1] şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem 'aklı başına geldi. Gözin açdı. Hadîce[2] Hâtûn eytdi:" fedâke ebî ve ümmi yâ seyyidî yâ Muhammed"²¹¹ Yâ seyyidi, yâ Muhammed sağa ne vaqı'a[3] geldi? Başa haber virgil. Eytdi: Yâ Hadîce, gâ'ibden bir hevlnâk, bir âvâz geldi kim[4] eytdi: Turîdu Yâ Muhammed, nice kim bakdum kimesne görmedüm. Ammâ yerile gök[5] ortasın toptolu nûr gördüm. Hemân tâkatum kalmadı, düşmişsin. Dahı bilmezüm hâl[6] nedür? dedi. Andan durdılar eve geldiler. Hadîce Hâtûn, 'ammûsı Varağa katına[7] geldi. Aña haber virdi. Varağa eytdi: Yâ Hadîce, Muhammed'e eytgil. Yarın yine varsun.[8] Eger ol işitdûgi âvâz rahmâniyse yine gelür. Eger cinden ise ayruğ gelesi[9] degüldür, dedi. Andan Hadîce Hâtûn geldi. Bu haberi 'âlem fahrına dedi. Yine[10] irtesi ehad günü kim ramazânun on beşinci günidür. Hîrâ Tağı'na çıktı.[11] Çünki tağun yarusına çıktı. Yine bir katı heybetlü ün geldi kim[12] ilâ eyne turîdu yâ Muhammed yâ hayra halkı'llâh. Yine Hâzret-i Resûl şalla'llâhu te'âlâ[13] 'aleyhi ve sellem bakdı. Kimesne görmedi. Yerile gök ortasın toptolu nûr[14] gördi. Yine yüregi doyamadı. Bî-hoş olup düşdi. Yine Kureyş cemâ'atinden[15] dün Ebû Cehil'ile uğrayanlar Hîrâ Tağı'na uğradılar. Hâzret-i Muhammed'i yine[16] bî-hoş yatur gördiler. Sürüp Hadîce Hâtûn'a geldiler. Eytdiler:[17] Yâ seyyide, tür Ebû'l-Kâsım görgil, kim delüler gibi bî-hoş olup yatur[18] dediler. Ebû Cehil eytdi: Yâ Hadîce biz sağa gelüp anunçün bildürürüz?

²¹⁰ إِلَىٰ أَينَ تُرِيدُ يَا مُحَمَّدُ يَا خَيْرَ خَلْقٍ اللَّهُ " Nereyi istiyorsun, Allah'ın yarattıklarından en hayırlısı olan Muhammed."

²¹¹ فَذَاكَ أَبِ وَأُمِّيَّاسَيِّدِي يَا مُحَمَّدُ "Anam ve babam sana feda olsun ya seyyidi, ya Muhammed."

Kim[19] [82b]varasın. Kendü gözünle göresin kim ne uçuklu delü kişi evlenmişsin, dedi.[1] Hâdîce Hâtûn eytdi: Hâşâ ve kellâ. Kim ol delü ola. Yâ cinden korkup[2] maşrû^c düşe, dedi. Şi^cir:

[Kıt^ca]

--./-./-./-./-.

1. Hâşâ anuñ cemâl ü kemâlinden iy sefîh[3]
Kim cinden aña nakz ü zevâl ide yâ cünûn
2. Hiç aya itler ürdüğün[4] nakz ola mı
Yâ fili bir qarınca nite eyleye zebûn
3. Çün maşşad-ı cihânun[5] o besdür²¹²
Ol olmağıçün oldı işārāt-ı kâf-ı nûn
4. ‘Aqlile fikr ü fehm[6] anı nice anlasun
Çün şerh-i ‘aql ü fehm ü fikirden durur birûn[7]
5. Ger göñlüñe hayâl düşerse kim ol Resûl
Bu ululuğı-la nite yeñdi[8] anı bir ün
6. Bir ün işitmegile niçün ‘aqlı kem olur
Ol ‘aql-ı kem cemî^c-i[9] ‘aqlıdan durur füzûn
7. Bu müşgilün su’âline çok dürlüdür cevâb[10]
Sırr-ı fenâ-yı illa bilemedi zû -fünûn
8. Baḥş ü maḳâl ü ‘aqlile faẓl isteyen[11] füzûl
Ḳaçan fenâ ola ki bile fânî-i künûn
9. Ol ḥamse-i ḥavâs ki beşer[12] şeklindedür
Beş dürlü daḥı ancılayın ḥisler enderûn

²¹² Vezin aksamıştır.

10. Tebdil iderler[13] ol beşerî hisleri tamâm
Zîrâ vahiye kıabil olamaz cü hiss-i dūn[14]

11. Sen sanma korkudan gider uşşı Muhammedün
Aşlına döndi cümle havās[15] oldu rāhibün

12. Ol ün dinledügi ki degüldi ki nakırdan ol
İşitdi ol[16] üni ki ıramaz aña Zünün

13. Görmez misin bu ‘aql-ı ma‘āşî nite kaçar

Kaçan ki[17] işidür ola āvāzı

Andan yine Hādice Hātūn, Hāzret-i Resūl[18] şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem isteyü geldi. Ol yerde buldı. Bî-hoş olup[19] [83a]yatur. Hāzret-i Resūl’ün şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem başını dizi üzerine aldı.[1] ‘Aklı başına geldi. Gözin açdı, oturdu. Hādice Hātūn eytdi: Yā seyyidi,[2] hālun nedür? Faḥr-i ‘Ālem eytdi: Yā Hādice, dūne gün gibi ün işitdüm ve yerile[3] gök ortasın tolu nūr gördüm. Yine yüregüm doyamadı, düşmüşem dedi.[4] Hādice Hātūn eytdi: Yā ḥabîbi dūn işitdügün ün mı katıydı yoksa[5] bugün ki ün mi katıydı? Hāzret-i Resūl şalla’llāhu ‘aleyhi te‘ālā ve sellem[6] buyurdu: Bugün işitdügüm ün ‘azîm katıydı. Şöyle kim destūr[7] olsa dünyā ehlî işitmege mağribden meşrıka degin bir canlu kalmayup fenāya[8] varaydı dedi. Andan kılup kendü menziline geldi. Hādice Hātūn, Varaḳa[9] katına vardı. Hāzret-i Resūl’den ḥaber virdi. Varaḳa eytdi: Yā Hādice,[10] Muhammed’e eytgil. Yarın ayun on altıncı gündür. Yine varsun ol āvāz işitecek[11] kendüyi berk dutsun. Yüregine za‘f getürmesün. “eyyühā’l-kā’il”²¹³ iy ün[12] viren ve söz söyleyen ne kişisin kim söylersin, görünmezsin, yüzüni göster[13] göreyim deyü söylesün dedi. Hādice Hātūn, Varaḳa’nun vaşiiyyetin ‘ālem faḥrı[14] na ḥaber virdi. Çün irte oldu. İşneyn günü ayun on altıncı günü Hāzret-i[15] Resūl şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem, Hırā Tağı’na ‘azm eyledi. Çün tağa yetişdi[16] Haḳ Sübhānehü ve Te‘ālā Hāzretinden Cembrā’il’e emr oldu kim yedi kat[17] gök ehline ḥaber vir kim bugün gökden yere vahy münzel olsa gerekdür.[18] Muhammed’e bugün risālet ḥil’atın geyürürler. Cemī‘ ehl-i semāvāt kullıḡa ḥāzır olsunlar.[19] [83b]Görsünler

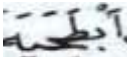
²¹³ أَيُّهَا الْقَائِلُ

" Ey söyleyen kişi."

kim rahmet hazā'in açılır. Cemī' maḥlūkāt üzerine rahmet ve mağfiret[1] saçılır. Andan uçmak rıdvānına buyruk oldu kim uçağı bezedi ve hūrilerün [2] zinetin düzdi ve tamu māliline emr oldu kim tamu kapuların yapsun[3] deyü. Andan Cebrā'il-i emīn gökler içinde nidā kıldı. Hāzret-i Muḥammed'e vahy[4] indügin muştıladı. Melā'ike temcīde, taḥmīde, tesbīhe, tekbīre, tahlile,[5] taḥdīse meşgūl oldılar. Andan Hāzret-i Resūl şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem[6] Hīrā Tağı'na 'azm eyledi. Çün tağ üstüne çıktı. 'Ālem faḥrına gök[7] tarafından bir ün geldi. Kim ilā eyne turīdu yā Muḥammed yā ḥayrī ḥalkı'llāh.[8] Bu nevbet Hāzret-i Resūl yūregini berk itdi. Kendüyi cem' eyledi ve eytdi:[9] yā eyyü'l-kā'il ne kişisin, söz söylersin kendözin görimezsın. Andan[10] Cebrā'il 'aleyhi's-selām, Hāzret-i Resūl'e göründi. Yerden yüce bir kürsünün[11] üzerinde oturupdur. Kürsi kıızıl altundan ayağın kürsiden aşağı[12] şalupdur. Hāzret-i Resūl eydür: Hiç meşgūl olmadum. İlerü yürüdüm.[13] Gördüm Cebrā'il öñümden geldi. Cebrā'il'ün heybetine doyamadum. Yine[14] şehirden yaña döndüm kim kaçan Cebrā'il beni iki kanadıyla kucaqladı. Eytdi: Yā Muḥammed,[15] ḳancerü gidersin? Biz senün ḳarındaşun Cebrā'ilem. Sen resul-i Rabbü'l-'alemīnsin.[16] Allāhu Te'ālā Hāzretinden sen resūl geldüm. Benüm dilüm birle saña selām kıılır.[17] Buyurdı kim ḥalāyıkı İslām dīnine da'vet kılasın. Şehādet getürsünler[18] ve eytsünler "Eşhedü enlā ilahe illa'llah ve eşhedü enne Muḥammeden resūlallāh."²¹⁴ [19] [84a] Ve andan sonra gördüm Cebrā'il'ün elinden bir nūrdan ḥoḳḳa ol ḥoḳḳanun[1] içinde bir mektūb çıkardı. Mühürlü elüme virdi. Eytdi: Yā Muḥammed, al[2] bu mektūbı oḳuğıl. Ben eytdüm: Ben oḳumak bilmezem dedüm. Cebrā'il 'aleyhi's-selām[3] geldi. Beni dutdı. Dağı silkti. Gine eytdi: Yā Muḥammed, oḳuğıl. Ben eytdüm:[4] Yā Cebrā'il, ne oḳıyayım. Eytdi: "İḳrā bi'smi rabbike'l-lezi ḥelāk. Ḥelake'l-insāne[5] min 'alekin."²¹⁵ bu āyeti kim andan işitdüm, göñlümde yazılı buldum. Andan göge 'urūc[6] itdi. Yā Ḥadīce, Cebrā'il baña Ḳur'ān öğretti. Andan 'urūc itdi. Andan Ḥadīce'yi[7] dīne da'vet eyledi. Ol dem Ḥadīce Ḥātūn imāna geldi. Andan Ḥadīce[8] izārın örtünüp 'ammūsı ḳatına vardı. Ol gün Varaḳa şubḥ vaktine[9] degin Hāzret-i Resūl şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem, Hīrā Tağı'na

²¹⁴ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ "şehadet ederim ki Allahtan başka ilah yoktur. Yine şehadet ederim ki Muhammed onun elçisidir."

²¹⁵ اقْرَأ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ "Yaratan Rabbinin adıyla oku. O insanı alak'dan yaratdı." Alak Sûresi, 1-2.

gitdi. Varağa[10] Ka'be Haremi'ne geldi. Tavâf kılmğa meşgûl oldu. Ammâ gönli, cānı Hâzret-i[11] Resûl katında idi. Anı gördi kim Ka'be'nün içi taşu tolu nûr oldu.[12] Dahı ne kim Ka'be'de şanemler vardı. Cemî' yüzün koyu yere düşdiler.[13] Varağa bildi kim vahy münzel oldu. Döndi evine vardı. Muntazır oturdu kim[14] Hâdîce Hâtûn gele. Bir kutlu haber getüre. Ol gün müşriklerün üzerine bir 'azîm[15] ağırlık çökdi. Gönülleri ne korku doldı. İki bir yerde bulunmadı.[16] Evlerinden çıkmğa bunları olmadı. Şanemlerine hizmet idenler geldiler,[17] gördiler kim ne kadar şanem varsa yüzleri üzerlerine düşüp yer[18] üzerinde yaturlar. Ne kadar ki yerlerine kodılar durgurımadılar. Vardılar.[19] [84b]Vardılar. Re'islerine haber virdiler kim Ka'be içindeki şanemler dururken[1] yüzi koyun aklarılmış bulduk. Ne kadar kim ayağ üzerlerine koduk durmadılar,[2] dediler. Halâyık dağı bedter korku geldi. Üç güne degin şanemleri dorgurımadılar.[3] Çün Hâdîce Hâtûn, Varağa evine geldi. Hâzret-i Resûl'den[4] şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem ne kim işitdiyse Varağa'ya haber virdi. Der-hâl Varağa[5] secde-i şükür eyledi. Yâ Hâdîce ne bahtlu hâtûnsın kim Ümmü'l-Mü'minîn[6] oldu. Seyyidetü'n-Nisâ-i Fî'l-'âlemîn oldu. Turgıl. İmdi menzile vargıl.[7] Benden Hâzret-i Muhammed'e selâm virgil. Risâlet kutluladı digil. Hâdîce[8] Hâtûn eve geldi. Varağa hemân hasta oldu. Henüz Hâzret-i Resûl'ün[9] şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem nübüvveti haberi şâyî' olmadın Varağa vefât[10] itdi. Raḥmetu'llâhi 'aleyhi bir iki günden sonra Cebrâ'il 'aleyhi's-selâm[11] don içinde geldi. Hâzret-i Resûl'i kaldırdı. Yâ Muhammed, bileme gelgil, dedi.[12] Aldı Hâzret-i Resûl'i getürdi. Cebrâ'il ayağı yeri birle dürtti.[13] Yerden şu çıkı. Andan Cebrâ'il eytdi: Yâ habîbi vuzu' kılğıl. Eytdi: Yâ Cebrâ'il,[14] göster göreyim nice kılmak gerek? Cebrâ'il, âb-dest aldı. 'Âlem fahrı gördi.[15] Andan Hâzret-i Resûl şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem âb-dest aldı. Cebrâ'il[16] 'aleyhi's-selâm gördi. Andan eytdi: Yâ Muhammed, her vakit ki dilersin namâz[17] kılasın. İşbu bunun gibi şu ile âb-dest idüp namâza turasın ve her kim[18] saña imân getüre aña dağı öğret, dedi. Andan Hâzret-i Resûl'i aldı. Cebrâ'il[19] [85a]Ka'be'ye vardı. İki rûkn arasında Cebrâ'il iki rek'at namâz kıldı.[1] Cebrâ'il 'aleyhi's-selâm gördi ve eytdi: Yâ Muhammed, senün üzerine[2] farz olan bu namâzdur ve ümmetün üzerine dağı eger artuk dilersenüz[3] kılun dedi. Dahı 'urûc itdi. Hâzret-i Resûl şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem[4] kendü menziline geldi. Hâdîce Hâtûn eytdi: Yâ seyyidi, don içinde[5]

qaranuda qande varduq. Faqr-i ‘Älem eytdi: Cebrä’il, baqa vuzü’ tertibin[6] ve namâz tertibin öqretti, dedi. Hâdice Hâtün eytdi: Baqa dağı öqret,[7] dedi. ‘Älem faqrı dağı kendü itdügi gibi Hâdice’ye öqretti. Namâzı[8] Hâzret-i Resûlile bile kılırdı. Eger su’âl iderlerse kim bundan evvel namâzını[9] kılırdı. Nice kılırdı. Cevâb budur kim her peygâm-ber kim cihâna geldi. Her birine[10] dürlü dürlü şeri‘at erkânın öqretti. Dürlü dürlü Resûl’ün şeri‘ati İbrâhîm[11] peygâm-ber ‘aleyhi’s-selâm şeri‘at üzerine emr oldı. Tâ‘atinün tertibi[12] dağı anuq gibidür. Çün kendü zuhûr itdi. Şeri‘ati dağı, tã‘ati dağı[13] ayruqsı oldı. Anuqçün Hâzret-i Resûl şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem bir adı[14] Mâhî’r-Rusûm’dur. Hâdice Hâtün eytdi: Bir zamân Hâzret-i Resûl şalla’llâhu[15] te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem birle namâzı iki yüz kılırduq. Bir dağı yoğıdi kim üçüncümüz[16] olaydı. Birgün ‘Alî ibn Ebî Tâlib qapudan içeri girdi. Geldi. Kerrama’llâhu[17] vecchü. **Hâber-i İslâm ‘Alî İbn Ebî Tâlib Kerrema’llâhu vecchü** rivâyet iderler ki[18] ‘Alî sekiz yaşında idi kim Hâzret-i Resûl şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem nübüvvet[19] [85b]geldi. ‘Alî kim içeri girdi. Hâdice Hâtün rağıya’llâhu te‘âlâ ‘anhâ ile ‘âlem faqrı namaz[1] kılırlardı. ‘Alî dağı geldi. Hâzret-i Resûl’ün sağı yanında durdı. Ne kim[2] Hâzret-i Resûl namâz kılırdı. ‘Alî dağı eyle kılırdı. Çün namâzdan fâriğ[3] oldılar. Hâzret-i Resûl şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem kendüye[4] nübüvvet geldügin Cebrä’il ‘aleyhi’s-selâm vahy getürdügin dîn da‘vetine[5] şurü‘ itdügin ‘Alî’ye bildürdi. ‘Alî dağı İslâm’a geldi. ‘Alî’ye vuzü’[6] tertibin namâz erkânın öqretti. Vahy olan Qur’ân oqutdı. Hâtünlardan[7] evvel imân getüren Hâdice Hâtün idi. Erlerden ‘Alî idi[8] rağıya’llâhu te‘âlâ ‘anhumâ. Andan sonra Hâzret-i Resûl’ün şalla’llâhu te‘âlâ[9] ‘aleyhi ve sellem nübüvveti haberi taşra düşdi. ‘Ammûları işitdiler kim Hâzret-i[10] Muhammed’e gökden vahy geldi. Cebrä’il Qur’ân getürdi deyü söylediler.[11] Birgün Qureys’den Velîd ibn Muğayyire ve ‘Uqbe ibn Mu‘ayt, Ebû Tâlib’e eytdiler:[12] Yâ Ebâ Tâlib, karındaşuq oğı Muhammed ki yetimlikle besledüq. Eydürmiş kim[13] baqa gökden vahy indi. Resûl-i Rabbi’l-‘âlemîn benüm dirmiş. Gerçek midür?[14] dediler. Ebû Tâlib eytdi: Yâ qavm, bir sözi kim söylersiz, ma‘kûs söylersiz.[15] Bu söz size neş’atı gelür. Henüz ol kişi gelüp size söz söylemedi.[16] Bu söz il sözidür. Ammâ siz bilürsiz kim aqbârlar ve ruhbânlar, münzel[17] kitâblardan haber virenler, bunuq haberin virmişlerdür. Qaçan kim vücûda[18] geldi. Hâtemü’r-rusul budur, dediler. Eyle olsa Muhammed’ün nübüvveti bize niçün ağır[19] gelür. [86a]Muhammed taşradan gelüp sizün üstünüze hüküm

kılmadı. Sizün[1] ehlinüzdür. Seyyiddür. Seyyid oğlıdur. Eger begendünüz kabûl kıldınuz[2]. “Febihā”²¹⁶ eger kabûl kılmadıñuz ol kendü hâlinde siz kendü hâlünüzde. Şi‘ir[3]

[Kıt‘a]

.-./..-./.- ./..-

1. Bu ol güneş degül iy kavm Kim toğa tolına
Ya gice olıcağaz yire bata ayda yeni[4]
2. Bu dîn güneşidür hîç münkeşif olmaz
Bunuñ kıyâmete dek müstedâm olur[5] dîni
3. Niçün size katı gelür, henüz görmedünüz
Bu da‘ vet bu risâlet[6] bu resim âyîni
4. Görün sizi bu kılâvuz neye kılâvuzlar
5. Görün ki beydağım evvel[7] sürür ya ferzîni
6. Henüz da‘ vetini anlamadıñuz iy kavm
‘ Aceb ki[8] gönlünüze toldı .
7. Velî göre yürürem korkuñuza[9] uğrarsız
Kaçan kim emr ola kılıcı-ıla süze dîni
8. Anuñ bu kırk yıl içinde[10] tağayyur olmadı hîç
Kana‘ atı taħammüli vü şabrı temkini
9. Anuñ tevâzu‘ı [vü] şabrını[11] vü hizmetini
Gör[ür]di cümle-i halâyık kılur taħsini [aḡa]
10. Ululık eylemedi ‘ucbile[12] yürimedi hîç
Yürürdi meskenetile severdi miskinini

²¹⁶ “ne iyî”

Andan sonra[13] Ebū Tālib kendü menziline vardı. Halâyık dağı müteferriğ oldılar.[14] “**Ḥaber-i Hademi’l-Ka’be fî zamān-ı Kureyş bî-mu’āvaneti’n-Nebiyi ‘aleyhis-selām**”²¹⁷ [15] ‘Abbās ibn Muṭṭalib rivāyet eyler. Eydür: Ol vakit kim Ḥazret-i Resūl’e[16] şalla’llāhu te’ālā ‘aleyhi ve sellem nübüvvet gelmemişdi. Henüz otuz beş[17] yaşına varmışdı. Ol vakt Ḥicāz vilāyetine ziyāde katı yağmur[18] yağdı. Mekketu’llāh’a ‘azīm seyl geldi. Şöyle kim Ḥarem’ün divārlarından[19] [86b]ba’zın yıkdı. Ka’be’nün evin delük delük eyledi. Şu bir yanından bir yanına[1] geçdi. Vardukça seyl artdı. Cemī’ Mekke’nün halkı bî-çāre ḳalup[2] Ḥazret-i Muḥammed’e yalvaru geldiler. Eytdiler: İy Ḥāş-ı İlāh ve İy Ḥāşu’l-Ḥāş[3] dergāhı! Bize yine meded eyle. Şehrimüz ḥarāb oldı. Lāyık degüldür ki[4] senün mevlüdün olan yer ḥarāb ola dediler. Hemān dem yüzün göge[5] dutdı. Du’ā eyledi. Ol dem içinde yağmur diñdi. Seyl eksildi. Andan[6] sonra Kureyş gayrı Kureyş geldiler. ‘Ālem fahrının mübārek ayağına[7] döküldiler. Ziyāret eylediler. Bundan sonra Mekke’nün seyyidler derildiler.[8] Ebū Tālib’e eytdiler: Yā Ḳāḍi-i Ḥarem, görürsin Ḥarem’ün bu yıl divārından[9] ba’zısın aḥtardı. Ka’be evinün divārların deldi. Bināsın kazdı.[10] İmdi nice maşlahat görürsüz. Nice idelüm dersiz? Şöyle baḳalum duralum mı?[11] Siz bilürsüz ‘Arabu’l-‘Urbā’nun içinde Kureyş’ün ḥürmeti Mekke ehlinün[12] ‘izzeti Ka’be berekātındandır. ‘Ālem içinde ‘aziz olduğumuz Ka’be[13] ‘izzetindendir. İmdi revā mıdur kim Ka’be böyle ḥarāb ola?[14] dedi. Taşrağı halk göricek bize ne diyeler? İmdi yā Ebā Tālib eger maşlahat[15] görürsen divārın aşağı alalum. Ka’be’yi yeniden yapalum. Ebū Tālib[16] eytdi: Eyü fikir eylemişsiz. Ammā bu kışşayı seyyidümüz Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh[17] ile meşveret idelüm, görelüm ki bu emirde ol dağı ne maşlahat görür?[18] dedi. Ol gönli ḳara kāfir ol Allāhu Te’ālā Ḥazreti’nün ve Resūlinün düşmānı[19] [87a]‘Uḳbe ibn Ebī Mu’ayt la’netu’llāhı ol ḳuruyacak başı ḳaldurup eytdi:[1] Yā Ebā Tālib, ol Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh henüz ol mertebede degüldür kim ulular,[2] seyyidler anuñla meşveret ḳıllalar. Anuñ ol miḳdār mertebesi yokdur,[3] dedi. Ol meclisde Ḥamza ibn ‘Abdü’l-Muṭṭalib hazır degüldi. ‘Abbās, ḡazaba[4] gelüp ol mel’ünün üzerine ḥayḳırdı. Eytdi: Yā aḥmak, yā echel ol[5] vakit kim bir belāya şataşasız. Ol vakt Muḥammed’e yalvaru gelürsüz. Anuñ[6] du’āsına muḥtāç olursız. Ol dem de ayağına yüz sürüp duḥul ḳılursız.[7] Ol vaktin ḳadri Muḥammed’ün uludur. Miḳdārı ‘azımdür. Şimdi

²¹⁷ خَبَرِ هَدَمِ الْكَعْبَةِ فِي زَمَانِ فَرِيَشٍ بِمَعَاوَنَةِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ "Peygamber yardımıyla Kureyş zamanında Kabe'nin yıkılması."

meşveret[8] vaktinde miqdârı yokdur. Eger siz Âdem oğlu cinsinden olayduñuz[9] gereği bu idi kim anuñ ihsânın bileydüñüz. Henüz dün idi kim anuñ[10] du‘âsı berekâtında ol ‘azîm seylden halâş oldunuz. Ehl-i ‘ıyâliñuzla[11] Allâhu Te‘âlâ Celle ve ‘Alâ Hâzreti’nüñ hışmından kurtulduñuz. Bunlar bu sözde[12] iken ol Hâzret-i Server-i Kâ’inât, Harem kapusından içerü geldi. Cemî‘[13] ol meclisde olanlar kalkdılar. Karşu yürüdiler. Ol merdûd-i ezel, mağbûn[14] ebed bile karşu varup getürüp üsti yanlarına geçürüp oturdılar.[15] Andan ‘ammûsı Ebî Tâlib eytdi: Yâ habîbi, yâ kurret-i ‘ayn, bu seyyidler şöyle[16] maşlaḥat gördiler kim Ka’be evinüñ dīvârların ve saḳfların indüreler.[17] Yine yapalar. ‘İmâret ideler. İmdi yâ Muḥammed, sen daḫı ne maşlaḥat görürsüz?[18] Hâzret-i Resûl şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem eytdi: Yâ ‘ammî, şimdi Ka’be’yi[19] [87b]yıkup girü peygâm-ber ‘imâret kılmağa ḥelâl mâl gerekdür. Altına ḥarç[1] eyleyesiz. Eger ḥelâl mâl ḥâzır kılduñuzsa Ka’be’yi yıkmağa el uru[2]ñuz, dedi. Bu sözi kim ‘âlem faḫrı şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem’den işitdiler.[3] Cemî‘ Kureyş ulularınuñ nuṭkı dutuldu. Daḫı nuṭka mecâlleri olmadı.[4] ‘Abbâs hemân açdı aḡzın eytdi: Ḳanı ol aḫmaḳlar kim seyyidümüz[5] Muḥammed tanışık ehli degüldür, derlerdi. Gelsünler imdi bu söze cevâb[6] vîrsünler, dedi. Hiç kimesne ol söze cevâb virmedi. Tûrdılar,[7] taḡıldılar, gitdiler. Bir müddet geçdi. Bir gün Cidde’nüñ vâlisi ḳatında,[8] Ebû Tâlib ḳatına bir kişi geldi. Bir varaḳa getürdi. Kureyş uluları[9] Ebû Tâlib birle Harem içinde cem‘ itmişlerdi. Varaḳayı açdılar. Gördiler,[10] yazmışlar. Deñiz içinde bir gemiyi yel sürdi. Cidde’nüñ mînâsına getürdi.[11] Gemi mînâ içinde dutduḳ. Gördük geminüñ içinde ‘imâret âletlerinden[12] âletler vardur. Aḡaçdan, taḥtadan, mismârdan her âlet kim ‘imârete gereklüdür[13] ol gemi içinde vardur. Daḫı üç mu‘allim mi‘mâr ol gemi içinde biledür. Meḡer[14] ol Eyyâm’da Rûm’a ve Şâm’a, Ḳayşer ḥüküm iderdi. Hâbeş Meliki Necâşî[15] ulu ‘imâret kılurmuş, viribimiş. Ḳayşer’den ol[16] âletleri ve mühendisleri taleb eylemiş. Ḳayşer daḫı tûra viribimiş. Gemi ḥâzır[17] olup gemiye yükleyüp deñiz yüzine revâne olmuşlar. Allâh’uñ ḳudretinden[18] muḫâlîf yel çıkar. Gemiye Cidde minâsına getürür. İmdi yâ Ḳâḍî-i Harem ne[19] [88a]buyurursız? Gemiye koyuvirelüm, getsün mi? Yoksa dursun mı? deyü yazup[1] göndermişler. Ebû Tâlib döndi, ‘âlem faḫrına eytdi: Yâ Muḥammed[2] ne buyursız, nice idelüm? dedi. Faḫr-i Kâ’inât eytdi: Yâ ‘ammi[3] Ka’be’yi yıkup yapmağa ḥelâl mâl isterdüñüz. Allâh Te‘âlâ Hâzreti[4] kendü evine ḥelâl mâl virdi. Varuñuz getürüñüz, dedi. Eger[5] niçün Ḳayşer’üñ mâlın alursız dirlerse eydüñüz kim Ebrehe-

i[6] el-Eşramü'l-Habeşî, Ka'be'yi kaçd idelden berü ehli şalîb, bizüm düşmânımızdur.[7] Zîrâ Ebrehe, Naşrânîydi. Salîbe tapardı. Pes ol vaktinden[8] berü Naşrânîlerün bize kanı ve mâlî helâldür denüz, dedi. Andan ulu[9]ları, Hâzret-i Resûl'e şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem du'âlar ve şenâlar eylediler.[10] Andan buyurdu kim atlandılar. Cidde Vâlîsinün katına vardılar. Gemiye ve geminün[11] içindeki âleti kabz eylesünler, deyü. 'Âlem fahrının emri üzerine kabz[12] itdiler. Ol geminün re'isi ilerü geldi. Eytdi: Yâ ehl-i Mekke,[13] bu mâl Rûm Meliki Kayşer'ündür. Niçün alursız? dedi. Kureys ol cevâb[14] virdiler kim Hâzret-i Resûl buyurmuşdı. Andan üç mu'allim kim gemide[15] vardı ve ol âletleri develere yükletdiler. Mekke'ye getürdiler. Kendülere[16] gereklüsün aldılar. Bâkîsin şatdılar. Çok mâl hâsıl itdiler. Andan[17] uluları bir yere cem' oldılar. Eytdiler: İşde Ka'be'yi yıkup yapmağa[18] helâl mâl hâsıl oldu. Dahı kime göyersiz dediler. Kureys'ün bir nicesi[19] [88b]eytdiler: Korkaruz kim Hâk Te'âlâ Hâzreti'nün bu işde rızası olmaya. Bizi[1] hışm odı harâb eyleye. Velîd ibn Muğayyire eytdi: Yâ şöyle sergerdân kalup[2] Mekke'nün 'imâret tezgîn urur mısız? dedi. Eytdiler: Yüregümüz doymaz gâzâbdan[3] korkaruz. Velîd eytdi: Allâhu Te'âlâ Hâzreti bizüm sırrımızdan habîrdür. Bilür kim[4] biz Ka'be'yi 'imâret kılmagîçün yıkalum derüz. Eyle olsa Hâk Sübhânehü ve Te'âlâ[5] Hâzreti'nün 'inâyeti bizümledür, dedi. Kureys uluları eytdiler: Çün eyle dersiz.[6] Sen ilerü yûri. Evvel yıkmaga ikdâm eyle dediler. Velîd eytdi: Bi'smi'llâh evvel[7] ben şoyunam, dedi. Çün yârendesi şabâh oldu, yine cem' oldılar. Hâzret-i[8] Resûl şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem ol gün cemi'yyete gelmedi. Ka'be evini yıkmaga[9] hâzır olmadı. Cemî' ulular, Velîd'e eytdiler: Gel, imdi ilerü turgıl dediler.[10] Velîd ibn Muğayyire eline bir kazma aldı. Ayakın nerdübâna başdı. Ka'be tāmı üstüne[11] çıkdı. Yönin gökden yaña kılup eytdi: İlahî! Saña ma'lûmdur. Biz ne niyyet[12] eyledük. İmdi 'azametün haqqıçün bizi 'azâbuñdan emîn eylegil deyüp[13] kazmayı urdı ve toprağın aşğa dökdi. Halk bunu göricek, ellerine[14] kazma aldılar. Dahı Ka'be tāmına çıkdılar. Ka'be'nün üstün açdılar.[15] Dīvârların aşğa indürdiler. Temel taşına degin indürdiler. Çün aḥşam[16] yetişdi. Halk evlû evine gitdiler. Çün şabâh oldu. Harem'e geldiler,[17] gördiler. Bir ejderhâ, Ka'be evinün da'iresine ber-â-ber başın korugın[18] üzerine koyup Ka'be evin kuşatmış. Hemân kim bu cānavarı ırağdan gördiler[19] [89a]kaçdılar. Ol gün geçdi. Yârendesi hemçünân yerinde durdı. Birkaç gün oldu.[1] Ka'be evi şöyle harâb yatur. Seyyidler tûrdılar. Hâzret-i Resûl şalla'llâhu[2] te'âlâ

‘aleyhi ve sellem eşiğine geldiler. ‘Ālem fahrına haber virdiler. Taşra geldi.[3] Oturdılar. Seyyidler eytdiler: Yā Muḥammed, revā degüldür kim bizüm Ka’bemüz[4] şöyle ḥarāb kıla. Bizler ḥalk içinde ḥalkuñ ‘aziz iken ḥor u ḥaḳir olavüz.[5] Ayruḳ bize ḥürmet kılmayalar. Ebū Ṭālib eytdi: Yā ḥabibi, yā Muḥammed bu ejderhā kim[6] Ka’be’nün dā’iresinde göründi. Bize ‘azāb mıdır yoḥsa Ka’be’yi ‘imāret[7] kılmāğa bize mani‘ midür? dedi. Server-i Kā’ināt eytdi: Allāhu Te‘ālā Ḥazreti, cemī‘[8] kullarından Ḳureyş’i güzīn kılmışdur. Kendü Ḥaremine, evine emīn kılıpdur.[9] Ḳureyş içinde daḥı Benī Hāşim ihtiyār kılıpdur. Benī Hāşim içinde daḥı Benī ‘Abdü’l-Muṭṭalib’i[10] ḥalāyık üzerine güzīn idüpdurur. Sizün zamānuñuzda sizden ‘aziz kul[11] yoḳdur. Ammā sizün göñlüñüz birübirünge şāfi degüldür. Ol ḥulḳ-ı[12] zemīmeden ötürüdür kim buncılayın belā sizlere yüz gösterür. İmdi dilersenüz kim[13] işiñüz ilerü vara. Zinhār birübirüngeñüzüñ ğıybetin eylemeñüz ve ḥasūd[14] olmañuz. Ol yavuz ḥulḳuñuzu terk eyleñüz. Ḳureyş uluları ‘ālem fahrınıñ[15] sözini taşdıḳ eylediler. Şaddaḳ yā Muḥammed gerçec eydürsin. Bizüm aramızda[16] bu dedüğün bed ḥulḳ kişiler vardur ve bunun gibi yavuz endişeler bizüm nefsimüz[17] birle yārdur. Ammā bu gün senün ḥuzūruñda ol bed ḥışālumuza ve ol[18] yaramaz ef‘ ālimūze tevbe kılalum dediler. Ebū Ṭālib daḥı eytdi: İnşā-a’llāhu[19] [89b]Te‘ālā. Ḥabībüm seyyidüm Muḥammed’ün kerāmet-i mu‘cizātı işāretinden ol zaḥmetden[1] ḳurtulavuz, dedi. Ḳalkdılar, gitdiler. Çün ol gün geçdi. Şabāḥ oldı.[2] Ḥazret-i Resül şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem uru ṭrdı. ‘Ammūların cem‘[3] eyledi. Daḥı Ka’be’den yaña yürüdi. Mekke şehrinde erden ve ‘avratdan[4] kimse ḳalmadı. Ḥarem’ün dā’iresinde durdılar. Resül’ü’s-şāḳaleyn yürüdi. ‘Ammūlarıyla[5] çün Ka’be’ye yaḳın geldiler. ‘Ammūların daḥı girü ḳodı. Kendü ilerü yürüdi.[6] Çün ejderhā, Ḥazret-i Resül’i gördi cünbüşe geldi. Ḳuyruḳıñuñ üzerine[7] dikildi. Şöyle ‘ışğırdı kim Mekke’nün taḒları yanḳulandı. Cemī‘ ḥalk taḒıldı[8]lar, ḳaçdılar. Server-i Kā’ināt, mübārek parmaḒı birle işāret eyledi. Ejderhā[9] sākin oldı. Ol dem gök yüzinden bir ‘uḳāb geldi. Hevādan indi. Ol[10] ejderhā’yı süksininden ḳapdı, aldı. Gök yüzine ḳıḳardı. ‘Uḳāb şuretinde[11] gelen melek idi. Ğa’ibden geldiler. Yine ğa’ibe gitdiler. Bundan şonra Ḳureyş[12] uluları geldiler. Ḥazret-i Resül şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellemi ziyāret kıldılar.[13] Tażarru‘ eylediler. Ḥuzūrında edepsüzlikle depreñdüklerine ‘özürler dilediler. Andan eytdiler:[14] Yā Muḥammed, Mekke’nün ḥalkı erden ve ‘avratdan, baydan ve yoḥsuldan, uludan[15], kiçiden, ḥāşdan ve ‘āmdan dilerler kim Ka’be’yi

yapmağa bil bağlayalar. Bile işleyeler.[16] Hâzret-i Resûl şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem buyurdu kim imdi dört bölük cemā'at[17] olun. Dört ulu seyyid, dört rükn işlesünler cemā'atiyle, dedi. Eytdiler: Yā ḥabībīnā,[18] sen işāret eyle. Ol dört seyyide ol rükni yapalar. Hâzret-i Resûl şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem [19] [90a]evvel 'ammūsı Ebū Tālib'e eytdi: Yā 'ammī, Benī Hāşim ve Benī 'Abdü'l-Muṭṭalib ve Benī[1] 'Abdi Menāf ne kim size ta'allük varısa bu rükni 'imāret eylesün kim Hacerü'l-Esved[2] ol rükni de olıserdür ve kalan Kureyş uluları üç bölük oldılar. Üç rükniçün[3] kūr'a bıraktılar. Her kankı rükne kim kūr'aları düşdi. Ol rükni 'imāret itmege[4] başladılar. Hâzret-i Resûl şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem bil bağladı. Ol dört[5] rüknde dağı bile hizmet eyledi. Kendüyi bir rükne bile maḥşuş eylemedi.[6] İllā cümlesiyle bile işledi. Ol taş kim yalunuz götürümezlerdi.[7] 'Ālem fahrı götürüp Mekke'nün dīvārı üstünde çıkarurdu. Yerine kurdı.[8] Ka'be'nün dört rükni yükseldi. Hacerü'l-Esved'i koyacak vakt oldu.[9] Andan ol dört bölük cemā'at'ın ortasında nizā' oldı kim Hacerü'l-Esved'i[10] yerine kim koyıserdür, dediler. 'İkrime ibn Hişām eytdi: Hacerü'l-Esved'i[11] yerine komağ bize vācipdür kim mefātiḥ-i Ka'be bizüm elümüzdedür. İbn Muğayyire,[12] ibn 'Abdu'llāh, ibn Ümeyye eytdi: Çün Hacerü'l-Esved'i yerine komağa[13] mertebe ıssı vazıfe ıssı gerekmiş. Pes Hacerü'l-Esved'i yerine komağ bize revādur kim[14] ced-be-ced ve kadlerüz Ka'be'nün kandaşların biz uyaruruz. Çün ebvāblar kim[15] kapucılardur. Kendüleri mertebede göricek, bizler ḥod içeri çerāğ[16] yandurıcılaruz. Pes Hacerü'l-Esved'i yerine komağ bize maşlahatdur.[17] Ebū Tālib eytdi: Yā kavm, çün iş mertebe birle biter. Mertebe ıssı bizüz kim[18] Kādī-i Haremüz. Cemī' 'Arab-ı 'Urbā ortasında 'aziz ve muhterem söze, dedi.[19] [90b]Harb ibn Ümeyye ibn 'Abdü's-Şems eytdi: Gerçek Ebū Tālib söyledi. Andan[1] Kureyş'ün sefihleri çağırışdılar, eytdiler: Yā Harb, niçün böyle söylersin?[2] Bunlar gökden indi, biz yerden mi çıktık? Anlarda Kureyş oğlanları.[3] Biz dağı Kureyş uluları, seyyidlerüz, ulular bu kadar söyleşince kiçiler[4] savaş kurdılar. Halk, ulularına yarağın alup cenk eylemek kaydında[5] oldılar. 'Aş ibn Vā'il ulu kişiydi. Hürmetlü ve 'izzetlü seyyid idi.[6] Evinde otururken gavğa işitdi. Tiz nākaya bindi. Bu dağılan halkı[7] bir yere cem' eyledi. Eytdi: Yā kavm, maşlahat iş midür kim Hakk Te'ālā Hâzreti'nün[8] Haremide kan dökşesiz, savaş idesiz. Cümleñüzü bir ata oğlanlarısız. Yād[9] degülsiz. Yād yerden gelenler ne diyeler? Ol kavm eytdiler: Yā İbni Vā'il, Benī[10] 'Abdü'l-Muṭṭalib

niçün bizüm üzerimize ululuk sürerler? Eytdi: Anuçün kim[11] Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh anlardandır ve ululukları Muḥammed’ün kerāmetündendir.[12] Eger Muḥammed şāhib-i kerāmetdür. Biz niçün bunların ayakları altında[13] olalım? ‘Aş ibn Vā’il eytdi: Anuçün kim Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh[14] çok yerlerde Kureyş’i belālardan ḥalāş kılpdurur, dedi. Kureyş’ün sefihleri[15] bize ayruḳ. Benī Hāşim’ün ululığın ḳabūl ḳılmazuz dediler. İbni Vā’il eytdi:[16] Ben, size varalum gayrı ḳabileden ḳādī ve ḥākim getürelüm dedi. Ḳalan ḳavm[17] eytdiler: Hāşā ki gayrı yerden Kureyş üzre ḳādī gele. Andan ibn Vā’il[18] eytdi: Yā ḳavm bilürsüz, ‘Arabu’l-‘Urbā içinde Kureyş’den ‘akıl ve kāmīl[19] [91a]kimse yokdur. Gayrılarun maslaḥatın biz görürken bizüm maslaḥatumuz gayrılar mı?[1] Görsünler deyüp şerirleri sākindiler. Andan seyyidler eytdiler: Yā ibn Vā’il,[2] bu işün daḫı olacaḡın sen gör dediler. Ben bir maslaḥat gördüm. Eger bizüm maslaḥatumuz[3] ḳabūl idersenüz? Eytdiler: Ḳabūl idevüz. ‘Aş eytdi: Gelünüz, ḳamumuz,[4] yüzümüz şehre ḳarşu dutalum. Görelüm şehirden her kimse kim bize ḳarşu[5] gele. Ol kimesne her kim olursa üstümüze ḥākim kılalum. Ol ne[6] buyurursa anı dutalum. Anuç sözinden ḳıkmayalum. Kureyş bu kavle rāzıyuz[7] dediler. Andan sonra ‘Aş ibn Vā’il Benī Hāşim, Benī Abdü’l-Muṭṭalib, Benī Zühre,[8] Benī ‘Abdü’d-Dār, Benī ‘Abdü’s-Şems, Benī Maḥzūm, Benī Ümeyye cemī‘ ulular cem‘ oldılar.[9] Bir yere derildiler. Daḫı şehre ḳarşu şaf bağlayup durdılar. Bakarlar kim[10] şehirden taşra kim gele. Gördiler kim bihterīn-i ‘ālemiyān ve ḥulāşa-i ādemiyān;[11] ol cihan-arāyı, ol cāna vü ‘aḳla nūr-efzāyı; ol yaradılmışlar begi, ol[12] aḥīret sultānı; dünyā begi, ol Resūl-i Rabbu’l-‘ālemīn Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh[13] ibn ‘Abdü’l-Muṭṭalib şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem şehirden ḳıka geldi. Çün[14] ‘ālem faḫrını ırāḳdan gördiler. İlerü yürüdi. Ziyāret eylediler. Eytdiler:[15] Yā emīn, yā şādıḳ, Kureyş arasında şerirler şer kopardılar. Ḥacerü’l-Esved’i[16] yerine ḳomaḡıçün birbirine düşdiler. Biḥamdi’llāhi Te‘ālā Ḥaḳ Sübhānehü[17] ve Te‘ālā Ḥazreti, seni bize ḥākim viribidi. Yine ḳavmun ḳarasında şulḥ[18] eylegil, dediler. ‘Ālem faḫrı buyurdı kim benüm maslaḥatuma rāzī mısız?[19] [91b]Eytdiler: Rāzıyuz. Faḫr-i Kā’ināt eytdi: Seyyidler otursunlar. Andan Ḥazret-i[1] Resūl şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ḳıgnine bıraḳduḡı fuṭa kim yemenī burde[2] idi. Yere düşdi. Daḫı ‘ammūsi Ebū Ṭālib’e eytdi: Yā ‘ammī, Ḥacerü’l-Esved’i[3] baḡa getürgil, dedi. Ebū Ṭālib, Ḥacerü’l-Esved’i getürdi. Ḥarīrlar içinden ḳıkarıdı.[4] ‘Ālem faḫrının ḳeline şındı. Ol daḫı alup ridāsının üstünde ḳodı.[5] Daḫı ol dört mukaddim re’ise buyurdı kim durunuz, ilerü

gelünüz.[6] Birisi Benî Hâşim'ün ulusu Ebû Tâlib'di. Birisi Muğayyire ibn 'Abdu'llâh[7] Benî Ümeyye'nün ulusu. Birisi 'Ekrame ibn Hişâm Benî 'Abdü's-Şems Benî 'Abdü'd-Dâr[8] ulusu. Birisi Hişâm ibn Muğayyire Benî Maḥzûm ulusu. Faḥr-i Kâ'inât bu dört[9] seyyide buyurdu kim bu fuṭanun dört bucağın dördünüz dutanız. Ol[10] dört seyyid fuṭanun dört bucağın dutdılar. Kendüylen niçe Ka'be'nün[11] dīvârı üstüne çıkdılar. Ḥacerü'l-Esved'i koyacak yere geldiler. Ḥazret-i Resûl[12] şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem şundu. Mübârek eli birle ridâsı içinden[13] aldı. Ḥacerü'l-Esved'i yerinde kodı. Ol cemî' ḥalâyık Ḥazret-i Resûl'ün[14] şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem bu fi'li ḡayet hoş geldi. Taḥşîn kılup[15] du'âlar eylediler. Takşîrât kılmaḍuk işi yerinde işledün dediler. Kureyş'ün[16] arasında şulḥ idüp barışdurdı. **Ol cümleden bir daḥı budur kim[17]** Ebû Süfyân rivâyet idür. Eydür kim bir vakte kim henüz 'âlem faḥrına[18] nübüvvet gelmemişdi. Şâm'da Ebü's-Şaltle buluşdum. Benden 'Utbe ibn Rebi'a'nun[19] **[92a]**aḥlâkın şordı. Ben daḥı bir cevâb virdüm ki ol cevâb anun ḥaḳḳında[1] begendi. Çün anun yaşın şordı. Eytdüm: Ol yaşı yetmişdür dedüm.[2] Anun 'aybı budur, dedi. Ben eytdüm: Böyle dimege sebep nedür? Ulu[3] yaşlu olduğın işidicek, böyle ḥâl budur kim ulu yaşlu olduğ[4] anun şerefin ve fazîletin arturur dedüm. Yâ Ebâ Süfyân, kimseye dime kim[5] bu sırrı saña diyeyim. Ben kitâbumda okumışım kim bizüm yerümüzden[6] bir peygâm-ber gelse gerek. Hiç buña şekküm yoğidi kim ol peygâm-ber ben olam. Çün[7] 'âlimlerle söyleşdüm. Bildüm ki ol peygâm-ber 'Abdi Menâf'dan olsa gerek.[8] Ne kadar ki 'Abdi Menâf'a nazar eyledüm. Ol emre şâlih kimse görmedüm. İllâ[9] 'Utbe ibn Rebi'a sen eytdün. Ol pîrlige yetişmişdür. Çün kırkıdan geçdi.[10] Bildüm ki ol degüldür. Zîrâ ki nübüvvet kırkıda gelse gerekdür. Bu söz üzerine[11] zamân geçdi kim Muḥammed'ün nübüvveti zuḥûr buldı. Halk içinde şöhret dutdı.[12] Ol eyyâmda ticârete Yemen'e vardum. Anda Ebü's-Şalt ile yine buluşdum.[13] Eytdüm: Hey yâr! Peygâm-berlige nicesin, dedüm. Eytdüm: Ol peygâm-ber kim olmuşdur[14] Ḥaḳ peygâm-berdür dedi. Sözi gerçektür. Aña tâbi' olun. Eytdüm: Sen niçün[15] tâbi' olmazsın? Eydür: Kendü kabîlemün 'avratlarından utanurım. Zîrâ[16] hemîşe iderdim kim ol âḥir zamânda gelecek peygâm-ber ben olsam gerekdür.[17] Şimdi beni görelersin kim 'Abdi Menâf'ın oğluna tâbi' olacak. Baña serzeniş[18] iderler deyü tâbi' olmazam. Ammâ şöyle görürem seni ey Ebû Süfyân. Eger muḥâlifet[19] **[92b]**örttiler. Birazdan yüzinden giderdiler. Göçmiş olduktan sonra bu iki[1] beyti

anun dilinden okundu. **Beyt** küllü ‘ışın ve in tetāvele kahrān.[2] Şāyara merreten ilā en yezūlā. Leytenī küntü kable māḳad bedānī. Fī ḳilālī’l-cibālī er‘ilü[3] gūlān. Ya‘nī her ‘ıyş ne ḳadar uzun olursa āḫir zā’il olsa gerek.[4] İmdi n’olaydı ben şol tağlar başında otlar cānavarlardan olaydum.[5] **Ol cümleden bir daḫı budur kim** Atkalān ibn ‘Avālimü’l-Ḥamīrī’den ‘Abdu’r-raḥmān[6] ibn ‘Avf rivāyet eyler. Eydür: Raḳıya’llāhu te‘ālā ‘anhu henüz ‘ālem faḫrı’na[7] nübüvvet gelmedin ticāret ḳaşdına Yemen’e vardum. ‘Atkalān’uñ evine ḳondum.[8] Ol gāyet sāl biridi. Zā‘afından şol ḳuş yavrusına dönmişdi.[9] Her gāḫ ki Yemen’e vardum. Anun evine ḳonardum. Her varduḳça benden şordı kim[10] sizün ortaḡuzda bir er zāḫir olsa gerekdür kim anun ululuḡı ve şöḫreti[11] dünyāyı duta ve ol sizünle dīnde muḫālifet idici ola. İmdi ol[12] zāḫir oldu mı eydürdüm. Yoḡ bu def‘a kim andan vardum. Gördüm ḳatı zā‘if [13]olmuş, ḳulaḡına daḫı zā‘if gelmiş. Beni göricek oğulları ve oḡıl[14] oḡlunun oğulları cem‘ oldılar. Gelüp kendüyi ḳaldurdılar. Ardına[15] girdiler. Oturdu. Baḡa eydür. Nesebüñi ben eytdüm. ‘Abdu’r-raḥmān ibn ‘Avf ibn[16] ‘Abdu’llāḫ ibn ‘Avf ibn Ḥārīş ibn Zūhre hep beḡenilmişdür. Eytdi: Yā ‘Abdu’r-raḥmān,[17] saḡa beşāret vireyim. Bir ḡaberdan kim saḡa ḡayr olagil. Ticāretününden[18] Ḥaḳ Sübhānehü ve Te‘ālā Ḥazreti senün ḳavmünden bir peyḡam-ber ḳopardı kim[19] **[93a]**anı cümle maḡlūḳātdan gūzīn ḳıldı ve aḡa ḳitāb-ı vaḡy gönderdi ve saneme ṭapmaḡa[1] nehy eyledi. İslām dīnine da‘vet eyler ve gerḡek söyler. Ben eytdüm: Ol ḳankı[2] ḳabīledendür? Eytdi: Benī Hāşim’dendür ve sen anun ḡāllerindensin. İy ‘Abdu’r-raḥmān[3] sebūk baş tiz ol. Yine dön var. Aḡa muvāḑaḳat eyle ve anunla doḡru sözlü[4] ol ve anun her işinde yoldaşlık ve ḡizmet eyle. Zinhār yā ‘Abdu’r-raḥmān[5] tekāsül itme. Münāḑıḳın sözine uyma. Zīrā bir devlet-i nā-gahānīdür ve bir[6] devlet-i ebedīdür kim Ḥaḳ Sübhānehü Te‘ālā Ḥazreti bu devleti aḡa mutāba‘at[7] idenlere müyesser eyledi ve bu devleti aḡa tābi‘ olanlara tābi‘ olduḡdan sonra[8] görürler. İmdi yā Veledī sāḳın şol kimselerden olmayasın kim bo[9]ḡazına deḡin āb-ı ḡayāt içinde ola. Daḫı cehlinden ve ḡasedinden şusuz[10] ola ve benden birkaç beyti anun ḡuzūrına yetişdürḡil dedi. **Ol beytler[11] bulardur:**

Eşhedü bi’llāhi zi’l-me‘ālī

Bed’ü’l-berāyā ilā’ş-şabaḡi

Eşhedü[12] bi'llāhi rabbi Mūsā

İnneke erselte bi'l-baṭāḥi

Fekün sefirī ilā meliki[13]

Ve ḥālikū'lleyli bi's-ṣabāḥi²¹⁸

Ve 'Abdu'r-raḥmān eydür: Ben daḥı 'aceleyle mühimmātüm[14] gördüm. Döndüm Mekke'ye geldüm. Evime kim indüm. Hemān vardum Ebū Bekr'e buluşdum.[15] raḍıya'llāhu te'ālā 'anhu, Atkalān Ḥamza'nun kelimātın aña dedüm. Eytdi: Gerçek söylemiş,[16] eyledür. Haḫ Sübhānehü Te'ālā Celle ve 'Alā Ḥazreti, Muḥammed'i şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellem[17] peygām-ber viribidi. Yüri anun evine varalum. Ḥadice Ḥātün evindedür,[18] dedi. Vardum, destür istedüm. İçerü girdüm. Server-i Kā'ināt beni kim gördi.[19] [93b]Tebessüm eyledi. Eytdi: Yā 'Abdu'r-raḥmān, sende bir yüz gördüm ki andan ḥayır umarum.[1] Eytdüm: Ol ne nesnedür yā Muḥammed? Eytdi ki getür pīr-i 'Atkalān'ın beytlerin kim[2] ol ḥavāş-ı mü'minindür saña emānet virdi. Bize virmegiçün hemān kim[3] anı dedi. Ayruḫ daḥı qarārüm qalmadı. Hemān şehādet getürdüm. İmāna geldüm.[4] Ol beytleri virdüm ve her ne ki baña ısmarlamışdı ḥaber virdüm. Buyurdi kim:[5] “Rubba mü'minin ve mārānī. Ve muşaddıḫu ilā ve mā şehide zamānī. Ūlā'ike ḥaḫḫān[6] ihvānī.”²¹⁹ ya' nī nice mü'minler vardur kim beni görmediler baña taşdıḫ eylediler ve benüm[7] zamānuma irmediler. Haḫḫa ki anlar benüm kardeşlerümdür. **Ol cümleden bir daḥı[8] budur kim** ibn Mes'ūd raḍıya'llāhu te'ālā 'anhu rivāyet eyler. Eydür: Birgün[9] Server-i Kā'ināt ile Şafā'dan taşra geldük. Müşrikīn anda cem' olup oturmuşlar.[10] Ebū Cehil bile oḅlerine bir şanem ḫomışlar. Aña tapu kıılurlar. 'Ālem faḫrı üzerlerine[11] gelmedi. Eytdi: İy ma'ser-i Ḳureyş ḫulu. Lā ilahe illā'llāhu

²¹⁸ أَشْهَدُ بِاللَّهِ ذِي الْمَعْلِ
بِذِّ عَوَالِيَّ إِلَى الصَّبَاحِ
أَشْهَدُ بِاللَّهِ رَبِّ مُوسَى
أَنْكَ أَرْسَلْتَ بِالْبَطَاحِ
فَكُنْ سَفِيحِي إِلَى مَلِيكِ

وَحَالِقُ اللَّيْلِ بِالصَّبَاحِ “Yüce işlerin sahibi Allah'ı şahid tutuyorum. İnsanları aydınlığa çağırıyor. Musa'nın Rabbine şehadet ederim ki sen geniş vadilere gönderildin. Yüce kâinatın sahibi geceyi gündüzde yaratana benim için şefaatçi ol.”

²¹⁹ رَبِّ مُؤْمِنٍ وَمَرَاتِنِي وَمُصَدِّقِي إِلَى وَمَا شَهِدَهُ زَمَانِي أَلَيْكَ حَقَّ الْخَوَانِي “Benden sonra gelen Müslümanlar beni görmeden tasdik ettiler ve benim zamanıma yetişmediler. Allah'a yemin olsun ki onlar benim kardeşimdirler.”

Muhammedü resulallâh. [12] Velîd ibn Muğayyire eydür: Yâ Ebâ'l-Hakem diler misin ki Muḥammed'i bugün ḥacîl[13] eyleyem. Ebû Cehil daḥı eytdi: Eyle. Velîd daḥı ṭapa ṭurduḳları şanemi ḳaldurdı.[14] Boynı üzerine dutdı ve yüzünü 'âlem faḥrına dönderdi. Eytdi:[15] İy Muḥammed! Sen eydürsin kim benüm Allâh'um baḡa benün boynum ṭamarlarından[16] yaḳındur. İmdi benüm Allâh'um benüm boynumdudur. Senün Allâh'uḡ ḳandadır,[17] göster görelüm? Andan şonra ol Velîd-i pelîd ol. şanemi yere ḳodı.[18] Ol cemâ'at kim varsa secde eyleyüp niyâz idüp eytdiler. İy bizüm[19] [94a]Ma'būdumuz! Bizlere meded eyle. Muḥammed'i ḳatlı itmegde nâ-gâh ol şanemün içinde âvâz[1] geldi. Bir niçe beytle 'âlem faḥrını ve İslâm dînini mezemmet eyledi. Ḥazret-i[2] Resûl şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem hemân döndi, gitdi. İbn Mes'ûd[3] eydür: Atam, anam saḡa fedâ olsun. Ol şanem ne mühmel söyledi? Buyurdu kim[4] ol şeyṭandır kim ol şanemün içine girür ve bunlara Enbiyâ ḳatlı itmesiz[5] telḳîn ider. Hîç bir şeyṭân, Enbiyâ'ya ṭa'n ü la'in itmege dil uzatmamışdur.[6] Meḡer ola ki Ḥaḳ Sübhānehü ve Te'âlâ Ḥazreti tîz helâk eylese gerek. İkinci yâḡud[7] üçünci giceden şonra Server-i Kâ'inât ile otururduk. Nâ-gâh bir kimse[8] ḡa'ibden âvâz virdi. Eytdi: Es-selâmu 'aleyke yâ Resûla'llâh. Faḡr-i 'Âlem cevâb[9] virdi. Buyurdu kim sen ne ṭa'ifedensin? Eytdi: Cin ṭa'ifesinden.[10] 'Âlem faḡrı buyurdu: Ne işe geldün? Ben ḡa'ibde idüm. Düne gün baḡa ḡaber virdiler[11] kim Mes'ûd adlu bir şeyṭân ol şanemün içinden Allâh Resûlini mezemmet eylemiş.[12] Ben anı aradum. Şafâ yanında buldum. Boynına bir ḳılıç urdum, depeledüm. İmdi[13] yâ Resûla'llâh yarın Şafâ'da ḡazır ol. İştîdürem ol sözi kim evvel anlara[14] şâḡmân olmuşlardı. Sen daḥı anlara şâḡmân ol. Faḡr-i 'Âlem'e şordı kim[15] senün aduḡ nedür? Eytdi: Şimḡac Cinnî'dür. Buyurdu kim diler misin kim saḡa bundan[16] eyü ad virem. Eytdi: İsterüm. Buyurdu kim imdi 'Abdu'llâh olsun.[17] İbn Mes'ûd eydür: Çün şabâḡ oldu. 'Âlem faḡrıyla Şafâ'dan ṭaşra geldük.[18] Gördük müşrikîn yine cem' olup otururlar. Ḥazret-i Resûl şalla'llâhu[19] [94b]te'âlâ 'aleyhi ve sellem yine 'âdeti üzerine buyurdu: Yâ ma'ser-i Ḳureyş ḳulu.[1] Eşhedü enlâ ilahe illâ'llâhu. Ve eşhedü enne Muḥammeden resulallâhi . Yine cümle[2] müşrikîn ḳalkdılar. Ol şanemün önine geldiler. Secde eyleyüp yalvardılar.[3] Muḥammed'e düne gün itdügün mezemmeti yine eyle deyü. Nâ-gâh ol şanemün içinden[4] âvâz geldi, kim: "Anâ 'Abdullâh ve ibni'l-Hey'arâ. Anâ ḳateltü zû'l-fücûri mis'arâ. Bişetmihi[5] nebbînâ'l-muṭahirâ."²²⁰ Ya'nî Hey'ar oḡlı

²²⁰ "أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَابْنُ الْهَيْعَرَا أَنْ قَتَلْتُمُ الْفُجُورَ مِسْعَرَ بِشْتَمِهِ نَبِيَّنَا الْمُطَهَّرَ" Hey'ar oḡlu Abdullahım. Mişar-ı şeytanı

‘Abdu’llāhum. Miş‘ar-ı şeytānı öldürdüm.[6] Ol tahir peygām-beri zem itdüğüçün. Çün müşrikler bu kelimātı işitdiler. Eytdiler:[7] İy bizüm ma‘bādumuz! Bundan evvel senden buncılayın söz işitmiş degüldük. Andan[8] Ebū Cehil’e eytdiler: Yā Ebā’l-Ḥakem, dün ki gün senün İlāhuñ Muḥammed’i hiciv iderdi.[9] Ne ma‘nīdür kim bugün medḥ ider? dediler. Ebū Cehil kaçadı, götürdi. Şanemi yere[10] urdı. Ayağıyla bir iki depdi. Eytdi: Muḥammed bu şanemi cāzūladı. Ben ayruk[11] bu şaneme secde kılmazam, dedi. Andan Ebū Cehil, Kureyş’ün şerirlerine eytdi: Yā kavm,[12] daḥı şabır idelüm. İşde şanemlerümüzi daḥı cāzūladı. Ne bize ‘izzet kaldı[13] ve ne dīnümüze ḥürmet kaldı diyüp işāret eyledi. Ḥazret-i Resūl’ün üstüne[14] üştiler. Şaḥābīlerini dağıtdılar. ‘Ālem fahrını itdiler. Yüzi üstüne düşürdiler.[15] Ebū Cehil mel‘ün elinde bir bāyı varidi. Ol bāyle Resūl ḥazretini başına çaldı.[16] Kāfirler daḥı el uzatdılar. Daḥı urdılar. Mübārek yüzün kana bulaşdurdılar.[17] ‘Uḳbe ibn Ebī Mu‘īṭ la‘netu’llāh ‘Aşāsın dayanu geldi. Ol yigrenci çepel[18] ağzından ol murdār tükürğin Allāh Resūlinün mübārek yüzine atdı. Allāhu[19] [95a]Te‘ālā Ḥazreti, ‘Uḳbe’nün tükürdüğün kendü çirkīn yüzine düşürdi. Ol[1] mel‘unun şūreti ebraż oldu. Dükeli cismi pīş oldu. Ebū Bekr Şıddīḳ[2] raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anhu ilerü yürüdi. Eytdi: Hey kavm! Ol kişiyi öldürür misiz kim[3] sizi Allāh’a ḳulağuzlar. Size Allāh’uñ birliğin bildürür. Eyle diyecek şerirlerün[4] ba‘zıları Ebū Bekr Şıddīḳ’uñ üzerine üşdiler. Ziyāde döktiler. Ḥadīce Ḥātūn’a[5] ḥaber oldu. Ḥadīce Ḥātūn yetişdi ve o Muḥammedā deyü çağırdı. Feryād eyledi.[6] Ḥadīce Ḥātūn yetişmeyince Kureyş kavmi Ḥazret-i Resūl’den ellerin çekmediler.[7] Ammā henüz daḥı Ebū Bekri ururlardı. Andan Ebū Ṭālib’e ḥaber oldu. Oğlanlarıyla[8] geldi. Yetişdi. Kureyş’ün bir kaçın urdılar. Ebū Bekr’i ellerinden aldılar. Ammā[9] Ebū Bekr’i ölüm ḥālīne bırakmışlardı. Zīrā Kureyş’ün kāfirlerinün Ebū Bekre kīnleri[10] vardı. Eydürlerdi: Seyyidlerümüzi cümle dīnlerinden bu çıkardı. Muḥammed dīnine[11] bu ḳulağuzladı deyü döğerlerdi. Şöyle kim bī-‘aḳıl olup yaturdı. Cemā‘ati[12] gelüp kilīme ḳoyup götürüp evine getürdiler. Ebū Ṭālib, Ḥazret-i Resūl’i bağına[13] başdı. Oğlu Ṭālib’e ve ‘aḳīl’e buyurdi: Tīz Benī Hāşim ve Benī ‘Abdü’l-Muṭṭalib’e ḥaber eyleñ.[14] Ṭoñ geysünler ve silāḥa girsünler, atlansunlar, derilüp gelsünler, dedi.[15] Kureyşün uluları kim ol fītnede ḥāzır degüllerdı. İşitdiler. Birisi ‘Aş ibn Vā’ilidi[16] ve Ebū Süfyān ve Muṭ‘am ibn ‘Adī

öldürdüm. O temiz peygamberi yerdiği için.”

dağı bir niçe ulular işitdiler. Halāyıkı aralayup[17] Ebū Tālib'e geldiler. Ebū Tālib'ün elin ayağın öpdiler. Ol sefihler kim Hāzret-i Resūl'e[18] el uzatmışlardı. Anları döktiler. Katı harāb eylediler. Ebū Tālib eytdi: Yā kavm,[19] [95b]çün bu kadar oldu. Ol ehas-ı Kureyş ol şerīr-i harām-zāde 'Ömer ibn Hişām ya'nī[1] Ebū Cehil la'netu'llāhi, Allāh'ın resūlini kim bizüm seyyidümüz, senedümüz[2] yay birle anı dağı kendü gibi kāfirlere buyura. Hāzret-i Muḥammed'i[3] uruñ, öldürün deye ayruñ bizüm aramızda dirlik qalmadı. Şimdiden sonra[4] bunlarınla birlik idesi degülem. Ben dağı elümden geleni işleyem. Çün[5] siz el uzatmağa başladunuz. Ben dağı el uzatmağ nice olursız göstereyüm.[6] Andan Benī Hāşim'ün seyyidleri ve serverleri yetişdiler. Kamu şucā'ları silāh[7] kuşanmışlar. Eytdiler: Kimi atlu kimi yayağ yetişdiler. Kureyş uluları kamu[8] Ebū Tālib'ün ayağına düşüp eytdiler: Yā Seyyid-i Harem, zinhār kendü cemā'atüñi[9] yine döndergil ve şerri başgıl. Bu yoksa Mekke ehlinün çoğı bugün kılıçdan[10] geçer dedi. Ebū Tālib bağıdı. Hāmza'yı görmedi. Sizün şucā'larınuz ve abtāllarınız[11] niçün hāzır degüldür? 'Abbās eytdi: Yā Ahī bundan hāzır olmayanlar birisi[12] 'Abdu'llāh ibn Hāriş, birisi dağı Zübeyr ibn 'Avām'dur ve birisi qarındaşım[13] Hāmza'dur. Ammā Zübeyr 'Abdu'llāh birle ticārete gitmişlerdür ve Hāmza üç gündür kim[14] avlayı gitmişdür. Hele şimdi sen bize buyurgıl kim ne eylemek gerekdür[15] ve ne iş işlemek gerekdür? İşleyülüm. Hāzret-i Resūl şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi[16] ve sellem yerinden tūrup ilerü geldi. Ebū Tālib'e eytdi: Yā 'ammī, bugün dilerem kim[17] benüm göñlümi sevindüresin. Benüm için ağlaşanları evindiresin. Bugün benüm[18] sebebümden Kureyşile uruşmağ itmesin. Kan katılır, kavimsiz aranızda düşmenlik[19] [96a]olmasun. Andan Kureyş uluları Ebū Tālib'i ve Hāzret-i Resūl'i kendü menziline[1] getürdiler, gıtdiler. Ol gün yine şerri başdılar. Ebū Tālib, Hāzret-i Resūl'e[2] eytdi: Yā ḥabībi, yā kurret-i 'ayn niçün sen kendü ḥürmetünı saklamazsın, varırsın[3] ḥalāyıkun sefihleri arasına düşersin. Anlar senün ḥürmetünı bilmezler. Sağa[4] el uzadurlar. Andan Hāzret-i Resūl şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem baş[5] götürdi. Eytdi: Bilünüz kim risālete gelenlerün ḥālleri böyle olur.[6] Benden ilerü gelen resüllere benden dağı yavuz, bedter işler işlediler.[7] Ol peygām-berler urulmağa, sökülmege ve cemī' belāya şabr iderlerdi. Hāq söz[8] üzerine duranların ve Hāq Te'ālā Hāzreti'nün buyruğın dutanların[9] şabrı ve tahammülü 'azīm olur dedi. Andan sonra 'ammuları tūrdılar.[10] Ḥayr-yād idüp gıtdiler. Çün ol gice geçdi.

Şabâh oldu.[11] ‘Âlem fahrı Hırâ Tağı’na çıktı. Namâz kıldı. Yüzin Hâk Sübhânehü ve Te‘âlâ[12] Celle ve ‘Alâ Hazretine dutdı. Eytdi: İlâhî, Seyyidî ve Mevlâyî, benüm sırrum ve ‘ilânum[13] ve bâtınım saña ma‘lûmdur. Benüm hazretüğe ‘arz eyledüğüm. hâcetüm budur kim[14] bu kavmüme sen hidâyet viresin ve benüm şabrumı ve ihtimâlümü arturasın[15] dedi. Dahı mübârek gözleri yaşıla tldı. Dahı yüzün yere kody ağladı.[16] Ol dem içinde Cebrâ’il ‘aleyhi’s-selâm geldi. Eytdi: Yâ habîbi, Allâhu Te‘âlâ[17] Hazreti saña selâm kıldı ve bu dört melâ’ikeyi gönderdi. Tâ kim düşmenlerün[18] her nice intikam itmek dilerseñ emir idesin. Emrünü yerine getüreler dedi.[19] [96b]Andan sonra ol melekler ilerü gelüp ‘âlem fahrı’na selâm virdiler. Hazret-i[1] Resül ‘aleyhi’s-selâm ol meleklerün yerinden şordı kim sen neye müvekkelsin?[2] Eytdi: Ben yıllar üzerine müvekkelim. Baña buyur şöyle kim ‘Âd kavmini helâk kıldum.[3] Senün düşmenlerünj dahı helâk kılayum, dedi. Hazret-i Resül şalla’llâhu[4] te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem birine dahı şordı kim sen nenün üzerine müvekkelsin?[5] Eytdi: Ben şular üzerine müvekkelem. Eger buyurursañ nice kim Nüh[6] peygâm-ber ‘aleyhi’s-selâm kavmini helâk kıldum. Senün düşmenlerün dahı[7] helâk kılayum, dedi. Birinden dahı şordı. Sen neye müvekkelsün? Eytdi: Güneş[8] üzerine müvekkelem. Eger buyurursañ düşmenlerünj oda yağayum. Bu kez dördünci[9] melekden şordı. Eytdi: Ben yerlere, tağlara müvekkelem. Eger buyurursañ[10] düşmânlarun üzerine tağları ahtarayım ve yere geçüreyüm. Hazret-i Resül[11] şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi vesellem eytdi kim yâ melâ’iketi, ben du‘â kılayum. Siz âmîn[12] diyin. Andan Hazret-i Resülü Rabbü’l-‘Âlemîn el götürdi. Eytdi: “Allâhümme[13] ehdi kavmî feinnehüm lâ ye‘lemüne.”²²¹ Cebrâ’il melâ’ike birle âmîn dediler. Andan[14] melâ’ikeler eytdiler: Zehî kerîm, zehî halîm Resül kim kendüye cevır idenler[15] hakkında niçe du‘âlar dediler. Hidâyete kulavuzlar dediler. Dahı ‘urüc itdiler.[16] **Fi-zikri Hamza ibn ‘Abdu’llâh rağıya’llâhu ‘anhı** râvî şöyle rivâyet ider kim[17] Hazret-i Resül şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem Hırâ Tağı’ndan menziline[18] geldi. Andan sonra bir kaç aşhâbile Harem’e varup Ka’be’yi tavâf idüp[19] [97a]gölgesinde oturdu. Ebü Cehil’e haber virdiler kim Muhammed ibn ‘Abdu’llâh bir iki[1] yoğsul yârenleriyle gelüp Ka’be’nün dıvârı dibinde otururdu.[2] Ol dahı Harem’de toğru Hazret-i Resül’ün üzerine geldi. Dahı ol murdâr[3] ağzını açdı. Ol luğf-ı mazharınun üzerine kahr-ı ağüsünü saçdı iken[4] çok

²²¹ “اللَّهُمَّ أَهْدِ قَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ” “Allah’ım sen benim kavmime hidayet et.”

herzeler kendü şüretine lâıyık söyledi. Eytdi: Hâşâ! İy[5] cāzū, ne katı yüzün ve ne katı sözün vardır kim ol kadar[6] belâ kim dün ki gün biz saña eyledük. Sen ne yüzle durduñ? Bu halk[7] arasına geldün? Ben senden ‘ârsız ve kârsız kimse görmedüm, dedi.[8] Hâzret-i Faḥr-i Kâ’inât hîç cevâb virmedi. Dönüp Ebū Cehil’den yaña bakmadı.[9] Şabır eyledi. Tâ kim Hâzret-i Resûl’ün şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem[10] şabrınun kemâli zâhir ola. Kâfirlerün zecrine ve kahrına mâhir ola.[11] Ka’be’nün bir yanında Kureyş uluları cem‘ olup oturmuşlardı.[12] Ebū Cehil la‘în daḥı anlarun katına varup oturdu. Meḡer Ḥamza ibn ‘Abdü’l[13]-Muṭṭalib birkaç gün idi. Av avlamağa gitmişdi. Ol gün ‘Aşr namâzı[14] vaktinde Ḥamza avdan geldi. Atından aşığa indi. Evine girdi.[15] Silâhın çözdü, oturdu. Evdaşına eytdi: Ta‘âmdan ḥâzır ne varsa[16] getir yeyeyüm, dedi. Hemân Ḥamza’nun ḥelâli kendözin yañamadı.[17] Daḥı rikḫatile ağlamağa başladı. Ḥamza, ḥelâlinün rikḫatile ağladuḡın göricek.[18] Eytdi: Yâ Ümmî Bu‘lâ, saña ne mekrûh yetişdi kim böyle firâk idüp ağlarsın?[19] [97b]Eytdi: Yâ Ebâ’l-Bu‘lâ, nice ağlamayayım kim henüz sen esen olasın. Senün saḡlıḡunda[1] karındaşun oḡlu Muḥammed’e ki cemî‘ Benî Hâşim’ün seyyidi ve serveridür.[2] Dün ki gün ‘Ömer ibn Hişâm la‘netu’llâh, Kureyş’ün seyyidleri birle seyyidümüz[3] Muḥammed’ün üstüne üşdiler. El uzadup mübârek başını kana bulaşdurdılar[4] ve ‘Atîk ibn Kuḥâne’yi ol kadar dögdiler kim kilîme koyup evine iletdiler.[5] Ḥamza eytdi: Yâ ‘Abbâs kanda idi ve Ebū Ṭâlib kanda idi? Ḥâtûn[6] eytdi: Ebū Ṭâlib sonra yetişdi. Benî Hâşim cem‘ eyledi. Dört yañadan[7] Kureyş uluları Ebū Ṭâlib’ün ayaḡına dökülüp yalvardılar. Göñlünü ala[8] aldılar. Hâzret-i Resûl’ün düşmenlerinden öcini alınmadı. Şöyle taḡıldılar[9] gitdiler, dedi. El-ḥaḡ Ḥamza’nun yüregi acıdı. Gözinden kanlu yaş[10] döküldü. Der-hâl yerinden tırdı. Kılıcın kuşandı. Şordı kim[11] Ebū Cehil, ḥabîbüm Muḥammed’i neyile urdu? Ḥâtûn eytdi: Ol mel‘ûnun elinde[12] yay varmış. Ol yayile Hâzret-i Muḥammed’i urmuş başına, dedi. Ḥamza[13] daḥı yayın eline alup atına bindi. Ḥarem’ün eşiḡine vardı. ‘Aşrile[14] maḡribün ortasında idi. Kureyş’ün mahfili germ olup oturmuşlardı.[15] Atından aşığa gelüp doḡrı Kureyş’ün cemâ‘atine yürüdü. Hâzret-i[16] Resûl şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem cemâ‘atiyle gördiler kim Ḥamza kılıç[17] kuşanmış, yay elinde Kureyş’ün cemâ‘atine yürüdü. Hâzret-i Resûl şalla’llâhu[18] te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem hemân kalkdı. Ebū Kubeys Taḡı’ndan yaña yürüdü.[19] [98a]Kureyş uluları gördiler kim Ḥamza silâh birle geldi. Uşandılar. Ḥamza irişdi.[1] Çaḡırdı. Eytdi: Kâni ok necisü’l-kabâ’il ve necisü’l-‘aşâir ve ol

ḥabīs[2] mel‘ūn kim qarındaşum oğlu Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh’uñ başını yay birle urup[3] yarmış, dedi. Kimse cevāb virmedi. Ḥamza eytdi: Söyleseñüz ne[4] niçün epsem durursız? Yine cevāb virmediler. Ebū Cehil yerinden ṭuru[5] geldi. Ḥamza’dan yaña yürüdi. Eytdi: Yā Ebā’l-Bu‘lā, senüñ kardeşüñ oğlu iken[6] artuñ varur oldı. Ne dīnümüz ḳor çekmedük ne İlāhımız ḳor söğmedük.[7] Ne Ebā vü ecdādumuz ḳor dile almaduñ. Atalarumuz içün kāfırlerdür deyüp[8] eydür: El-ḥaḳ bu zecre döyemezüz ve bu ḳahra ḳatlanamazuz, dedi. Ḥamza eytdi:[9] İy Kureyş ve aḥassü’l-ḳabā’il senüñ aduñ ola? Daḥı ḥabībüm Muḥammed’e[10] el uzadasın. Daḥı yayile başına urasın, dedi. Daḥı elindeki yay birle ol[11] mel‘ūnuñ başına şöyle çarpdı kim hemān yüzün üzerine düşdi.[12] Şol ḳadar urdı kim yay Ebū Cehil mel‘ūnuñ başında pāre pāre oldı.[13] Dokuz yerde başını yardı. Kendü ḳanına ğarḳ oldı. Andan Benī Maḥzūm kim[14] Ebū Cehil’üñ ḳavmidür. Ḥamza’nun üstine üşdiler. Ḥamza eytdi: İy la‘īnler![15] Baña daḥı mı el uzatmak istersiz? deyüp el ḳılıca urdı. Daḥı ḳılıcın çekdi.[16] Bir na‘re çağırdı. Ḥamle ḳıldı. Cümlesi dardağan oldılar. Zīrā Ḥamza Kureyş[17] içinde ve ‘Arab içinde erlik ve dilīrlik birle ad çıkarmışdı. Şecā’ati[18] heybeti ve şalābeti meşhūr olmışdı. Hiç kimesne öñine durmazdı.[19] [98b] Andan Benī Hāşim’dan ulular ve ḥürmetlü seyyidler Ḥamza’nun öñine geldiler.[1] Göñlin ala aldılar. Ğazabını ve ḥışmını teskīn eylediler. Ḥamza eytdi: Baña[2] Muḥammed’i buluvirüñüz kim varayım anuñ dīnine gireyim. Andan soñra Kureyş’üñ[3] şerrīrlerine göstereyüm neylemek gerekdür? dedi. Ebū Cehil ḳana bulaşmış yaturken[4] Ḥamza’dan ol sözi kim işitdi. Muḥammed’üñ dīnine gireyim, müslümān olayım,[5] dedi. Ebū Cehil mel‘ūn ilerü geldi. Eytdi: Yā seyyidler, suç benümdür. Ben[6] fuḫüllıḳ eyledüm. Tevbe ideyim kim bir daḥı ayruḳ Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh birle irişmeyem[7] ve uruşmayam. Tek Ḥamza, Benī ‘Abdü’l-Muṭṭalib ebā vü ecdādı dīninden dönüp Muḥammed’üñ[8] dīnine girmesün, dedi. Ḥamza eytdi: İy mel‘ūn! Bugüni saña ḳanda ḳoyam. Andan[9] ‘Aḳıl ibn Ebī Ṭalib eyitdi: Yā ‘ammī ḥabībüm seyyidümüz Muḥammed ibn ‘Abdu’llāh işde[10] Ḳubeys Ṭağı’na çıkayorur. Ḥamza hemān yürüdi. Ardınca vardı Ḥazret-i Resūl’üñ[11] şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ardından çağırdı. Eytdi: Yā ḥabībī, yā Muḥammed[12] Resūl işitdi cevāb virmedi. Ḥamza yine çağırdı. Yā Aḥmed, yā Aḥmed. Ḥazret-i[13] Resūl şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem cevāb yine virmedi. Yine çağırdı.[14] Ḥamza kim yā Ebū’l-Ḳāsım, Ḥazret-i Faḥr-i Kā’ināt yine iltifāt eylemedi. Bu kez Ḥamza atına[15] bindi. ‘Ālem faḥrına yetişdi. Atından indi.

Yügürdi geldi. Hâzret-i Resûl'ün[16] mübârek elin dutdı. Eytdi: Yâ Muhammed niçün başa söylemezsin ve ne günâh itdüm?[17] Hâzret-i Resûl şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem ağladı. Eytdi: “Helle yedeke yâ 'emmi[18] 'Ani'l-garîbi'l-lezzî lâ ehle lehü helle yedeke yâ 'emmi 'ani'l-miskîni'l-lezzî lâcehîre lehü[19] [99a]ğayra rabbehü.”²²²Şî'ir

[Meşnevî]

-.--/-.--/-.--

Didi yâ 'ammî yûri terk it beni.

Sen beni unut seni[1] gözet seni

Çov anı kim düşmeni çokdur anuñ

Hâk'dan artuğ döstü[2] yokdur anuñ

Terk it ol miskini kim nâ-ehl ola

Haşşa anuñ düşmeni[3] bû Cehl ola

Unut ol öksüzi kim kaldı yetim

Kim yetimlikden 'azâb[4] yokdur kim

Çün garîbem ben dögülem sögülem

Yüregümi kahr odına sökülem[5]

Siz temâşâlarda yürün sağ olun

Zahmetümden [siz] kamuz ırağ olun[6]

Çün emîrû'l-mü'münîn Hamza, Hâzret-i Resûl'ün şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem[7] inildüsin dinledi. Yüregi yanup ağladı. 'Âlem fahrı dañı ağladı. Hamza eytdi:[8] Yâ habîbî, yâ kurret-i 'ayn hiç bilür misin kim Ebû Cehil'e neler eyledüm. Şöyle kim kendüyi[9] diriliginden ölüme yakın eyledüm. Andan 'âlem fahrı eytdi: Yâ 'ammî eger benümçün[10] tağlar akdarsañ Şâm'ı Rûm'ı benümçün hâşıl eylesen Dicle ve Fırât[11] ve Nîl ırmağın Mekke'ye akdarsañ başa minnet yokdur. Belki benden dañı ırağ[12] olursın. Hamza eytdi: Yâ habîbî, pes ne iş işleyem, kim saña

²²² خَلَّ يَنْكَ يَا عَمَّ عَنِ الْخَرِيبِ الَّذِي أَهْلُهُ لَهُ خَلَّ يَنْكَ يَا عَمَّ غَالِيَسْكِينِ الَّذِي لَا يَجِيرُ لَهُ غَيْرَ رَبِّهِ “Ey amcacığım! Ailesi olmayan gariplerle ve rabbinden başka yakını olmayan miskinlerden sen elimi çek.”

yağın ola?[13] Buyurdu kim bu iki genç kelimeyi eytgil kim Lā ilahe illā'llāhu Muḥammedü resulallāh. [14] Müslümān olgıl. Hem baña yakın olgıl kim hem beni yokdan var eyleyen[15] yaradan Allāh'a yakın olgıl, dedi. Ḥamza bir zamān fikir eyledi. Göñli içinde[16] endişe kaldı. Andan eytdi: Yā Muḥammed bu gice dağı baña şabır eylegil, dedi.[17] Andan kendü menziline gitdi. Faḥr-i Kā'ināt, Ḥamza'nun ardınca söyledi.[18] Eytdi: Yā 'ammī “Eskene'llāhu fī ḳalbīke'l-īmāne.”²²³ Andan Ḥamza revāne oldu. Ol[19] [99b]yañadan Ebū Cehil la'ini evine getürdiler. Başına timār eylediler. Kavmi ḳarāyibi Benī[1] Maḥzūm ḳabīlesinden ḫalīfeleri ve kendüye nisbet idenler silāḥ ḳuşandılar.[2] Uruş yarağın eylediler. Ebū Cehil sordu kim ne düz gündesiz? Eytdiler. Benī[3] Hāşim birle uruşmak isterüz. Ebū Cehil eytdi: İy kavm! Sizler benüm evümi[4] ḫarāb itmek mi dilersiz? Eytdiler: Niçün ḫarāb olur? Eger cemī' 'Arab'un[5] abtālları ve şucā'ları cem' olursa dükelüğüz Ḥamza'ya ḡarīm olmazlar[6] ve bir ḳorḳum dağı oldur kim Ḥamza'yı ḳaḳıdasız. Ol cāzūnuḡ dīnine gire. Andan[7] Muḥammed'ün 'izzeti ve ḫürmeti arta. Sa'ādeti yürkiye. Yā Benī Hāşim birbirin görüp Muḥammed'ün[8] dīnine gireler. Eyle olıcaḳ bizüm evümüz dağı bedter olur. 'Arab-ı 'Urbā vilāyeti oda[9] yağılur ḫarāb olur, deyü kavmini teskīn eyledi. Andan Faḥr-i Kā'ināt dağı[10] aḡşam ḳarañusunda kendü menziline geldi. Ol gice irteye degin tā'ata[11] meşḡul oldu. Ḳarşu eydürdi: “Allāhümme yā ḡāfirī'z-zenbi ve yā ḳābili't-tevbi yā şedīdü'l[12]-'ikāb ihdi 'emmi Ḥamza ilā yemā ve cenbe'l-'aşyān”²²⁴İrteye degin Ḥamza'ya hidāyet diledi. Ḥamza[13] dağı tefekkür birle çok oturdu. Çün uykuya vardı. Düşinde[14] hātifden āvāz işitdi kim “tenāmü Muḥammed yünācī fike va'llāhu'l-melikü'l-'alām.”²²⁵[15] Ḥamza yerinden ṭuru geldi. Ṭonın geydi. Ḥazret-i Resūl'ün mübārek[16] ḳapısına geldi. Ḳapuya ḳulaḡ urdu. İşitdi kim Seyyid-i Kā'ināt eydür[17] Allāhümme yā ḡāfirī'z-zenib ve yā ḳābili't-tevbi yā şedīdü'l-'ikāb işraḡ şadrī 'emmi Ḥamza ilā'l-islām.”²²⁶[18] buyurdu. Hemān Ḥamza'nun göñlinde nūr-ı imān yer eyledi. Müslümān[19] [100a]olmağa niyyet eyledi. Erkencük ḳapuyı urdu.[1] Faḥr-i Kā'ināt bildi kim ḳapu uran kimdür. Kendü geldi. Ḳapuyı açdı. Ḥamza, Ḥazret-i Resūl'ün mübārek cemalin[2] göricek

²²³ “اللَّهُمَّ يَا غَافِرَ الذَّنْبِ وَيَا قَابِلَ التَّوْبِ يَا شَدِيدَ الْعِقَابِ عَمَّ حَمَزَهُ إِلَى أَيْمَانِ الْإِيمَانِ” “Allah kalbine imanı yerleştirsın.”

²²⁴ “اللَّهُمَّ يَا غَافِرَ الذَّنْبِ وَيَا قَابِلَ التَّوْبِ يَا شَدِيدَ الْعِقَابِ عَمَّ حَمَزَهُ إِلَى أَيْمَانِ الْإِيمَانِ” “Allahım! Günahları bağışlayan, tevbeleri kabul eden, azabı çetin olansın. Amcam Hamza'yı hidayete erdir.”

²²⁵ “تَنَامُ مُحَمَّدٌ يُنَاجِي فِيكَ وَاللَّهُ الْمَلِكُ الْعَلَامُ” “Uyuyorsun. Muhammed seni koruyor. Allah kâinatın sahibi ve herşeyi bilendir.”

²²⁶ “اللَّهُمَّ يَا غَافِرَ الذَّنْبِ وَيَا قَابِلَ التَّوْبِ يَا شَدِيدَ الْعِقَابِ اِشْرَحْ صَدْرِي عَمَّ حَمَزَهُ إِلَى الْإِسْلَامِ” “Allahım! Günahları bağışlayan, tevbeleri kabul eden, azabı çetin olansın. Amcam Hamza'nın göğsünü İslam'a aç.”

“en‘ am şabāḥān yā ibni aḥī”²²⁷ ‘ Ālem faḥrı buyurdu kim ve ente yā ‘ emmi.[3] Andan Ḥamza eytdi: Yā ḥabībi ben işıtdüm kim Allāhümme yā ḡāfirī’z-zenbi ve yā ḡābīlī’t[4]-tevbı yā şedīdü’l-‘ ikāb²²⁸ Kimdür. Andan Ḥazret-i Resūl şallallāhu te‘ ālā ‘ aleyhi ve sellem[5] buyurdu kim yā ‘ ammī “hüve ilāhüke ve ilāhu’l-ḡelāyiki ecme‘ in.”²²⁹ andan eytdi: Yā[6] Resūlallāh du‘ āḡ kabul oldu. “Lā esere be‘ de ‘ ayān”.²³⁰ Eşhedü enlā ilahe illā’llāhu[7] ve eşhedü enne Muḥammeden resūlallāh. Andan Ḥazret-i Resūl, Ḥamza’nun İslāma[8] ‘ azīm şāz oldu. Ayağa kalkup Ḥamza’yı kucaqladı. Aldı içeri girdi.[9] Zeyd ibn Ḥārişe raḡıya’llāhu te‘ ālā ‘ anhu buyurdu kim Ḥamza’yı ḡusul kıldurdu. Andan[10] vuзу’ tertibin öğretti ve namāz erkānın bildürdi. Daḡı İslām dīninde[11] farz olan nesneleri bildürdi. Çün şabāḡ oldu. Ba‘ zı aşḡābdan kim[12] şubḡ namāzın ‘ ālem faḡrıyla kılmāḡa dā’im ḡazır olurlardı. Yine cem‘ oldılar.[13] Ḥamza’nun İslāmına be-ḡāyet sevindiler. Ḥazret-i Resūl şalla’llāhu te‘ ālā[14] ‘ aleyhi ve sellem birle şubḡ namāzın kıldılar. Ḥamza daḡı İslām şerefiyle müşerref[15] ve müzeyyen olup kendü menziline geldi. Ehline ve cemā‘atine İslām’a[16] geldüḡin bildürdi. Cümle cemā‘ati daḡı İslām’a gelüp müslümān oldılar.[17] Andan Ḥamza kılıç bağlandı. Atına bindi. Doğru Kureş’ün maḡfiline[18] vardı. Ḥarem’de Kureş’ün uluları cem‘ olup oturlardı. Bunlara[19]

²²⁷ أَنْعَمْ صَبَا حَا يَا ابْنَ أَخِي “Ey kardeşimin oğlu hayırlı sabahlar.”

²²⁸ يَا غَفِيرُ الذَّنْبِ وَيَا قَابِلِ التَّوْبِ يَا شَيْدَ الْعَقَابِ “Ey günahları bağışlayan, tevbeleri kabul eden, azabı çetin olansın.”

²²⁹ هُوَا إِلَهَكَ وَالْهُ الْخَلَائِقِ أَجْمَعِينَ “Ey amca! O (Allah) senin ve bütün mahlûkatın İlahıdır.”

²³⁰ لَا أَتْرُكُهُ عَيَانِ “Geride bir şey bırakmadım.”

SONUÇ

Şevâhidü'n-nübüvve, Mollâ Câmî'nin Hz. Muhammed'in nübüvvetini delillerle ispatlamak amacıyla yazdığı Farsça eseri olup bir mukaddime, yedi bölüm ve bir hatimedden oluşmaktadır. Eser birçok kesim tarafından sevilmiş ve ilgi görmüştür. Eserin birden çok tercümesi yapılmıştır. İbrâhîm İbn Hızır es-Sirozî'nin tercümesi de bunlardan biridir.

İbrâhîm İbn Hızır'ın tercümesinin ismi, 'Alâ'imü'n-nübüvve'dir. 'Alâ'imü'n-nübüvve'nin iki nüshası bulunmaktadır. Hüsrev Paşa ve İbrâhîm Efendi nüshalarıdır. İbrahim Efendi nüshasında rivayetlerin eksik olması, kelime ve cümle eksikliğinin fazlalığı sebebiyle tam bir nüsha olan Hüsrev Paşa nüshası esas alınmıştır.

Eserin mütercimi olan İbrâhîm İbn Hızır es-Sirozî hakkında hemen hemen hiçbir kaynak da bilgi bulunmamaktadır. Kendisi ile ilgili bilgilere Hüsrev Paşa nüshasından hareketle ulaşılmaya çalışılmıştır. Sirozlu olduğu anlaşılmaktadır. Şeyh Muslihuddin ve Osmanlı vezirlerinden kırkinci vezir Mustafa Paşa'dan bahsetmesinden yola çıkarak XVI. yy'da yaşadığı tahmin edilmektedir. İbrâhîm İbn Hızır'la ilgili bilgilerin kısıtlı olmasından dolayı kimliği tam olarak tespit edilememiştir.

'Alâ'imü'n-nübüvve, peygamberlik alametleri ve türleri içerisinde değerlendirildiği zaman Hz. Muhammed'in hayatını anlattığı için siyer, ona has olan özellikleri bildirmesinden dolayı hasâis, nübüvveti kutsal kitaplarda müjdelenmesinden dolayı beşâirü'n-nübüvve, olağanüstü mucizelerin yaşanmasından dolayı delâilü'n-nübüvve türlerine de girmektedir.

Eserin mukaddimesinde nebî, resul ve ulu'l- azim kavramları hakkında bilgi verilmektedir. Bölüm (rûkn)lerde Hz. Muhammed'in doğumundan önce başlayıp vefatına kadar olan mucizeler, on iki imam ve sahabiler döneminde meydana gelen kerametleri; hatime bölümünde ise Hz. Peygambere düşmanlık edenlerin uğradıkları belaları anlatmaktadır.

Mollâ Câmî'nin Şevâhidü'n-nübüvvesi İbrâhîm İbn Hızır tarafından esere bağlı kalınarak tercüme edilmiştir. Esere eklemelerde yapmıştır. Eserin ilk sayfasında besmele, hamedele ve salvele yer almaktadır. Mukaddime, sebab-i telif, ayetlerin mealleri ve bazı diyaloglar tercümeyeeklenmiştir. Eserin son bölümünde tercümenin

bittiği tarih ve Arapça bir dua yer almaktadır. Eserin bazı yerlerinde manzumeler de yer almaktadır.

Eserin genelinde mucizeler anlatılırken “ol cümleden bir dahı budur kim” kalıplı ifadesi kullanmıştır. Dört halife ve on iki imamın dönemin de yaşanan kerametlerden bahsedileceği zaman “Menâkıb-ı hilâfet” diye rivayetlere başlanır. Mütercim, tercüme sırasında birçok rivayetleri aktarmazken bazı rivayetlerin de ravîsini aktarmamıştır. Bazı Rivayetlerin baş ve son kısımları belliyken detayları atlanıldığı, rivayetlerin kısalttığı görülmektedir. Kaynaklarda ve rivayetlerin aktarımında bir özensizlik olduğu görülmektedir.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

- Abbās, 82, 95, 102, 106, 117, 118, 121, 124, 125, 129, 133, 152, 153, 175, 187, 189
Abbās ibn Abdü'l-Muṭṭalib, 119
Abbās ibn Muṭṭalib, 174
Abdi Menāf, 82, 93, 151, 152, 182
Abdi Menāf oğlanları, 155
Abdi Menāf oğlu Vehb, 85, 104
Abdu'llāh, 84, 85, 86, 87, 88, 93, 97, 102, 105, 108, 109, 119, 185
Abdu'llāh ibn Hāriş, 187
Abdu'llāh ibn Nefvel, 151
Abdu'llāh ibn ' Abdü'l- Muṭṭalib, 122
Abdu'llāh ibn Selām, 59
Abdu'llāh Selām, 59
Abdu'r-raḥmān, 182, 183
Abdu'r-raḥmān ibn ' Avf ibn Abdu'llāh ibn ' Avf ibn Hāriş ibn Zühre, 182
Abdü'd-dār, 117
Abdü'l-Mesīh, 96
Abdü'l-Muṭṭalib, 83, 84, 86, 87, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 102, 104, 105, 106, 107, 108, 110, 112, 117, 129, 149, 156, 180
Ād kavmi, 188
Ādem, 64, 66, 74, 75, 94, 132
Ādem oğlu, 175
Aḥṣas-ı Kureyş, 119
Aḥī Ḥamza, 118
Aḥmed, 68, 70, 103, 140, 191
Aḳil ibn Ebī Ṭālib, 191
Alā'imü'n-nübüvve, 58
Alī, 157, 158, 160, 161, 162, 172
Āl-i Ġālib, 76, 102
Alī ibn Ebī Ṭālib, 157, 159, 172
Alī kerrema'llāhu, 65
Ālibi Ġālib, 161
Āmine, 66, 87, 94, 95, 98
Āmine Ḥātūn, 85, 87, 88, 93, 97, 98, 102, 103
Arab, 81, 89, 95, 96, 106, 138, 149, 154, 190, 193
Arab-ı ' Urbā, 89, 145, 179, 193
Arab-ı ' Urbān, 88, 89
Arabu'l-' Urbā, 117, 125, 174, 180
Aş, 120, 180
Aş ibn Vā'il, 118, 120, 121, 128, 131, 132, 179, 180, 186
Atabe, 109
Atik, 151
Atik ibn Kuḥāne, 189
Ātike Ḥātūn, 109
Atkalān, 182, 184
Atkalān Ḥamza, 183
Atkalān ibn ' Avālimü'l-Ḥamīrī, 182
Bāyazīd-i Bisṭāmī, 65
Benī Abdi Menāf, 117, 152, 178
Benī Abdü'd-Dār, 156, 180, 181
Benī Abdü'l-Muṭṭalib, 126, 134, 138, 156, 177, 178, 186, 191
Benī Hāşim, 84, 117, 118, 119, 120, 122, 124, 126, 128, 131, 132, 134, 141, 147, 148, 149, 152, 155, 165, 178, 180, 181, 183, 186, 187, 189, 190, 193
Benī Hāşim oğlu Abdü'l-Muṭṭalib, 104
Benī İsrā'il, 66, 67, 76, 79
Benī Kuḍay, 152
Benī Kureyş, 152, 155, 156
Benī Maḥzūm, 118, 180, 190
Benī Maḥzūm kabilesi, 193
Benī Maḥzūm ulusu, 181
Benī Müdlic, 106
Benī ' Abdü's-Şems, 117, 156, 180, 181
benī ' Amir, 76
Benī Sa'd, 98
Benī Ümeyye, 117, 156, 180, 181
Benī Ümeyye Ebū Süfyān, 119
Benī Zühre, 84, 180
Beşir, 140
Beytu'llāh, 87, 88, 90, 92
Beytü'l-Ma'mūr, 132
Beytü'l-Muḳaddes, 68, 77, 161
Binti Aḥī, 115
Birre, 87
Birre Ḥātūn, 87
Buḥayrā, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 139, 142, 143
Buḥtu'n-Naşr, 79, 80
Bütmilā, 79
Cāmi' ibn Şeddād, 59
Ca' fer, 161, 162
Cebelī, 72
Cebel-i Ġassāni, 72
Cebrā'il, 71, 139, 162, 164, 165, 169, 170, 171, 172, 188
Cercis ibn ' Abdü'l-Şayyib, 125
Cidde, 176

Cidde Vālisi, 176
 Cübeyr ibn Muṭ'ım, 71
 Dānyāl, 75, 79, 80
 Dārü'z-ziyāf, 104
 Dāvūd, 69, 93, 94
 Dımışk, 77
 Dırār, 117, 137, 148
 Dicle, 95, 96, 97, 192
 Ebā, 161
 Ebā Süfyān, 181
 Ebā Ṭālib, 108, 115, 147, 160, 172, 174, 175
 Ebā'l-Bu' lā, 189, 190
 Ebā'l-Hakem, 111, 116, 184, 185
 Ebā'l-Kāsim, 157
 Ebeti, 145
 Ebī Ṭālib, 175
 Ebrehe, 89, 90, 91, 92, 176
 Ebrehe İbn Eşram, 88
 Ebrehe-i el-Eşramü'l-Habeşî, 176
 Ebrehe-i Eşram, 88, 89, 90
 Ebū Bekr, 71, 72, 75, 109, 151, 183, 186
 Ebū Bekr Şiddik, 186
 Ebū Cehil, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 129, 130, 133, 139, 141, 142, 153, 154, 156, 166, 167, 184, 185, 186, 188, 189, 190, 191, 192, 193
 Ebū Fātır, 136
 Ebū Kubeys, 88
 Ebū Kubeys Tağı, 190
 Ebū Leheb, 107, 108, 109, 114
 Ebū Mişse-i Yetmi, 59
 Ebū Süfyān, 128, 181, 182, 186
 Ebū Ṭālib, 84, 108, 114, 115, 116, 119, 129, 142, 143, 144, 146, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 158, 159, 160, 161, 162, 172, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 186, 187, 189
 Ebū'l Hakem, 110
 Ebū'l-Bu' lā, 118, 150
 Ebū'l-Hakem, 109
 Ebū'l-Hasan Bekrî, 86, 88, 153
 Ebū'l-Hasan Bekrî Muḥammed ibn İshāk, 163
 Ebū'l-Hasan Vā' iz-i el Bekrî, 139, 157
 Ebū'l-Kāsim, 167, 191
 Ebū's-Şalt, 181, 182
 Ebvā, 103
 eḡas-ı Kureyş, 186
 ehl-i Mekke, 90, 176
 Ekrame ibn Hişām, 181
 Emīn-i Kureyş, 120
 Esed kızı Fāṭıma, 158
 Eş' iyā, 68, 76
 Evs bin Hārise bin Şa' lebe, 75
 Eyyūb, 94
 Fārān Tağı, 68
 Fāris, 95, 96
 Fārisü'l- Fevāris, 113
 Fārs, 81
 Fārsî, 81, 95
 Fāṭıma, 87, 114, 157, 158, 159, 160, 161
 Fāṭıma Hātūn, 114, 115, 146, 147, 158, 159, 160, 161
 Fāṭıma-i Şāmiyye kışşası, 87
 Fātır, 136
 Felik ibn Yunān, 125, 127
 Fırāt, 192
 Fıl Vākı' ası, 88
 Fir' avn, 63
 Furkān, 112
 Fütühāt-ı Mekkiyye, 62
 Gasāni, 96
 Habeş, 89, 90, 100, 104
 Habeş Meliki, 82
 Habeş Meliki Necāşî, 176
 Habeşî Meliki Necāşî, 89
 Haber-i İslām Alî İbn Ebî Ṭālib, 172
 Hacer, 76
 Hacerü'l-Esved, 159, 160, 179, 180, 181
 Hadice, 113, 114, 115, 140, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 152, 153, 154, 155, 164, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 172
 Hadice binti Huveylid, 113, 114, 154
 Hadice binti Huveylid ibn Esed, 142
 Hadice Hātūn, 113, 114, 115, 116, 117, 135, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 157, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 183, 186
 Hadice-i Kübrā, 115
 haḡikat-i Muḥammedî, 64
 Hāle, 84
 Hālîme, 98, 99, 100, 101, 102
 Hām İbn Hīm, 122
 Hamza, 111, 117, 118, 119, 121, 129, 131, 137, 138, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 187, 189, 190, 191, 192, 193, 194
 Hamza ibn Abdu'llāh, 188

Hamza ibn Abdü'l-Muṭṭalib, 125, 175, 189
 Hanifiyye, 77
 Harb, 179
 Harb ibn Ümeyye ibn ' Abdü's-Şems, 179
 Harem, 83, 91, 101, 102, 112, 116, 128, 147, 154, 156, 161, 174, 175, 177, 178, 179, 188, 189, 190, 194
 Harem kâdîsı Ebû Tâlib, 149
 Haremu'llâh, 91
 Hârice İbn Abdu'llâh, 84
 Hâriş ibn ' Amr, 123, 124
 Hâşim oğlu, 154
 Hâtûn, 142, 143
 Havâriyyûn, 127
 Havvâ, 85
 Hazret-i Âdem, 84, 85, 93
 Hazret-i İbrâhîm Halîl, 66
 Hazret-i İsa, 63, 66
 Hazret-i Muhammed, 68, 84, 85, 86, 94, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 107, 108, 109, 110, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 125, 129, 131, 132, 135, 140, 141, 144, 150, 153, 156, 160, 164, 166, 167, 171, 174, 187, 190
 Hazret-i Muhammed Muştafâ, 64, 74
 Hazret-i Muştafâ, 71
 Hazret-i Ömer, 59
 Hazret-i Resûl, 119, 143, 161
 Herakl Kayşere, 72
 Hey'ar oğlu Abdu'llâh, 185
 Hicâz, 97, 127, 133, 135, 137, 139, 174
 Hicâz Arabı, 138
 Hirâ Tağı, 161, 163, 164, 166, 167, 169, 170, 188
 Hire, 83
 Hişâm ibn Muğayyire, 181
 Hulvân Nâhiyesi, 78
 Huveylid, 144, 145, 148, 149, 150, 151, 153, 154
 Huveylid ibn Esed, 150
 Huveylid kızı Hadice Hâtûn, 151, 156
 Huveylid kızı Hadice Hâtûn, 114
 Huccetü'l-vidâ', 139, 140, 141
 Hüşşâm, 72, 108
 Hüşşâm ibnû'l-Âş, 72
 H'âce ibn Ali Hakîm-i Tirmîzî, 65
 Irak, 136
 Irâk, 145
 Irâk hulvânı, 78
 Irbâz ibn Sâriye, 66
 İblis, 88
 İblis-i la'în, 88
 İbn Abbâs, 69, 92, 98
 ibn Abdi Menâf, 156
 ibn Abdu'llâh, 127, 179
 ibn Abdü'l-Muṭṭalib, 121, 180
 ibn Esed ibn ' Abdu'l-Ferây ibn Kuḍay ibn Kilâb ibn Merri, 154
 ibn Hâşim, 138, 156
 ibn Hişâm, 125, 139, 154, 156
 ibn Hüşâm, 141
 ibn Mes'ûd, 184
 İbn Mes'ûd, 184, 185
 İbn Muğayyire, 179
 ibn Nefvel, 147, 151, 154, 156, 165
 İbn ' Âṭâi, 65
 ibn ' Avf, 182
 İbn Revâhe, 60
 ibn Ümeyye, 179
 ibn Vâ'il, 180
 İbneti, 144, 150
 ibni Telmîz, 113
 İbni Vâ'il, 120, 179, 180
 ibnû'l Telmîz, 112
 ibnû'l-Nevfel, 152
 İbrâhîm, 74, 93, 94, 106, 122, 156, 161, 162
 İbrâhîm Halîlu'llâh, 126, 132, 165
 İbrâhîm İbn Hızır es-Sirozî el-meşhûr, 57
 İbri H'âce, 57
 İncil, 67, 75, 81, 112, 134, 165
 İsa, 67, 68, 69, 70, 74, 79, 93, 94, 127, 128, 133, 165
 İsa ibn Meryem, 79, 133
 İsa ruhu'llâh, 126
 İşhâk, 67
 İskenderiyye, 75
 İsmâ'il, 67, 94, 106, 154
 Kâdî-i Harem, 86, 110, 174, 176, 179
 Ka'b bin Ebû Leheb, 107
 Ka'be, 85, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 99, 102, 111, 116, 132, 156, 158, 159, 165, 170, 171, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 188, 189
 Ka'be Haremi, 170
 Ka'be-i Şerîf, 106
 Ka'betu'llâh, 91
 Ka'bu'l-Aḥbâr, 76, 77, 79
 Kârisiyye, 78
 Kâvm-i Kureyş, 112
 Kayşer, 73, 112, 137, 176

Kelis, 89
 Kisrā, 112
 Kitāb-ı Şevāhidü'n-Nübüvv, 57
 Kitāb-ı Tevrāt-ı Kelimu'llāh, 165
 Kubey's Tağı, 191
 Kudüs, 77
 Kureyş, 137
 Kureyş, 60, 71, 82, 83, 84, 85, 88, 95, 97, 98, 100, 102, 104, 106, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 116, 119, 120, 122, 124, 127, 128, 129, 131, 132, 134, 135, 137, 138, 139, 141, 142, 145, 149, 152, 153, 154, 155, 157, 161, 165, 166, 167, 172, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 184, 185, 186, 187, 189, 190, 191, 194
 Kureyş hātūnları, 155
 Kureyş oğlanları, 179
 Kureyş uluları, 179, 187, 189, 190
 Kur'an, 163, 170, 172
 Kur'anü'l-azim, 162
 Lāt u 'Uzzā, 88, 154, 158
 Lāt ve'l-'Uzzā, 123, 124
 Lü'ey ibn Gālib, 81, 83, 156
 Māhī'r-Rusūm, 172
 Mālik, 75
 ma'şer-i Kureyş, 185
 Mecūsiler, 95
 Medīne, 59, 66, 76, 77, 93, 102, 103
 Medīne-i Münevvere, 59
 Mekke, 66, 76, 77, 82, 84, 86, 87, 89, 90, 91, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 107, 108, 109, 112, 113, 114, 116, 122, 127, 130, 137, 138, 139, 141, 142, 151, 153, 156, 161, 165, 174, 176, 177, 178, 179, 183, 187, 192
 Mekketu'llāh, 88, 90, 91, 142, 174
 Mekkī, 126
 Melik, 73, 82, 83, 104, 105, 138
 Meryem, 127
 Mesih, 70
 Mes'ūd, 185
 Meysere, 114, 115, 116, 117, 119, 121, 122, 123, 127, 133, 137, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 156
 Muğayyire ibn Abdu'llāh, 181
 Muhammed, 70, 71, 78, 79, 81, 82, 85, 88, 91, 94, 95, 97, 98, 99, 100, 102, 105, 106, 109, 110, 111, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 123, 124, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 176, 177, 178, 180, 182, 183, 184, 185, 186, 189, 190, 191, 192, 193
 Muhammed ibn Abdu'llāh, 114, 119, 120, 121, 122, 125, 126, 128, 129, 131, 137, 140, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 149, 151, 152, 153, 155, 156, 174, 175, 180, 188, 190, 191
 Muhammed ibn Abdu'llāh ibn Abdü'l-Muṭṭalib, 102, 122
 Muhammed ibn Abdu'llāh ibn Abdü'l-Muṭṭalib ibn Abdi Menāf ibn Quday, 154
 Muhammed ibn İshāk, 157
 Muhammed Muşafā, 58, 91
 Muhammedi, 87
 Muhammed ibn Abdu'llāh, 145
 Mu'āviye, 77, 78
 Mu'āz ibn Cebel, 65
 Mu'şab ibn Ömer, 123
 Mūsā, 67, 68, 93, 94, 122, 132, 165
 Mūsā Kelimu'llāh, 126
 Muş'ab, 123
 Muşafā Pāşā, 58
 Muşafaviyye, 57
 Muṭṭaraf ibn Mālik, 77
 Muṭ'am ibn 'Adī, 186
 Mühelhel, 112, 113
 Mühelhel ibn Telmiz, 112
 Münādī, 94
 Münzir, 83
 Naḍla, 78, 79
 Naḍla bin Mu'āviye, 78
 Naḍr, 112, 114
 Naḍr ibn Hāriş, 128
 Naḍr ibnü'l Hāriş, 112, 113, 153
 Nāmūsu'l-Ekber, 165
 Naşārā, 79, 100, 134
 Naşrānī, 137
 Naşrāniyyet, 77
 Necāşī, 89, 92
 Nīl, 192
 Nu'aym, 77
 Nūḥ, 74, 93, 94, 132, 188
 Nu'aym, 77
 Nu'aym ve Ka'b, 77
 Nu'mān, 83
 Nu'mān ibn Münzere, 96
 Nūşirrevān, 88, 95, 96, 97

Nüşirrevân-ı Âdil, 88
 Osmân, 96
 Osmân ibnü'l-Âş, 94
 Ömer, 59, 78, 79
 Ömer ibn Hişam, 118, 124, 128, 145, 186, 189
 Ömer ibn Süheyl, 123
 Ömer rağıya'llāhu te'ālā 'anh, 78
 Rabī', 153
 Resül-i Arabî, 127
 Resülü's-sağaleyn, 178
 Rūhu'llāh, 127
 Rūm, 72, 81, 154, 176, 192
 Rūm Meliki, 176
 Sādāt-ı Benî Hāşim, 129, 148, 149, 152
 Sādāt-ı Harem, 120, 155
 Sādāt-ı Kureyş, 120
 Şafā, 89, 95, 184, 185
 Şafiyye, 94
 Şaḥih-i Buḥārî, 164
 Şamire, 99, 100
 Şan'ā, 89
 Sa'd, 79
 Sa'd Vakḳās, 78
 Sā'ib, 96, 97
 Saṭih, 82, 83, 96
 Saṭih-ı Ğaşşānî, 82
 Sāve deryāsı, 95
 Seyfi bin Zü'l-yezen, 107
 Seyfi Zü'l-yezen, 82, 104
 Seyyidetü'n-Nisā-i Fî'l-ālemîn, 171
 Seyyid-i Harem, 84, 91, 92, 115, 187
 Şiddik, 151
 Şiddik-ı Ekber, 151
 Sînā, 68
 Siyer-i Nebî, 163
 Siyer-i Nebî Kitābı, 157
 Şām, 66, 68, 72, 81, 85, 86, 87, 96, 112, 113, 114, 115, 126, 127, 132, 145, 156, 176, 181, 192
 Şeddād ibn 'Ādem, 75
 Şevāhidü'n-Nübüvve Kitāb, 157
 Şeybe, 109, 153
 Şeyh Abdu'r-raḥmān-ı Cāmî, 57
 Şeyh Ekber Şeyh Muhyi'd-dîn Arabî, 62
 Şeyh Muşlihü'd-dîn, 57
 Şeyh Sa'de'd-dîn-i Cemevîyye, 65
 Şeymā, 100
 Şimḥac Cinnî, 185
 Şit, 85
 Tevrāt, 66, 67, 68, 69, 75, 76, 81, 112, 134

Tihāme, 102, 126
 Tüster şehirleri, 77
 Tālib, 186
 Tārik, 59
 Tūfān, 93
 Ubeyde ibn Hāriş, 148
 Uḳbe, 186
 Uḳbe ibn Ebî Mu'ayt, 153, 175
 Uḳbe ibn Ebî Mu'it, 186
 Uḳbe ibn Mu'ayt, 154, 172
 Utbe, 153
 Utbe ibn Rebi'a, 181, 182
 Ümmāh, 158, 159, 160
 Ümmahānî, 93
 Ümmî Bu'lā, 189
 Ümmî Eymen, 103
 Ümmî Tālib, 114, 146
 Ümmü Eymen, 103
 Ümmü'l Eymen, 103
 Ümmü'l-Mü'minin, 171
 Vahab, 105
 Varaḳa, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 164, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 175
 Varaḳa ibn Nefvel, 113, 147
 Vehab ibn Münebbih, 76
 Vehb, 84, 86
 Vehb İbn Abdi Menāf, 86
 Vehb ibn Menāf, 86
 Veled, 150
 Veledî, 183
 Velid, 177, 184
 Velid ibn Muğayyire, 145, 172, 176, 177, 184
 Yaḥyā, 85, 94
 Ya'ḳūb, 67, 94
 Yehūd, 84, 97, 136, 137
 Yehūdî, 97, 134, 135, 136, 137
 Yehūdiler, 137, 138
 Yemen, 65, 82, 84, 88, 89, 90, 104, 182
 Yemen şan'āsı, 89, 104
 Yemen şehirleri, 89
 Yuḥnā, 70
 Yūsuf, 94
 Zāda'llāh, 88
 Zebūr, 69
 Zeyd ibn Hāriş, 194
 Zü'l-karneyn, 75
 Zü'l-yezen, 82, 104, 107
 Zübeyr, 117, 118, 121, 125, 137, 138
 Zübeyr Abdu'llāh, 187

Zübeyr ibn Abdu'llāh, 125
Zübeyr ibn ʿAvām, 148, 187

Züveyb, 98

KAYNAKÇA

- Ahat, Ü. (2012), “*Türkçenin Tarihi Gelişmesi*”, Grafikent Dijital Baskı Merkezi yay, Elazığ, s. 170.
- Ahatlı, E. (1997), “Hasâisü’n-Nebî”, *DİA*, İstanbul, C. 16, s. 277- 281.
- Aydın, M. (1992), “Beşâirü’n- Nübüvve”, *DİA*, İstanbul, C. 5, ss. 549-550.
- Bulut, H. İ. (2005), “Mücize”, *DİA*, İstanbul, C.30, s.350-352.
- Bulut, H. İ. (2001), “*Nübüvveti İspat Açısından Hissî Mucizeler*”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, s. 22.
- Bilgin, O. (2013), “Yazma”, *DİA*, İstanbul C.43, s.369-373.
- Câmî, M. (2020), “*Şevâhidü’n-Nübüve, Peygamberli Müjdeleri ve Mucizeleri*”, Bedir yay. İstanbul, s. 28-29.
- Çaldak, S. (2006), “Eski Türk Edebiyatında Nesir (Düz Yazı)”, *Eğitim (Aylık Eğitim Dergisi)*, Yıl:7, Temmuz- Ağustos, sayı 77-78.
- Çelebi, A. H. (2012), “*Molla Câmi*”, Hece Yay., Ankara, s.13.
- Dilçin, C.(1983) “*Yeni Tarama Sözlüğü*”, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu‘fî el-Buhârî (2011), el-Câmi‘u’s-sahîh, (thk. Takıyyüddîn en-Nedvî), I-XV, Beyrut.
- Ece, S. (2015), “*Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri (1-2)*”, Erzurum, s.529.
- Ercilasun, A. B. (2011), “*Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*”, Akçağ yay., Ankara, s. 457.
- Hikmet, A. A. (1991), “*Câmi Hayatı ve Eserleri*”, (Çev: M. Nuri Gencosman), MEB Yay., Ankara, ss.101-109.
- Tezkireler, Erişim: 12.06.2021, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78460/tezkireler.html>
- İbn Mâce Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî (1953), es-Sünen, (thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî), I-II, Kahire.
- İslam Ansiklopedisi (1992), “Bekrî, Ebü’l – Hasan el- Kasasî”, *DİA*, İstanbul, c.5,
- İsmâîl b. Muhammed el-Aclûnî(1985), *Keşfü’l Hafâ* (nşr. Ahmed el-Kalâş), Beyrut, I-II, 2 /129.s.366.

- İz, F. (2015), “*Eski Türk Edebiyatında Nesir*”, Akçağ yayınları, Ankara, s.XVI.
- Kandemir, M. Y. (1993), “el-Câmi’u’s-Sahîh”, *DİA*, İstanbul C. 7, s. 114-123.
- Karaçam, İ. (2005), “*En büyük Mucize Kur’ân-ı Kerîm’in İlmî ve edebî Sırları*”, Yeni Şafak, İstanbul, s.26.
- Kardaş, S, Kıyçak Ö. (2020), “*Şerh-i Kasîde-i Lücetü’l- esrâr /Şerh-i Kengerî*”, Fenomen Yay., Ankara, s.11.
- Kaplan, O.(2019), (haz.), “*Târîh-i Edebiyyât Dersleri I. Cilt/ Dilmen*”, İbrahim N.(2019), “*Akademik Kitaplar*”, Ankara, ss. 78-81.
- Kılavuz, A. S. (1989), “A’lâmü’n-Nübüvve”, *DİA*, İstanbul, C.2, s. 339.
- Kılıç, M. E. (1996), “el-Fütûhâtü’l-Mekkiyye”, *DİA*, İstanbul, XIII, 251.
- Kur’ân-ı Kerim Türkçe Meali http://www.kuranikerim.com/m_diyanet_index.htm.
- Levend, A. S. (1972), “*Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*”, Ankara, s. 25.
- Macit, M. (1992), “Abdurrahman Câmî ve Osmanlı Edebiyatı”, *Yedi İklim Dergisi*, C.7, sayı:20
- Mengi, M. (2007), “Eski Türk Edebiyatında Nesir: Gelişimi ve Kaynakçası”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c. V, sy. 10 İstanbul, s. 44.
- Okumuş, Ö. (1993), “Câmî Abdurrahman”, *DİA*, İstanbul C.7, s. 94-99.
- Okuyucu, C. (2009), “*Klâsik Dönem Osmanlı Nesir Metinleri*”, Kriter yayınları, İstanbul, s.11.
- Okumuş, S. (2011), “Klâsik Türk Edebiyatında XV. ve XVI. Yüzyıl Nesir ve Nâsirlerine Bakış”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, The Journal of International Social Research, Cilt: 4, Sayı: 18, Volume: 4 Issue: 18.
- Öngören, R. (2020), “Muslihuddin Mustafa”, *DİA*, Ankara, C.31, s. 269-271.
- Öz, M. (2010), “Şevâhidü’n-Nübüvve”, *DİA*, İstanbul, C. 39, s. 19-20.
- Öztürk, E. C. (2014), “*Lâmî’î Çelebi’nin Şevâhidü’n-Nübüvve Tercümesi (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*”, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, Manisa, s. 73.

Öztürk, E. C., “Mollâ Câmî’den Kaynaklarda Zikredilmeyen Bir Tercüme: İbrahim İbn Hızır Es-Sirozî’nin ‘Alâ’imü’n-Nübüvvesi”, *Mevlânâ Düşünce Araştırma Derneği*, Sayı:11, s. 21.

Parlatır, İ. (2011), “*Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*”, Yargı yay, Ankara, s. 1110.

Riyâhî, M. E. (1995), “*Osmanlı Topraklarında Fars Dili ve Edebiyatı*”. (Çev. Mehmet Kanar), İnsan Yay., İstanbul, ss. 159-175.

Topaloğlu, B. (2011), “Tesbî Delâilü’n-Nübüvve”, *DİA*, İstanbul, C. 40, s. 535-536.

Uzunçarşılı, İ. H.(1988), “*Osmanlı Tarihi*”, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, C. 2.

Ünver, İ. (2008), “*Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*”, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/6, Fall.

Yavuz, Y. Ş. (1994), “Delâilü’n-Nübüvve”, *DİA*, İstanbul, C.9, s. 115-117.

Yavuz, Y. Ş. (2003), “Meâricü’n-Nübüvve”, *DİA*, Ankara, C. 28, s. 209-21